

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI
BEL_YZ_K.04434 NUMARALI ŞİİR MECMUASI
(İNCELEME-METİN)

ŞEYMA SENA ŞENER
2501180443

TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. ALİ ÖZTÜRK

İSTANBUL
2021

ÖZ

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_K.04434 NUMARALI ŞİİR MECMUASI (İNCELEME-METİN) ŞEYMA SENA ŞENER

Çalışmamıza konu olan eser İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında Bel_Yz_K. 04434 numarada kayıtlı bulunan şiir mecmuasıdır. 93 varaktan oluşan bu mecmuanın genel tanıtımı ile birlikte muhteva incelemesi yapıldıktan sonra transkripsiyonlu metni verilmiştir. Mecmuada bulunan şiirler, matbu veya yazma nüsha divanlarda bulunduğu takdirde mukayese yoluna gidilerek aradaki farklar dipnotlarda belirtilmiştir.

Mecmuanın mürettibi ve ne zaman tertib edildiği tesbit edilememiştir. Şiirlerin büyük çoğunluğu gazel nazım biçimiyle kaleme alınmıştır. XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar yaşamış muhtelif şairlerin şiirlerinin yer aldığı mecmuada 63 şairden yaklaşık 50 kadarının yaşadığı yüzyıl ve şiirleri bilinmektedir. Toplam 246 adet şiirden müteşekkil mecmuadaki şiirlerin yarıdan fazlası Alevî-Bektâşî geleneğine ait kavram, tabir, sembol ve temalar içermektedir.

Mecmuada Azbî, Dertlî, Fâzıl, Fuzulî, Hatâyî, Hayâlî, Hüsnî, Kaygusuz Abdal, Kethüdazâde Ârif, Kul Nesîmî, Misâlî, Muhîfî, Pir Sultan Abdal, Sâcid, Surûrî, Şîrî, Vahdetî ve Virânî gibi Alevî-Bektâşî meşrebli şairlerin yanı sıra Mevlevilik, Nakşibendilik, Halvetîlik, ve Kadîrîlik gibi tarikatlara mensub şairlerin özellikle Ehl-i Beyt'e olan sevgi ve bağlılıklarını ifade eden şiirlerine de yer verilmiş olması mecmuanın Alevî-Bektâşî muhtevalı bir mecmua olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Mecmuada en fazla şiir Alevî-Bektâşî geleneğinin yedi büyük şairinden biri olan Seyyid Nesîmî'ye aittir.

Anahtar Kelimeler: Şiir Mecmuası, İBB Atatürk Kitaplığı, Bel_Yz_K.04434, Türk-İslam Edebiyatı, Alevî-Bektâşî, Ehl-i beyt.

ABSTRACT

IMM ATATURK LIBRARY POETRY JOURNAL NO. BEL_YZ_K.04434 (ANALYSIS-TEXT)

ŞEYMA SENA ŞENER

The work that is the subject of this study is a poetry journal registered with the number Bel_Yz_K. 04434 in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library. After the general introduction of this journal, which consists of 93 sheets of paper, and the content analysis, the transcribed text is presented. If the poems in the journal are in printed or handwritten divans (poem collections), comparisons are made, and the differences are indicated in the footnotes.

The compositor of the journal and the date of its arrangement could not be determined. Most of the poems were written in the form of ghazal verses. In the journal, which includes the poems of various poets who lived from the 13th century to the 19th century, the century and poems of approximately 50 of the 63 poets are known. More than half of the poems in the journal, which consists of 246 poems in total, contain concepts, phrases, symbols and themes belonging to the Alevi-Bektashi tradition.

The fact that besides poets such as Azbi, Dertli, Fazil, Fuzuli, Hatayi, Hayali, Husni, Kaygusuz Abdal, Kethudazade Arif, Kul Nesîmî, Misali, Muhiti, Pir Sultan Abdal, Sacid, Sururi, Shiri, Vahdeti and Virani, the poems – especially those expressing love and devotion to the Ahl Al-Bayt - of poets belonging to sects such as Mawlawiyya, Naqshbandiyah, Khalwatiya and Qadiriyya, as well as Alevi-Bektashi poets such as Vahdeti and Virani are included in the journal, makes it possible to evaluate the journal as a journal with Alevi-Bektashi content. Most of the poems in the journal belong to Seyyid Nesîmî, one of the seven great poets of the Alevi-Bektashi tradition.

Keywords: Poetry Journal, IMM Ataturk Library, Bel_Yz_K.04434, Turkish-Islamic Literature, Alevi-Bektashi, Ahl Al-Bayt.

ÖNSÖZ

Dinî veya edebî içerikli risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar, edebiyatımızda önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Özellikle şiir mecmuası mahiyetinde olan manzum eserlerin derlenmesi, klasik Türk edebiyatına antoloji niteliğinde eserler kazandırmıştır. Şiir mecmuaları hem derleyen kişinin edebî zevkine hem de tertib edilen dönemin anlayış ve edebî zevkine ışık tutması açısından önem arz etmektedir.

Şiir mecmuaları sayesinde meşhur şairlerin divanlarında mevcut olmayan şiirlerine rastlamak veya divanlarda mevcut olan şiirlerin farklı versiyonlarıyla karşılaşmak imkân dahilindedir. Şiir mecmualarının edebiyat dünyası için önemine binaen, bu çalışmada İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 numarada kayıtlı Şiir Mecmuasının transkripsiyonlu metni sunulmuş olup mecmuanın muhteva açısından tahlili ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın giriş kısmında mecmuanın tanımı, özellikleri, çeşitli yönleriyle tasnifi ve edebiyat tarihimize sağladığı katkıları hakkında bilgi verilmiştir. Akabinde ise, çalışmanın amacı, yöntemi, sınırlılıkları ve kullanılan kaynaklar ortaya konulmuştur. Üç bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde şiir mecmuasının fiziki özellikleri, mürettebi, tertib tarihi, ve muhtevası hakkındaki değerlendirmeler yapılmıştır. Yine aynı bölümde, mecmuada şiiri bulunan şairler ve şiirleri hakkında değerlendirmeler yapılarak tesbit edilebilen elli şairin kısa biyografisine yer verilmiştir.

İkinci bölümde, şiir mecmuasının muhteva açısından tahlil ve incelemesi gerçekleştirilmiş, üçüncü bölümde ise mecmuanın transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir. Transkripsiyonlu metnin dipnotlarında, mecmuada bulunan şiirlerin yer aldığı divanlardaki versiyonlarına işaret edildikten sonra mukayeseli değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca, divanlarda mevcut olmayan veya aidiyeti konusunda tesbit yapılması mümkün olmayan şiirler dipnotlarda gösterilmiştir.

Tez çalışması sürecinde yol gösterici katkılarıyla yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Ali ÖZTÜRK'e,

mecmuadaki şiirlerin ön okumasına katkı sağlayan Arş. Gör. Sibel ÖZİL'e, tez konusunun daha önce çalışılmamış bir yazma eser olması zorunluluğundan hareketle kıymetli zamanlarını ayırarak yardımcı olan İBB Atatürk Kitaplığı Yazma Eserler Uzmanı Hüseyin TÜRKMEN ve İrfan DAĞDELEN'e, araştırmanın kaynaklarına ulaşmada her türlü kolaylığı gösteren Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Eserler Uzmanı Mustafa DİL'e ve Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) çalışanlarına, Lisansüstü öğrenimim süresince, "2210 Yurtiçi Lisansüstü Bursu Programı" kapsamında akademik çalışmalarımı destekleyen TÜBİTAK ve yetkililerine teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca akademik çalışmalarımda büyük bir özveriyle bana rehberlik eden, yol gösteren ve beni destekleyen kıymetli babam Dr. Hasan YILDIZ'a ve dualarını her zaman yanımda hissettiğim aileme şükranlarımı arz ederim.

Şeyma Sena Şener
Aralık-2021/İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI Bel_Yz_K.04434 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 Numaralı Şiir Mecmuası	6
1.2. İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 Numaralı Şiir Mecmuasının Mürettibi ve Tertib Tarihi	8
1.3. Mecmuada Bulunan Şiirler ve Şairleri.....	9
1.4. Mecmuadaki Şairi Tespit Edilemeyen Şiirler	14
1.5. Mecmuadaki Şiirlerin Nazım Şekilleri	16
1.6. Mecmuadaki Şiirlerin Dili.....	17
1.7. Mecmuada Aidiyeti Belirsiz Şiirler	18
1.8. Mecmuada Bulunan Nazireler.....	20
1.9. Mecmuada Şiirleri Bulunan Şairlerin Kısa Biyografileri	20
1.10. Kaynaklarda Rastlanılamayan Farklı Özellikteki Şiirler	37
1.10.1. Hz. Peygamber ve Kızı Hz. Fatıma Arasında Gerçekleşen Diyalogun Yer Aldığı Şiirler.....	37
1.10.2. Mahvi Yunus'un Şathiyesi	39

1.10.3. Münîri'nin Müseddesi	40
1.10.4. İzzet'in Tahmisi	42

İKİNCİ BÖLÜM

MECMUÂNIN MUHTEVÂ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Mecmuanın İçerik Açısından Değerlendirilmesi.....	43
2.2. Hurufilik ve Hurûfî Şairler.....	45
2.3. Şiir Mecmuâsında Zikredilen Dualar.....	49
2.3.1. Alevî- Bektâşî Geleneğinde Dua	49
2.3.1.1. Nâd-ı Ali Duası	50
2.3.1.2. Gülbank.....	50
2.3.2. Diğer Arapça Dualar	51
2.4. Sûre İsimleri	52
2.4.1. Fatiha Sûresi	52
2.4.2. Tâhâ Sûresi	54
2.4.3. Yâsîn Sûresi.....	55
2.4.4. Mülk Sûresi	55
2.4.5. Kalem Sûresi	56
2.4.6. Şems Sûresi	56
2.4.7. Leyl Sûresi.....	57
2.4.8. Duhâ Sûresi	57
2.5. Âyet İktibasları.....	58
2.5.1. Tâhâ Sûresi	58
2.5.2. İhlas Sûresi	60
2.5.3. İnsan Sûresi	60
2.5.4. Hicr Sûresi.....	61

2.5.5. Meryem Sûresi.....	62
2.5.6. Bakara Sûresi.....	62
2.5.7. Fetih Sûresi.....	64
2.5.8. Neml Sûresi	65
2.5.9. Araf Sûresi.....	65
2.5.10. Kehf Sûresi	66
2.5.11. Necm Sûresi.....	66
2.5.12. Zuhurf suresi.....	67
2.5.13. İsra Sûresi	67
2.5.14. Kâf Sûresi	68
2.5.15. Şuarâ Sûresi	68
2.6. Mecmuada Bulunan Hadîs İktibasları.....	68
2.6.1. El-fakru fahrî	69
2.6.2. Er-rızku ‘ale’llâh.....	69
2.6.3. Kellimü’n-Nas ‘ Alâ kaderi uķûlihîm.....	70
2.6.4. Küntü Kenzen	70
2.6.5. Lahmüke lahmî	72
2.6.6. Lâ Fetâ İllâ ‘ Alî Lâ Seyfe İllâ Zülfıkâr.....	73
2.6.7. Levlâke levlâk.....	73
2.6.8. Li Me‘ allâh.....	74
2.6.9. “Men ‘ Arefe Nefsehü Feķat ‘ Arefe Rabbehü	74
2.6.10. Mütü ķable en temütü.....	76
2.6.11. Mü ’minüñ mir ’atı mü ’mindür	76
2.6.12. Nefsi Nefsi.....	76
2.6.13. Ben ilim ķehriyim, Ali de onun kapısıdır	77
2.7. Mecmuada Yer Alan Şiirlerde Geçen Şahsiyetler.....	77

2.7.1. Hz. Muhammed(sav).....	77
2.7.2. Hz. Hatice.....	81
2.7.3. Ehl-i Beyt	82
2.7.4. Dört Halife.....	83
2.7.5. Hz. Ali	84
2.7.6. Hz. Fâtıma	94
2.7.7. Hz. Hüseyin ve Kerbelâ	96
2.7.8. On İki İmam	100
2.7.9. Muaviye.....	107
2.7.10. Yezid ve Taraftarları	107
2.7.11. Hallâc-ı Mansur	111
2.7.12. Abdülkâdir-i Geylânî ve Diğer Önemli Şahsiyetler.....	113
2.8. Şathiyyât.....	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_K.04434 NUMARALI ŞİİR MECMUASI METNİ

3.1. Metnin Kuruluş ve İmlasında İzlenen Yöntem	119
3.2. Transkripsiyon Sistemi	121
3.3. İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 Numaralı Şiir Mecmuasının Metni	122
SONUÇ.....	401
KAYNAKÇA	404

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Mecmuada Tesbit Edilen Şairler.....	9
Tablo 1.2: Mecmuada Yer Alan Şairlerin Şiir Sayıları ve Kullandıkları Nazım Şekilleri	12
Tablo 1.3: Yaşadığı Yüzyıl veya Şiiri Tesbit Edilemeyen Şairler ve Şiirleri	15
Tablo 1.4: Mahlası Tesbit Edilemeyen Şiirler/Beyitler	15
Tablo 1.5: Mecmuadaki Şiirlerin Nazım Şekilleri.....	16
Tablo 1.6: Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Dili.....	17
Tablo 1.7: Mahlası Yanlış Zikredilen Şiirlerin Asıl Şairleri	19
Tablo 1.8: Aidiyeti Belirsiz Şiirler/Birden Çok Şaire Ait Görünen Şiirler.....	19
Tablo 1.9: Mecmuada Bulunan Nazireler	20
Tablo 3.2.1: Transkripsiyon Harfleri	121

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1: Mecmuada Şiiri Bulunan Şairlerin Yaşadığı Dönemler	11
Grafik 1.2: Mecmuada En Çok Şiiri Bulunan On Şair	14
Grafik 1.3: Mecmuadaki Şiirlerin Nazım Şekilleri Açısından Dağılımı	17
Grafik 1.4: Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Dillerinin Yüzdesi.....	18

KISALTMALAR LİSTESİ

AEK	: Açık Erişim Koleksiyonu
a.g.e.	: Adı geçen eser
bkz.	: Bakınız
bs.	: Basım
C.	: Cilt
d.	: Doğum
DEV	: Divan Edebiyatı Vakfı/Araştırmaları Dergisi
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Ktp.	: Kütüphane
No.	: Numara
ö.	: Ölüm
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ŞM	: Şiir Mecmuası (İBB Bel_Yz_K.04434)
t.y.	: Yayın tarih yok
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEİS	: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
Ünv.	: Üniversitesi
vr.	: Varak
y.y.	: Yayın yeri yok
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu, Amacı, Yöntemi, Sınırlılıkları ve Kullanılan Kaynaklar:

Mecmua kelimesi Arapça bir kelime olup sözlükte “dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak” manasına gelen cem‘ (ج-م-ع) mastarından türemiştir. Genellikle bir veya birden fazla yazara ait mensur ve manzum eserlerden oluşan derleme kitaplara verilen genel bir isimdir. Mecmualar Türkçe, Arapça veya Farsça olarak tek bir dille yazıldığı gibi yazarın dillere olan yetkinliğine ve mecmuanın içeriğine bağlı olarak birden fazla dil kullanılarak da yazılabilir. Genellikle hadis, fıkıh ve tefsir gibi dini konularda yazılan mecmualar Arapça kaleme alınırken, edebi içeriğe sahip mecmualar Türkçe ve Farsça dilleriyle yazılmıştır.¹

Edebiyatçılar tarafından mecmualar şekil, muhteva veya mürettibin mensubiyeti ölçütü kabul edilerek muhtelif şekillerde tasnif edilmeye çalışılmıştır. Muhteva açısından ilk tasnif denemesini yapan Agah Sırrı Levend *Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eserinde mecmuayı beş ayrı başlık altında sınıflandırmıştır. Bu başlıklar şunlardır:

1. Nazîre Mecmuaları.
2. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları.
3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar.
4. Aynı konudaki eserlerden toplanan mecmualar.
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış mecmualar.²

Yukarıdaki tasniften de anlaşılacağı üzere mecmualar, nazire mecmuaları gibi sadece bir nazım türü esas alınarak oluşturulmuş derlemeler şeklinde karşımıza çıkabileceği gibi şiire meraklı okur-yazarlarca oluşturulmuş muhtelif nazım türlerini ihtiva eden antoloji niteliği taşıyan eserler de olabilir. Ayrıca, meşhur bir şair veya

¹ Mustafa İsmet Uzun, “Mecmua”, *DİA*, C.XXVIII, İstanbul, 2003, s. 265-268.

² Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Basımevi, C.I, 3.bs., Ankara, 1988, s. 166-167.

yazar tarafından derlenmiş seçme şiirler, biyografiler, küçük risaleler, fıkralar, hikayeler vb. eserlerden oluşan mecmualar ise edebiyatımızda kıymetli kabul edilmiştir.

Genellikle “Mecmu‘a-i eş‘ār” ve “Mecmu‘atü’l-eş‘âr” başlıkları ile kütüphanelerimizde kayıtlandırılmış olan şiir mecmuaları, nazım türü veya nazım şekli birliği aranmaksızın tertip edilmiş manzum metinlerden oluşmaktadır.³ Şekil ve içerik özellikleri ile tertip düzenine dair herhangi bir kaideye bağlı kalmayan şiir mecmuaları özellikle XVI. ve XVII. yüzyıllarda edebiyatçılar arasında revaç bulmuştur. Mecmualara mahsus olan bu serbestiyet sayesinde, okur-yazar olan herkesin tamamen kendi kişisel zevklerine veya meşreblerine göre şiirleri derleyerek eser telif etme imkanı söz konusudur.⁴

Şiir mecmuasının tertibi esnasında derleyiciyi etkileyen muhtelif faktörler bulunmaktadır. Bu husus dikkate alınarak Mehmet Gürbüz’ün yapmış olduğu şiir mecmuaları tasnifine göre şiir mecmuaları beş ana başlık altında toplanmaktadır. Bu başlıklar şöyle sıralanır: 1. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları, 2. Şiirlerin konularına göre oluşturulan şiir mecmuaları, 3. Nazire mecmuaları, 4. Şairlerin aidiyetlerine/mensubiyetlerine göre hazırlanan şiir mecmuaları, 5. Bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin divanlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmuaları.⁵

Günümüze kadar çeşitli yönleriyle tasnife tâbî tutularak okur-yazarlar tarafından sıklıkla inceleme konusu olan şiir mecmualarının, tarihsel süreç içerisinde adeta birer antolojiye dönüşerek edebiyat tarihimize ve araştırmacılara sağladığı katkılardan bazıları şunlardır:

- a) Kaynaklarda ismi zikredilmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine rastlanılması.

³ M. Fatih Köksal, **Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori**, Kesit Yay., İstanbul, 2012, s. 84.

⁴ Mehmet Gürbüz, “Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine”, **Turkish Studies**, Vol. 8/1, Ankara, Kış-2013, s. 315.

⁵ Mehmet Gürbüz, Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi, **Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Turkuaz Yay., İstanbul, 2012, s. 107-112. (99-113).

- b) Meşhur şairlerin bilinmeyen veya divanında mevcut olmayan şiirlerine rastlanması.
- c) Divanlarda mevcut olan şiirlerin farklı versiyonlarıyla karşılaştırılması.
- d) Varlığı bilinmeyen veya bilinmesine rağmen nüshası tesbit edilemeyen eserlerle karşılaştırılabilir. Mesela kırk hadis, miraciye vb.
- e) Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekillerine veya aruz kalıplarına rastlanması.
- f) Şairlerin hayatıyla ilgili daha önce mevcut olmayan önemli bilgilere ulaşılması. Örneğin bir şairin vefat tarihi için düşünülmüş bir tarih manzumesine rastlanması.
- g) Bazı şiir mecmualarını derleyen kişilerin şair olmasının mecmuanın kıymetini artırması, böylece edebiyat dünyasına katkı sağlaması.
- h) Şiir mecmualarının, mürettibin edebi zevkiyle birlikte devrin rağbet gören şairlerini, şiirlerini, nazım şekillerini ve sıklıkla kullanılan aruz vezinlerini bildiren önemli işaretleri içerisinde barındırması.
- i) Mecmualarda bulunan nazirelerin, şairler arasındaki etkileşimi ve teselsül bağlarını takip etme imkanı sağlaması.
- j) Mecmuaların boş kalmış sayfalarında sadece edebiyat değil sosyoloji, tarih, dinler tarihi, kültürel antropoloji ve halkbilim gibi farklı bilim dallarıyla irtibatlı olabilecek ve ehemmiyet arz edebilecek çeşitli notlar, dualar, otlarla ilaç yapım tarifleri, tılsım ve tefe'ül vb. alanlara dair bilgiler içerebilmesi.
- k) Aynı dönemde tertib edilmiş birçok şiir mecmuasını taramak ve üzerinde araştırma yapmanın, dönemin ortak anlayış ve zevkini ortaya koyma açısından önem arz etmesi.⁶

Yukarıda mecmualar hakkında verilen bilgiler dikkate alındığında çalışmamıza konu olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda Bel_Yz_K.04430

⁶ Köksal, **a.g.e.**, s. 88-921.

numaralı şiir mecmuası, mürettibin edebî zevkine göre seçilmiş şiirleri ihtiva ettiği için Levend'in tasnifine göre "Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları" başlığı altında değerlendirilebilir. Ayrıca, mecmuadaki şiirlerin büyük bir çoğunluğu Alevî-Bektâşî geleneğine mensup ya da bu gelenekten etkilenmiş şairlerin şiirlerinden seçildiği için Gürbüz'ün "Şairlerin aidiyetlerine/mensubiyetlerine göre hazırlanan şiir mecmuaları" başlıklı tasnifine dahil edilmesi mümkündür.

Bu çalışma ile İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 numaralı şiir mecmuasından metnin transkripsiyonu sayesinde mecmuayı derleyen düşünce ve duygu dünyası, bir araya getirdiği şiirlerin muhtevası, mecmuada şiirleri bulunan şairlerin nitelikleri, mensup oldukları ya da taşıyıcısı oldukları geleneklerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Çalışma kapsamında gerçekleştirdiğimiz alan taramasında başta T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının web/internet ortamındaki "yazmalar.gov" adresi olmak üzere Süleymaniye Kütüphanesi, Milli Kütüphane, İBB Atatürk Kitaplığı, İSAM Kütüphanesi ve web ortamında bulunan diğer kataloglardan taranarak şiir mecmuasında bulunan şairlerin matbu ve yazma nüshaları divanları tesbit ve temin edilmiştir. Ayrıca, başta YÖK Ulusal Tez Merkezi arama motoru olmak üzere diğer araştırma imkanları taranarak akademik anlamda çalışma yapılmış divanlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda mecmuamızda mevcut her bir şiir ile o şiirin şairine ait divanındaki metnin mukayesesi sağlanmış, ayrıca varsa inceleme-tahlili yapılan divandaki metinle de karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir. Bu mukayeselerde farklılıklar varsa tesbit edilerek dipnot düşülmüştür.

Tez, giriş bölümünün ardından üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde; tezin konusu, amacı, sınırlılıkları, yöntemi, çalışma planı ve kullanılan kaynaklara değinilmiş, ayrıca mecmuaların tanımı, tasnifi, ve edebiyat tarihine katkıları genel olarak ele alınmıştır.

Birinci bölümde, İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 numaralı şiir mecmuasının fiziki özellikleri hakkındaki malumatlarla birlikte mecmuanın mürettibi

ve tertib tarihi hakkındaki değerlendirmelerimize yer verilmiştir. Akabinde ise şiir mecmuasında tesbit edebildiğimiz elli kadar şairlerin yaşadığı yzyıl ve bağlı olduğu tarikatı gösteren tablolar verilmiş olup şiirleri hakkında ise genel bilgi aktarılmıştır. şairi belirlenemeyen şiirler ise ayrı tablolarda nakledilmiştir. Son olarak tesbit ettiğimiz elli şairin biyografilerine yer ayrılmıştır.

Mecmuadaki şiirlerin genel muhtevasının incelendiği ikinci bölümde ise, mecmuada bulunan Hurf şairlerin şiirleri, ayet ve hadis iktibasları, zikredilen dualar, mecmuada yer alan şahıs isimlerinin getiği şiirlerin incelenmesi, ve Hz. Ali iin yazılmış şathiyelerin değerlendirmesini iermektedir.

nc bölüm olan son bölümde, şiir mecmuasının trankripsiyon metni aktarılmaktadır. Sonu bölümünde ise, elde edilen bilgi ve belgelerden yola ıkılarak şiir mecmuası hakkında ulaştığımız tesbitler ve değerlendirmeler aktarılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI Bel_Yz_K.04434 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 Numaralı Şiir Mecmuası

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmalarında kayıtlı mecmuanın arşiv numarası Bel_Yz_K.04434'tür. Mecmua, kütüphanenin elektronik kataloğunda "Gülbanknâme" ismiyle kayıtlı olmasına rağmen eserin içerik özellikleri dikkate alınarak yapılan çalışmalar sonucunda "Şiir Mecmuası" olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Kütüphane kayıtlarına göre mecmua 2019 yılında "Dursun Yıldırım" adlı kişiden satın alma yoluyla temin edilmiştir.

Talik yazı çeşidiyle eğik bir biçimde kaleme alınmış olan mecmua, 222x128 mm ebatlarında, yeşil renk meşin kaplı yaprak desen kabartmalı bir cilt içerisinde. Mecmuada minyatür, tezhib, resim ve şekil mevcut değildir. İç kapakların başında ve sonunda bulunan kağıtlar pembe renklidir. Mecmuanın dili Türkçe, Arapça ve Farsça olmakla birlikte şiirlerin büyük bir kısmı Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmıştır. 93 varaktan oluşan mecmuanın her varağında toplam iki sütun her sütunda ise altı beyit mevcuttur. Ancak, müstensihin, bazı beyitlerin ikinci mısralarını sayfaya sığdırabilmek için dikey bir şekilde çerçeve kısmının üzerine yazdığı müşahade edilmektedir. Beyitler alt alta değil çapraz bir düzende yazılmıştır. Sadece mecmuanın son varağında (93b) toplamda beş beyit bulunmaktadır. Mecmuada gazel, kaside, murabba, muhammes, rubai vb. çeşitli nazım şekilleri mevcut olmasına rağmen, müstensih hepsini beyit nazım birimi şeklinde yazmayı tercih etmiştir. Ayrıca müstensih, mütekerrir beyit veya mısraları tekrar tekrar yazmak yerine sadece şiirlerin ilk ve son bentlerinde aktarmıştır.

Varak numaraları (60a) numaralı varaktan itibaren sol üst köşede kırmızı mürekkeple Arapça rakamlarla kaydedilmiştir. Ancak bu numaraların bazı sayfalarda silinmiş veya yazılmamış olduğu tesbit edilmiştir. Ayrıca, mecmuanın ilk sayfasından itibaren her sayfanın sağ ve sol üst köşelerinde kurşun kalemle Arapça rakamlarla sayfalar numaralandırılmıştır. Mecmuanın (1a) numaralı varağında "besmele" ile

birlikte yazılan numaralar mürekkep yerine kurşun kalemle yazıldığı ve müstensihin hattına benzemediği için eser telif edildikten sonra üzerine ekleme yapıldığı kanaatindeyiz.

Mecmuanın iç kapağında üç adet mühür bulunmaktadır. Bunlardan ikisi okunması güç silinmiş bir halde iken, diğer mührün mürekkebi daha belirgin bir haldedir. Ancak bu mühür de diğer mühürler gibi tarafımızca okunamamıştır. Müstensih, şiirleri birbirinden ayırmak için, yeni bir şiire başlamadan önce bazen kırmızı bazen siyah mürekkeple “destûr” ve “hû” başlıklarını tercih etmiştir. Her şiirinmakta beytinin üstünde bulunan boşluğa ise kırmızı mürekkeple uzun bir çizgi çizmiştir. Bu kırmızı çizgiler genellikle mısraların ilk kelimeleri üzerinde görülürken, bazen de şairlerin mahlaslarının geçtiği kısımlarda mevcuttur. Sayfa kenarlarında bulunan çerçeveler kırmızı mürekkeple çizilmiştir. (1a) - (2a) sayfa aralığında bulunan ve Hâşim Baba’ya ait olan şiirde, mahlas beyit kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ancak bu durum diğer şiirlerin mahlas beyitlerinde görülmemektedir. Ayrıca, mecmuanın (90a) numaralı varaktan itibaren varakların kopmak suretiyle karışmış olduğu tesbit edilmiştir. Bu yüzden mecmua bütünlüğünün tam anlamıyla korunmuş olduğu söylenemez. Metin çevirisi esnasında şiirlerin bütünlüğü açısından karışmış olan varaklar tarafımızca düzenlenmiş ve şiirler varak numaralarıyla bu düzen içerisinde tekrardan numaralandırılmıştır. Köşesi yırtılmış olan (91b) numaralı varakın ise yapıştırıcıyla bantlanmak suretiyle tamir edildiği fark edilmektedir.

Şiir mecmuası, şairlere veya şiirlerin nazım şekillerine göre düzenlenmemiştir. Müstensih mecmuayı oluştururken kendi edebî zevkini ve tasavvufî eğilimini göz önünde bulundurarak herhangi bir sıra gözetmeksizin şiirleri kaleme almıştır. Örneğin nazım şekilleri dikkate alınmaksızın bir şaire ait olan şiirler mecmuanın muhtelif sayfalarında karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca müstensih, mecmuayı oluştururken bazı şairlerin birden fazla şiirini, bazı şairlerin ise sadece bir şiirini mecmuaya dahil etmiştir. Şiirlerin büyük bir çoğunluğu şairlerin divanlarında mevcuttur. Böylece, müstensihin, divanları kaynak olarak kullandığı söylenebilir. Ayrıca divanlarda mevcut olmayan ancak şairlerin diğer meşhur eserlerinde bulunan şiirlere de mecmuada rastlamak mümkündür. Mesela mecmuadaki 243. ve 244. şiirlerin kaynağı,

Fuzûlî'nin *Leylâ ile Mecnûn* adlı mesnevisidir. Ancak mecmuada bulunan bazı şiiirlerin mahlaslarının yanlış yazılması veya mahlaslarının mevcut olmaması, bu şiiirlerin kaynaklarının tesbitini güçleştirmiştir.

Mecmuadaki imla hususiyetlerine bakılacak olursa, bazı problemlerin olduğu fark edilir. Örneğin, “şürâhî”⁷ kelimesinin ilk harfi “ş (sad)” harfi ile yazılması gerekirken, “s (sin)” harfiyle, “dağ”⁸ kelimesi ise “d (dal)” harfi yerine “đ (đat)” harfiyle yazılmıştır. “İyāl” kelimesi için müstensih “ı (ayn)” harfi yerine sehven “elif” harfini kullanmıştır. Ayrıca mecmuada bir şiiirde “gül” kelimesinde sehven “vav” harfi kullanılmıştır. Ayrıca, bazı yerlerde “h” harfi yerine “h”, “ñ (kaf-ı nûnî)” yerine ise “n” harfi kullanılmıştır. Problem teşkil edecek diğer harf ise “ى” harfinin kullanımıdır. Müstensih kelime sonunda bulunan bu harfi bazen tamlama “-i” si, bazen de uzatma harfi olan “-î” için kullanmıştır. Diğer imla hataları ise çeviri metin kısmında yeri geldikçe dipnotlarda belirtilmiş olup tarafımızca doğru yazılışı aktarılmıştır.

1.2. İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 Numaralı Şiiir Mecmuasının Mürettibi ve Tertib Tarihi

Mecmuanın mürettibinin kim olduğuna dair herhangi bir bilgi mevcut olmadığı için bu hususta kesin bir yargıya varmak güçtür. Mecmuada Seyyid Nesîmî, Kul Nesîmî, Vîrânî, Dertlî, Hayretî, Kethudazâde Ârif, Misâlî ve Sâcid gibi Alevî ve Bektâşî geleneğine bağlı şairlerin şiiirlerinin tercih edilmesi, mürettibin de Alevî-Bektâşî geleneğe bağlı olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Mecmuada bulunan şiiirlerin Arapça, Farsça ve Türkçe olması, mürettibin eğitilmiş ve bu üç dilde yetkin olduğunun bir göstergesidir.

İç kapak kısmında silik bir şekilde görülen “Sahibi 22 Teşrinievvel 1303” (3 Kasım 1887) kaydı mevcuttur. Ancak bunun istinsah tarihi olarak kabul edilmesi hatalı bir yaklaşım olabilir. Sebebi ise, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar seçilmiş 246 adet şiiiri ihtiva eden bu mecmuada, şiiirlerin çok az bir kısmı XIX. Yüzyıla ait olsa da

⁷ Şiiir Mecmuası (ŞM), 153. şiiir.

⁸ ŞM, 119. şiiir.

mecmuada şairler arasından geç vefat edenlerin 1894 yılında Eşref Paşa ve Hüsni Baba olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgiler dikkate alındığında mecmuanın XIX. yüzyılın sonlarında veya XX. yüzyıl başlarında tertib edildiğini söylemek mümkündür.

1.3. Mecmuada Bulunan Şiirler ve Şairleri

Derleyeni ve tertip tarihi tesbit edilemeyen 93 varaktan ibaret şiir mecmuasında toplam 246 adet şiir bulunmaktadır. Mecmuada şiiri bulunan şairlerden ellisinin yaşadığı yüzyıl tesbit edilebilmiştir.

Tablo 1.1: Mecmuada Tesbit Edilen Şairler

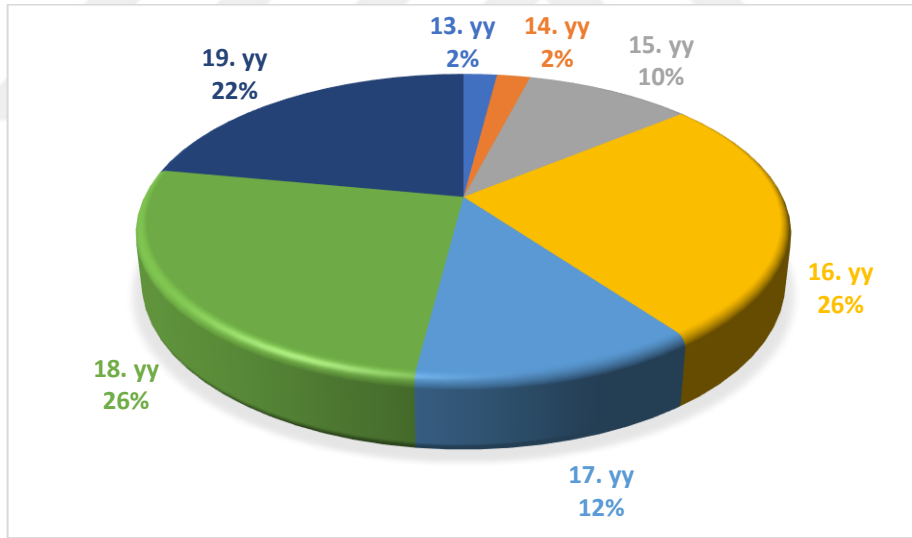
Sıra No:	Şairin Mahlası	Yaşadığı Yüzyıl	Bağlı Olduğu Edebiyat Kolu	Bağlı Olduğu Tarikat
1.	Ahmedî (Sarban)	16. yy	Divan/Tekke	Bayramiyye
2.	Ahmet Sûzî	19. yy	Divan	Halvetî
3.	Âşık Ömer	17. yy	Halk/Aşık	
4.	Âşık Yûnus	15. yy	Halk/Aşık	
5.	Azbî	18. yy	Tekke	Önce Halvetî-Sonra Bektâşî
6.	Azmizâde Hâletî	17. yy	Divan	
7.	Dertlî	19. yy	Halk/Aşık	Bektâşî
8.	Eşref Paşa	19. yy	Divan	
9.	Eşrefoğlu Rûmî	15. yy	Tekke	Kâdirî
10.	Fâzıl	18. yy	Divan	
11.	Fuzûlî	16. yy	Divan	Alevî/Bektâşî
12.	Hâşimî	18. yy	Tekke	Halvetî
13.	Hatâyî	16. yy	Divan	Alevî
14.	Hayâlî	16. yy	Divan	
15.	Hüsni	19. yy	Tekke	Bektâşî
16.	Kabûlî	19. yy	Tekke	Rıfâiyye
17.	Kâmî	18. yy	Tekke	Halvetî
18.	Kaygusuz Abdal	15. yy	Tekke	Alevî/Bektâşî
19.	Kethüdâzâde Ârif	19. yy	Divan	Bektâşî
20.	Kul Nesîmî	17. yy	Tekke	Alevî/Câferî

21.	Leyla Hanım	19. yy	Divan	Mevlevî
22.	Mevlânâ	13. yy	Divan/Tekke	Mevlevî
23.	Misâlî	16. yy	Tekke	Bektâşî
24.	Muhîti	17. yy	Divan/Tekke	Alevî/Bektâşî
25.	Muhyî	16. yy	Divan/Tekke	Halvetî
26.	Müştak Baba	19. yy	Divan	Kâdirî
27.	Nakşî-i Akkirmânî	17. yy	Tekke	Halvetî
28.	Nedîm	18. yy	Divan	
29.	Neş'etî	18. yy	Divan	Nakşî
30.	Pir Sultan Abdal	16. yy	Halk/Aşık	Alevî/Bektâşî
31.	Râsihî	18. yy	Divan	
32.	Refî-i Kalâyî	19. yy	Divan	
33.	Rûhî-i Bağdâdî	16. yy	Divan	
34.	Rûşenî	15. yy	Tekke	Halvetî
35.	Sâcid	19. yy	Tekke	Bektâşî
36.	Selâmî	18. yy	Tekke	Nakşî
37.	Seyyid Nizamoğlu	16. yy	Divan	Halvetî
38.	Seyyid Nesîmî	15. yy	Tekke	Hurûfî
39.	Sezâî	18. yy	Divan	Halvetî
40.	Sürûrî	16. yy (?)	Tekke	Alevî
41.	Şâfî'î	17. yy	Divan	
42.	Şemseddin Sivâsî	16. yy	Divan/Tekke	Halvetî
43.	Şemsî	18. yy	Divan/Tekke	Kâdirî
44.	Şeyh Gâlib	18. yy	Divan	Mevlevî
45.	Şîrî	18. yy	Tekke	Bektâşî
46.	Vahdetî	16. yy	Divan	Bektâşî
47.	Vîrânî	16. yy	Tekke	Alevî/Bektâşî
48.	Yûnus Emre	14. yy	Tekke	
49.	Zekâî	18. yy	Divan/Tekke	Halvetî
50.	Zihnî	19. yy	Halk/Aşık	

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere, mecmuadaki şairler 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar yaşamış Divan/Tekke edebiyatına mensup şairlerden oluşmaktadır. Şairlerin büyük bir çoğunluğunun ise bir tarikata bağlı olduğu bilinmektedir. Bu tarikatlar arasında başta Bektaşîlik olmak üzere Mevlevilik, Halvetilik, Bayramîyye, Kadirîlik, Rıfâîyye, Nakşîlik sıralanmaktadır. En çok şiiri derlenen şairlerin Alevî-Bektâşî meşrebli olduğu tesbit edilen bu mecmuada, diğer tarikatlara mensub şairlerin de özellikle Hz. Ali ve Ehl-i beyt'e olan bağlılıklarını dile getirdikleri şiirlerin varlığı dikkat çekmektedir.

Ayrıca mecmuadaki şiirlerin şairlerinin yaşadıkları dönem incelenecek olursa 16. ve 18. yüzyıllarda yaşamış on üçer şair bulunduğu anlaşılmaktadır. Şairlerin on biri 19. yüzyılda, geriye kalan yirmi dört şair ise 13., 14., 15. ve 17. Yüzyıllarda yaşamışlardır.

Grafik 1.1: Mecmuada Şiiri Bulunan Şairlerin Yaşadığı Dönemler

Şairlerin yüzyıllara göre dağılımını gösteren yukarıdaki şekilden de anlaşılabacağı üzere mecmuadaki şiirler, 13. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında yaşamış şairlerin şiirlerinden derlenmiştir. Mecmuadaki şairler %26 oranıyla en çok 16. ve 18. yüzyıldan seçilmiştir. Bu oranı %22 oranında 19. yüzyıl ve %12 oranında 17. yüzyıl takip etmektedir. %12'lik bir kısmı ise 13, 14 ve 15. yüzyıllarında yaşamış şairlerden oluşturmaktadır.

Mecmua tertibi esnasında bazı şairlerin sadece bir şiirine yer verilmişken, bazı şairlerin birden çok şiirine yer verildiği fark edilmiştir. Mecmuada yer alan 246 şiirden 195'inin 50 adet şaire ait olduğu tespit edilerek, bu şiirlerin hangi şairlere ait olduğu ve nazım şekilleri aşağıdaki tabloda alfabetik olarak sıralanmıştır.

Tablo 1.2: Mecmuada Yer Alan Şairlerin Şiir Sayıları ve Kullandıkları Nazım Şekilleri

Sıra No:	Şairin Mahlası	Şiir Numarası	Nazım Şekli
1.	Ahmedî (Sarban)	3, 4, 5, 6, 7, 69, 91, 116, 187	7 Gazel, 1 Murabba, 1 Tercî-i Bend
2.	Ahmet Sûzî	66	1 Gazel
3.	Âşık Ömer	177	1 Gazel
4.	Âşık Yûnus	48, 56	2 Dörtlük
5.	Azbî	2, 78, 79, 80, 81, 82, 95, 115	5 Gazel, 2 Muhammes, 1 Müseddes
6.	Azmizâde Hâletî	Kapak içi 2. Beyit	1 Müfred
7.	Dertlî	67, 111	1 Gazel, 1 Müseddes
8.	Eşref Paşa	221, 223	1 Kıt'a, 1 Müseddes
9.	Eşrefoğlu Rûmî	46, 47, 55, 165, 166, 181	5 Gazel, 1 Dörtlük (İlahi)
10.	Fâzıl	31, 61	2 Gazel
11.	Fuzûlî	63, 124, 239, 243, 244, 246	1 Gazel, 1 Terci-i Bend, 1 Müseddes, 3 Mesnevi
12.	Hâşimî	1, 186	1 Gazel, 1 Kaside
13.	Hatâyî	26-(211) ⁹ , 151, 155, 157, 160, 209, 212, 242	5 Gazel, 2 Murabba, 1 Tercî- i Bend
14.	Hayâlî	25	1 Gazel
15.	Hüsnî	70	1 Müseddes
16.	Kabûlî	195	1 Müfred
17.	Kâmî	192	1 Kıt'a
18.	Kaygusuz Abdal	15, 158, 182	3 Dörtlük
19.	Kethüdâzâde Ârif	32, 215	1 Gazel, 1 Murabba
20.	Kul Nesîmî	45, 169, 190	3 Gazel

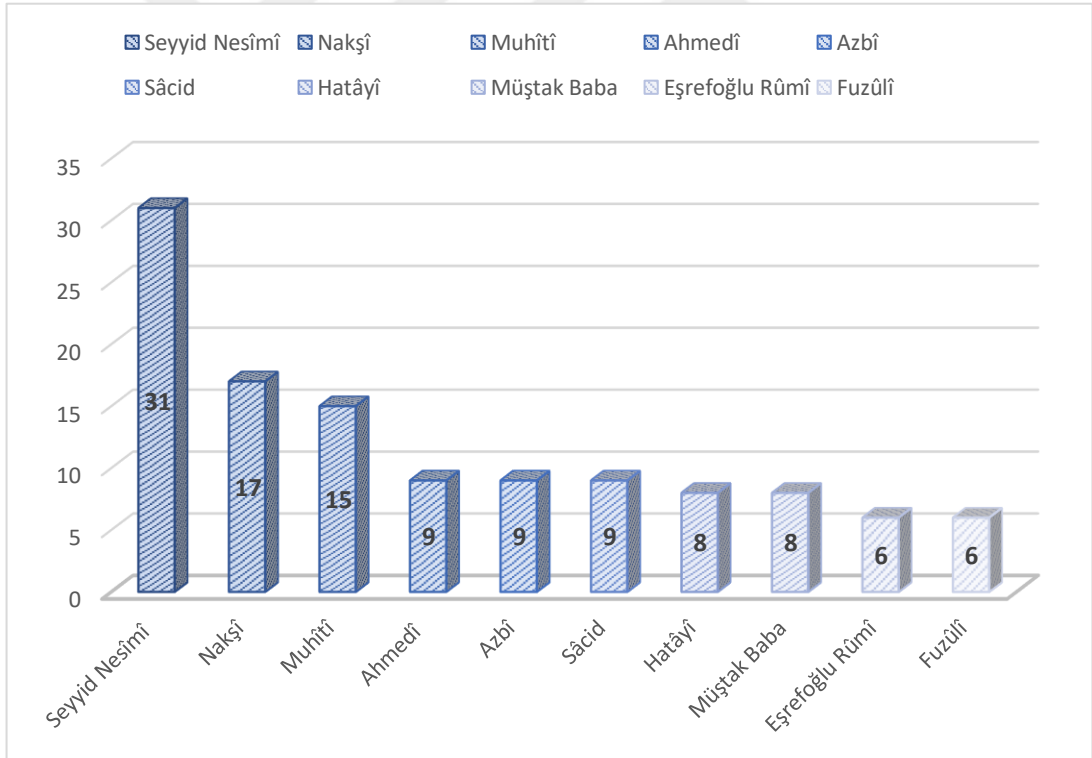
⁹ 211. şiir, mecmuada bulunan 26. şiirin aynısıdır. Ancak 26. numaralı şiirde eksik olan 2. 3. ve 4. bendlerin 211. şiirde müstensih tarafından tamamlanmış olduğu fark edilmektedir.

21.	Leyla Hanım	43	1 Gazel
22.	Mevlânâ	22	1 Murabba
23.	Misâlî	41, 113, 153	3 Gazel
24.	Muhîti	225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238	15 Tuyuğ
25.	Muhyî	178	1 Gazel
26.	Müştak Baba	71, 83, 98, 102, 108, 109, 110, 114, 117	5 Gazel, 1 Murabba, 2 Muhammes
27.	Nakşî	17, 21, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 141, 171	15 Gazel, 1 Kaside, 1 Muhammes
28.	Nedîm	183	1 Gazel
29.	Neş'etî	30, 241	1 Tahmis, 1 Muhammes
30.	Pir Sultan Abdal	28, 77	2 Dörtlök (1 İlâhi, 1 Nefes)
31.	Râsihî	93	1 Müseddes
32.	Refî-i Kalâyî	73	1 Müseddes
33.	Rûhî-i Bağdâdî	Kapak içi 3. Beyit, 18, 33, 142, 145, 152	5 Gazel, 1 Müfred
34.	Rûşenî	189	1 Tuyuğ
35.	Sâcid	49, 50, 51, 52, 163, 167, 168, 172, 173	6 Gazel, 2 Muhammes, 1 Tercî-i Bend
36.	Selâmî	37, 38, 39, 138, 175	3 Gazel, 2 Muhammes
37.	Seyyid Nizamoğlu	27, 103, 112, 179, 196	4 Gazel, 1 Rubai
38.	Seyyid Nesîmî	8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 44, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 96, 97, 105, 119, 120, 121, 136, 143, 147, 154, 170, 188, 213, 214	30 Gazel, 1 Murabba
39.	Sezâî	20, 99, 101	3 Gazel,
40.	Sürûrî	139, 140, 144, 150	3 Gazel, 1 Murabba
41.	Pirzâde (Şâfi'î)	57	1 Gazel
42.	Şemseddin Sivâsî	162	1 Gazel
43.	Şemsî	Kapak içi 1. beyit	1 Müfred
44.	Şeyh Gâlib	76	1 Müseddes
45.	Şîrî	72	1 Muhammes
46.	Vahdetî	34, 40	1 Muhammes, 1 Müsebba

47.	Vîrânî	Kapakiçi Dikey Yazılı Beyitler 62, 64, 65, 159, 207	4 Gazel, 2 Kıt'a
48.	Yûnus Emre	54	1 Gazel
49.	Zekâî	68	1 Gazel
50.	Zihnî	222	1 Gazel

Yukarıdaki tabloya göre, en çok şiiri bulunan on şairin 31 şiirle Seyyid Nesîmî, 17 şiirle Nakşî, 15 şiirle Muhîtî, 9 şiirle Ahmedî, 9 şiirle Azbî, 9 şiirle Sâcid, 8 şiirle Hatâyî, 8 şiirle Müştak Baba, 6 şiirle Eşrefoğlu Rûmî ve son olarak 6 şiirle Fuzûlî olarak sıralandığı görülmektedir. Mecmuada en çok şiiri bulunan on şaire ilişkin grafik şöyledir:

Grafik 1.2 Mecmuada En Çok Şiiri Bulunan On Şair

1.4. Şairi Tespit Edilemeyen Şiirler

Mecmuda yer alan on altı şiirde şairlerin mahlası mevcut olsa da, bu şairlerin yaşadıkları yüzyıllar ve şiirlerin kaynakları tespit edilememiştir. Tesbit edilemeyen on altı adet şiir arasında Nesîmî'nin üç şiiri, Nâşid'in iki şiiri ve aşağıda sıralanan diğer

on bir şairin ise birer şiiri mevcuttur. Bu şiirlerin nazım şekillerine bakıldığında ise dokuz adet gazel, iki murabba, iki muhammes, bir tahmis, bir müseddes ve bir tesdisin yer aldığı gözlenmektedir.

Tablo 1.3: Yaşadığı Yüzyıl veya Şiiri Tesbit Edilemeyen Şairler ve Şiirleri

Sıra No:	Şairin Mahlası	Şiir Numarası	Nazım Şekli
1.	Abdî	156	Gazel
2.	Feyzî	36	Müseddes
3.	Hâtemî	104	Murabba
4.	Kâzım	210	Muhammes
5.	Mahvi Yûnus	137	Gazel
6.	Münîrî	146	Tesdis
7.	Nâşid	42, 174	Gazel, Gazel
8.	Rızâî	118	Tahmis
9.	Rüşdî	224	Gazel
10.	Sâfî	148	Gazel
11.	Şefik	240	Muhammes
12.	Şeyhî	245	Gazel
13.	Nesîmî	35, 100, 149	Murabba, Gazel, Gazel

Mecmuada yer alan şiirler arasında on altı şiirin mahlası mevcut olmadığı için şiirlerin kaynağı da tesbit edilememiştir. Bu şiirlerin, mecmuada bulunan şiir numaralarıyla birlikte nazım şekilleri aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır. On sekiz adet şiirden onu müfret, üçü kıt'a, ikisi gazel ve üçü murabba nazım şekliyle kaleme alınmıştır.

Tablo 1.4: Mahlası Tesbit Edilemeyen Şiirler/Beyitler

Sıra No:	Şiir Numarası	Nazım Şekli
1.	74	Murabba
2.	75	Murabba
3.	107	Gazel
4.	162	Murabba
5.	181	Gazel

6.	197	Kıt'a
7.	198	Müfred
8.	199	Müfred
9.	202	Müfred
10.	203	Müfred
11.	204	Müfred
12.	205	Müfred
13.	206	Müfred
14.	208	Müfred
15.	219	Kıt'a
16.	220	Kıt'a

1.5. Mecmuadaki Şiirlerin Nazım Şekilleri

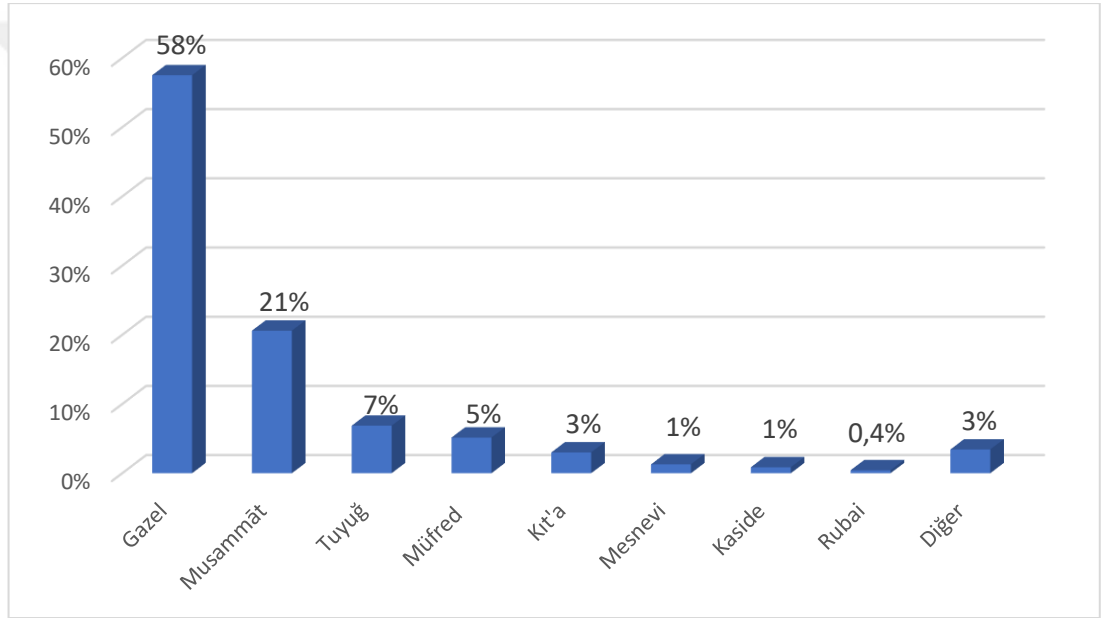
Mecmuada yer alan şiirler incelendiğinde muhtelif nazım şekillerinin kullanıldığı gözlenmiştir. Şiirlerden 134'ü gazel, 48'i musammat, 16'sı tuyuğ, 12'si müfred, 7'si kıt'a, 8'i dördlük, 2'si kaside ve 1'i ise rubai nazım şekliyle kaleme alınmıştır.

Tablo 1.5: Mecmuadaki Şiirlerin Nazım Şekilleri

Sıra No:	Nazım Şekli	Şiir Sayısı
1.	Gazel	134
2.	Kaside	2
3.	Rubai	1
4.	Tuyuğ	16
5.	Musammāt	48 (13 Murabba, 14 Muhammes, 6 Tahmis, 9 Müseddes, 1 Tesdis, 1 Müsebba, 4 Terci-i bend)
6.	Mesnevi	3
7.	Müfred Kıta	19 (12 Müfred, 7 Kıt'a)
8.	Diğer (Dördlük)	9

Şiirlerin nazım şekillerinin mecmuadaki yüzdesel dağılımı incelendiğinde ise %58'lik oranla şiirlerin yarısından fazlası gazel nazım biçimiyle kaleme alınmış şiirlerden oluşmaktadır. Gazeli %21 oranıyla takip eden nazım şeklinin ise musammât olduğu gözlenmektedir. Mecmuada bulunan şiirlerin yaklaşık %21'ini ise tuyuğ, müfred, kıt'a, mesnevi, kaside, rubai ve diğer nazım şekilleri oluşturmaktadır. Aşağıdaki grafik, mecmuada yer alan tüm şiirlerin nazım şekillerinin oransal dağılımını göstermektedir.

Grafik 1.3: Mecmuadaki Şiirlerin Nazım Şekilleri Açısından Dağılımı

1.6. Mecmuadaki Şiirlerin Dili

Şiir mecmuası üç farklı dilde kaleme alınmıştır. 246 adet şiirin 9'u Arapça, 7'si Farsçadır. Geri kalan 230 adet şiir ise Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Mecmua transkripsiyonu kapsamında yalnızca Türkçe şiirler tezimizin konusunu teşkil ettiği için, Arapça ve Farsça şiirler mecmuadaki haliyle aktarılmıştır.

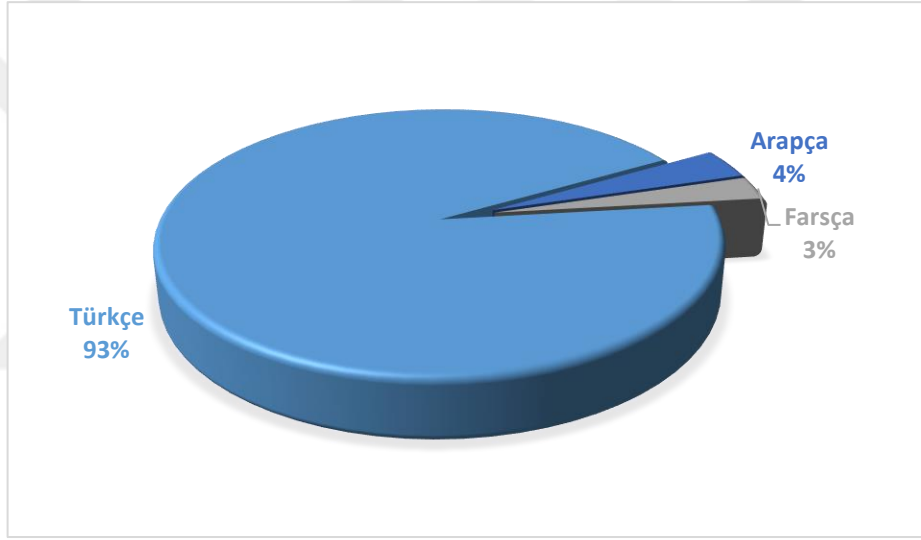
Tablo 1.6: Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Dili

Sıra No:	Dil	Şiir Adedi	Şiir Numaraları

1.	Arapça	9	29, 58, 59, 60, 92, 184, 185, 217, 218
2.	Farsça	5	19, 23, 24, 176, 200, 201, 216
3.	Türkçe	230	Geri kalan şiirler

Mecmuada yer alan şiirlerin dillerinin oransal dağılımını gösteren aşağıdaki grafik incelendiğinde, şiirlerin %93'ünün Türkçe, %4'ünün Arapça ve %3'sinin ise Farsça olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 1.4: Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Dillerinin Yüzdesi

1.7. Mecmuada Aidiyeti Belirsiz Şiirler

Yapılan taramalar sonucunda mecmuadaki üç şiirin mahlasının hatalı verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Altı beyitten müteşekkil 177'nci şiirin makta beytinde "Hayretî" mahlası bulunmasına rağmen *Hayretî Divanı*'nda mevcut değildir. Şiir aslında Âşık Ömer'e aittir.¹⁰ 121'inci Şiirin mahlas beytinde ise Seyyid Nesîmî'nin mahlası zikredilmesine rağmen Hüseyin Ayan'ın hazırladığı Seyyid Nesîmî Divanı'nda mevcut olmadığı, Hatâyî'ye ait olduğu fark edilmiştir.¹¹ 144'üncü numarada kayıtlı Sürûrî mahlaslı şiirin de Hatâyî'ye ait olduğu tesbit edilmiştir.

¹⁰ Bkz.: Sadettin Nüzhet Ergun, *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri*, Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi, y.y., t.y., s. 160.

¹¹ Bkz.: Ergun, *Hatâyî Dîvânı Şah İsmail Safevî Edebî Hayatı ve Nefesleri*, İstanbul Maarif Kitaphanesi, 2. bs., İstanbul, 1956, s. 149; İBB Atatürk Ktp. No.: OE_Yz_0226/02.

Tablo 1.7: Mahlası Yanlış Zikredilen Şiirlerin Asıl Şairleri

Sıra No:	Şiir No.:	Şiirde Zikredilen Mahlas	Şiirin Asıl Sahibi
1.	177	Hayreti	Aşık Ömer
2.	121	Seyyid Nesîmî	Hatâyî
3.	144	Sürûrî	Hatâyî

Yapılan divan taramaları neticesinde mecmuadaki üç şiirin aidiyeti hususunda ortak bir yargının mevcut olmadığı, şiirlerin birden çok şaire aidiyetinin söz konusu edildiği tesbit edilmiştir. Makta‘ beytinde “Nesîmî” mahlası geçen 119’uncu şiir, hem Seyyid Nesîmî hem de Hatâyî divanlarında mevcut olan müşterek bir şiir olduğu bilinmektedir. Ancak, Muhsin Macit’in hazırladığı *Hatayi Divanı*’nda bu şiirin Hatâyî’ye ait olduğu kanaati hakimdir. Bu kanaatin dayanağı ise şiirin en güvenilir Hatâyî divanı nüshalarında bulunmasıdır.¹² Ayrıca, 124’üncü şiirin Fuzûlî mahlaslı olmasına rağmen şiire Tarlan’ın hazırladığı *Fuzûlî Divanı*’nda rastlanılamamıştır.. Şiirin Fuzûlî’ye ya da Usûlî’ye (ö.1538) aidiyeti konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu husustaki ayrıntılı bilgi metin transkripsiyonu kısmında dipnotlarda aktarılmıştır. Son olarak, 136’ncı şiir ise Seyyid Nesîmî ve Hatâyî divanı nüshalarında bulunan müşterek şiirlerden biridir. Muhsin Macit’in kanaatine göre şiir Seyyid Nesîmî’ye aittir. Ancak Hüseyin Ayan’ın hazırlamış olduğu *Nesîmî Divanı*’nda bu şiir mevcut değildir.¹³

Tablo 1.8: Aidiyeti belirsiz şiirler/birden çok şaire ait görünen şiirler

Sıra No:	Şiir No:	1.Şair	2.Şair
1.	119	Seyyid Nesîmî	Hatâyî
2.	124.	Fuzûlî	Usûlî

¹² Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Muhsin Macit, *Hatâyî Divanı*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul, 2017, s.155-156.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Macit, *a.e.*, s. 161.

3.	136.	Seyyid Nesîmî	Hatâyî

1.8. Mecmuada Bulunan Nazireler

Mecmuada dört adet nazire bulunmaktadır. Bunlardan sadece Neş’etî’ye ait olanı kaynaklarda tesbit edilmiş olup diğerleri hakkında yapılan araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere, Neş’etî Molla Abdurrahman Camî’nin bir beyti üzerine yedi bendlik bir tahmis kaleme almıştır. Mecmuadaki diğer nazirelerin ise mahlasları zikredilen İzzet, Rızâî ve Münîrî isimli şairler tarafından kaleme aldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 1.9: Mecmuada Bulunan Nazireler

Sıra No:	Şiir numarası	Nazire yazan şair	Şiirine nazire yazılan şair	Nazım şekli/beyit bend sayısı
1.	30	Neş’etî	Molla Abdurrahman Câmî	Tahmis/7
2.	53	İzzet	Hayrî	Tahmis/5
3.	118	Rızâî	Halilî	Tahmis/ 7
4.	146	Münîrî	Şûrî-i Meczûb	Tesdis/5

1.9. Mecmuada Şiirleri Bulunan Şairlerin Kısa Biyografileri

Ahmedî (ö. 1545): Bayramî Melâmîliğine mensup Dîvan şâiri olan Sârbân Ahmed Hayrabolu’da doğdu. Kanuni Sultan Süleyman’ın (ö. 1566) Irakeyn Seferi esnasında sârbân(deveci) olduğu bilinen Sârbân Ahmed, sefer esnasında ordu Karaman’da iken Bayramî melâmîliğine mensup pir Ali Aksarâyî (ö. 1539) ile görüşerek ona intisab etti. Hayrabolu’ya döndükten sonra ise irşad faaliyetlerini devam ettiren Sârbân, 1545 yılında Hayrabolu’da vefat etti. Şiirlerinde “Ahmedî” ve “Kaygusuz” mahlaslarını sıklıkla kullanan Sârbân Ahmed’in ait *Divan’ı* ve *Mektubat’ı*, Şaban Er’in hazırlamış olduğu *Hayrabolulu Melami Şeyhi Ahmed-i*

Sarban Efendi Külliyyatı (Divanı ve Mektubatı) ve Vizeli Şeyh Ala'eddin Efendi'nin Şiirleri adlı kitapta toplanmıştır.¹⁴

Ahmet Sûzî (ö. 1830): Ahmed Sûzî'nin hayatına dair bilgiler sınırlıdır. Şiirlerinde “Sûzî” mahlasını kullanmıştır. 1765 yılında Sivas'ta doğmuştur. Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunun önemli şeyhlerinden biridir. Şairin yedi eseri vardır. Bunlardan beş tanesi manzum ikisi mensurdur. Manzum eserleri; 1. *Türkçe Dîvan*, 2. *Süleymannâme*, 3. *Kasîde-i Bürde Tercümesi*, 4. *Pendnâme*, 5. *Menkıbe-i Abdülvehhâb Gâzî*. Mensur eserleri: 1. *Sülûknâme*, 2. *Vasiyetnâme*.¹⁵

Âşık Ömer (ö. 1707): Türk saz şâiri Âşık Ömer'in doğum tarihi ve yeri hakkında yeterli bilgi mevcut değildir. Muhtelif rivayetlere göre Âşık Ömer Konya'da doğmuş ve düzenli bir medrese tahsili görmemiştir. Başta Fuzûlî olmak üzere belli başlı büyük şahsiyetlerin yanında *Hâfız Dîvanı* ile Sa'dî'nin *Gülistân*'ını okuyacak kadar Farsça öğrenmiştir. Dîvan şairlerini taklit ederek şiirlerinde “Adlî” mahlasını kullanırken, ilerleyen zamanlarda “Ömer” mahlasını benimsemiştir. 1707 yılında İstanbul'da vefat eden Âşık Ömer, edebiyat dünyasına iki binden fazla şiir bırakmıştır. Âşık Ömer'in hayatı ve şiirleri hakkında Sadettin Nüzhet Ergun tarafından yapılan kapsamlı çalışma 1936 yılında basılmıştır.¹⁶

Âşık Yûnus (XV. yy): Yûnus Emre'nin ilk takipçilerinden olduğu söylenen “Âşık Yûnus” mahlaslı şâirin XV. yüzyılda Bursa'da Yıldırım Bayezîd (ö. 1403), Çelebi Mehmed (ö. 1421) ve II. Murad (ö. 1451) zamanında yaşadığı tahmin edilmektedir. Silsilesi Necmeddin-i Kübrâ vasıtasıyla Hz. Peygamber'e uzanan Emir Sultan'a bağlı bir Kübrevî dervişidir. Âşık Yûnus'la birlikte bu mahlası taşıyan başka Yûnuslar'ın varlığı da ihtimal dahilindedir. Nitekim, Yûnus Emre'ye ait olduğu zannedilen meşhur birçok şiirin aslında “Âşık Yûnus” ve “Yûnus” mahlaslı diğer şairlere ait olduğu ifade edilmektedir. Örneğin “Adı güzel kendi güzel Muhammed”, “Uyan gel gözlerüm gafletten uyan”, “Dolap niçin inlersin” mısralarıyla başlayan

¹⁴ Nihat Azamat, “Sârbân Ahmed”, *DİA*, C. XXXVI, İstanbul 2009, s. 132-133; Şaban Er, *Hayrabolulu Melami Şeyhi Ahmed-i Sarban Efendi Külliyyatı (Divanı ve Mektubatı) ve Vizeli Şeyh Ala'eddin Efendi'nin Şiirleri*, Kutupyıldızı Yay., İstanbul, 2013.

¹⁵ Alim Yıldız, *Ahmet Sûzî Dîvânı*, Buruciye Yay., Sivas, 2012, s. 5-15.

¹⁶ Abdülkadir Karahan, “Âşık Ömer”, *DİA*, C. IV, İstanbul, 1991, s. 1.

şiiirler aslında Yûnus Emre'ye değil Âşık Yûnus ve diğer Yûnuslara aittir. Mustafa Tatçı bu karışıklığı gidermek için hazırladığı *Yûnus Emre Dîvanı* adlı kitabında Yûnus Emre ile Âşık Yûnus ve diğer Yûnusların şiirlerini ayırmaya çalışmıştır. Ancak kesin bir kriter olmadığı için Âşık Yûnus ile diğer Yûnusların şiirlerini ayırma yoluna gitmemiştir.¹⁷

Azbî (ö. 1736): XVIII. yüzyıl Bektâşî şairlerinden Azbî'nin asıl adı Mustafa'dır. Kütahya'da doğdu. Ordudaki çavuşluk vazifesi esnasında Niyâzî-i Mısırî'yi (ö. 1694) sürgüne götürmekle görevli olan Azbî, Mısırî ile tanışma fırsatı bulup ondan etkilenerek Halveti oldu. Bu etkileşim doğrultusunda, çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları da mevcut olan *Dîvan-ı Tahmis-i Niyazi Mısri* ve *Şerh-i Gazel-i Niyazi-i Mısri* adlı iki eseri kaleme aldı. Ancak Azbî bir süre sonra Bektâşîliğe intisab ederek Ehli beyt'e, on iki imama ve Hacı Bektâş-ı Veli' ye (ö. 1271 [?]) duyduğu saygı ve sevgiyi *Dîvan*'ındaki yirmi beş manzumeyle dile getirerek Alevî-Bektâşî şiir geleneğini devam ettirdi.¹⁸

Azmizâde Hâletî (ö. 1631): 1570 yılında İstanbul'da doğmuştur. Sultan III. Murad'ın (ö. 1595) hocası alim ve şair Azmi Efendi'nin oğludur. 1591 yılında müderrisliğe başlayan Hâletî, Süleymaniye müderrisliğine kadar yükselmiştir. Daha sonra ise İslam coğrafyasının muhtelif merkezlerinde kadı olmuştur. Şiire çok genç yaşta başlayan Hâletî, dîvan edebiyatında rubailerıyla meşhur olmuştur. Manzum ve mensur birçok eseri bulunmaktadır. Edebî muhtevaya sahip eserleri şunlardır: 1. *Dîvan*, 2. *Münşeât*, 3. *Sâkinâme*, 4. *Mihr ü Mâh*.¹⁹

Dertlî (ö. 1846[?]): Asıl adı İbrahim olan Dertli, Bolu'nun Reşadiye (Çağa) nahiyesine bağlı Şahnalar köyünde doğmuştur. Önceleri "Lutfî" mahlasını kullanırken daha sonra "Dertli" mahlasını kullanmayı tercih etmiştir. Dertlî, XIX. yüzyılda Erzurumlu Emrah (ö. 1860 [?]) ve Seyrânî'den (ö. 1866) sonra âşık edebiyatının en

¹⁷ Mustafa Tatçı, *Yûnus Emre Dîvanı*, M.E.B. Yay., C. IV, İstanbul, 1997, s. 9- 23.

¹⁸ Mehmet Erol ve Mehmet Ünal, " Mustafa Azbî Baba" *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Çevrimiçi), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/azbi-baba-mustafa-kutahyali>, 10 Mayıs 2021

¹⁹ Haluk İpekten, "Azmizâde Mustafa Hâletî", *DİA*, C. IV, İstanbul, 1991, s. 348-349.

tanınmış temsilcisidir. Bektâşî şairlerinden çokça etkilenmiş ve Bektâşî tekkelerindeki serbest telakkileri benimsemiştir. *Dîvân-ı Dertli* isimli bir dîvanı vardır.²⁰

Eşref Paşa (ö. 1894): Osmanlı devlet adamı ve şair Eşref Paşa 1820 yılında Bursa’da doğmuştur. “Mustafa Eşref Paşa” adıyla anılmaktadır. Harbiye mezunu Eşref Paşa, devletin en üst kademelerine yükselme fırsatı bulmuştur. Resmî görevleri esnasında tanıştığı şairlerle yakın dostluklar kurmuştur. Şiirlerinde Bektâşîlik, Hurûfîlik ve Şîlik meyilleri fark edilen Eşref Paşa’nın, Fuzûlî ve Nahîfî’nin (ö. 1738) gazellerini tahmis ettiği ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 1273) hakkında övgü dolu manzumeler yazdığı bilinmektedir. 1861 senesine kadar kaleme aldığı bütün şiirleri Eşrefü’ş-şuarâ adlı dîvanında basılmıştır. Dîvanının basıldığı tarihten vefatına kadar yazdığı diğer şiirlerini ihtiva eden defter oğlu Rüşdü Bey tarafından İbnü’l-emin Mahmud Kemal’e ödünç verilmiştir.²¹

Eşrefoğlu Rûmî (ö. 1469-70[?]): Kâdiriyye tarikatının Eşrefiyye kolu kurucusu olan mutasavvıf-şair Eşrefoğlu’nun asıl adı Abdullah’tır. Künyesi Abdullah Rûmî b. Seyyid Ahmed Eşref b. Seyyid Muhammed Süyûfî (Mısırî)’dir. Eşrefoğlu Kâdirîler arasında Geylânî’den sonra tarikatın ikinci pîri sayılmıştır. Abdullah Veliyyüddin Bursevî’nin kaleme aldığı *Menâkıb-ı Eşrefzâde*’de bulunan menkıbelere göre, Eşrefoğlu gördüğü bir rüya üzerine medreseyi ve ilim yolunu terk eder ve batınî ilimlerde ilerlemek için Hacı Bayram-ı Veli’ye (ö. 1430) gider. Hacı Bayram-ı Veli Dergâhı’nda on bir yıl hizmette bulunur. Belli bir merhaleye ulaşan Eşrefoğlu, Hacı Bayram-ı Veli tarafından dergâha imam yapılır. Daha sonra ise seyrüsülûkte daha ileri bir merhaleye ulaşmak için Suriye’de Abdülkâdir Geylânî’nin soyundan olan Şeyh Hüseyin el-Hamevî’nin yanına gider. Suriye’den dönünce İznik’te kurduğu dergâhda irşada başlar ve tarikatı kısa sürede yayılır. Eserleri: 1. *Dîvan*, 2. *Müzekki’n-nüfûs*, 3. *Tarîkatnâme*.²²

²⁰ Haşim Nezihi Okay, **Bolulu Dertli Dîvânı**, Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1960, s. 3-10; Nuri Yüce, “Dertli”, **DİA**, C. IX, İstanbul, 1994, s. 186-187.

²¹ Alim Kahraman, “Mustafa Eşref Paşa”, **DİA**, C. XI, İstanbul, 1995, s. 475-476; Mustafa Kara, “Mustafa Eşref Paşa ve Dîvânındaki Tasavvufî Kültür”, **Tasavvuf-İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, S.27, 2011, s.161-168; İbnü’l-emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, C.I, MEB Yay., İstanbul, 1969, s. 332.

²² A. Necla Pekolcay, Abdullah Uçman, “Eşrefoğlu Rûmî”, **DİA**, C. XI, İstanbul, 1995, s. 480-482.

Fâzıl (ö. 1810): Asıl adı Hüseyin, mahlası Fâzıl'dır. Akkâ'da doğdu. I. Abdülhamid (ö. 1789) zamanında dedesi ve babası isyan edip öldürülünce, amcaları tarafından İstanbul'a getirildi ve 1775'te Enderun'a alındı. Enderun'da yetiştiği için "Enderunlu" veya "Enderûnî" olarak tanındı. Ancak zevkine düşkün olan Fâzıl saraydan 1783'te çıkarıldı. Geçim sıkıntısı çekmemek için III. Selim'e (ö. 1808) ve dönemin ileri gelenlerine kasideler sunarak Rodos vakıflarında göreve nâil oldu. Daha sonra, devletin muhtelif kademelerinde çalışmış olan Fâzıl, hicivleri sebebiyle Rodos'a sürgün edildi. Eserlerinde yaşadığı hayatı ve çevreyi gerçekçi bir şekilde ortaya koyması Fâzıl'a dîvan edebiyatında önemli bir yer sağlamıştır. Çoğu Türkçe, bir kısmı Arapça ve Farsça şiirleri içinde barındıran *Dîvan*'ı 1842 tarihinde Bulak'ta ve İstanbul'da basılmıştır. Diğer eserleri: 1. *Defter-i Aşk*, 2. *Hûbabnâme*, 3. *Zenannâme*, 4. *Çenginame*.²³

Fuzûlî (ö. 1556): Klasik Türk edebiyatının en büyük temsilcilerinden Fuzûlî'nin asıl adı Mehmet'tir. Hayatıyla ilgili bilgiler çok az olduğu için ne zaman ve nerede doğduğu bilinmemektedir. 1556'da Bağdat ve çevresinde yayılan büyük veba salgınında hayatını kaybetmiştir. Türkçe, Farsça ve Arapça eserler veren Fuzûlî'nin manzum ve mensur on beş kadar eseri vardır. Hz. Ali'yi öven kasideleriyle Kerbela hadisesini konu aldığı *Hadîkatü's-suadâ* adlı eseri, onun Ehl-i beyt'e olan bağlılığının bir göstergesidir. Türkçe eserleri: 1. *Dîvan*, 2. *Leylâ vü Mecnûn*, 3. *Beng ü Bâde*, 4. *Hadîs-i Erbaîn Tercümesi*, 5. *Sohbetü'l-esmâr*. 6. *Hadîkatü's-suadâ*, 7. *Mektuplar*. Arapça eserleri: 1. *Dîvân*. 2. *Maṭla'u'l-i tîkād fî ma'rifeti'l-mebde' ve'l-me'âd*. Farsça eserleri: 1. *Dîvân*. 2. *Heft Câm*. 3. *Enîsü'l-kalb*. 4. *Risâle-i Mu'ammeyât*. 5. *Rind ü Zâhid*. 6. *Hüsni ü Aşk*.²⁴

Hâşimî (ö. 1783): Celvetiyye tarikatının Halvetiye kolu kurucu olan Mustafa Haşim 1718 yılında İstanbul'un Üsküdar semtinde doğdu. Babası Bandırmalizâde Tekkesi'nin şeyhi Yusuf Nizameddin Efendi tarafından Celvetî adab ve erkan üzere yetiştirildi. Ancak ilerleyen zamanlarda Bektâşîliğe muhabbeti neticesinde Mısır'da bulunan Kaygusuz Abdal Bektâşî Tekkesi şeyhi Hasan Baba'ya (ö. 1756) intisab etti.

²³ Sabahattin Küçük, "Enderunlu Fâzıl", *DİA*, C. XI, İstanbul, 1995, s. 188-189.

²⁴ Abdülkadir Karahan, "Fuzûlî", *DİA*, C. XIII, İstanbul, 1996, s. 240-246.

Vefat ettikten sonra kendisine Celvetî mensupları tarafından Hâşimiyye adlı bir tarîkat nisbet edildi. On iki imam anlayışını benimseyen ve Ehl-i beyt sevgisini eserlerine yansıtan Mustafa Haşim'in bilinen ve günümüze ulaşan *Dîvan*, *Vâridât*, *Ankâ-yı Meşrik* ve *Devriyye-i Ferîşîyye* isimli dört adet eseri mevcuttur.²⁵

Hatâyî (Şah İsmâil ö. 1524): 1487 senesinde Erdebil'de doğdu. Safevî Devleti'nin kurucusu ve ilk şâhıdır. Lakabı "Safevî"dir. Edebiyatta ise mahlası "Hatâyî"dir. Âzerî edebiyatının en önemli şairlerindendir. Türkçe ve Farsça birer dîvanı olduğu bilinmektedir. Dîvanı, ölümünden sonra 1535'te oğlu Şah Tahmasb'ın emriyle derlenmiştir. Ancak Hatâyî Dîvanı'nın yazma nüshalarında başta Seyyid Nesîmî olmak üzere başka şairlere ait şiirlere de rastlamak mümkündür. Ayrıca Hatâyî'yi örnek alan ve aynı mahlası taşıyan Alevî-Bektâşî şairlerinin şiirleri de "Hatayi Divanı" başlıklı yazma nüshalarda bulunduğu için karışıklığa yol açmıştır. Bu karışıklığı gidermeye çalışan en sıhhatli çalışma Macit'in *Hatâyî Dîvanı* isimli çalışmasıdır.²⁶

Hayâlî (ö. 1556-57): Fuzûlî'den sonra XVI. asrın en büyük dîvân şairidir. İsmi Mehmet, lakabı "Bekâr Memî"dir. Doğum tarihi belli olmamakla birlikte Selânik'in Vardar Yenicesi'nde 1497-1499 yılları arasında doğduğu belirtilmektedir. Hayâlî'nin tek eseri *Dîvanı*'dır. Dîvanındaki bazı gazeller "Ez Eş'âr-ı Gül-i Sadberg" başlığını taşır. Hayâlî Bey'in dîvanının Ali Nihad Tarlan tarafından, İstanbul kütüphanelerindeki on üç nüshası karşılaştırılmış olup bunlar arasında bulunan yedi nüshanın tenkitli neşri yapılmıştır.²⁷

Hüsni (ö. 1894): XIX. Yüzyıl tekke şairlerinden Hüsni Baba'nın hayatı hakkında kapsamlı bir malumat mevcut değildir. Perişan Baba'dan el alarak Bektâşî

²⁵ Hasan Kamil Yılmaz, "Haşim Baba", *DİA*, C. XVI, İstanbul, 1997, s. 406-407.

²⁶ Saadettin Nüzhet Ergun, *Hatâyî Dîvanı Şah İsmail Safevî Edebî Hayatı ve Nefesleri*, 2.bs., İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1956, s.17-36; Tufan Gündüz, "Şah İsmâil", *DİA*, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 253-255; Adile Yılmaz Anıl, "Şah İsmâil", *DİA*, C.XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 256.

²⁷ Cemal Kurnaz, "Hayâlî Bey", *DİA*, C.XVII, İstanbul, 1998, s. 5-7.

tarikatına girdiği ve hayatının bir döneminde Hacı Bektâş tekkesinde icazet alarak “Baba” olduğu belirtilmektedir. Trablusgarp’ta sürgüneyken vefat etmiştir.²⁸

Kabûlî (ö. 1829): XIX. asır Rifâî şeyh ve şairlerinden olan Kabûlî, Edirne’ de dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi hakkında kaynaklarda yeterli bilgi mevcut değildir. Asıl adı Mustafa mahlası “Kabûlî”dir. Halk arasında “Kutup Mustafa Kabûlî” diye meşhûr olmuştur. Künyesi “Kabûlî eş-Şeyh Mustafa el-Edirnevî er-Rûmî el-Hanefî” şeklinde olan Kabûlî’nin mürettep bir dîvanı mevcuttur. 1829 yılında Edirne’ de vefat etmiştir.²⁹

Kâmî (ö. 1724): Edirnelidir. Gülşenî tarîkati şeyhlerinden Derviş İbrahim-i Gülşenî’nin oğludur. Asıl adı Mehmed, mahlası “Kâmî”dir. Edirne’de doğduğu için halk arasında “Edirneli Efendi” diye meşhur olduğu bilinmektedir. *Kâmî Dîvanı*’nın ikisi yurt dışında olmak üzere yirmi adet yazma nüshası tesbit edilmiştir. Kâmî’nin şiirlerinde Gülşenîliğin yanı sıra Mevlevîlikle ilgili unsurlar da yer almıştır. *Kâmî Dîvanı*’nda âyetlerden iktibaslar, peygamberler, din büyükleri, efsanevi şahsiyetler, felsefi şahsiyetler, aşk kahramanları, musikî, din ve tasavvufufla ilgili kavramlar gözlemlenmektedir.³⁰

Kaygusuz Abdal (ö. 1444[?]): XIV. yüzyılın ikinci yarısında doğdu. Hayatına dair yeterli bilgi mevcut değildir. Alevî-Bektaşî edebiyatının kurucusu olarak kabul edilen mutasavvıf şairdir. Kahire’de kurmuş olduğu tekke Bektaşî’lerin dört halife makamından biri olmuştur. Kaygusuz Abdal’ın şeyhi, Anadolu’da Hacı Bektâş kültürünün yaygınlaşmasına büyük katkı sağlayan ve ona “Kaygusuz” mahlasını veren Abdal Musa’dır. “Abdal” mahlasını ise Abdallar zümresine bağlılığı neticesinde almıştır. Hece vezniyle yazılmış şathiye türü şiirleriyle meşhur olan Kaygusuz’un

²⁸ Emine Çakır, “Hüsni Baba”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Çevrimiçi) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/husni-baba>, 05 Şubat 2021.

²⁹ Selami Şimşek, *Edirneli Şeyh Kabûlî Mustafa er-Rifâî - Hayatı, Eserleri ve Tasavvufi Görüşleri*, Edirne Valiliği Kültür Yay., C. I, Edirne, 2013, s. 39-65.

³⁰ Edirneli Kâmî, *Edirneli Kâmî ve Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Haz. Gülgün Erişen Yazıcı, Ankara, 2017, s. 4-36, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195832/kami-divani.html>, 09 Ekim 2021.

müretteb olmayan bir *Dîvan*'ı vardır. Diğer eserleri ise şunlardır: 1. *Budalanâme*, 2. *Gülîstan*, 3. *Mesnevîler*, 4. *Kitâb-ı Miglâte*, 5. *Vücutnâme*, 6. *Dilgüşâ*, 7. *Saraynâm*.³¹

Kethüdâzâde Ârif (ö. 1848/49): İstanbul'da doğan Kethudâzâde Ârif'in asıl adı Hacı Mehmed Ârif Efendi'dir. Şiirlerinde “Ârif” mahlasını kullanmıştır. Ehl-i beyt'e bağlılığıyla tanınan bir dîvân şairidir. 1826 yılında yeniçeriliğin kaldırılmasıyla birlikte Bektâşîlerin sürgüne gönderilmesi üzerine Kethüdâzâde'nin Bektaşî ve mezhepsiz olduğu için sürgüne gönderilmesi gerektiğine dair ulema arasında bir tartışma geçtiği rivayet edilir. Ancak, kazasker Çerkeşli Mehmed Râfî' Efendi, "Utanın, Kethudâ-zâde hepinizin hocasıdır, ben de okudum, mezhebi, itikadı pak bir adamdır." diyerek Kethüdâzâde'yi sürgünden kurtarmıştır. Bilinen ve günümüze ulaşan tek eseri *Dîvân*'ıdır. 38 sayfalık bu *Dîvân*, 1885 yılında İstanbul'da taşbaskı olarak basılmıştır. Aslında bu eser bir dîvândan çok bir divançeye benzemektedir.³²

Kul Nesîmî (ö. 1674'ten sonra): Saz şairi Kul Nesîmî'nin doğum ve ölüm tarihleriyle nereli olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Kul Nesîmî'nin şiirlerinde Hz. Ali sevgisi, on iki imama bağlılık ve Ca'ferî-Alevî inancı önemli bir yer tutar. İnsanî aşka dair şiirleri olmakla birlikte didaktik mahiyette ve nasihat türünde şiirleri de mevcuttur. Hece ve aruz vezniyle yazdığı 100'den fazla şiiri Cahit Öztelli tarafından çeşitli cönklerden toplanarak *Onyedinci Yüzyıl Tekke Şâiri Kul Nesîmî* adıyla yayımlanmıştır.³³

Leylâ Hanım (ö. 1847): Lirik aşk şiirleriyle tanınan dîvân şairi Leylâ Hanım İstanbul'da doğdu. Dayısı Keçecizâde İzzet Molla'dır. II. Mahmud zamanında padişaha sunduğu bir kaside sayesinde kendisine saraydan 150 kuruş maaş bağlanmıştır. Mürettep bir dîvâna sahip olan Leyla Hanım'ın şiirlerinde Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin ve Mevlevî şairi Şeyh Galib'in etkisi görülmektedir.

³¹ Nihat Azamat, “Kaygusuz Abdal”, *DİA*, Ankara, C.XXV, s. 74-76.

³² Mehmet Arslan, “Ârif, Kethudâ-zâde Hacı Mehmed Ârif Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Çevrimiçi) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/arif-kethudazade-haci-mehmed-arif>, 15 Mart 2021.

³³ Nurettin Albayrak, “Kul Nesîmî”, *DİA*, C. XXVI, İstanbul, 2020, s. 353; Cahit Öztelli, *On Yedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesîmî*, Türk Etnografya, Folklor ve Turizm Derneği Yay., S. 3, Ankara, 1969.

Mevlevîliğe bağlılığı dolayısıyla Galata Mevlevîhânesi'nin bahçesindeki kabristana defnedilmiştir.³⁴

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 1273): Horasan'ın Belh şehrinde 1207 senesinde dünyaya geldi. Tam adı Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhî diye kaydetmiştir. Lakabı Celâleddin'dir. "Efendimiz" anlamındaki "Mevlânâ" unvanı onu yüceltmek maksadıyla söylenmiştir. Yaşadığı yere yani Anadolu'ya nisbetle "Rûmî, Mevlânâ-i Rûm, Mevlânâ-i Rûmî" gibi unvanlarla da tanınmaktadır. Gazel ve rubâîlerden meydana gelen ve geniş hacme sahip dîvânı mevcuttur. Gazellerinde genellikle "Şems" ve "Şems-i Tebrîzî mahlaslarını kullandığı için divanı *Dîvân-ı Şems* ve *Dîvân-ı Şems-i Tebrîzî* adıyla anılmaktadır. Eserleri: *Dîvân-ı Kebîr*, *Mesnevî*, *Fîhi mâ fîh*, *Mecâlis-i Seb'a*, *Mektûbât*, *Evrâd-ı Kebîr* ve *Evrâd-ı Sağîr-i Hazret-i Mevlânâ*.³⁵

Misâlî (ö. 1541): Asıl adı Cafer'dir. Gülbaba olarak da tanınan Bektâşî-Hurûfî şâir Misâlî'nin doğum tarihi bilinmemektedir. Amasya'nın Merzifon ilçesinde doğmuştur. Fâtih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman dönemlerindeki birçok savaşa katılmış ve 1541'de Budin seferinde şehid olmuştur. Başta şuarâ tezkireleri olmak üzere kaynaklarda yer alan Misâlî mahlaslı şâirlerin Gülbaba ile münasebeti zayıftır. Misâlî mahlasıyla yazılmış başlıca eserler: 1. *Feyznâme*, 2. *Risâle-i Besmele*, 3. *Dîvân-ı Gülbaba*, 4. *Miftâhu'l-gayb*.³⁶

Muhîfî (ö. XVII yy.): Bir Hurûfî şâir olan Muhîfî XVI. yüzyılın ikinci yarısında doğmuş, tahminen XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde vefat etmiştir. Adı, ailesi, memleketi, nerede yaşadığı, nerede ve hangi tarihte vefat ettiği bilinmemektedir. Tezkirelerde hurûfî şâir Muhîfî'den bahsedilmemektedir. Beş kaside, iki yüz bir gazel, bir murabba, bir müsebbba, bir mesnevi, yetmiş bir tuyuğ, bir Farsça rubâi ve dört kıta

³⁴ İsmail Ünver, "Leyla Hanım", *DİA*, C. XXVII, İstanbul, 2003, s. 157.

³⁵ Reşat Öngören, "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", *DİA*, C. XXIX, İstanbul, 2004, s. 441-448.

³⁶ Mustafa S. Kaçalın, "Gülbaba", *DİA*, C. XIV, İstanbul, 1996, s. 227-228; Deva Güneş, *Misâlî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, YL Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Kütahya, 2011.

olmak üzere iki yüz seksen beş manzumeden oluşan dîvânı günümüze kadar ulaşmıştır. Şiirlerinde Ehl-i beyte ve on iki imama olan bağlılığı açıkça görülmektedir.³⁷

Muhyî (ö. 1611): Mutasavvıf-şair Muhyî Konya’da doğmuştur. Asıl adı Mehmed Muhyiddin, lakabı “Bezcizâde”dir. Halvetîyye tarikatına mensuptur. Konya’da bulunan Alâeddin Camiî’nde hatiplik ve vâizlik görevlerinde bulundu. İstanbul’a geldiğinde ise Sultan Selim Camiî vâizliği görevinde bulunan Muhyî, bir müddet sonra Üsküdar Şemsi Paşa Tekkesi şeyhliğine getirildi. Şiirlerini “Muhyî” mahlasıyla yazan Mehmed Muhyiddin’in altmış sekiz şiirini ihtiva eden *Dîvânı*’nın şimdiye kadar üç nüshasına ulaşılmıştır. Şairliğinin yanında musikî bestekârlığı ile de şöhrete kavuşmuş olan Muhyî’nin “Zâhid bize ta’n eyleme” mısraı ile başlayan ilâhisi birçok tarîkatta zikirlerle birlikte okunagelmıştır.³⁸

Müşâk Baba (ö. 1831-32); Bitlis’te doğdu. Asıl adı Mehmed Mustafa, mahlası “Müşâk”tır. “Şeyh Müştâk” veya “Müşâk Baba” diye tanınır. Kâdiriyye tarikatının Müştâkiyye kolunun kurucusudur. Soyu Kâdiriyye tarikatı pîri Abdulkâdir Geylânî’ye uzanır. Mürettep bir *Dîvân*’a sahip olan Müştak, şiirlerini kaleme alırken bütün nazım şekillerini kullanmıştır. Müştâk’ın dîvânında 251’i aşkın gazel, 8 kaside, 6 mesnevi, 246 müfred ve diğer nazım şekilleriyle birlikte 605 Türkçe, altmış civarında Farsça şiir bulunmaktadır. Bir diğer eseri ise aile tarihi ve hatırat niteliğinde olan *Âsârü’l-Müşâk Esrârü’l-Uşşâk* adlı eseridir.³⁹

Nakşî-i Akkirmânî (ö. 1655): 17. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden Nakşî-i Akkirmânî’nin asıl adı Ali’dir. Doğum yeri Divriği’dir. İstanbul’a giderek Halvetiyye’nin Ramazâniyye kolunun kurucusu Pîr Ramazan Efendi’ye (ö. 1616) intisap etti. Vefatına kadar Sultan II. Bayezid’in (ö. 1512) Akkirman Kalesi içinde yaptırdığı tekkede şeyhlik yaptı. Müridlerini eğitmek amacıyla yazdığı didaktik ve tasavvufî şiirlerinde hem hece hem aruz vezni başarılı bir şekilde kullanan Nakşî,

³⁷ Abdullah Tataroğlu, *Muhîfî, Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği, Divânı’nın Tenkidli Metni*, YL. Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1995, s.1-7.

³⁸ Hasan Aksoy, “Bezcizade Mehmed Muhyiddin”, *DİA*, C.XXVIII, İstanbul, s. 497-498; Fatih Ramazan Süer, “Bezcizâde Mehmed Muhyî Efendi’nin Gazellerine Ek”, *ESTAD Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C.II, S. 1, Şubat 2019, s. 233-238.

³⁹ Ahmet Doğan, “Şeyh Müştak”, *DİA*, C. XXXIX, İstanbul, 2010, s. 64-65.

eserlerini sanat gayesinden uzak, samimi, akıcı ve kolayca anlaşılabilir bir dille ortaya koymuştur. Nakşî'nin *Divân*'ı 2003 yılında Hikmet Atik tarafından doktora tezi olarak çalışılmış olup 2007 yılında ise yayımlanmıştır.⁴⁰

Nedîm (ö. 1143/1730): İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ahmet'tir. İyi bir eğitim gören Nedim, dönemim klasik ilimleriyle birlikte Arapça ve Farsça eğitimi aldı. Çeşitli medreselerde müderrislik yapan Nedîm Sahn-ı Semân müderrisliğine kadar yükseldi. Dîvân şiirinde "Nedîmnâme" denilen ve güzelliği, yerlilik arzusu ve şuh eda ön planda olan yeni bir tarz ortaya koydu. Nedîm'in eserleri şunlardır: 1. *Dîvân*, 2. *Sahâifü'l-ahbâr*, 3. *Aynî Tarihi*.⁴¹

Neş'etî (ö. 1807): Dîvân şâiri Neş'et'in asıl adı Süleyman'dır. Edirne'de doğup İstanbul'da vefat etmiştir. "Neş'et" mahlası, hocası Dâyezâde Cûdî Efendi tarafından verilmiştir. "Hoca" lakabını ise şiire yönelen gençlere rehber olduğu ve yazdığı mahlasnâmeleriyle her birine uygun mahlaslar verdiği için almıştır. Ayrıca, Nakşibendî ve Mevlevî şeyhi olan Bursalı Mehmed Emin Efendi'nin tesiriyle Nakşibendî tarikatına intisap etmiştir. Eserleri: 1. *Dîvân*, 2. *Tercüme-i Şerh-i Dü Beyt-i Mollâ Câmî*, 3. *Tercümetü'l-ışk*, 4. *Tûfân-ı Ma'rifet*, 5. *Muharrerât-ı Husûsiyye-i Neş'et*.⁴²

Pîr Sultan Abdal (ö. ?): XVI. yüzyılın başlarında Sivas'ta doğduğu tahmin edilmektedir. Edebiyatımızda "Pir Sultan" ve Abdal" mahlaslarıyla tanınır. Anadolu Alevîleri'nin yedi büyük şâiri arasında yer alan Pir Sultan'ın en çok etkilendiği iki şâir Hatâyî ve Kaygusuz Abdal'dır. Şiirlerinde coşkulu bir dil kullanmıştır. Çoğunlukla halkı ilgilendiren konularda şiirler yazmıştır. Onun birçok nefesi Alevî-Kızılbaş ve Bektâşî âyîn-i cemlerinde okunagelmıştır. Pîr Sultan'ın 105 şiiri ilk defa Sadettin Nüzhet Ergun tarafından derlenip yayımlanmıştır. Ancak daha sonraki yıllar yapılan derlemelerde onun şiirleri diğer Pir Sultan Abdalların şiirleriyle karışarak 400'e

⁴⁰ Hikmet Atik, "Nakşî-i Akkirmânî", *DİA*, C.XXXII, İstanbul, 2006, s. 334; Hikmet Atik, **Nakşî Ali Akkirmânî Divanı**, Buruciye Yay., Sivas, 2007.

⁴¹ Muhsin Macit, "Nedim", *DİA*, C. XXXII, İstanbul, 2006, s. 510-513.

⁴² Mustafa İsen, "Hoca Neş'et", *DİA*, C. XXVIII, İstanbul, 1998, s. 191-192.

ulaşmıştır. Asım Bezirci'nin kanaatine göre bu 400 şiirden sadece 182'si Pîr Sultan'a aittir.⁴³

Râsihî (ö. 1731): Balıkesir (Karesi) kökenli olan Râsih'in asıl adı Ahmed'dir. Dîvân şairi Râsih, köklü ailelerden birine mensup olduğu için eski biyografi kitaplarında ismi “Râsih Ahmet Beg” olarak kaydedilmiştir. *Divânı*'nda bir na't, otuz dört gazel, bir tahmis, bir müseddes, yedi rubai, on beş kıt'a ve dokuz beyit mevcuttur. Diğer eserleri: 1. *Fâlû's-Sa'ade*, 3. *Vasf-ı Ashâb-ı Kehf ve Rakîm*, 4. *Bürücü'n-Nücûm*, 5. *Bûlgatü'l-Ahbâb*, 6. *Bûlgatü'z-Zürefâ*, 7. *Bûlegatü'l-Ahbâb* 8. *Lûgatü'l-Ahbâb*.⁴⁴

Refî-i Kalâyî (ö. 1822): Dîvân şâiri Refî İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmet Emin'dir. Rivayetlere göre bir dönem baba mesleği olan kumaşçılıkla hayatını idame ettirmiştir. Bilinen iki eseri *Dîvân*'ı ile *Ermenice-Türkçe* lügatidir. Bilal Alpaydın tarafından Refî-i Kalâyî'nin divanı üzerine yapılmış bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır.⁴⁵

Rûhî-i Bağdâdî (ö. 1606): Asıl adı Osman'dır. Bağdat'da doğmuş Şam'da vefat etmiştir. Bağdâdî nisbesi kendisine “Rûhî” mahlaslı diğer şairlerden ayırmak için sonradan verilmiştir. Askerlik mesleğinde ilerleyen Bağdâdî 1602-1604 yılları arasında Şam kadısı olan Azmîzâde Mustafa Hâletî'nin himayesini kazanır. Rûhî'nin Mevlevî, Bektaşî ve Hurûfî olduğu söylenmişse de bir tarîkata intisap ettiği bilinmemektedir. *Terkîb-i bendiyle* tanınan Rûhî'nin günümüze ulaşan eseri 1287'de (1870) İstanbul'da basılan *Külliyât-ı Eş'âr-ı Rûhî-i Bağdâdî* adlı dîvânıdır.⁴⁶

Rûşenî (ö. 1487): Asıl adı Ömer'dir. “Rûşenî” mahlasıyla tanınır. Lakabı “Dede”, künyesi Ali ibnû binti Umur Bey'dir. Aydın ilinin Yeniceköyü'nde doğdu. Halvetiyye tarîkatının pîri Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî'nin (ö. 1463-64) yanına Bakü'ye

⁴³ Nurettin Albayrak, “Pîr Sultan Abdal”, *DİA*, C.XXXIV, İstanbul, 2007, s.177-278.

⁴⁴ Bahattin Kahraman, “Balıkesirli Râsih”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2003, c. VI, S. 10, s. 61-74; Engin Selçuk, “Balıkesirli Râsih Ahmed Bey”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Çevrimiçi) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rasih-balikesirli-rasih-ahmed-bey>, 25 Şubat 2021

⁴⁵ Murat Ali Karavelioğlu, “Refî-i Kâlâyî”, *DİA*, C.XXXIV, İstanbul, 2007, s. 526; Bilal Alpaydın, *Refî-i Kâlâyî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, YL Tezi, İstanbul, 2007.

⁴⁶ Coşkun Ak, “Rûhî-yi Bağdâdî”, *DİA*, C.XXXV, İstanbul, 2008, s. 206-206.

giderek ona intisap etti. Kısa bir sürede sülûkünü tamamlayarak Şîrvânî'nin halifesi oldu ve Anadolu'da irşadla görevlendirildi. Ayrıca, Halvetiyye tarikatının esaslarından biri olan “esmâ-i seb‘a’yı on ikiye çıkardı. Yetmişden fazla nüshası bulunan dîvânında bazı küçük değişikliklerle birlikte birkaç münâcât, beş na‘t, beş tercî-i bend, dört terkib-i bend, doksan kadar gazel, 100'den fazla tuyuğ, rubâî ve beyit bulunmaktadır. Tebriz'de 1487'de vefat etti.⁴⁷

Sâcid (ö. 1844-45); Bektaşî şairlerinden olan Sâcid'in asıl adı Hüseyin'dir. XIX. asrın son yarısında yetişen Bektâşî şairlerindendir. İstanbul'da doğan Sâcid'in Fındıklı'da ikamet ettiği, Arap Camiî civarında makaracılık mesleğini icra ettiği, Rumeli Hisarı'ndaki Bektâşî tekkesi şeyhi Mahmud Baba'nın müritlerinden olduğu bilinmektedir. 1826 yılında yeniçeriliğin kaldırılması üzerine Mahmut Baba ile birlikte sürgüne gönderilmiştir. Böylece hayatının bir bölümü sürgünde geçmiştir. Alevî-Bektâşî meşrepli Sâcid, şiirlerinde dinini, meşrebini ve mezhebini sıklıkla zikretmiştir. Çoğunlukla aruz vezni kullanarak rindâne şiirler yazan ve nazım şekli olarak gazeli tercih eden Sâcid, mürettep olmayan bir *Dîvân*'a sahiptir. Bu dîvân üzerine Tuncay Bülbül'ün inceleme-metin çalışması mevcuttur.⁴⁸

Selâmî (ö. 1813); Tekke şairi Selâmî, Nakşibendî tarikatı şeyhlerinden biridir. İzmir'de doğmuş, İstanbul'da yaşamıştır. Sadaret Kethüdâsı Arabacızâde İbrahim Nesîm Efendi (ö. 1807) tarafından 1798 yılında Eyüp Sultan'da Baba Haydar Mahallesi'nde adına bir dergâh yaptırılmış ve meşihatı kendilerine verilmiştir. Vefat edince bu dergâhın tevhidhânesine defnedilmiştir. Şiirlerinde sanat kaygısı taşımayıp çoğunlukla tasavvufî konulara değinmiştir. Eserleri: 1. *Dîvân*, 2. *Mevlid-i Şerîf*, 3. *Şerh-i Âşık Yûnus*.⁴⁹

Seyyid Nesîmî (ö. 1417 [?]); Hurûfiliği ile tanınan mutasavvıf şair Nesîmî'nin doğum yeri ve tarihi hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Tam künyesi “Ebû'l-

⁴⁷ Orhan Kemâl Tavukçu, *Dede Ömer Rûşenî Hayatı*, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni, s. 18-28, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78365/dede-omer-ruseni-divani.html>, 26 Ekim 2021; Mustafa İsmet Uzun, “Dede Ömer Rûşenî”, *DİA*, C.IX, İstanbul, 1994, s.81-83.

⁴⁸ Tuncay Bülbül, *19. Yüzyıl Bektaşî/ Hurufî Şâirlerinden Sâcid ve Şiirleri (İnceleme- Metin)*, TEZMER, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kayseri, 2018, s. 9-11.

⁴⁹ *Dîvân-ı Selâmî*, Yahya Efendi Matbaası, İstanbul, H. 1287; Serpil Kayya, *Selâmî Dîvânı'nın Transkripsiyonlu Metni*, YL Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, 2001.

Fazl” olan Nesîmî’nin bilinen lakapları “Nesîmüddin”, “Celâleddin” ve “İmâdüddin”dir. Ayrıca ismiyle birlikte “Seyyid” unvanı da kullanılmaktadır. Nesîmî, Alevî ve Bektaşî çevreleri tarafından yedi büyük şairden biri olarak kabul edilmiştir. Hem Türkçe hem de Farsça dîvâna sahip olan Nesîmî özellikle Farsça yazdığı şiirlerde Fazlullah-ı Hurûfî’yi (ö. 1394) sıkça anmış, Hurûflik’le ilgili konulara yer vermiş, on iki imamı ve Hz. Ali’yi öven şiirler yazmıştır. Şiirlerinde bazen vahdet-i vücûd anlayışının bir yansıması olarak Hz. Ali’ye ulûhiyyet atfeden deyişlere de yer vermiştir. Eserleri: 1. *Dîvân (Türkçe, Farsça)*, 2. *Mukaddimetü’l-hakâik*.⁵⁰

Seyyid Nizamoğlu (ö. 1601): Halveti-Sinânî şeyhi ve şair Seyyid Nizamoğlu’nun asıl adı Seyfullah Kasım’dır. Doğum tarihi belli olmamakla birlikte XVI. yüzyılın ilk yarısında İstanbul’da dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Silivrikapı’da bulunan Emîrler Tekkesinde irşad faaliyetinde bulunan Nizamoğlu H. 1010 yılında vefat edince tekkesinin hazîresine defnedildi. Eserlerinde özellikle ilâhî aşk, Ehl-i beyt’e ve on iki imama muhabbeti ve bağlılık önemli bir yer tutar. Manzum eserleri: 1. *Dîvân*, 2. *Câmiu’l-maârif*, 3. *Şeref-i Siyâdet* 4. *Ma’denü’l-maârif*, 5. *Esrârü’l-ârifîn*, 6. *Seyr-i Sülûk*, 7. *Mi’râcü’l-mü’minîn*. Mensur eserleri: 1. *Câmiu’l-maârif*, 2. *Risâle-i Tâc-ı Nizâmî*, *Miftâh-ı Vahdet-i Vücûd*.⁵¹

Sezâî-yi Gülşenî (ö. 1738): Asıl adı Hasan’dır. “Sezâî” mahlasının Niyâzî-i Mısırî tarafından verildiği rivayet edilir. 1080/1669 tarihinde Mora yarımadasının kuzeydoğusunda yer alan Gördüs (Korinthos) kasabasında doğan Sezâî, Halvetî-Gülşenî tarikatının Sezâiyye kolunun kurucusu olarak tanınan bir şairdir. Hacimli ve müretteb bir *Dîvân*’a sahip olan Sezâî’nin diğer eserleri *Mektûbât-ı Sezâî* ve *Şerh-i Gazel-i Niyâzî-i Mısırî*’dir.⁵²

Sürûrî (ö. ?): Gerçek kimliği tam olarak bilinmeyen bir Bektaşî şairidir. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Yaşamı gezgincilikle geçmiş, coşkulu bir kişidir. 16. yüzyılda Yavuz Sultan Selim zamanında yaşadığı tahmin edilmektedir.

⁵⁰ İlyas Üzümlü, “Nesîmî”, *DİA*, C.XXXIII, İstanbul, 2007, ss. 5-6; A. Azmi Bilgin, “Nesîmî”, *DİA*, C. XXXIII, İstanbul, 2007, s. 3-5.

⁵¹ Necdet Tosun, “Seyyid Nizamoğlu”, *DİA*, C. XXXVII, İstanbul, 2009, s.73-74.

⁵² Himmet Konur, “Sezâî-yi Gülşenî”, *DİA*, C. XXXVII, İstanbul, s. 79-81.

Nefeslerinde Hurûfilik felsefesi inancının güçlü olduğu gözlenmektedir. On iki imamdan övgüyle bahsettiği gazelleri mevcuttur.⁵³

Şâfi'î (ö. ?): XVII. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Adı Muhammed Şâfi'î'dir. Hayatı hakkında bilgiye ulaşılammıştır. Babasının XVI. yüzyılda yaşamış bir tarikat şeyhi ve şair olduğu bilinmektedir. Tez konumuzu teşkil eden şiir mecmuasında “Pîrzâde” mahlasıyla yazıldığı görülen şiirin *Mecmû 'atü 'l-Eş 'âr*'da “Şâfi'î mahlasıyla yazıldığı görülmektedir.⁵⁴

Şemseddin Sivâsî (ö. 1597): Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolunun kurucusu, âlim ve şair bir şahsiyettir. Tokat doğumlu Sivâsî'nin asıl adı Ahmet'tir. Esmer olduğu için “Kara Şems” diye tanınmaktadır. İlk öğrenimine Zile'de başladı, medrese tahsilini İstanbul'da tamamlayarak müderrislik yapmaya başladı. Yaşadığı bir olay üzerine müderrisliği terk ederek tasavvuf yoluna girdi. Bir süre sonra Sivas'ta vâizliğin yanı sıra bir tekke açarak irşad faaliyetine başladı. 1597'de Sivas'ta vefat etti ve Meydan Camiî haziresine defnedildi. Sivâsî'nin kırka yakın manzum ve mensur eseri Sivas Belediyesi tarafından *Şemseddin Sivâsî Külliyyatı* başlığı altında tercüme edilerek yayımlanmıştır. Bu çalışma kapsamında dört yazma nüshası tesbit edilen Sivâsî'nin 120 şiirden müteşekkil *Divan*'ı Recep Toparlı tarafından yayımlanmıştır.⁵⁵ Fatih Ramazan Süer ise hazırlamış olduğu doktora tezinde bu şiirlerin sayısını 292'ye ulaştırarak Sivâsî'nin daha önce yayımlanmamış şiirlerini edebiyat dünyasına kazandırmıştır.⁵⁶

⁵³ Hayrettin İvgin, “Alevî ve Bektaşî Halk Şiirinde Zülfikârname'ler”, *Kültür Evreni*, S. 24, Ankara, 2015, s.74-75; İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı yay., C. I Ankara, 1998, , 409.

⁵⁴ Salih Gencer, *Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Numara 57 (1b-64a) (İnceleme-Metin)*, YL Tezi, Sakarya Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2015, s. 2-6, 193.

⁵⁵ Hasan Aksoy, “Şemseddin Sivâsî”, *DİA*, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 523-526; Uzunçarşılıoğlu İsmail Hakkı, Rızvan Nâfiz, *Sivas Şehri*, Maarif Vekâleti, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928, s. 132.

⁵⁶ Hasan Aksoy, “Şemseddin Sivâsî”, *DİA*, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 523-526; Uzunçarşılıoğlu İsmail Hakkı, Rızvan Nâfiz, *Sivas Şehri*, Maarif Vekâleti, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928, s. 132; Recep Toparlı, *Şemseddin Sivâsî Divanı*, Sivas Belediyesi Yay.,Sivas, 2017;Fatih Ramazan Süer, *Şemseddin Sivâsî Divânı (İnceleme- Metin)*, Dr. Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE İslam Tarihi ve Sanatları ABD., Sivas, 2015.

Şemsî (Seyyid Mehmed Şemseddîn Kâdirî ö. 1812-13): XVIII. Yüzyıl dîvân ve tekke şâiri Şemsî'nin asıl adı Mehmed Şemseddin'dir. Şiirlerinde “Şemsî” mahlasını kullanmıştır. Kayserilidir ve peygamber soyundan geldiği bilinmektedir. Kadîrî tarîkatı şeyhi ve bu tarîkatın Resmîye kolunun kurucusudur. Şemsî, İstanbul'da Hırka-i Şerif Camii yakınlarında bulunan ve o dönem kendi adıyla anılan bir dergâhta şeyhlik yapmış ve vefat edince oraya defnedilmiştir. Biri müellif hattı olmak üzere günümüze üç nüshası ulaşmış müretteb bir *Dîvân*'ı vardır. Ancak dînî-tasavvufî içerikli 73 şiir ihtiva eden bu *Dîvân*, daha çok bir dîvânçeye benzemektedir.⁵⁷

Şeyh Gâlib (ö. 1799): Klasik Türk şiirinin son dönem büyük şairlerinden Gâlib, 1171/1757'de İstanbul'da doğdu. Farsçayı Hoca Neş'et'ten öğrendi. Hoca Neş'et kendisine “Esad” mahlasını verdi. Ancak daha sonra diğer “Esad” isimli şairlerden ayrılmak için “Gâlib” mahlasını kullanmaya başladı. Şiirde klasik mazmunları kullanmakla beraber yenilikçi bir anlayışa da sahiptir. Bu yenilikçi fikrini özellikle tercî-i bend, terkîb-i bend, müseddes ve tardiyyelerindeki soyut ve somut kavramları birbirine yaklaştıran tekiblerinde ortaya çıkarmıştır. Nitekim, yazmış olduğu *Hüsn ü Aşk* adlı mesnevisinde yenilikçi bir anlatım şekli öne çıkmaktadır. *Dîvânı*'nı ise henüz yirmi dört yaşında tertib eden Gâlib'in diğer iki eseri *Şerh-i Cezîre-i Mesnevî* ve *Es-Sohbetü's-sâfiye* dir.⁵⁸

Şîrî (ö. 1761): “Bektaş Çelebi”, “Şîrî” ve “Hacı Bektâş” mahlaslı şiirler yazmıştır. III. Mustafa (ö. 1187/1774) tarafından verilen bir fermanla Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı'na postnişin olarak atanan Şîrî, iki yıl boyunca burada görev yapmıştır. Bir dönem “Hacı Bektâş” mahlaslı şiirlerin Hacı Bektâş-ı Velî'ye ait olduğu sanılmıştır.⁵⁹

Vahdetî (ö. 1598); Kaynaklarda doğduğu yer ve tarih hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. XVI. yüzyıl sonlarında Bosna'da yaşamış meşhur Hurufî şairlerinden

⁵⁷ İncinur A. Gürbüz, “Şemsî Seyyid Mehmed Şemseddin Kadîrî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Çevrimiçi) <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semsi-seyyid-mehmed-semseddin-efendi>, 22 Haziran 2021.

⁵⁸ M. Muhsin Kalkışım, “Şeyh Galib”, *DİA*, C. XXXIX, İstanbul, 2010, s. 54-57.

⁵⁹ İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yay., C.III, Ankara, 1988, s.183-184.

birisidir. Bosna'dan ne zaman ayrıldığı, başka bir yere gidip gitmediği, Ereğli'ye ne zaman ve ne sebeple gittiği konusunda hiçbir bilgi mevcut değildir. Bektâşî şairi olan Vahdetî, Fazlullah Hurufî'nin görüşlerini benimsemiş, bunu da şiirlerine yansıtmıştır. Şiirlerinde temel öge insandır. Ona göre insan, birtakım remizlerden, harflerden oluşan bir bütündür ve özünde Allah'ı yansıtır. Ancak Allah'ı ve insanı anlayabilmek için bu rumuzlara dayalı metinleri iyi okumak, doğru tahlil etmek gerekir.⁶⁰

Vîrânî (ö. ?): Doğum ve ölüm tarihleri belli olmamakla birlikte XVI. yüzyılın ikinci yarısı ile XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşadığı tahmin edilmektedir. *Dîvân* sahibi olan şairin neredeyse bütün şiirleri Hz. Ali, on iki imam ve Alevî-Bektaşî uluları hakkındadır. *İlm-i Câvidân* adlı eserinin konusu ise Fâtiha sûresinin tefsiri, Ehl-i beyt, dört kapı kırk makam, tasavvufî kavramlar, Bektaşîliğin âdâb ve erkânı hakkındadır.⁶¹

Yûnus Emre (ö. 1320[?]): Eski Anadolu Türkçesi'nin oluşumunda çok önemli rol oynayan ilk Türk-Mutasavvîf şairdir. Yûnus Emre'nin ne zaman doğduğu ve nerede yaşadığına dair ihtilaflı rivayetler vardır. Ancak hayatına dair ilk ve en geniş mâlûmat Uzun Firdevsî'nin (ö. 1512) yazdığı tahmin edilen *Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Velî*'de yer almaktadır. Yûnus Emre'nin şeyhi Tapduk Emre'dir. Ancak tarîkatı kesin olarak belli değildir. Bir kısım araştırmacılar onun Mevlevîliğe ve Bektaşîliğe mensup olduğunu kabul etmişlerdir. Bilinen iki eseri vardır. *Risâletü'n-nushiyye* adlı eseri 1307 yılında mesnevi şeklinde yazılmış 600 beyitlik bir risâle olup, Yûnus'un seyrüsülûk ehline öğütlerini içerir. *Dîvân*'ında ise genellikle beyit esasına göre, çoğunlukla hece vezniyle yazılmış semaî ve gazel tarzı şiirleri/ilahileri mevcuttur.⁶²

Zekâî (ö. 1812): Daha çok “Oruç Baba” adıyla meşhur olmuş bir Halvetî şeyhidir. Diğer mutasavvîf şairlerde olduğu gibi şiiri birtakım mesajları halka

⁶⁰ İsmail Özmen, *Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yay, C.II, s.541-542; Yılmaz Öztürk, *17. Yüzyıl Şiirlerinden Dimetokalı Vahdetî'nin Dîvân'ının Tenkitli Metni*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, YL Tezi, İstanbul, 2006, s. XIV-XVIII.

⁶¹ Nurettin Albayrak, “Vîrânî”, *DİA*, C. XLIII, İstanbul, 2013, s.109-110.

⁶² Mustafa Tatçı, “Yûnus Emre, *DİA*, C. XXXIII, İstanbul, 2013, s. 600-606.

ulaştırmada vasıta olarak görmüştür. Ancak şiirlerini, tekke şiirinin didaktik havasından etkilenmesine rağmen dıvân şiiri bilinciyle yazmıştır.⁶³

Zihnî (ö. 1859): Bayburt'ta 1797 yılında doğmuştur. Asıl adı Mehmet'tir. şiirlerinde “Zihnî” mahlasını kullanmıştır. Bayburt'ta başladığı eğitim hayatını Trabzon ve Erzurum medreselerinde tamamlamış ve İstanbul'a gitmiştir. *Dıvân*'nı 1839'da Bâbîâli'ye takdim etmesi üzerine “hocalık” rütbesiyle ödüllendirilmiştir. Saz şairi olarak tanınan Zihnî'nin, aruz vezni ile yazdığı şiirlerden meydana gelen *Dıvân-ı Zihnî*, oğlu Ahmed Revâyî tarafından İstanbul'da basılmıştır. Zihnî'nin diğer eserleri ise *Sergüzeştnâme* ve *Kitâb-ı Hikâye-i Garîbe*'dir.⁶⁴

1.10. Kaynaklarda Rastlanılamayan Farklı Özellikteki şiirler

řiir mecmuasında mevcut olan bazı şiirlerin, yapılan divan taramaları neticesinde kaynakları tesbit edilememiştir. Bu şiirler arasında Münirî'ye ait bir müseddesin, Mahvî Yunus'a ait bir şathiyenin, İzzet'e ait bir tahmisin ve Hz. Peygamber ve Hz. Fatıma arasında diyalog şeklinde dörťlük nazım birimiyle kaleme alınmış iki şiirin diğer şiirlerden farklı özelliklere sahip olduğu fark edilmiş ve değerlendirmeye alınması uygun görölmüştür.

1.10.1. Hz. Peygamber ve Kızı Hz. Fatıma Arasında Gerçekleşen Diyaloğun Yer Aldığı şiirler

Mecmuanın en dikkat çeken şiirlerinden olupmakta beyitlerinde mahlas bulunmayan ve tarafımızdan yapılan taramada şairi tesbit edilemeyen ardışık iki şiirden birincisi, Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma'ya seslendiği bir muhtevaya sahiptir. İkinci şiir ise Hz. Fatıma'nın babasına cevabını içeren mısralardan oluşmaktadır.⁶⁵ Hz. Peygamber'in, kızına seslendiği şiirde Hz. Fatıma'ya “gözüm nuru, ciger-küşem, ciger-pârem” sıfatlarını kullandığı görölmektedir. Bu sıfatlar mütekerrir mısraların başında dönüşümlü olarak yer almaktadır. şiirde kıyamet sahnesi ve mahşer yerinin olağanüstü korkutucu sahneleri tasvir edilerek Hz.

⁶³ Sinan Köseoğlu, *Zekâyî Dıvânı*, YL Tezi, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, 1997, s. I.

⁶⁴ Abdullah Uçman, “Bayburtlu Zihnî”, *DİA*, C. V, İstanbul, 1992, s. 229-230.

⁶⁵ ŞM, s.32b, 33a.

Peygamber'in mahşer yerinde Hz. Fatıma'dan yardım talebinde bulunması dikkat çekmektedir. Şiirin ilk dördlüğü şöyledir:

*Yarın kıyâmetde mahşer yerinde
Kızım Fâtıma baña yardımın var mı
Ümmetlerim boyunun egüp durunca
Gözüm nûr baña yardımın var mı⁶⁶*

“Baba ümmetine kurbân olayım” mütekerrir mısralı ikinci şiir ise Hz. Fatıma'nın, babasına cevabını ve teselli içeren cümlelerini içermektedir. Bu şiirin ilk kıtası ise şöyledir:⁶⁷

*Babam ümmetiniçün sen hiç gâme yeme
Guşsa çeküp gönülün melûl eyleme
Hasretiyle cigercigin dağlama
Baba ümmetine kurbân olayım*

Şiirin ikinci bakıldığında Hz. Peygamber'in ümmetinin cehennem azabı çekmemesi için Hz. Fatıma'nın kendisini feda edeceği belirtilir.⁶⁸

*Cehennemün yollarında durayım
Ümmetün gelürse alı koyayım
Ümmetini yanmasun ko ben yanayım
Baba ümmetiñe kurbân olayım*

Üçüncü ve dördüncü kısımlarda ise, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den bahsedildiği görülmektedir. Hz. Fatıma, Ümmet-i Muhammed'i cehennem azabından kurtarmak amacıyla kıyamet günü Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in gömleğini terazinin sağ kefesine koyacağını ifade etmektedir.⁶⁹

*Araşātuñ meydanına varayım
Terâzunuñ şâğ yanında durayım
Hasan Hüseyin'iñ gömlegini koyayım
Baba ümmetiñe kurbân olayım*

⁶⁶ ŞM, s.32b.

⁶⁷ ŞM, s.33a.

⁶⁸ ŞM, s.33a.

⁶⁹ ŞM, s.33a.

*Yalvarayım Allāh'ıma burada
Ayırmason yarın bizi orada
Ümmetleriñ etsün bizi du'āda
Baba ümmetiñe kurbān olayım*

1.10.2. Mahvi Yunus'un Şathiyesi

Makta' beytinde "Mahvi Yunus" mahlası geçen bu şiire, Mustafa Tatçı'nın hazırladığı *Yunus Emre Divanı* adlı kitabın "Yunus Emre Divanı" ile "Âşık Yunus'un -veya Yunuslar'ın- Şiirleri" başlıklı bölümlerinde rastlanmamıştır. Böylece şiirin hangi Yunus'a ait olduğu tesbit edilememiştir. *Yunus Emre Divan*'ında bulunmayan bu şiir muhtelemen Yunus Emre'den etkilenmiş "Mahvi Yunus" mahlaslı başka bir Yunus tarafından kaleme alınmıştır. Nitekim, on beyitten müteşekkil bu gazelin içeriğine bakıldığı zaman Yunus Emre'nin meşhur şathiyelerinden "Çıkdım Erik Dalına"⁷⁰ adlı şiiriyle üslup ve muhteva bakımından benzerliği göze çarpmaktadır. Mecmuada bulunan şathiyenin ilk beş beyti şöyledir:

- 1 *Bir bir diyem hālīmī diñle benim sözümü
Baħri idim deñizde ben görmedim nūrımı*
- 2 *Deryādadır dibi yok emvācı çok suyu yok
Durdum anda çok zemān bilmediler izimi*
- 3 *O deñizüñ mālīki añsız itdi topunı
Şöyle çıkdım gerüye görmediler tuzımı*
- 4 *Anam babam cem' idüp dört aķçecik virdiler
Çatma evin içinde buldum [...] dizimi*
- 5 *Ben kendimin evinde büküm büküm yaturken
Bir gün çıkdım tarlaya maħbūs buldım özümü*

⁷⁰ "Çıkdım Erik Dalına" adlı şiir için bkz.: Tatçı, *Yunus Emre Divanı*, M.E.B Yay., C. II, İstanbul, 1996, s. 510-512.

⁷¹ Okunamayan kelime için:

Gazelin 6'ıncı beyti ise "Çıktım Erik Dalına" adlı şiirin "İplik virdüm Çulhaya sarup yumak itmemiş / Becid becid ısmarlar gelsün alsun bezini"⁷² şeklindeki üçüncü beytiyle benzerlik arz etmektedir:

6 *İplik aldım pazārdan virdim anı çulhaya*
Anam didi hey oğlan var tiz götür bezimi

Ayrıca, gazelin yedinci beyti incelendiğinde şiirde bulunan bazı tabirlerin, Yunus Emre'nin "Çıkıdum erik dalına anda yidüm üzümü / Bostân ıssı kakıyupdır ne yirsen kozumu" şeklindeki birinci beytiyle benzerliği göze çarpmaktadır.⁷³

7 *Gömlek idüp giyelüm bayram olur bağçede*
Elma erik dalında yeseñ gerek üzümü

Yunus Emre'nin üslubuna çok benzer bir üslupla kaleme alınmış olan bu şathiye'nin devamı ise şöyledir:

8 *Babam didi öküzle oğlan girsın tarlaya*
Ğayrı senüñ işin yok sür şabanla yüzümü
9 *Bayram için buğdayı keşkül itdüm kazanla*
Kışda karda kaynatdum bulmak içim yazımı
10 *Maḥvî Yūnus sözleri tertible söyledüm*
*Ma' nā rūyın sālīke açdum bir ān rāzımı*⁷⁴

1.10.3. Münîri'nin Müseddesi

"Münîri" mahlasıyla yazılmış bu müseddes şiir Münîri'nin (ö. 1520) divanında mevcut değildir. Şiirin vasıta beyti *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*'ye ve *Riyâzü'ş-şu'arâ*'ya göre Bursa Yenişehirli Mevlevî Dervîşi Şûrî-i Meczûb'a (ö. 1582/3) aittir. Ayrıca, Kırımlı Abdullah Ramiz Paşa'nın (ö. 1813) Divançe'sinde aynı vasıta beytiyle düzenlenmiş bir tercî'-i bend mevcuttur. Bu bilgiler dikkate alındığında mezkûr vasıta beyti Münîri'nin de tazmin ederek müseddes bir şiir ortaya koyduğu anlaşılmaktadır.

⁷² Tatçı, a.e., C. II, s. 510.

⁷³ Tatçı, a.e., C. II, s. 510.

⁷⁴ ŞM, s. 56b- 57a.

Mecmuamızdaki şiirde, müellif tarafından birinci bendin dışında vasıta beytine yer verilmemiştir. Ayrıca Münirî'ye ait bu şiirin Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* adlı şiir mecmuasında varlığı bilinmekte ve Münirî'nin de bu beyti tazmin etmiş olduğu bilgisinden hareketle 16. yüzyılın sonunda ya da yüksek ihtimalle 17. yüzyılda yaşamış bir şair olduğu kanaatine varıldığı belirtilmektedir. Bu nedenle şairin hangi Münirî olduğu tesbit edilememiştir.⁷⁵ “Gel ey nâşih kıo pendî hâl-i dilden bî-hâbersin sen/ Beni dîvâne kıldı ol perî bilmem ne dîrsin sen” şeklindeki mütekkerrir beyitli beş bendlik müseddesin ilk ve son bendleri şöyledir:

*Çün 'âşık olmadın ta'n eyleyüp baña ne dîrsin sen
Görüp ben 'âşık-ı ğamnâk[1] ağlariken gülersin sen
Ta'accub eyleyüp ahvâlîme başuñ şalarsın sen
Naşihatüñ baña çün kâr ider mi zann idersin sen
Gel ey nâşih kıo pendî hâl-i dilden bî-hâbersin sen
Beni dîvâne kıldı ol perî bilmem ne dîrsin sen*⁷⁶

*Helâk itmek muķerrerdür beni hicrân-ı cânânum
Ki hasretüñ ile bir kılca kıaldı çıķmağa cânım
Münirî 'aşkuñ ile kıalmadı gövdemde dermânım
Hemân Allâh'a kıalmışdur benüm hâl-i perîşânım
Gel ey nâşih kıo pendî hâl-i dilden bî-hâbersin sen
Beni dîvâne kıldı ol perî bilmem ne dîrsin sen*⁷⁷

⁷⁵ (Bkz.: Münirî, **Münirî Divanı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., haz. Ersen Ersoy, 2017, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196156/muniri-divani.html>, 22 Mayıs 2021; Ersen Ersoy, **II. Bayezit Devri Şairlerinden Münirî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı İnceleme-** Tenkitli Metin, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2010; Esrâr Dede, **Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., haz. İlhan Genç, 2018, s. 161, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57762.tezkire-i-suara-yi-mevleviyyepdf.pdf?0>, 22 Mayıs 2021; Riyâzî Muhammed Efendi, **Riyâzî's-Şuara (Tezkiretü's-Şuara)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., haz. Namık Açıkgöz, Ankara, 2017, s. 195. (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137.540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>, 22 M 2021; İsmail Avcı, “Kırımlı Abdullah Râmiz Paşa ve Divançesi”, **Turkish Studies**, c. 9, S. 3, Ankara, 2014, s. 180-182. (169-187); Emine Sıdika Toptaş, **Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat tarlan koleksiyonu 80/5 numarada kayıtlı bir şiir mecmuası: Mecmu'a-i Eş'âr ve Fevâ'id**, YL. Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı, Ankara, 2014, s. 448-449).

⁷⁶ ŞM, s. 61b.

⁷⁷ ŞM, s. 62a.

1.10.4. İzzet'in Tahmisi

Mehmet Zeki Pakalın'ın üç cilt halinde hazırladığı *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* adlı eserine göre bu şiirin Hatâyî'ye ait olduğu belirtilse de aslında İzzet Baba'ya aittir. Nitekim Muhsin Macit'in hazırladığı *Hatayi Divanı* tarandığında bu şiire rastlanılmamaktadır. Ayrıca bu şiirin “Bir Bektaşî Mecmuası: *Sefinetü'l-Esrar*” adlı çalışmada İzzet Baba'ya ait olduğu ifade edilirken, “Türk Tarih ve Edebiyatına Dair Değerlendirilmemiş Kaynaklardan Bir Mecmua Örneği: *Tuhfe-i İsmâiliye*” isimli çalışmada Hayrî'ye ait olduğu kabul edilmektedir. Üzerinde çalıştığımız Şiir Mecmuasında ise hem “İzzet” hem de “Hayrî” mahlası bulunan bu şiirin hangi şaire ait olduğu tesbit edilememiştir. İzzet (?) mahlaslı bir şairin Hayrî (?) mahlaslı başka bir şairin şiiri üzerine muhammes yazmış olması ihtimal dahilindedir.⁷⁸ “Dūzah-ı fırkatde koyma yandım imānım ‘Alî/ Kevşeriñ sākışisin sen kandır meni cānım ‘Alî” şeklindeki mütekerrir beyitli bu şiir beş bendden müteşekkildir. Ehl-i beyt'e ve Hz. Ali'ye yönelik muhabbeti ihtiva eden bu tahminin ilk ve son bendleri şöyledir:

Naşş idüp levn-i ‘alevle kalb-i sūzānım ‘Alî
Çağırır cūy-ı sirîşkim çeşm-i giryānım ‘Alî
Gel yetiş imdādıma ey şāh-ı merdānım ‘Alî
Dūzah-ı fırkatde koyma yandım imānım ‘Alî
*Kevşeriñ sākışisin sen kandır meni cānım ‘Alî*⁷⁹

Kesmez ümîdiñ yazup ‘İzzet kuluñ bu maқта‘ı
Çeşmime [...] ⁸⁰ ümîddürür her bir mışra‘ı
‘Arz-ı hālîmdir saña ey Hayrî-zārîñ maţla‘ı
Dūzah-ı fırkatde koyma yandım imānım ‘Alî
*Kevşeriñ sākışisin sen kandır meni cānım ‘Alî*⁸¹

⁷⁸ Bkz.: Satiye Mutlu, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'ndeki Klasik Edebiyata Dair Unsurların İncelenmesi**, YL Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2019, s. 11; Ersen Ersoy, Kemal Karabuçak, “Bir Bektaşî Mecmuası: *Sefinetü'l-Esrâr*”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, S. 17, İstanbul, 2016, s. 95.

⁷⁹ ŞM, s. 23b

⁸⁰ Okunamayan kelime için bkz.:

⁸¹ ŞM, s. 24a.

İKİNCİ BÖLÜM

MECMUÂNIN MUHTEVÂ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Mecmuanın İçerik Açısından Değerlendirilmesi

İBB Atatürk Kitaplığında Bel_Yz_K.04434 demirbaş numarasıyla kayıtlı olup derleyeni tesbit edilemeyen şiir mecmuasında yer alan toplam 246 adet şiirin yarısından fazlası Alevî-Bektâşî içerikli şiirlerden oluşmaktadır. Mecmua Azbî, Dertlî, Fâzıl, Fuzulî, Hatâyî, Hayâlî, Hüsnî, Kaygusuz Abdal, Kethüdazâde Ârif, Kul Nesîmî, Misâlî, Muhîtî, Pir Sultan Abdal, Sâcid, Seyyid Nesîmî, Surûrî, Şîrî, Vahdetî ve Virânî gibi büyük çoğunluğu Alevî-Bektâşî mezreblî şairlerin şiirlerinden tertib edilmiştir. Ayrıca mecmuadaki şiirlerin bir kısmı da Mevlevî, Nakşî, Halvetî ve Kadîrî şairlerin şiirlerinden oluşmaktadır. Mecmuadaki şiirler incelendiğinde ise, şairlerin özellikle Hz. Ali'ye, Ehl-i beyte ve on iki imama olan muhabbeti ve gönül bağlılığını ifade eden şiirlerin tertib edildiği dikkate değerdir. Mecmuada öne çıkan bu özellik, derleyenin de Alevî-Bektâşî geleneğine mensup ya da bu geleneğin muhiplerinden biri olduğuna işaret etmektedir. Nitekim mecmuada, Fâzıl ve Şeyh Gâlib'e ait iki şiirde Alevîliğe olan mensubiyeti ifade eden beyitler bulunmaktadır. Fâzıl'a ait olan şiirin sadece ilk beytinde geçen "Alevî" kavramı üç kez kullanılmakta, Alevîliğe olan mensubiyet teyitli bir şekilde ifade edilmektedir. Ayrıca şiirde Hz. Ali'yi ve Ehl-i beyt'i sevene Râfîzi demenin de uygun olmadığı belirtilmektedir.

Şem'-i 'aşk-ı Hüseyin'em 'Alevîyem 'Alevî

Rûh-ı â' dâyı yağar âteş-i âhım 'alevi

...

Ne revâ Râfîzî ta' bîri muhibb-i Âl'e

*Hem Yezîdî olana nisbetle seni seveni*⁸²

Mecmuanın 76'ncı sıra numaralı şiiri Şeyh Gâlib'e ait beş bölümden oluşan bir müseddes olup şiirin tamamında Alevî-Bektâşî mensubiyete dair pek çok kavrama yer verilmiştir. Müseddesin mütekerrir beytinde geçen "Alevî" ifadesiyle bahse konu mensubiyet net bir şekilde şöyle ifade edilmektedir:

⁸² ŞM, s.26b.

İkrârimıza ser virirüz ‘ahde kavîyüz
*Biz şâh-ı velâyet kuluyuz hem ‘Alevîyüz*⁸³

Şeyh Galib’e ait bu şiirde yer alan Alevî-Bektaşî aidiyetine dair diğer kavramlar incelendiğinde; “Hâk-i kadem-i Âl-i Abâ Muştavîyüz” mısraında Ehl-i beyt’in ayağının toprağı olunduğı belirtilirken, “Mürtezavîyüz”, “Evlâd-ı Hüseyn’in kulu kurbânıyuz”, “Biz şâh-ı velâyet kuluyuz” ifadeleriyle Ehl-i beyt’e olan muhabbet ve aidiyet dile getirilmektedir. Nesîmî’nin bir şiirinde ise “Ezelden men ne çâre Hayde[rî]yem”⁸⁴ şeklindeki mısrada şair Hz. Ali’nin “Haydar” lakabına atfen Hayderîliğe mensup olduğunu belirtmektedir.

Yine Hüsni Baba’ya ait bir şiirin mütekerrir beytinde “Çün ‘Alî şâh-ı Kızılbaş men anî bendesiyem” mısraıyla şairin “Kızılbaş” sıfatını bizatihi kendisi için kullandığı görülmekte, ayrıca “Murtaẓâ’yı sevuben hâş Kızılbaş oldum” mısraıyla Hz. Ali sevgisiyle Kızılbaşlık arasında bağ kurulmaktadır.⁸⁵ Azbî’nin bir muhammesinde ise “Sen baña dersiñ Kızılbaş ben derim sıdık-ı Resûl”⁸⁶ mısraıyla toplum tarafından kendilerine atfen kullanılan “Kızılbaş” nitelemesini Hz. Peygambere bağlılık olarak gördüğü ifade edilmektedir.

Seyyid Nesîmî ise on iki imama olan bağlılığını ve aidiyetini ifade eden pek çok sıfatları kullandığı şiirinin matla beytinde Caferî ve Hayderî olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

Men ol şâdık kulam ki Ca‘ferîyem
*Hakîkat söylerem hak Hayderîyem*⁸⁷

Bahse konu şiirlerde açıkça ifade edilen Alevî-Bektaşî edebiyat geleneğine ait kavramlara ilaveten, mecmuada yer alan şiirlerin büyük çoğunluğunda aynı içerikteki kavram ve motifler dikkate alındığında mürettibin Alevî-Bektaşî meşrepli bir şahıs olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Nitekim şiir mecmuasında şiirleri bulunan şairlerin önemli bir kısmının Alevî-Bektaşî olması da bu kanaati pekiştirmektedir.

⁸³ ŞM, s.33a, 33b.

⁸⁴ ŞM, s.20b.

⁸⁵ ŞM, s. 30a, 30b.

⁸⁶ ŞM, s. 2b.

⁸⁷ ŞM, s. 20b.

Mecmuanın ikinci şiiri olan Azbî'ye ait muhammeste Alevî-Bektâşî aidiyetini ifade eden pek çok isim ve sıfatın kullanıldığı görülmektedir. “Dinlemem ta‘n-ı ‘adüyü Ca‘feriyem Ca‘feri” mısraında Caferî mezhebine mensubiyet ifade edilirken şiirin mütekerrir beytinde geçen “şâh Hüseyin abdâliyam” ifadesiyle Hz. Hüseyin’e bağlılık ifade edilmektedir. Ayrıca “Yâ pîrim şâhım erenler Hâcî Bektâş-ı Velî ” mısraıyla da Bektâşîliğe olan aidiyet izhar edilmiştir.⁸⁸ Seyyid Nesîmî'ye ait bir şiirde mezhepsel bağlılığa ait durum “‘Alî'ye tâbi‘im hâş Cā‘feriyem” mısraıyla ifade edilmektedir.⁸⁹ Nesîmî, bir başka şiirinde ise Caferî olduğunu şöyle ifade etmektedir:

*Eger münkir sorarsa söyle abdāl
Kemāl-ı şıdqla Hâk Ca‘feriyüz*⁹⁰

Rızâî'ye ait bir nazirede “Muhibb-i Âl-i ‘Alî'yem şūfives bî-dîn olmazam” şeklindeki mısrada şair kendisini Hz. Ali ailesinin bağlısı olarak tanımlamaktadır.⁹¹ Seyyid Nesîmî ise aidiyeti sülale/kabile boyutuna taşıyarak “Kureyş” ve “Haşimî” ayırımına gitmiş, Yezid’e lanetini dile getirmiştir:

*Ey münâfiğ biz Kureyş ehli degül Hâşimî'yüz
Şad hezārân Yezîdiye la‘net itmişlerdenüz*⁹²

2.2. Hurûfluk ve Hurûfî Şairler:

Fazlullah-ı Hurûfî'nin (ö. 796/1394) kurup geliştirdiği, harflerin esrarına dayanan bâtinî bir akımdır. Bâtînîler'in te'vil usullerini başarılı bir şekilde kullanan Fazlullah, rüya aracılığıyla gerçeğe ulaştığını ve bazı sırlara bu şekilde vakıf olduğunu ileri sürmüştür. Böylece, Arapçadaki yirmi sekiz harf ve bunlara ek olarak Farsçadaki dört harf ile sayılar arasında bazı muhtelif ilişkiler kurarak Hurûfluk sistemini yerleştirmiştir.⁹³

Çalışmamıza konu olan şiir mecmuasında Seyyid Nesîmî, Misâlî, Virânî, Vahdetî, Surûrî ve Muhîtî gibi hurûfî şairlerin şiirleri mevcuttur. Fazlullah Hurûfî'nin halifesi Seyyid Nesîmî'nin şiirlerinin pek çoğunda Hurûfiliği çağrıştıran öğelere

⁸⁸ ŞM, s. 2a, 2b.

⁸⁹ ŞM, s. 20b.

⁹⁰ ŞM, s. 51b.

⁹¹ ŞM, s. 51a.

⁹² ŞM, s.86a.

⁹³ Hüsamettin Aksu, “Hurûfluk”, *DİA*, C.XVIII, İstanbul, 1998, s.408-412.

rastlanılmaktadır. Seyyid Nesîmî'ye ait bir şiirin ilk iki beytinde bu durum net bir şekilde gözlenirken ayrıca “ebced sırrı”ndan bahsedilmesi de dikkat çekmektedir.

*Yüzüñ harfinden ey dil-ber açıldı cümle bâbu 'llâh
Okur 'âşıklarun her ân beyân-ı “küntü kenzu 'llâh”
Kaşuñla kirpigün zülfün beyânun kıldı 'ârifler
Bilüpdür ebcedün sirruñ anuñ adıdur ehlu 'llâh⁹⁴*

Üçüncü beyitte ise sevgilinin yüzü Fatiha suresine ve Allah'ın kelamına benzetilmektedir.

*Yüzün elhamdü 'lillâhdur anuñçün yedi âyetdür
Yazılmış kaşları gördüm aceb satır-ı kelâmu 'llâh⁹⁵*

Seyyid Nesîmî'ye ait bir başka şiirin makta beytinde doğrudan Hurûfiliğin kurucusu “Fazlullah”ın adına yer verilmesi de dikkat çekmektedir.

*'İlm-i hikmetden bilürseñ gel berü gel ey hakîm
Sen Nesîmî mantıkından diñle Fazlu 'llâh'ı gör⁹⁶*

Benzer bir durum Misâlî'nin şiirinde de gözlenmektedir:

*Rumûzı hamse-i penciñdür muṭâbık Fazlu 'llâh'a
Ger üç kısmetde senün farz eylemişdi saña Hâk⁹⁷ (Misâlî)*

Hurûfiliğin önde gelenlerinden Seyyid Nesîmî'ye ait otuz dört beyitten oluşan gazelinde rakamları merkeze alan yorumlamalar dikkat çekmektedir.

*Yedi yer gök yedi deryâ yedi muşhaf yedi tûr
Nuṭk-ı Hâk'dan mest olupdur heft [ü] penç [ü] câr mest⁹⁸*

Misâlî'ye ait gazelin ilk üç beytinde ise Fazlullah'ın adı zikredilerek makul övgü sınırlarını aşan şathiyeler sıralanmıştır. Hurûfî temaların bolca işlendiği şiirde Fazlullah'ın sureti Allah ile özdeşleştirilmektedir. Kâbe, Kur'an, Cuma ve beş vakit

⁹⁴ ŞM, s.9a.

⁹⁵ ŞM, s.9a.

⁹⁶ ŞM, s. 9a.

⁹⁷ ŞM, s.64b.

⁹⁸ ŞM, s.60a.

namazın da Adem'in suretinden ibaret bir "kenzu'l-lah" yani Allah'ın hazinesi olduğu belirtilerek bunu inkar eden kovulmuş şeytana benzetilmiştir.

Şüretimde naķş olan üç harf Fazlu 'llāh'dur
Cān göziyle bir nazar kıldum hemān Allāh'dur
Ka'be vü Kur'ān Cum'a hamse vü hamsin şalāt
Vech-i ādemden 'ibāretdür ki Kenzu 'llāh'dur
Şüret-i Raḥmān'ı inkār itme ey dīvü'r-racīm
Çeşm-i ḥaķ-bīn birle baķ kim 'ayn-ı zātu 'llāhdur⁹⁹ (Misālî)

Hurûfî şairlerden Virânî'nin yedi beyitlik bir gazelinin 4'üncü beytinde Fazlullah'a işaret eden harflerle ona övgüde bulunmaktadır.

Fā vü zā vü lām-ı Yezdān'ıñ beyānuñ zāhidā
Vāriş-i Aḥmed bilür bu 'ilmi her cān añlamaz¹⁰⁰

Yine Rüşdî'nin, mecmuamızda yer alan bir şiirini "on iki" sayısını merkeze alan bir kurguyla yazdığı görülmektedir. Yirmi beyitten müteşekkil şiirin on iki mısraında "on iki" sayısının zikredilmesi dikkat çekmektedir. Şiirde bir, dört ve yedi sayılarının da yoğun bir şekilde geçtiği görülmektedir. Tüm sayıların birlikte zikredildiği beyit şu şekildedir:

Dört kitāb nüşha yedi fen on iki esrār bir
Kūşe dört iķlīm yedi rāh on iki mi'cārı bir¹⁰¹

Bir hurûfî şair olan Sâcid'in mecmuamızda yer alan bir gazelinde pek çok hurûfî kavramla birlikte Hz. Âdem, Hz. Havva, Hz. Musa, Hz. Meryem, Hz. İsa, Hz. Muhammed (as) ve Hz. Ali'yle devam eden bir anlatım söz konusudur. Gazelin özellikle ilk iki beytindeki hurûfî kavramlar dikkat çekmektedir.

Levh-i maḥfūz yok iken men bir elifde bā idim
Levhe düşdüm bir kalemde zāt ile illā idim
Elif bā cīm dāl okundum şoñra biñ bir ism ile

⁹⁹ ŞM, s. 19b, 20a.

¹⁰⁰ ŞM, s.26b.

¹⁰¹ ŞM, s.89b.

Hâ'da altmış altı bende şerh vireñ ma' nâ idim

...

Zü'l-fikâr-ı "lâ fetâ illa 'Alî" haţţında men

*Vâhidü'l-Kahhâr içinde luţf u innemâ idim*¹⁰²

Sâcid'in dört bendden oluşan bir muhammesinin de tamamen hurûfî öğeler içerdiği görülmektedir. "Keşide maḥv ider kurbıyyetiñ "bâ" noktasın söyler" mütekerrir mısralı muhammesin ilk bölümü şöyledir:

"Elif"dir kâmetiñ kurbıyyeti "bâ" noktasın söyler

Tûfân-ı baḥr-ı Nûh' uñ teknesi "tâ" noktasın söyler

Bu bir şecerdir ki cānâ meyvesi "şâ" noktasın söyler

Bu gülşeni bu elvānda kamu "yâ" noktasın söyler

*Keşide maḥv ider kurbıyyetiñ "bâ" noktasın söyler*¹⁰³

Fuzûlî mahlası bulunan "vücud" kafiyeli bir terci-i bendde ise hurûfî içerikli bir beyit şöyledir:

Otuz iki ḥârf ile ibkâ' ı inşâdır vücūd

*Secde-gâh-ı her dü 'âlem zât-ı 'ulyâdır vücūd*¹⁰⁴

Sâcid'e ait on altı beyitlik şiirin tüm mısraları "Ali'dür..." kelimesiyle başlamakta, şiirde Hz. Ali'ye yönelik aşırı övgü ve yüceltme ifade eden sıfatlar kullanılmaktadır. Şiirin ilk beyti şöyledir:

'Alî'dür nokta-i evvel sübhānî,

*'Alî'dür hep naşî' bâtin fi 'ālî*¹⁰⁵

Hatâyî'ye ait yirmi iki beyitten müteşekkıl, Hz. Ali'ye övgü ve muhabbet içerikli şiirde, yer yer hurûfî öğelere rastlanılmaktadır. Şiirin matla' beyti ile dördüncü beytinde hurûfî nitelik ön plana çıkmaktadır.

Yakîn bil ebced [ü] burhân 'Alî'dür

Beyân-ı tevḥîd [ü] Qur'ân 'Alî'dür.

¹⁰² ŞM, s.23a.

¹⁰³ ŞM, s. 70b, 71a.

¹⁰⁴ ŞM, 27a.

¹⁰⁵ ŞM, s.57a.

...

Hak ile kıldı toksan bir biñ kelām

Otuz biñ sırrına sırdan ‘Alī’dür.¹⁰⁶

Mecmuamızda Muhîti’ye ait on dört adet tuyuğdan Hz. Ali’nin övüldüğü ikinci tuyuğda hurûfî öğelere rastlanmaktadır.

Bil elif tek ferd-i yektādur ‘Alī

Aşl-ı ‘ilm-i nokta-i bādūr ‘Alī

Maẓhar-ı faẓl-ı te‘ālīdür ‘Alī

Hāmūş olmaz nuṭk-ı gūyādur ‘Alī¹⁰⁷

2.3. Şiir Mecmuasında Zikredilen Dualar

Mecmuada tasavvufî şiirlerde yer yer dua içerikli beyitler karşımıza çıkmaktadır. Genellikle Arapça olan bu dualar, şairlerin bazı istek ve dileklerini ifade etmesi bakımından önem arz etmektedir. Mecmuadaki şairlerin büyük bir kısmının tekke edebiyatına mensup olmasıyla birlikte şiirlerin yarıdan fazlasının Alevî-Bektâşî temalı şiirlerden oluşması, beyitlerde zikredilen duaların içeriğine de tesir etmiştir.

2.3.1. Alevî- Bektâşî Geleneğinde Dua

Dağınık bir halde bulunan ilgi ve dikkati, tek noktada toplamak anlamına gelen “cem”, tasavvufî terim olarak dikkat ve ilgisini Allah’ta yoğunlaştıran sūfînin zikrederken yalnız “Allah’a yönelmesi, başka hiçbir şeyi görmemesi ve adını anmamasıdır.¹⁰⁸ Alevî-Bektâşî geleneğinde ibadet toplu icrâ edilen cem töreniyle anılmaktadır. Bu merasimlerinde Kur’ân’dan âyetlerle birlikte, tekbirler, duâlar, salavatlar, gülbanklar, nefesler (deyişler), mersiyeler (ağıtlar) ve şiirler okunur.¹⁰⁹ Çalışmamıza konu olan şiir mecmuasında ise bu geleneğe ait dualar mevcuttur. Özellikle “Nâd-ı Ali” duası ile “Gülbank” içerikli beyitler dikkate değerdir.

¹⁰⁶ ŞM, s.68b.

¹⁰⁷ ŞM, s.90b.

¹⁰⁸ Hasan Kâmil Yılmaz, “Cem”, *DiA*, C. VII, İstanbul, 1993, 278-279.

¹⁰⁹ İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C.V, s. 451.

2.3.1.1. Nâd-ı Ali Duası

“یا مظهر العجائب عوناً لنا علی أدعوك کل هم و غم سینجلی” şeklindeki Arapça dua, Alevî-Bektâşî topluluklarda şifahi olarak nakledilen ve bazı yazılı literatürde yer bulan “Nâd-ı Ali” duası olarak bilinmektedir. Ahmed Sarban’a ait on beş bendden müteşekkil bir müseddesin mütekerrir mısralarında geçen bu dua, cem merasimlerinde okunan tek Arapça dua olması hasebiyle önem arz etmektedir.¹¹⁰ Şiirde, on iki imamın tamamı ismen anılmak suretiyle övgü ve muhabbet ifadeleri sıralanmış ve bend sonlarında “Nâd-ı Alî” duasına yer verilmiştir:

*Ey şîr-i Hâk ism-i şerîfûndürür ‘Alî
Kevşer şarâbı sâķîsidür kudretüñ eli
Evrâd idindi ismüni her mü ’min velî
Süleymân’a virdi andığı dem deste güli
Yâ mazhara ’l-‘acâ ’ib avnen le-nâ yâ ‘Alî
Ed’ûke külle hemmin ve ğammin seyenceli¹¹¹*

Nâd-ı Ali duası, Eşref Baba’ya ait “Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ‘Alî / Nâd-ı ‘Alî’ dedir bize va‘ de-i seyenceli” mütekerrir beyitli müseddesde de zikredildiği görülmektedir. Ayrıca bu dua, şiirin ikinci bendinde Farsça olarak şöyle ifade edilmektedir:

*Serdâr-ı “lâ fetâ” esedu ’llâh ğâlib-est
Nâd-ı ‘Alî-est mazhar-ı sırr-ı ‘acâyib-est¹¹²*

2.3.1.2. Gülbank:

Farsçada “gül sesi” manasına gelen “gülbank”, yapılacak bir işin hayırlı bereketli olması veya sağlık esenlik, başarı dilekleriyle Allah’a yalvarmayı ifade eden dua metinleridir.¹¹³ Bilhassa, eskiden çeşitli tarikatların ayinlerinde, saray, lonca, yeniçeri ocağı vb. yerlerde yapılan özel merasimlerde belli bir düzen içerisinde yüksek sesle okunan dua ve ilahileri ifade etmek için kullanılan bir tabirdir. Gülbanklar topluluk halinde okunabildiği gibi toplulukta bulunan bir kişi tarafından da

¹¹⁰ M. Saffet Sarıkaya, “Bektaşî-Alevilerde Bir Dua: Nâdı Ali”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi**, 1998, S. 5, s. 17-31/s.18.

¹¹¹ ŞM, s.49a.

¹¹² ŞM, 89a.

¹¹³ Mustafa İsmet Uzun, “Gülbank”, **DİA**, C.XIV, İstanbul, 1994, s. 232-235.

okunabilmekte, dinleyenler ise “Allah Allah” veya “hû” zikriyle ona katılmaktadır. Genellikle gülbank okumak ifadesi için “gülbank çekmek” tabiri kullanılmaktadır.¹¹⁴

Osmanlı’da, tekkeler ve tasavvuf erbabı sayesinde gülbank okuma geleneği gelişip yayılmıştır. Bilhassa Alevîlik, Bektâşîlik, Halvetîlik ve Mevlevîlik’te gülbank okumak yaygın bir gelenek halini almıştır. Bu tarikatlara mensub şeyh ve hocalar tarafından doğum, ad koyma, sünnet olma, mektebe başlama, tarikata giren yeni dervişe başlık giydirme, evlenme ve cenaze gibi merasimlerde gülbanklar okunmaktadır.¹¹⁵

Mecmuadaki dört ayrı şiirde gülbank kelimesi geçmektedir. Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî’ye ait bir rubâide “gülbank vurmak”, Fâzıl’ın ve Hatâyî’nin şiirlerinde ise “gülbank çekmek” şeklinde ifadeler yer almaktadır. Nâşid’e ait bir şiirde ise gülbank derlemek veya toplamak anlamında bir tabirin kullanıldığı görülmektedir.¹¹⁶

‘Arab [u] Rûm [u] Acemde **çekilür gülbankı**
Her gürûhuñ şadedi hâzret-i ‘Abdülkâdir.¹¹⁷ (Fâzıl)

İçildi şerbetler **çekildi gülbank**
Yüziñi gösteren nişân ‘Alî’dür.¹¹⁸ (Hatâyî)

Der-meyhânede **gülbank** dürüben rûz u şebân
Dergah-ı pîr-i hârâbâta varup mestân ol.¹¹⁹ (Nâşid)

Çıkâm meyhâneden **gülbank** uram men
Hârâbâtem hârâbâtem hârâbâf¹²⁰ (Mevlânâ)

2.3.2. Diğer Arapça Dualar:

Mecmuada, “huz bi-yedî” ifadesi içeren beyitlere rastlamak mümkündür. “edrikni salavatı” olarak da bilinen bu Arapça duanın Türkçesi “Elimden tut, bana

¹¹⁴ İlhan Ayverdi, **Kubbealtı Lugatı: Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Türkçe Sözlük**, Kubbealtı yay., İstanbul, 2010, s. 443, 444.

¹¹⁵ Uzun, “Gülbank”, **DİA**, s. 232-235.

¹¹⁶ ŞM, s.11b, 14b, 68b, 76a.

¹¹⁷ ŞM, 14b.

¹¹⁸ ŞM, 68b.

¹¹⁹ ŞM, s.76a.

¹²⁰ ŞM, s.11b.

yardım et” şeklindedir. Fâzıl’a ait bir şiirde Kâdirî tarikatının kurucusu Abdulkâdir Geylanî hakkında yazılmış on iki beyitlik bir gazelde bu dua şöyle zikredilmiştir:

Cedd-i pâkiñ için üftâdeye himmet yâ Hû
*Seyyid-i **huz bi-yedî** hâzret-i ‘ Abdülkâdir¹²¹*

Bir diğer örnek ise Râsihî’ye ait müseddes nazım şeklindeki bir şiirde karşımıza çıkmaktadır. Hz. Peygamber’i övmek maksadıyla dört bendden oluşan na’tın mütekerrir mısralarında Hz. Peygamber’den yardım talebi şöyle dile getirilmiştir:

Ey meh-i burc-ı şeref matla‘-ı feyz-i ebedî
‘Ârızîñ enver-i âyine-i nûr-ı Şamed’i
Yoğdur ihsânın ey kân-ı mürüvvet ‘adedi
Sensin ‘âşî vü zelîlîñ senedi mû‘temedi
Koyma yüz üzre bu üftâdene eyle mededi
*Meded ey gâfile-sâlâr-ı rusul **huz bi-yedî**¹²²*

Mecmuada Arapça aktarılan bir diğer dua “Rabb’im beni ağlatana merhamet etme” anlamına gelen “Rabbî lâ terham men ebkâ” şeklindeki duadır. Bu dua mecmuada sadece Kethüdazâde Arif’in Hz. Hüseyin için yazmış olduğu bir mersiyesinde geçmektedir:

***Rabbî lâ terham men ebkâ** dendi ceddîñ haqqına*
Tâ bu rütbesin habîb-i müctebâsın yâ Hüseyin¹²³

2.4. Sûre İsimleri

Mecmuâda yer alan şiirlerde sıklıkla sûre isimlerinin zikredildiği ve âyetlerden iktibas yapıldığı müşahade edilmektedir. Mecmuada adı geçen sureler Fatiha, Tâhâ, Yâsin, Kalem, Mülk, Şems, Duhâ ve Leyl sureleridir.

2.4.1. Fatiha Sûresi: Sözlükte “açmak, açığa kavuşturmak, sıkıntı ve meşakkati gidermek, başlamak manalarına gelen Fatiha, Kur’ân-ı Kerîm’in ilk

¹²¹ ŞM, s. 15a.

¹²² ŞM, s. 40b.

¹²³ ŞM, s. 15a

suresinin ismidir. Ayrıca Fatiha suresi namazların her rekatında tekrarlanan yedi âyet olduğu için “seb‘u’l-meşānī”, Kur‘ân’ın aslı ve özü olduğu için “Ümmü’l-kitāb”, surenin ilk kelimesi “el-hamd” ile başladığı için ise “Sûretü’l-hamd” isimleriyle bilinmektedir.¹²⁴ Mecmuamızda bulunan şairlerde Fatiha suresinin hemen hemen her ismi zikredilmektedir.

Seyyid Nesîmî’nin bir şiirinde Fatiha suresinin önemi vurgulanırken bu sûreyi ihlasla okumayana yönelik bakış açısı net bir şekilde ortaya konulmaktadır:

*Oğumaduñ **Fâtihâ**’nıñ suresin ihlâşla*

Ebcedi sen bilmedüñ Qur‘ân’ı bilmezsüñ yürü¹²⁵

Hurûfî şair Misâlî’nin ise hurûfî motiflerden oluşan on yedi beyitlik şiirinde Besmeleye ve Fatiha suresinin diğer ismi olan “el-hamd” lafzına vurgu yapılmaktadır:

Yemîñünde çü bi’smî’llâhi’r-Raḥmân ü kefüñ nokta

*Şimâlün sûre-i **el-Ḥamd** anı fehm eylemez aḥmak¹²⁶*

Fatiha suresi için “Ümmü’l-kitāb” tabirini kullanan şairlere ait mısralar şöyledir:

Eş-şalât ey vâriş-i ‘ilm-i nübüvvet ve’s-selām

Huṭbe-i(?) Ümmü’l-kitāb’dır hem şehîd-i Kerbelâ¹²⁷ (Hâşimî)

Nokta düşdüm bir kalemden haṭṭ olundum levḥa men

Oğunur Ümmü’l-kitāb’da ḥarf-i intihâ’ menem¹²⁸ (Sâcid)

Kirpigün kaşuñla zülfüñdür baña Ümmü’l-kitāb

Kim kabûl ansız şalât olmaya didi Muştafâ¹²⁹ (Seyyid Nesîmî)

“Seb‘u’l-meşānī” ifadesine ise Seyyid Nesîmî, Şîrî, Rüşdî ve Misâlî’nin şiirlerinde rastlamak mümkündür:

¹²⁴ Emin Işık, “Fâtihâ Sûresi”, **DİA**, C. XII, İstanbul, 1995, s. 254-255.

¹²⁵ ŞM, 56b.

¹²⁶ ŞM, s. 65a.

¹²⁷ ŞM, s. 1a.

¹²⁸ ŞM, s. 22b.

¹²⁹ ŞM, s. 39a.

Ger bilürsün nefsinî ‘ayne’l-yakîn bildün Haqq’ı

Şüphesiz etme gümânı Seb‘u’l-meşânî sendedür¹³⁰ (Seyyid Nesîmî)

Menzil-i Seb‘u’l-meşânî sırr-ı fî’l-Ḳur‘ân yedî

Ol sebepten vuşlat-ı Haqq’a merâtib-i şân yedî¹³¹ (Rüşdî)

İki elif iki lām [u] birisi hâ-yı vahdetdür

Yedün Seb‘u’l-meşânî oldı Hudâ-bîn çeşmle gel baḳ¹³² (Misâlî)

Seyr idüp Seb‘a’l-meşânî bezmini güş eyledim¹³³ (Şîrî)

2.4.2. Tâhâ Sûresi: Kurân-ı Kerîm’in 20’nci suresidir. Adını birinci âyetteki Hurûf-ı mukattaa harflerinden oluşan “Tâhâ” kelimesinden almıştır. Tevhid, peygamberlik ve ahiret gibi konuları içeren bu surede Hz. Mûsâ kıssasına geniş bir şekilde yer verilmiş ve Hz. Adem’in kıssasına temas edilmiştir.¹³⁴ Çalışmamıza konu olan mecmuadaki şiirlerin yedisinde bu surenin ismiyle karşılaşılmaktadır. Bunlardan birisi Haşim Baba’ya ait bir kasidenin 30’uncu beytinde yer almaktadır:

Tercemân-ı âli Tâ-hâdır bu nazm-ı hoş edâ

Diñleyenler okuyanlar Haḳ ile bulur beḳâ¹³⁵

Vahdetî ise bir müsebbabın 6’ncı bendinde on iki imamdı bazı isimler zikreder ve onların Tâhâ suresinin sırlarına vakıf olduğunu 5’inci mısraında şu şekilde dile getirir:

Cümlesi nûr-ı ezel vâkıf-ı sırr-ı Tâ-hâ¹³⁶

Muhîti’nin on iki imam hakkında kaleme aldığı tuyuğlardan birinde ise Tâhâ suresinin hazinesinin 6’ncı imam olan Cafer es- Sadık’ta olduğu ifade edilmektedir:

Sırr-ı esmâ Ca‘fer-i Şâdık’dadır

¹³⁰ ŞM, s. 10a.

¹³¹ ŞM, s. 89b.

¹³² ŞM, s. 64b.

¹³³ ŞM, s. 31b.

¹³⁴ Mehmet Yaşar Kandemir v.d., Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’ân-ı Kerîm Meâli, s. 1090.

¹³⁵ ŞM, s. 2a.

¹³⁶ ŞM, s. 16b.

Nuṭḡ-ı ma‘nā Ca‘fer-i Şādık’dadır

Kenz-i Tā-hā Ca‘fer-i Şādık’dadır

*Hem müsem mā Ca‘fer-i Şādık’dadır*¹³⁷

Misâlî’ye ait şiirin ilk beytinde ise surenin ismi şöyle geçmektedir:

Tılısm-ı genc-i Tā-hā’dur yed-i yemnünde beş parmak

*Ki anuñ mafşalı ey meh rumûz-ı sîned e müştak*¹³⁸

Seyyid Nesîmî ise Hz. Peygamber’in yüzünü Tâhâ ve Yâsîn surelerine benzetmiştir:

Şüretüñ Tā-hā vü “Yāsîn” ey Resûl-i mu‘teber

Fe’rteḡıb mā fî’s-semāi ey Duḡān’uñ ḡul kefā

2.4.3. Yâsîn Sûresi: Kur’ân-ı Kerîm’in 36’ncı suresi olan Yâsîn suresi, adını ilk âyette geçen hurûf-ı mukattaa harflerinden almaktadır. Sure Kur’ân-ı Kerîm’in adeta bir özeti kabul edilir. Hadîs-i şerifte belirtildiğine göre: “ Her şeyin bir kalbi vardır; Kur’ân’ın kalbi Yâsîn’dir” buyrulmuştur. ¹³⁹ Böylece surenin ehemmiyetine binaen, şairler şiirlerinde sıklıkla Yâsîn suresinin ismini zikretmeye çalışmışlardır. Seyyid Nesîmî’ye ait bir gazelin 4’üncü beytinde Hz. Peygamberin (sav) sureti Tahâ ve Yasin surelerine benzetilmiştir.

Şüretüñ Tā-hā vü Yāsîn”ey Resûl-i mu‘teber

*Fe’rteḡıb mā fî’s-semāi ey Duḡān’uñ ḡul kefā*¹⁴⁰

2.4.4. Mülk Sûresi: İman esasları ve Allah’ın birliğine dair delilleri ihtiva eden bu sure Kur’ân-ı Kerîm’in 67’nci suresidir. İsmini, “Hükümrânlık elinde olan Allah yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir” meâlindeki ilk âyetten almıştır. Bu sureyi okumadan uyumayan Hz. Peygamberimiz şunları söylemiştir: “Kur’ân’da otuz âyetlik bir sure vardır ki okuyan kimseye şefa’at eder ve onun günahı bağışlanır. Bu sure Tebârekellezî bi-yedihi’l-mülk’tür.”¹⁴¹ Surenin ehemmiyetine binaen şairler de sıklıkla

¹³⁷ ŞM, s. 90a.

¹³⁸ ŞM, s. 64b.

¹³⁹ Kandemir v.d., Âyet ve Hadislerle açıklamalı Kur’ân-ı Kerîm Meâli, s. 1512.

¹⁴⁰ ŞM, s. 38b.

¹⁴¹ Kandemir v.d., Âyet ve Hadislerle açıklamalı Kur’ân-ı Kerîm Meâli, s. 1930.

Mülk suresinden iktibaslar yapmıştır. Çalışmamıza konu olan şiir mecmuasında ise Seyyid Nesîmî Hz. Muhammed'in (sav) vasıflarını ifade ederken “Tebarek” lafzını kullanarak Mülk suresine gönderme yapmıştır.

Ey yüzün innā fetahñā ey cemālün Fātiḥā

*Ey boyun hem çü **Tebārek** geldi sidrü 'l-müntehā*¹⁴²

2.4.5. Kalem Sûresi: Kur'ân-ı Kerîm'in 68'inci suresidir. Adını, “Nûn. Andolsun kaleme ve onunla yazdıklarına” meâlindeki ilk âyetin başlangıç kelimelerinden almıştır. Sûre boyunca Hz. Peygamberin yüce ahlakına dikkat çekilmiştir.¹⁴³ Mecmuamızda Nâşid ile Seyyid Nesîmî'ye ait iki şiirde “Nûn ve 'l-kalem” âyeti geçmektedir.

Bu ḥaṭṭ-ı şafḥa-i levḥ-i derûn yazdı [?]ḥ⁴⁴ mā evḥā

*Tecelliden zuhûr itdi velî **Nûn ve 'l-kalem** “Ṭā-hā”ḥ⁴⁵ (Nâşid)*

Ma‘şûḳ ile ‘âşîḳ oldı vâḥid

***Nûn ve 'l-kalem** oldı kıṣṣa-i kûtāḥ⁴⁶ (Seyyid Nesîmî)*

2.4.6. Şems Sûresi: İsmi, “Yemin olsun, güneşe ve kuşluğuna.” meâlindeki birinci âyetteki “güneş (şems)” kelimesinden almıştır. Kur'ân-ı Kerîm'in 91'inci sûresidir. Çalışmamıza konu olan mecmuadaki şiirler incelendiğinde, şairlerin sıklıkla bu sûrenin ismine yer verdiği görülmektedir. Mesela, Haşimî on iki imamın 6'ncısı olan Cafer es- Sadık'tan bahsederken şu ifadeleri kullanmıştır:

Eş-şalāt ey Faḥr-ı ümmet şad hezārāndır selām

*Ca‘fer-i Şādîḳ imāmü 'l-evliyā **Şemsü'd-ḍuḥā***¹⁴⁷

Seyyid Nesîmî ise Ehl-i beyt'e yazmış olduğu methiye niteliğindeki gazelde Hz. Peygamber'in saçını İnşirah suresiyle, ruhunu Kamer suresiyle ilişkilendirirken O'nun adeta bir güneş gibi doğduğunu Şems suresiyle ifade etmiştir.

¹⁴² ŞM, s. 38b.

¹⁴³ Kandemir v.d., **Âyet ve Hadislerle açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli**, s. 1938.

¹⁴⁴ Vezin gereği hece eksiktir.

¹⁴⁵ ŞM, s. 20a.

¹⁴⁶ ŞM, s. 82b.

¹⁴⁷ ŞM, s. 1b.

*“Aḥsen-i taḳvīm” sensin ey “elem neṣraḥ” ṣaḥuñ
Ey rūḥuñ “ṣaḳḳa ’l-ḳamer” toğdı ve ’ş-ṣems [ü] duḥā¹⁴⁸*

2.4.7. Leyl Sûresi: Kur’ân-ı Kerîm’in 92’nci suresidir. Gece anlamına gelen ismini “Yemin olsun, bürüyüp örttüğünde geceye” meâline gelen ilk âyetten almıştır. Mecmuada “Suretü’l-Leyl” ve ve’l-Leyl” lafızlarıyla zikredilen sûrenin adı şu beyitlerde geçmektedir:

*“Ve ’d-ḍuḥā”dur ruḥuñ ṣaḥiñ ve ’ş-ṣafā
Sûretü ’l-leyl der-kenār okunur¹⁴⁹ (Ahmedî)
Ṣaḥiñ **Ve ’l-leyli** yüzüñ “ve ’d-ḍuḥā” dır Haḳ zâtında
Kelām-ı nâṭıḳ-ı evṣāfiñ itdi ḥazret-i Mevlā¹⁵⁰ (Nâşid)*

2.4.8. Duḥâ Sûresi: Kurân-ı Kerîm’in 93’üncü sûresidir. Adını “Yemin olsun, kuşluk vaktine” meâlindeki ilk âyetten almıştır. Mecmuadaki şiirler incelendiğinde şairlerden Nâşid’in Hz. Peygamberin yüzünü “ve ’d-ḍuḥā” suresine benzettiği görülmektedir.

*Ṣaḥiñ ve ’l-leyli yüzüñ **ve ’d-ḍuḥā** dır Haḳ zâtında
Kelām-ı nâṭıḳ-ı evṣāfiñ itdi ḥazret-i Mevlā¹⁵¹*

Ahmedî’ye ait bir gazelde ise Hz. Ali’den övgüyle bahsedilirken, onun ruhu “ve ’d-ḍuḥā” lafzıyla nitelendirilmiştir:

***Ve ’d-ḍuḥā**’dur ruḥuñ ṣaḥiñ ve ’ş-ṣafā
Sûretü ’l-Leyl der-kenār okunur¹⁵²*

Ayrıca hangi Nesîmî’ye ait olduğu tesbit edilemeyen bir mersiyede Hz. Hüseyin methedilirken “Nûr-ı çeşm-i ve ’d-ḍuḥā” ifadelerine yer verilmiştir:

Sensin eşref ilinüñ şubḥ-ı ezelden ‘âlemi

¹⁴⁸ ŞM, s.38b.

¹⁴⁹ ŞM, s. 82b.

¹⁵⁰ ŞM, s. 20a.

¹⁵¹ ŞM, s. 20a.

¹⁵² ŞM, s. 82b.

Ek olarak, Seyyid Nesîmî'nin mecmuada bulunan bir şiirinde yoğun bir biçimde muhtelif sûre isimlerine ve âyetlere atıf yapıldığı görülmektedir. Art arda sıralanan beyitlerde Hz. Peygamber'in sûreti ve cemâli Tâhâ, Yâsin, Fatiha ve Fetih sûrelerine benzetilmiş, ayrıca Hz. Peygamber'in vasıflarına ilişkin Duhan, Necm, Tebâreke, Şems, Kamer, İnşirah, Duha ve Tîn sûrelerinden iktibaslar yapılmak suretiyle telmihlerde bulunulmuştur. Hz. Peygamber'e övgülerle başlayan şiirde ona ait vasıflar âyetlerle ifade edilmeye çalışılmış, ayrıca Hz. Ali ve Ehl-i beyt'e yönelik övgüler sıralanmıştır:

Şûretüñ Tâ-hâ vü Yâsîn ey Resûl-i mu'teber
Fe 'rteķib mâ fî 's-semâi ey Duĥân 'uñ ħul kefâ
Ey yüzüñ innâ fetahñâ ey cemâlüñ Fâtihâ
Ey boyuñ hem çü Tebârek geldi sidrü 'l-müntehâ
Aĥsen-i taķvîm sensin ey elem neşrah şaçuñ
Ey rûĥuñ şakķa 'l-ķamer toĥdı Ve 'ş-şems [ü] duĥâ
Ma'den-i cûd [u] seĥâsın ey velâyet meskeni
Hel etâ şânına geldi yâ 'Alîyye 'l-Murtaẓâ¹⁵⁴

2.5. Âyet İktibasları

Mecmuada bulunan şiirlerde sıklıkla âyet iktibaslarına rastlanılmaktadır. Mecmuadaki şiirlerde Bakara, A'raf, En'am, Kehf, Meryem, Tâhâ, Şuarâ, Neml, Yâsin, Zuhruf, Duĥân, Fetih, Kâf, Tûr, Necm, Kamer, Mülk, İnsan, Fecr, İnşirah, ve İhlas, sûrelerinden bir veya birden fazla âyet iktibası yapıldığı anlaşılmaktadır. Mecmuada yer alan şiirlerde yoğun olarak iktibas yapılan sûre ve âyetleri şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

2.5.1. Tâhâ Sûresi

¹⁵³ ŞM, s. 44b.

¹⁵⁴ ŞM, s. 38b.

4-5. **Âyet:** (تَنْزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَى) “O, yeri ve yüce gökleri yaratan Allah katından peyderpey gönderilmiştir” meâlindeki âyetin son kısmında geçen “ve’s-semvati’l-‘ulā” ifadesi ile Rahmân olan Allah arşa istivâ etmiştir” (الرَّحْمَنُ عَلَى) (الْعَرْشِ اسْتَوَى) “er-rahmân ‘ale’l-‘arşi’stevā” ifadesi Seyyid Nesîmî’nin dokuz beyitlik gazelinin ikinci beytinde art arda iktibas edilmiştir:

Şaçınun vaşfi durur “innā hedeynāhu’s-sebîl”

Ve’s-semāvati’l-‘ulā’r-rahmān ‘ale’l-‘arşi’stevā”¹⁵⁵

6. **Âyet:** “Tahte’s-serā” ifadesi (لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ) (التَّرَى) “Göklerdeki, yerdeki, bu ikisi arasındaki ve toprağın altındaki her şey, yalnızca O’nundur.” meâlindeki âyetin sonunda geçmektedir. Nakşî-i Akkirmânî’ye ait bir mirâciyede Tâhâ suresi 6’ncı âyette geçen “tahte’s-serā” tamlamasına yer verilerek Hz. Peygamberin miracında ayakların yerde, başın ise semaların üzerinde olduğu şu beyitlerle ifade edilmiştir.

Ayak “tahte’s-serā” oldu bâş fevka’s-semā oldu

Geçüp kevneyne toлмақdur güzel fehm eyle irfânı¹⁵⁶

Ayrıca, Seyyid Nesîmî’nin otuz dört beyitlik uzun bir şiirinde yer alan “Şöyle kim ‘tahte’s-serā’ taşar ya her ne var” şeklindeki mısraında Tâhâ suresinin 6’ncı âyetine atıf yapılmaktadır.

77. **Âyet:** Seyyid Nesîmî’ye ait bir Zülfikârname’de ise Tâhâ suresi 77’nci âyeti iktibas edilerek Hz. Musâ ve Firavun kıssasından bahsedilmiştir. (وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَى) (مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَى) “Mûsâ’ya şöyle vahyetmiştik: “Kullarımı geceleyin yola çıkar, yetişecekler diye korku ve endişe duymaksızın onlara denizde kupkuru bir yol aç” meâline gelen âyetin son kısmındaki “lâ teḥāfû (korkmayınız)” hitabının gereği olarak Hz. Ali’yle yardım edildiği şu dörtlükte ifade edilmektedir:

Sāmīrī Fir‘avn içün itdi bi-izn-i Ḥudā

Hem nidā Mūsî’ye geldi şaldı elinden ‘aşā

¹⁵⁵ ŞM, s. 39a.

¹⁵⁶ ŞM, s.11b.

Lā teḥāfū'nūn ḥaḫḫına geldi bu ismile du'ā

*Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfikār*¹⁵⁷

116. Âyet: (وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ)

“Meleklerle ‘Âdem’e secde edin’ dedik, onlar da secde ettiler, sadece İblîs direndi” meâlindeki âyette “üscudū (secde edin)” ifadesi geçmektedir. Hurûfî şairlerden Sâcid’in on altı beyitlik bir şiirinde “üscudū” hitabıyla kastedilenin Hz. Ali olduğu belirtilerek Hz. Ali Hz. Adem’le özdeşleştirilmiştir:

'Alī'dür üscudū emriñ ḥitābı,

*'Alī'dür Âdem'in 'ayn-ı cemālî*¹⁵⁸

2.5.2. İhlas Sûresi

Kur’ân-ı Kerîm’in 112’nci sûresi olan İhlas suresinin bütün âyetleri Vahdetî’nin “Vü ‘Aliyyün Vü ‘Aliyyün Vü ‘Aliyyün Vü ‘Ali” şeklindeki mütekerrir mısralı müsebbabında iktibas edilmiştir. Hz. Ali’yi metheden bu şiirin üçüncü bendi şöyledir:

Kāşif-i sırr-ı suḥan bâb-ı 'ulūm-ı Aḥmed

*Vāşıl-ı zāt-ı ezel kul huva 'llāh'u eḥad*¹⁵⁹

*Vaşf-ı zātında nuzul eyledi Allāhu 'ş-şamed*¹⁶⁰

*Nuṭḫ-ı ḥaḫdur şifāt-ı lem yelid ve lem yūled*¹⁶¹

*Lem yekün dirse olur anuñla hem küfüven eḥad*¹⁶²

Sırr-ı Ḥaḫ nūr-ı Muḥammed esedu 'llah-ı velī

*Vü 'Aliyyün Vü 'Aliyyün Vü 'Aliyyün Vü 'Ali*¹⁶³

2.5.3. İnsan Sûresi

1.Âyet: “Hel etâ” ifadesi (هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا) “İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti” meâlindeki birinci âyetin başlangıç kelimeleridir. Ayrıca, sûrenin 7 ila 12’nci âyetleri

¹⁵⁷ ŞM, s. 43b.

¹⁵⁸ ŞM, s. 57a.

¹⁵⁹ “De ki: “O, Allah’tır, tektir” (İhlas Suresi 112/1).

¹⁶⁰ “Allah sameddir” (İhlas Sûresi 112/2).

¹⁶¹ “Doğurmamış ve doğmamıştır” (İhlas Suresi 112/3).

¹⁶² “O’nun hiçbir dengi yoktur.” (İhlas Suresi 112/4).

¹⁶³ ŞM, s. 16a.

arasında Ehl-i beyt'in faziletlerinden bahsedildiği için Alevî-Bektâşî geleneğe mensup şairler tarafından bu âyetin sıklıkla iktibas edildiği bilinmektedir. Nitekim şiir mecmuasındaki Ahmed Sârbân'a ait on beş bendden müteşekkil bir müseddeste Hz. Ali "hel etâ"nın sırrı olarak görülmektedir.

*Şehr-i 'ulūma kapu olan şāh Murtaẓā
Zevcū 'l-Betül şāhib-i esrār-ı "hel etā"¹⁶⁴*

Ayrıca, Haşim Baba'nın bir şiirinde "Ali'den büyük yiğit yoktur, Zülfikar'dan keskin kılıç yoktur" sözünün kısaltılmış haliyle İnsan suresindeki "hel etā" ifadesi birlikte zikredilmiştir.

*Eş-şalāt ey mazhar-ı küll-i ḥaḳīḳat ve 's-selām
Kavl-i Ḥaḳ şānında nāzil "hel etā" hem "lā fetā"¹⁶⁵*

3. Âyet: (إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا) "Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik; artık o isterse şükreden olur, isterse nankör" meâlindeki âyetin başında "innā hedeynāhu's-sebīl" ifadesi geçmektedir. Şîrî'ye ait muhammesin 4'üncü bendinin 2'nci mısraında bu âyetten iktibas yapılmıştır.

Başmışam "innā hedeynā hu's-sebīl" bābını men¹⁶⁶

2.5.4. Hicr Sûresi

(فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ) "Onun şeklini tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim vakit siz de hemen onun için secdeye kapanın." Hicr suresi 29'uncu âyette geçen "Ve nefahtü fihi min rūhî" ifadesi Hz. Adem'in yaratılışı esnasında gerçekleşen olay hakkındadır. Müştak Baba'nın naâtında Hz. Peygamber'in hatırına binaen Hz. Adem'e Allah'ın ruhundan üflendiği hatırlatılmaktadır.

Hâtır-ı pâkiñ için Ādem'e oldu ikrām

"Venefahtü fihi min rūhî" buyurdu Mevlā¹⁶⁷

¹⁶⁴ ŞM, s.49a.

¹⁶⁵ ŞM, s. 1a.

¹⁶⁶ ŞM, s.32a.

¹⁶⁷ ŞM, s.35b.

2.5.5. Meryem Sûresi:

Fazlullah Hurûfî'nin halifelerinden olan Seyyid Nesîmî'nin hurûfî vasfını öne çıkaran bir şiirinde Hz. Peygamber'e hitaben Tâhâ suresi ve Meryem suresinin ilk âyetlerinde geçen hurûf-ı mukattalar zikredilerek Hz. Peygamber tavsif edilmektedir.

*Ey münâdî ey müdellil ey nidâ-yı “Tâ” vü “hâ”
Ey ki yetmiş yedi harfûñ istivâsı “Kâf[u] hâ”¹⁶⁸*

2.5.6. Bakara Sûresi

18. Âyet: (صُمُّ بُكْمٌ عُمِي فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ) “Artık onlar sağırlardır, dilsizlerdir ve körlerdir; bu yüzden geri de dönemezler” meâlindeki âyette geçen “şummum bukmun (sağırdırlar, dilsizdirler)” tabiri Nâşid'in bir beytinde geçmektedir. Hz. Ali'ye nisbet edilen “İlim bir noktadır, cahiller onu çoğaltmıştır” anlamındaki “el-ilmü noḳṭatün ve keserüha el-câhilün”¹⁶⁹ sırrına vakıf olan ariflerin “şummum bukmun” sırrına da vakıf olarak bunu ifşa etmeyeceğini ifade eden beyit şöyledir:

*“El-‘ilmü noḳṭatün” sırrıñ biliñ ‘ârifler ey Nâşid
Ki “şummum bukmun” âgâhı olursa eylemez ifşâ¹⁷⁰*

31. Âyet: “Alleme'l-esmâ” ifadesi “Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklerle gösterip ‘Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin’ dedi.” (Bakara 2/31) meâlindeki âyette geçmektedir. Şîrî mahlaslı Bektaş Çelebi'ye ait muhammeste bu âyete atıf yapıldığı görülmektedir. Şair “Alleme'l-esmâ menem Ḳur'an içinde bülbülem” mısraı ile kendisini Hz. Adem'le özdeşleştirerek Kur'an'ı okuyan bülbüle benzetmektedir.¹⁷¹

Misâlî ise bir şiirinde “Allah, Adem'e bütün isimleri öğretti” meâline gelen 31'inci âyetten iktibas yaparak Hz. Peygamber'in mucizelerinden “şaḳḳa'l-ḳamer”

¹⁶⁸ ŞM, 39a.

¹⁶⁹ Mehmet Tabakoğlu; Şükrü Maden, “Nokta Metaforu ve Vahdet Üzerine Eklektik Bir Metin: Noktatü'l-Beyân Risalesi”, *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bahar 2019, C. VII, S. XIII, s. 61-93.

¹⁷⁰ ŞM, s. 20b.

¹⁷¹ ŞM, s.31b.

yani ayın yarılması hadisesi sayesinde varlıkların bilgisine dair işaretlerin Onun cemalinden yansıdığını şu beyitle dile getirmiştir.¹⁷²

Cemālünden okunmazdı rumūz-ı ‘Alleme’l-esmā
*Şehādet parmağın māh-ı semāda kılmazaydı şakḳ*¹⁷³

Ayrıca, Nakşî-i Akkirmânî “Hiṭāb-ı ‘alleme’l-esmā rumūz-ı sırr-ı insāndur ”¹⁷⁴ şeklindeki ifadesiyle “alleme’l-esmā” hitabının insanların sırlarına dair işaretler olduğunu vurgulamaktadır. Misâlî de tasavvufî içerikli bir şiirinde “‘Alleme’l-esmā gül-i la’l-i lebūn esrārıdır”¹⁷⁵ mısraıyla gül kırmızısı dudağın sırlarının “‘alleme’l-esmā” olduğuna işaret etmektedir. Seyyid Nesîmî’ye ait bir şiirde ise alleme’l-esmā ifadesinin künhüne mazhar olan kişinin tevhid inancına sahip bir kişi olduğu belirtilmektedir:

Ey muvaḥḥid gel berü kim Ḥaḳ nişānı sendedür
*‘Alleme’l-esmāyı bilgil ki tercemānı sendedür*¹⁷⁶

112. Âyet: “Onlara korku yoktur” anlamına gelen “lā ḥavfün ‘aleyhim” ifadesi Bakara suresi 112’nci âyetin sonunda geçmektedir. Eşrefoğlu Rûmî’nin bir şiirinde bu âyetten iktibas yapılmıştır:

Bularuñ şānına geldi Resûl’e
*Ki lā ḥavfün ‘aleyhim Ḥaḳ kelāmı*¹⁷⁷

115. Âyet: Seyyid Nesîmî’nin bir gazelinde “Doğu da Batı da (tüm yeryüzü) Allah’ındır. Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.” meâlindeki Bakara Suresi 115’inci âyette geçen “semme vechullāh” ifadesine yer verilmektedir.

Her yaña kim baktuñ ise anda sen Allāh’ı gör
*Ḳancaru kim seyr idersüñ **semme vechu’l-lāh**’ı gör*¹⁷⁸

¹⁷² ŞM, s.65a.

¹⁷³ ŞM, s. 65a.

¹⁷⁴ ŞM, s.10a.

¹⁷⁵ ŞM, s. 20a.

¹⁷⁶ ŞM, s. 10a.

¹⁷⁷ ŞM, s. 78b.

¹⁷⁸ ŞM, s. 8b.

117. Âyet: Şiir mecmuasında ilk sırada bulunan Haşim Baba'ya ait şiirde Kur'an-ı Kerim'den âyetlere yoğun bir şekilde yer verilmiştir. Şiirde Hz. Peygamber, Bakara Sûresi 117'nci ve Âl-i İmrân Sûresi 47'nci ve 49'uncu âyetlerde geçen "kûn fe-kân"ın tecelligâhı olarak görülmektedir. "Allah, bir varlığı yaratmak veya bir olayın gerçekleşmesini istediği zaman 'ol' (kûn) der, o da hemen oluverir" hükmünün tecelli ettiği kimsenin Hz. Peygamber olduğu ifade edilir:

Eş-şalât ey nûr-ı Yezdân kibriyâ hayru'l-enâm
*Ve's-selâm ey kûn fe-kân'în mazhar-ı nûr-ı vefâ*¹⁷⁹

Nitekim mutasavvıflar, ilâhî fiillerin tecellilerine dair edebî metinlerde meseleleri "kûn" yanında "kûn fe-yekûn, kûn fe-kân" gibi ibarelerle anlatmışlardır. Genelde Türk dinî-tasavvufî edebiyatında, özellikle de Alevî-Bektâşî edebiyat geleneğinde bu kelime ve ibarelerin remzi olarak "kâf u nûn, kâf u nûn hitabı, vücûd-ı kûn fe-kûn" gibi tabirlerin sıklıkla kullanıldığı gözlenmektedir.¹⁸⁰ Nitekim Seyyid Nesîmî'nin şiirinin matla beytinde "kûn-fe kân" tabirinin kullanıldığı görülmektedir:

Es-selâm ey zât-ı pâkiñ gevher-i yek-dānesi
*Şem'-i vahdetdür cemālün "kûn fe-kan" pervānesi*¹⁸¹

2.5.7. Fetih Sûresi

26. Âyet: Mecmuadaki şiirlerde zikredilen "yedu'llāh" ifadesiyle "Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah'a vermiş oluyorlar, Allah'ın eli onların elleri üzerindedir." meâlindeki âyete işaret edilerek yemin ve biatle söz verenlerin aslında Allah'a söz verdikleri, verilen sözde durulmamasının Allah'a verilen sözden/ahitten vazgeçmek anlamına geldiği hatırlatılmaktadır. Haşim Baba bir şiirinde on iki imamdan 7'ncisi olan Musa Kâzım'ı vasfederken kudret kılıcı, müminlerin velisi ve ihsan sahibi olduğunu belirtirek onun aynı zamanda Allah'ın yeryüzündeki eli yani mecazi anlamda Allah'ın her şeye erişen gücü kudreti manasındaki sıfatını zikretmektedir:

Eş-şalât ey seyf-i kudret "yedu'llāh" ve's-selâm

¹⁷⁹ ŞM, s.1a.

¹⁸⁰ İskender Pala, "Kûn", TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 2002, c. XXVI, s.252, 253. ("Kûn fe-kân" ile "kâf u nûn" ifadesinin geçtiği diğer şiirler için bkz. ŞM, s.1a, 10a. 36a, 38a,

¹⁸¹ ŞM, s.36a.

29. Âyet: “Sîmâhüm” ifadesi “Secdenin tesiriyle yüzlerine sîmâları oturmuştur...” meâline gelen Fetih suresi 29’uncu âyette zikredilmektedir. Seyyid Nesîmî’nin bir gazelinde ilim ehli hakkında “sîmâhüm” kelimesine atfen kişinin yüzüne bakıldığında suretinden tanınacağı, dolayısıyla ilim ehlinin de suretinden anlaşılacağı şu beyitle ifade edilmiştir:

*Hak Te‘âlâ ‘ilm içinde çünkü “sîmâhüm” dedi
Bir kişinin bak yüzine şüretinden bellidir.*¹⁸³

2.5.8. Neml Sûresi

“Ānestü nārā” ifadesi “Bir zamanlar Mûsâ, ailesine, ‘(Şu uzakta) bir ateş bulunduğunu fark ettim. Size oradan bir haber ya da ısınmanız için ondan bir parça kor getireceğim’ demişti” meâlindeki 7’nci âyette geçmektedir. Seyyid Nesîmî’nin bir şiirinde ise Hz. Musa’nın Tur dağında ilahî ışığı ateş sandığında söylediği “ānestü nārā (bir ateş gördüm)” sözüne yer veren beyit şöyledir:

*Hem menem Musî-i âteş hem menem “ānestü nārā”
Hem Kelîm’ün Tûr’ıyam men hem temennâ hem necât*¹⁸⁴

2.5.9. Araf Sûresi

7. Âyet: “Len terân” (Beni asla göremezsin)” ifadesi “Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr’a) gelip de Rabbi onunla konuştuğunda o, ‘Rabbim! Bana görün; sana bakayım’ dedi. Rabbi, ‘Sen beni asla göremezsin...” meâlindeki 7’nci âyetin ortalarında geçmektedir. Azbî’ye ait bir kasidede Hz. Musa’nın görmeyi arzu ettiği Rabbi tarafından kendisine “len terânî (sen beni asla görmezsin)” hitabıyla verilen cevap hatırlatılmış ve Hz. Ali bu hitapla özdeşleştirilmiştir. Ayrıca, şiirde her beytin ikinci mısraında “ yâ ‘Alîyya’llâh meded” hitabıyla Hz. Ali’den yardım talep edilmektedir:

*Kim seniñ gördi cemâliñ kalmadı hîç müşkili
Çün nidâ-yı “len terân” sîñ yâ ‘Alîyya’llâh meded*¹⁸⁵

¹⁸² ŞM, 1b.

¹⁸³ ŞM, s. 46a.

¹⁸⁴ ŞM, s. 38a.

¹⁸⁵ ŞM, s. 42a.

172. Âyet: Şîrî'ye ait bir muhammeste “elest bezmi” tamlamasıyla Âraf Suresi'nin 172'nci âyetine işaret edildiği, kendisinin gül bahçesindeki mutlu bir bülbül gibi ruhlar alemindeki hitaba evet cevabı veren mutlu kimselerden olduğunu belirtmektedir.

Men dilā [c]anı kadīm[im] cān içinde bülbülem
*Ol **elest bezmi**'ndeki mestān içinde bülbülem*¹⁸⁶

2.5.10. Kehf Sûresi

110. Âyet: Ahmedî'ye ait bir zülfikârnamede ise Kehf sûresi 110'uncu âyetin başında geçen “De ki: ‘Ben, yalnızca sizin gibi bir insanım (قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ)” sözleri hatırlatılarak Hz. Peygamber'e selam edilmekte, ardından gelen beyitlerde ise Hz. Ali ve on iki imam selamlanmaktadır.

Mazhar-ı sırr-ı Hudā şāh selāmun ‘aleyk
*Kāşif-i “kul inne-mā” şāh selāmun ‘aleyk*¹⁸⁷

2.5.11. Necm Sûresi

9. Âyet: (فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى) “Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu.” âyetinde geçen “Qābe Kavseyini ev-ednā (İki yay ucu aralığı kadar)” ifadesiyle müşriklerin vahye ilişkin tereddütlerini gidermek maksadıyla Hz. Peygamber'in mi'raçta Allah'a yaklaştığı ve hatta O'nu gördüğü belirtilmiştir. Nakşî-i Akkirmânî bu hâdiseyi “iki can bir ten olmak “ şeklinde ifade etmektedir:

Görinür sırr-ı “ev ednā” tekellümsüz kelām itmek
*İki cān bir ten olmağdur būrinüb kalb-i insānı*¹⁸⁸

Ayrıca, şehidlerin şahı Hz. Hüseyin'in derecesinin evliyadan yüce olduğunu belirten Zekâî'nin şiirinde, bu derecenin Hz. Peygamber'in himaye ve korumasından kaynaklandığı vurgulanmaktadır:

Evliyādan yücedir şāh-ı şehīdīn pāyesi

¹⁸⁶ ŞM, s. 31b.

¹⁸⁷ ŞM, s. 39b.

¹⁸⁸ ŞM, s. 11a.

14. Âyet: “Sidretü ’l-münteha” Hz. Peygamber’in Mi’rac gecesi yanında ilahî sırlara mazhar olduğu ağacın ismidir.¹⁹⁰ “Sidre” ve “müntehā” kelimelerinden oluşan bu terkeb “sidretü ’l-müntehā’nın yanında” anlamına gelen âyette zikredilmektedir. Seyyid Nesîmî’nin bir gazelinde Hz. Peygamber’in yüzü, cemali ve boyu sure isimleriyle ve âyetlerle nitelendirildikten sonra Necm suresi 14’üncü âyetten iktibas yapılmıştır:

Ey yüzüñ innā fetaḥnā ey cemālūñ Fātiḥā

*Ey boyuñ hem çü Tebārek geldi **sidrü ’l-müntehā***¹⁹¹

2.5.12. Zuhruf suresi

“Biz paylaştırdık, taksim ettik” manasına gelen “naḥnū ḳasemnā” ifadesi Zuhruf suresi 32’nci âyetinin ortalarında geçmektedir. Azbî’nin bir muhammesinde ise başa gelen güçlüklerin ve rahatlıkların Allah’ın takdiriyle gerçekleştiği hatırlatılırken Zuhruf suresinin 32’nci âyeti referans gösterilmiştir:

Gücenirsiñ başına gelse eger cevr [ü] belā

Mā ’il-i zevḳ [u] şafāsıñ dil-i şeydā ammā

Edeni eyleyenî bilmeyen olmaz dānā

*Herkese “**naḥnū ḳasemnā**” da şafā cevr [ü] cefā*

*Ezelīdir ezelīdir ezelīdir ezelī*¹⁹²

2.5.13. İsra Sûresi

Hurûfî şairlerden Hatâyî’nin bir şiirinde Hz. Peygamberin İsra/gece yürüyüşüne atfen İsra suresi birinci âyetinde zikredilen “Leyletü ’l-isrā” ve Necm suresi 9’uncu âyette geçen “ev-ednā” tabirlerine peş peşe gelen beyitlerde yer verilmiştir. Şairin, İsra ve Necm suresinde geçen her iki âyetin birbirini tamamlayıcı özelliğini kullanması dikkate değerdir:

¹⁸⁹ ŞM, s.29b.

¹⁹⁰ Süleyman Uludağ, “Sidretü ’l-Müntehā”, **DİA**, C. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 151-152.

¹⁹¹ ŞM, s. 38b.

¹⁹² ŞM, s. 34b-35a

Görmedi kim turrasından leyletü 'l-isrâ sını
Bulmadı rāh-ı yakīnün menzil-i a' lāsını
Ḳābe Ḳavseyn 'ün bekledi ḳurb-ı ev ednâ'sını
*Faẓl-ı Yezdān silmedi dil şafhasından pāsını*¹⁹³

2.5.14. Kâf Sûresi

Seyyid Nizamoğlu'nun şiirinde ise Kâf Sûresi'nin birinci âyetinde geçen “Ḳâf ve 'l-Ḳur'ân” ifadesine yer verilerek yeryüzüne bir rahmet olarak gelen on iki imamdan sekizincisi Ali Musa er-Rızâ'dan bahsedilir.

Cemâli Ḳâf ve 'l-Ḳur'ân ḳurıldı Ḳa'be-i 'irfân
*Cihân rahmetine Raḥmân 'Alî Mûsa 'r-Rızâ geldi*¹⁹⁴

2.5.15. Şuarâ Sûresi

“Yevme lâ yenfa' u (Hiç bir şeyin fayda vermediği gün)” ifadesi “O gün ne mal fayda verir ne oğullar!” meâline gelen Şuarâ 88'inci âyetin başlangıcıdır. Ruhî-i Bağdâdî'ye ait bir gazelde ise bu âyet iktibas edilerek, kıyamet gününde altın ve gümüş değil kalb-i selimin ehemmiyeti vurgulanmaktadır.

Şanma ey ḥ'āce ki senden zer [ü] sîm isterler
*Yevme lâ yenfa' u' da ḳalb-i selîm isterler*¹⁹⁵

Yine Rûhî-i Bağdâdî'ye ait bir başka beyitte ise ahirette maddi zenginlik ve evlat sayısının çokluğunun kişiyi cehennem azabından koruyamayacağı ifade edilirken, manevi zenginliğin kıymetini anlayan kişinin “âkil” yani akıllı bir kişi olduğu kabul edilmiştir:

Yevme lâ-yenfa' u māl didi çün Mevlâ'mız
*Bu sözi kim ki te'aḳḳul ider ol 'ākildür*¹⁹⁶

2.6. Mecmuada Bulunan Hadîs İktibasları

¹⁹³ ŞM, s.66a.

¹⁹⁴ ŞM, s. 48a.

¹⁹⁵ ŞM, s.60b.

¹⁹⁶ ŞM, s.59a

Şiir mecmuasındaki pek çok şiirde Hz. Peygamberin sözlerinin/hadîslerinin kısaltılmış ifadelerine ya da remizlerine rastlanılmaktadır. Yapılan taramada kısaltılmış ifadelerle iktibas yapılan Hadîs-i Şerifler şunlardır: 1. El-Fakru Fahrî, 2. Er-Rızku ‘ale’llâh 3. Kellimü’n-nâs ‘Alâ kâderi uķûlihîm. 4. Küntü Kenzen, 5. Laħmûke Laħmî, 6. La Seyfe İllâ Zûlfikâr ve Lâ Fetâ İllâ ‘Alî, 7. Levlâke Levlâk, 8. Li Me‘allâh, 9. Men ‘Arefe Nefsehû Feķat ‘Arefe Rabbehû, 10. Mûtû Kable En Temûtû, 11. Mü’mînin mir’âtı mü’mindir, 12. Nefsî Nefsî.

2.6.1. El-fakru fahrî: (الْفقر و فخرى وبه افتخر) “Fakirlik benim övüncümdür, ben onunla övünürüm”¹⁹⁷ şeklinde tercüme edilen ancak Hz. Peygamber’e ait olup olmadığı yönünde ihtilaf bulunan bu söz, tasavvuf şiirlerinde sıklıkla iktibas edilmiştir.¹⁹⁸ Çalışmamıza konu olan şiir mecmuasında Seyyid Nesîmî ve Nakşî-i Akkirmânî’ye ait beyitler buna örnek teşkil etmektedir:

Didi çün Muştafâ el-fakru fahrî

Haķikat ĥânedân ferzendleriyüz¹⁹⁹ (Seyyid Nesîmî)

Dilâ el-fakru fahrî’den nedür maķşûd-ı sulţânî

Ki itmişler küfürdür bu benim ey cānımuñ cānı²⁰⁰ (Nakşî)

2.6.2. Er-rızku ‘ale’llâh: (الرزق علي الله) “Rızık Allah’tandır.” manasına gelen ancak hadîs olup olmadığı tesbit edilemeyen söz Ahmedî’ye ait gazelde geçmektedir. Muhtaç bir şekilde perişan halde dolaşmamak tavsiye edilirken rızkın Allah’tan geldiği bilinciyle hayatın devam ettirilmesi gerektiği vurgulanmıştır:

Muĥtâc oluben gezme şaķın der-be-der ey dil

Şâh ol yûri ‘âlemde ki er-rızku ‘ale’llâh

¹⁹⁷ Bkz.: Reyhan Keleş, **Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları**, Kitabevi Yay., İstanbul, 2021, s. 347-348.

¹⁹⁸ Hadisle ilgili tafsilatlı bilgi için bkz. Süleyman Solmaz, “Tasavvufta Ulaşılmaya Gereken Bir Mertebe: El-fakru Fahri Ve Eski Edebiyatımıza Yansımaları”, **Uluslararası Hacı Bayram-ı Veli Sempozyumu Bildiriler Kitabı-2**, Edit. Ahmed Cahit Haksever, Kalem yay., C.II, Ankara, 2016, s.116-133.

¹⁹⁹ ŞM, s. 51b.

²⁰⁰ ŞM, s.52b.

2.6.3. Kellimü'n-Nas 'Alā kâderi uḫūlihîm: (كلموا الناس علي قدر عقولهم)

“İnsanlarla akletme kabiliyetleri ölçüsünde konuşunuz.”²⁰¹

Rûhî Bağdâdî'ye ait muhammesde “men aref”le başlayan Hadîs-i Şerif'in sırlarına atıf yapılırken “İnsanlarla akletme kabiliyetleri ölçüsünde konuşunuz” manasındaki “kellimü'n-nas” ile başlayan Hadîs-i Şerif'e de vurgu yapıldığı görülmektedir.

Men 'aref esrârını gerçi pinhân itmez bilen

Kâl ile hâl ehlini çün imtiḥân itmez bilen

Kellimu 'n-nâs muḫtezâsınca zebân itmez bilen

İhtiyâr-ı “kenz-i maḥfî”siñ ‘ayân itmez bilen

*Kuş dilin fehm eyliyen ‘irfân içinde bülbülem*²⁰²

2.6.4. Küntü Kenzen²⁰³: (كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِيَعْرِفُونِي)

“Ben bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilineyim diye halkı (kâinatı) yarattım” anlamına gelen bu söz hadîşçiler nezdinde uydurma hadîs olarak kabul edilse de,²⁰⁴ Divan şiirlerinde sıklıkla iktibas edilen bir söz olmuştur. Nitekim şiir mecmuasında Nakşî'ye ait bir gazelde “küntü kenz”in sırrına ilişkin şu beyit yer almaktadır:

Bilmek istersen yüzünden küntü kenz'ün sırrını

*Mekteb-i ḫüsnünde dâim okunan Kur'ân'a bak*²⁰⁵

Hatâyî'nin on beş bendden oluşan şiirinde “küntü kenz” ile “kâf ve nûn” ilişkisi izah edilmektedir.

Çün Kelâmu 'llâh'a yazılmış imâmet-i mazḥarî

²⁰¹ Hadis-i Şerif'in farklı rivayetleri “el-Münâvî, Feyzu'l-Kadir, C. III, Mısır, 1356, s. 378/ C. IV, 299; Ebu Nuaym el-İsfahânî, Hilyetü'l-Evliyâ, C. II, Beyrut, 1405, s. 300; İbn Hacer Ebu'l-Fazl el-Askalânî eş-Şafîî, Lisanü'l-Mizân, C. VI, Beyrut, 1406/1986, s. 274” bakılabileceğine dair açıklama için bkz. Selim Özarlan, “Hacı Bektâş-ı Veli'nin Ulûhiyet Anlayışı”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Diyarbakır, 2011, 16:2, s.39-48.

²⁰² ŞM, s.31b.

²⁰³ Bu hadisin şiir mecmuasında geçtiği diğer yerler için bkz.ŞM, s.8b, 9a, 11a, 22b, 27b, 31b, 36a-36b, 75a.

²⁰⁴ “Kenz-i Mahfî”, Hakk'ın zâtının mutlak bilinmezliğini ifade eden bir tasavvuf terimidir. Bu Hadisin “Aclûnî, *Keşfü'l-ḫafâ*, II, 132” şeklindeki kaynak bilgisi ve daha geniş bilgi için bkz. İbrahim Hakkı Aydın, “Kenz-i Mahfî”, **DİA**, C.XXV, Ankara, 2002, s.258-259.

²⁰⁵ ŞM, s. 53a.

Küntü kenz'ün hazret-i Haq oldu kân-ı gevheri

...

Küntü kenz'de kâf[u] nûn'dur böyle devr itdi cihân

Kâ'im oldu kısmet-i hilâkatinde gördüm bu mekân²⁰⁶

Sâcid'in Hz. Peygamber'den övgüyle bahsettiği terc-i bendinde ilâhî sırların Hz. Peygamber'de tezâhür ettiğini, ayrıca O'nun "küntü kenz" in zuhur ettiği varlık olarak görüldüğü ifade edilmektedir.

Sendedir esrârü'llâh senden oldu âşinâ

*Sendedir külli zühürât **küntü kenz** kul innemâ²⁰⁷*

Sezâi-yi Gülşenî'ye ait bir beyitte de ârif olanın "küntü kenz" sırrını kendinde bulacağı, kurtuluşun gayrıya bakmakla değil kendi özüne bakmakla elde edileceği vurgulanmıştır.

*‘Ârif isen **küntü kenz**'ün sırrını kendünde bul*

Gayra bakma girü senden saña irişür necâ²⁰⁸

Seyyid Nesîmî, bir gazelinde "küntü kenz" tabirine şu şekilde yer vermektedir.

Tâ ebed hüsnüñ önünde secde-i şükr eyledüm

*Ay cemâlün Ka‘be’sisün **küntü kenzîñ** hânes²⁰⁹*

Misâlî ise ademoğlunun vechinin "kenzu'llah" olduğunu hatırlatan şiirinde, "Adem'e secde ediniz" emrinin aslında Adem'in suretine olduğunu, bunun da Allah'ın vechi anlamına geldiğini belirtmektedir.

Ka‘be vü Kur‘ân Cum‘a hamse vü hamsîn şalât

*Vech-i âdemden ‘ibâretdür ki **Kenzu'llâh**’dur*

...

Üscüdü hükmiyle secde kıldığım âdem vechidür

²⁰⁶ ŞM, s. 64b.

²⁰⁷ ŞM, s.74b.

²⁰⁸ ŞM, s.11a.

²⁰⁹ ŞM, s.36b.

*Kim şıfātu 'llāh 'arşu 'llāh vechu 'llāh 'dur*²¹⁰

2.6.5. Lahmüke lahmî: (يا على لحمك لحمي جسمك جسمي روحك روحي) “Ey Ali etin etimdir, kanın kanımdır, cismın cismimdir, ruhun ruhumdur” anlamındaki sözün Hz. Peygamber’e isnadı hususunda kaynaklarda kesin bir bilgi mevcut olmamakla birlikte, Hz. Ali’ye aşırı derece bağlılık gösteren kesimler tarafından söylenmiş bir söz olması muhtemeldir.²¹¹ Bu söz Azbî, Müştak Baba, Hatâyî ve Sâcid’in şiirlerinde olmak üzere şiir mecmuasında altı yerde geçmektedir.²¹²

Seyyid Nesîmî bu hadîsi delil göstererek Hz. Peygamber’le Hz. Ali’yi birbirinden ayıranlara lanet okumaktadır.

Kim Muḥammed’dan ‘Alî’yi ayırur la‘net aña

***Lahmüke lahmî** çü sensin yâ ‘Alîyya ‘llāh meded*²¹³

Seyyid Nesîmî bir başka şiirinde “yâ Muhammed yâ Ali” hitabının gerekçesini “lahmüke lahmî” hadîsine dayandırmaktadır.

*Seyyid-i Muḥtâr ‘Alî’ye “**lahmüke lahmî**” didi*

*Aniñçün demişüz yâ Muḥammed yâ ‘Alî*²¹⁴

Azbî ise “lahmüke lahmî” sözüyle, âlemin iftihar kaynağı olan Hz. Peygamber’in Hz. Ali’yi yücelttiğini belirtmiştir:

*Faḥr-i ‘Ālem **lahmüke lahmî** buyurdu şânına*

*‘Āşıkıñ cisminde cānsıñ yâ ‘Alîyya ‘llāh meded*²¹⁵

Müştak Baba’nın iki ayrı şiirinde de benzeri bir yaklaşım söz konusudur.

***Lahmüke lahmî** didi şânında Şāh-ı Enbiyā*

*Maṭlûb-ı cümle cihānsıñ yâ ‘Alîyya ‘llāh meded*²¹⁶

²¹⁰ ŞM, s.20a.

²¹¹ Keleş, **a.g.e.**, s. 365-366.

²¹² ŞM, s.41b, 45a, 47a, 52a, 57a.

²¹³ ŞM, s.41a.

²¹⁴ ŞM, s.52a.

²¹⁵ ŞM, s.41b.

²¹⁶ ŞM, s. 45a.

...

Laḥmüke laḥmî” didi şânında Şâh-ı Enbiyâ

*Kıl şefâ‘at rû-siyâham yâ ‘Alîyye ‘l-murtaẓâ*²¹⁷

2.6.6. Lâ Fetâ İllâ ‘Alî Lâ Seyfe İllâ Zülfikâr (لا فتا لا علي و لا سيف الا و الفقار):

“Ali’den başka genç (yiğit), Zülfikâr’dan başka keskin kılıç yoktur.” Bu hadîs sahih hadîs kitaplarında yer almamaktadır. Ancak Hz. Ali’ye bağlılıklarıyla bilinen Divan şairleri tarafından şiirlerde çokça iktibas edilmiştir. Zülfikâr, yarısından itibaren ucu çatallaşan bir tür kılıçtır. Bu kılıç Hz. Ali’ye Hz. Peygamber tarafından verilmiştir.²¹⁸ Şiir mecmuasında bu hadîs tam lafzıyla Seyyid Nesîmî ve Sürûrî tarafından yazılmış Zülfikârname niteliğindeki şiirlerin mütekerrir mısraları olarak karşımıza çıkmaktadır. Seyyid Nesîmî’nin on üç bendlik şiirinin ilk bendi şöyledir:

Nûrına kıldı nazar ol Hâlik-i Perverdigâr

Âba döndi derdüm ol hayretten oldı tārūmâr

Şol nûruñ kândiline yazmış idi rûz-ı şumâr

*Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr*²¹⁹

Sürûrî’ye ait yedi bendden müteşekkil Zülfikârname’nin ilk bendi ise şöyledir:

Şubḥ-dem çün nev-‘arūs-ı çarḥ oldı âşikâr

Gün yüzünde turre-i şeb-reng şaldı rûzigâr

Devr-i ruḥsârında yazmış gördüm ol Perverdigâr

*Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr*²²⁰

2.6.7. Levlâke levlāk: (لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خُلِقْتُ الْأَفْلَاك) “Sen olmasaydın, sen

olmasaydın felekleri (âlemi) yaratmazdım" anlamındaki bu sözle alemin yaratılış sebebinin Hz. Peygamber olduğu dile getirilmektedir. Bazı alimler tarafından sözün mevzu hadîs olduğu belirtilse de sûfiler ve Divan şairleri tarafından bu söz kudsî hadîs olarak kabul görmüştür. Sahihliği tartışılan bu hadîse göre Allah ilk önce hakikat-i

²¹⁷ ŞM, s.47a.

²¹⁸ Keleş, **a.g.e.**, s. 368.

²¹⁹ ŞM, s. 43a.

²²⁰ ŞM, s. 57b.

Muhammediyye’yi yaratmış, bütün alem ise bu hakikatten yaratılmıştır.²²¹ Bu söz Divan edebiyatında, şiirlerde sıklıkla kullanılan bir lafız olmuştur.²²² Mecmuamızda ise “Levlâke levlāk” lafzı sadece Sâcid’e ait bir terakib-i bendde geçmektedir. Sacid bu beyitle, Allah’ın Hz. Peygamber’e yönelik ezeli sevgisi sayesinde Hz. Peygamber’in “levlâke” hitabına mazhar olduğunu ifade etmektedir.

Sen Hudâ’nın hûb [u] aḥsen sevgili cānānısın

*Çünkü vahy oldı saña levlâke levlāk şānısın*²²³

2.6.8. Li Me‘ allāh: (لی مع الله وقت لا یسعی فیہ ملک مقرب و لا نبی مرسل) “Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir.” Yukarıda zikredilen diğer hadîsler gibi bu hadîsin de sıhhati konusunda tereddütler mevcuttur. Sahih hadîs kitaplarında mevcut olmayan bu söz, ²²⁴ şiir mecmuasında sadece Muhyî’nin bir gazelinde geçmektedir. Muhyî, “Küntü Kenz”in gizli sırrıyla “Li-me‘ allāh” lafzının remzlerinin Hz. Peygamber’de olduğunu vurgulamış ve Hz. Peygamber’in hürmetiyle kainatın gece gündüz döndüğünü şu beyitlerle beyan etmiştir:

Küntü kenz”ün ser-te-ser sırr-ı nihānı sendedür

Li-me‘ allāh”uñ rumūzı vü ‘ayānı sendedür

...

Devr ider bu senün çün kâ’inātı rûz [u] şeb

On sekiz biñ ‘ālemün muṭlaḳ nişānı sendedür

2.6.9. “Men ‘Arefe Nefsehü Feḳat ‘Arefe Rabbehü:²²⁵ (من عرف نفسه فقد عرف ربه) “Kendini bilen Rabbini bilir.” İnsan, Allah’ın esma ve sıfatlarının yeryüzündeki tecelligâhı olduğu için kendini bilen kul böylelikle yaratıcısı Allah’ı da bilmiş olur.²²⁶ Sahih hadîs kaynaklarında mevcut olmayan bu kelâm-ı kibâr, hadîşçiler nezdinden

²²¹ Ali Yıldırım, “Sen Olmasaydın Felekleri Yaratmazdım” Hadis-i Kudûsinin Klasik Şiire Yansımaları”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S 1, Ağustos 2018, s. 154-168.

²²² Keleş, *a.g.e.*, s. 376.

²²³ ŞM, s. 74b.

²²⁴ Keleş, *a.g.e.*, s. 382.

²²⁵ “Men aref” ifadesinin geçtiği diğer şiirler için bkz. ŞM, s. 10a, 27b, s. 71a, 74b.

²²⁶ Keleş, *a.g.e.*, s. 385-386.

mevzu hadîs olarak kabul edilmektedir. Çoğunlukla halk dilinde hadîs diye dolaşan bu ve buna benzer bazı meşhur sözler edebiyatımızda, mevzuat kitaplarında ve tasavvufi eserlerde yer almış ve hadîsçiler nezdinde uydurma hadîs veya başka bir kimseye ait söz olarak değerlendirilmiştir.²²⁷ Şiir mecmuasına baktığımızda ise Şirî'ye ait bir muhammeste “men aref” sırlarını bilen kişinin bu sırrı saklamayacağı şu beyitle ifade edilmiştir.

*Men ‘aref esrârını gerçi pinhân itmez bilen
Kāl ile hāl ehlini çün imtiḥân itmez bilen*²²⁸

Virânî, hakikatler ilmi olarak tanımlanan “men aref” sırrına herkesin vakıf olamayacağını şu beyitle dile getirmiştir.

*Men ‘aref sırrıñ ne bilsün her tahâretsiz faḳih
Bu ḥaḳâyıḳ ‘ilmidür ef‘āl-i şeytân añlamaz*²²⁹

Rûhî-i Bağdâdî'ye ait bir muhammeste ise “men aref”le başlayan hadîsin sırlarına atıf yapılırken “İnsanlarla akletme kabiliyetleri ölçüsünde konuşunuz” meâlindeki “kellimü'n-nas” ile başlayan Hadîs-i Şerif'e de vurgu yapıldığı görülmektedir. Rûhî'ye göre insan okumakla faziletli olmaz, fâzıl kişi “men aref” sırrına vâkıf olandır. “Men aref” sırrına ermeyen ya da kendini bilmeyen cahilin başı göğe erse de yine cahildir:

*Oḳumağla kişi fâzıl mı olur lâ va 'llāh
Men ‘aref sırrına her kim irer fâzıldur*²³⁰

...

*Men ‘aref olmayacak bir kişide ey Rûḥî
Cāhilün başı göğe irse yine cāhildür*²³¹

²²⁷ Bkz.: Yusuf Açikel, "Nefsini Bilen Rabb'ini Bilir" Hadis mi, Kelâm-ı Kibar mı?", **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Isparta, 1998, S. V, s.173-200.

²²⁸ ŞM, s.31b.

²²⁹ ŞM, s.26b.

²³⁰ ŞM, s. 59a.

²³¹ ŞM, s. 59a.

Aynı şekilde Seyyid Nesîmî de “*Men ‘aref’ sırrını bellu kıl beyânı sendedür*”²³² mısraıyla bu sırrın beyanının insan olduğunu ifade etmiştir.

2.6.10. Mûtû kable en temûtû: (موتوا قبل ان تموتوا) “Ölmeden önce ölünüz” manasına gelen hadîs-i şerif sahih hadîs kaynaklarında yer almayan kudsî bir hadîstir.²³³ Şiir mecmuasında sadece Şemseddin Sivasî’ye ait bir şiirde iktibas edilmiştir. Sivâsî’ye göre, “Mûtû kable en temûtû” hadîsine vâkıf olan kimse, sûra üflenip kıyamet kopmadan kendi nefsânî arzularını sonlandırdığı için ölümlerin diriltiip bir araya geldiği kıyamet gününü adeta dünya hayatında tecrübe etmiştir:

Mûtû kable en temûtû sırrına mazhar olan

*Haşr [u] neşri bunda gördi nefha-i şûr olmadan*²³⁴

2.6.11. Mü’minüñ mir’atı mü’mindür: (الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ) “Mü’min mü’minin aynasıdır.”²³⁵ Seyyid Nesîmî’nin bir beytinde belirtildiği üzere, mümin kişi gönül aynasını daima günahlardan arındırıp temizlerse, o aynadaki parlaklık sayesinde diğer müminin aynasından kendisine yansıyan Allah Teâlâ’nın tecellisini görme imkanı bulabilir:

Mü’minüñ mir’atı mü’min’dür didi Hayru’l-beşer

*Gözü[y]i arı tutun gözüde Allâh’ı görün*²³⁶

2.6.12. Nefsî Nefsî: (نفسي نفسي) “Kendim, kendim” anlamına gelen bu hadîs *Sahîh-i Buhârî*’nin “şefâat” bahsında geçmektedir.²³⁷ Bu hadîs-i şerifte, kıyamet günü insanların şefaât talep etmek için Adem’in, Hz. Nuh’un, Hz. Musa’nın ve Hz. İsa’nın yanına gidecekleri ancak her bir peygamberin “nefsî” diyerek insanları Hz. Peygamber’e yönlendireceği anlatılmaktadır.²³⁸ Bu hadîsten iktibas yapan Nakşî’nin bir beytinde, herkesin kendi derdine düşeceği “nefsî nefsi” olarak nitelenen kıyamet günü gelip çattığında kişi dünya hayatında ne ektiye onu biçeceği dile getirilir.

²³² ŞM, s. 10a.

²³³ Keleş, a.g.e., s. 392.

²³⁴ ŞM, s. 69a.

²³⁵ “Ebû Dâvûd, Edeb, 49’da geçtiği belirtilen Hadisle ilgili olarak bkz. Mehmet Emin Özafşar ve diğerleri, *Hadislerle İslâm*, DİB yay., C.4, 3.bs., Ankara, 2015, s. 354.

²³⁶ ŞM, s.7b.

²³⁷ Keleş, a.g.e., s. 393.

²³⁸ Keleş, a.g.e., s.393

Kaçan kim ola ol gün nefsi nefsi

*Ne itdünse senün bundan saña ne*²³⁹

2.6.13. Ben ilim şehriyim, Ali de onun kapısıdır (انا مدينة العلم و علي بابها): Hz. Ali'yi övmek için sıklıkla kullanılan hadîslerden biri olan bu hadîsin, Kütüb-i sitte içerisinde sadece Tirmîzî (ö. 892)'nin *Sünen*'inde yer aldığı görülmektedir. Tirmîzî'de bulunan rivayet “Ben hikmet eviyim, Ali de onun kapısıdır” şeklindedir.²⁴⁰ Şiir mecmuasında ise Ahmedî'ye ait bir müseddesin 6'ncı bendiden Hz. Ali'nin, “Şehr-i ulûm kapısı” olarak belirtilerek bu hadise telmihte bulunulmuştur.

Şehr-i 'ulûma kapu olan şâh Murtaẓā

Zevcū 'l-Betül şāhib-i esrār-ı “hel etā”

Kān-ı seḥā [vü] ma‘den-i ser-menba‘-ı şafā

Hulk-ı Hasan Hüseyin ḥüsn-i vech-i Muṣṭafā

“Yā mazhara 'l-‘acā 'ib avnen le-nā yā ‘Alī

*Ed‘ūke külle hemmin ve ḡammin seyenceli”*²⁴¹

Yukarıdaki incelemeler doğrultusunda, Mecmuada hem Arapça hem de Türkçe hadislerden iktibas ve telmihlerin mevcut olduğu tesbit edilmiştir. Mecmuada iktibas edilen hadislerin büyük bir kısmı sahih hadis kitaplarında mevcut olmamasına rağmen tasavvufî içerikli şiirlerde sıklıkla kullanılan hadislerden seçilmiş olduğu fark edilmektedir. Özellikle mecmuada şiirleri bulunan şairlerin Alevi-Bektâşî geleneğe mensup şairler olduğu göz önüne alındığında, “lahmüke lahmî”, “lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar” ve “Ben ilim şehriyim, Ali de onun kapısıdır” şeklindeki hadislerden yapılan iktibas ve telmihler önem arz etmektedir.

2.7. Mecmuada Yer Alan Şiirlerde Geçen Şahsiyetler

2.7.1. Hz. Muhammed(sav)

Mecmuada Hz. Peygamber'e sevgi ve övgü muhtevalı pek çok şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin bir kısmı sadece Hz. Peygamber için yazılmış şiirler olup,

²³⁹ ŞM, s.74a.

²⁴⁰ Seyit Avcı, “Ben İlim Şehriyim Ali de Onun Kapısıdır” Hadisi Üzerine”, **Marife**, 2014, yıl:4, S.3, ss. 355 -364.

²⁴¹ ŞM, s.49a.

bir kısmı ise bir ya da birkaç bölümünde Hz. Peygambere övgüler sıralanmış şiir niteliğindedir. Naat adıyla anılan bu şiirlerin mecmuanın tamamına yayıldığı anlaşılmaktadır. Mecmuanın ilk şiiri olan Haşim Baba'ya ait kaside, Hz. Peygamber'e ve Ehl-i Beyt'ine saygı, sevgi ve övgü içeren ifadelerle başlamaktadır. Şiirin ilk beyti şöyledir:

*Muṣṭafā'nıñ rūḥuna 'āşık olān rūḥ-ı 'alā
Āl-i evlādına bir bir şad şalāt ile şenā*

Neş'etî, bir muhammesinde “medenîyyün Arabîyyün Kureyşî” sıfatlarıyla andığı Hz. Peygamber'e sevgisini şu şekilde dile getirmektedir.

*Bezm-i cām-ı meyde mi 'aşkuñ olup cür' a-keşi
Olmuşam mest-i maḥabbet akıdup kanlı yaşı
Ururam na're-i mestāne hemān şubḥ [u] 'aşa
Lî ḥabībün medenîyyün 'Arabîyyün Kureyşî
Ki büved derd-i gameş māye-i şādî vü hoşî²⁴²*

Selâmî'nin bir şiirinde ise Hz. Peygamber'e izafe edilen sıfatlardan “Resûlü's-Saḳaleyn” ve “ceddü'l-Ḥasaneyn” tamlamalarının kullanıldığı görülmektedir.²⁴³

Müştak Baba'ya ait bir naatta Hz. Peygamber'den meded/yardım istenirken onu öven ve yücelten pek çok sıfat kullanılmıştır:

*Meded ey şāh-ı Resûl mefḥar-ı küll kân-ı 'atā
Meded ey “şems [ü] duḥā” nūr-ı Hudā bedr-i dūcā
Meded ey seyyid-i kevineyn Resûlü 's-şāḳaleyn
Meded ey cedd-i Ḥaseneyn server-i ceyş-i şühedā
Meded ey ḥulḳ-ı 'azîm ṭab'-ı selîm dürr-i yetîm
Meded ey gevher-i gencîne-i esrār-ı Hudā
Meded ey şem'-i ziyā-küster bezm-i lāhût
Meded ey meş'ale-i şa'şā'a-pîrā-yı verā²⁴⁴*

²⁴² ŞM, s. 13b, 14a.

²⁴³ ŞM, s. 19a.

²⁴⁴ ŞM, s. 35b.

Aynı şiirde diğer peygamberlerin Hz. Muhammed (sav) vesilesiyle mazhar oldukları güzel vasıflar zikredilerek Ehl-i beyt'ten övgüyle bahsedilmektedir:

*Fâtıma [vü] Hasan [ü] Hüseyin [ü] sultân Hayder
Senden öğrendi bular şıdķ-ı edeb ‘adl-i şehā
Şerbet-i la‘liñi yād eylemeseydi Haseneyn
İçdügi zehre liyāķat mi olurdı ‘acebā²⁴⁵*

Hz. Ali'ye sevgi ve muhabbet içerikli dizelerin yer aldığı Müştak Baba'ya ait şiirde yer alan “Ceddü'l-Hasan ve'l-Hüseyin'sin yā şefi'a'l-müznibîn”²⁴⁶ şeklindeki mısradaki Hz. Peygamber'e Hasan ve Hüseyin'in dedesi sıfatıyla hitap edildiği görülmektedir.

Mecmuanın en çok dikkat çeken şiirlerinde biri makta' beyitlerinde mahlası bulunmayan ve tarafımızdan yapılan taramada şairi tesbit edilemeyen ardışık iki şiirdir. Dörtlüklerden oluşan iki şiirden birincisi Hz. Peygamber'in, kızı Hz. Fatıma'ya seslendiği bir muhtevaya sahiptir. İkinci şiir ise Hz. Fatıma'nın babasına cevabını içeren mısralardan oluşmaktadır.²⁴⁷

Hz. Peygamber'in kızına seslendiği şiirde, Hz. Fatıma'ya “gözüm nuru”, “ciger-küşem” ve “ciger-pārem” sıfatlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu sıfatlar mütekerrir mısraların başında dönüşümlü olarak yer almaktadır. Şiirde kıyamet sahnesi ve mahşer yerinin olağan üstü korkutucu sahneleri tasvir edilerek Hz. Peygamber'in mahşer yerinde Hz. Fatıma'dan yardım talebinde bulunması dikkat çekmektedir. Şiirin ilk kıtası şu şekildedir:

*Yarın kıyāmetde mahşer yerinde
Kızım Fâtıma baña yardımın var mı
Ümmetlerim boyunun egüp durunca
Gözüm nûrı baña yardımın var mı²⁴⁸*

Hz. İsrail'in sura üflemesi ile kıyametin kopması, sırat köprüsünün ve mizânın kurulması ve böylece ölenlerin hesap günü için tekrar diriltilmesi ikinci mısradaki

²⁴⁵ ŞM, s. 35b.

²⁴⁶ ŞM, s.47a.

²⁴⁷ ŞM, s.32b, 33a.

²⁴⁸ ŞM, s.32b.

getirilirken, asi kulların cehennem azabına sürülmesi, cehennem üzerine sırat köprüsü kurulması ve herkesin dünya hayatında yaptığından hesaba çekilmesi 3, 4 ve 5’inci dörtlüklerde şöyle ifade edilmektedir.²⁴⁹

İsrāfîl şûrî daḥî üfürür
Ölenler cümle kalkar dirilür
Şırat hazırlanur mîzân kurulur
Ciger-küşem baña yardımûñ var mı
Ža‘îf ümmetlerim anda gelürler
‘Āşî olanları anda bilürler
Zebāniler cehenneme sürerler
Gözüm nûrî baña yardımûñ var mı
Cehennem üstüne şırât kurulur
Cümle ḥalq maḥşer yerine dirilür
Her kişiniñ ḥayrî anda şorulur
Ciger-pārem baña yardımûñ var mı

Nakşî’nin bir şiirinde ise Hz. Peygamber’in miraca çıkışından maksadın ne olduğu sorulmakta ve bunun bir sır olduğu hatırlatılmaktadır:

Cüdā mevcūd iken her yerde zāhid,
Niçün çıkdı Muḥammed āsumāna
Nedür maḥşūd olan bundan bilürsün
Bu sırrındur cevāb vîr ‘ārifāna²⁵⁰

Haşim Baba’nın “Kelāmı Ḥaḳ bilen cān velīdür; Muḥammed nuṭḳ-ı Ḥaḳ Furkān ‘Alī’dür.” mütekerrir beyitli muhammesinde Hz. Peygamber’e olan muhabbet Hz. Ali’yle ilişkilendirmektedir:

Muḥammed’dür maḥabbet Ḥayderî’dür
Maḥabbet rāh-ı vuşlat rehberidür
Velīler hep maḥabbet pertevidür²⁵¹

²⁴⁹ ŞM, s.32b.

²⁵⁰ ŞM, s.74b.

²⁵¹ ŞM, s.82a.

Hatâyî'nin Yezid ve taraftarlarını lanetlediği şiirinde Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'ye övgüler sıralanmakta ve hakikat yoluna işaret edilmektedir.

*İbtidādan yol şorarsan yol Muḥammed ‘Alī’niñdür
Yetmiş iki dil şorarsan dil Muḥammed ‘Alī’niñdür²⁵²*

Eşref Baba'nın iki beyitlik şiirinde Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'nin yekvücut ayrılmaz bir bütün olduğu ifade edilmesi dikkat çekmektedir.

*Biri Mevlā-yı eḥad biri ma‘nā-yı şamed
Yek vüçūd ‘ālem-i vaḥ[det]de Muḥammed ‘Alī²⁵³*

Mecmuamızda yer alan Muhîti'ye ait on dört tuyuğdan ilki Hz. Peygamber'e, ikincisi Hz. Ali'ye, üçüncüsü Hz. Hasan'a, dördüncüsü Hz. Hüseyin'e ve devam eden tuyuğların sırasıyla on iki imamın diğer şahsiyetlerine tahsis edilerek övgüde bulunulduğu görülmektedir.²⁵⁴ Hz. Peygamberin övüldüğü ilk tuyuğ şöyledir:

*Faḥr-i cümle ‘ālemindür Muṣṭafā
Raḥmeten li ‘l-‘ālemindür Muṣṭafā
Çün şefî‘-i yevm-i dīndür Muṣṭafā
Hādî-i rāh-ı yakīndür Muṣṭafā²⁵⁵*

Yine Sâcid'e ait beş bölümden müteşekkil bir terkib-i bendin ilk üç bendi Hz. Peygamber'e muhabbet ve övgü içerikli tabirler içermektedir. Terkib-i bendin ilk iki mısraında "levlâke" hitabı hatırlatılarak, bu hitabın sırrı beyan edilmektedir.

*Sen Hudā'nıñ ḥüb [u] aḥsen sevgili cānānısın
Çünkü vaḥy oldı saña "levlâke levlāk" şānısın²⁵⁶*

2.7.2. Hz. Hatice

Hz. Peygamber'in eşi ve Hz. Fatıma'nın annesi olması hasebiyle mecmuamızda yer alan üç şiirde Hz. Hatice'ye saygı ve hürmet ifade edildiği tesbit edilmiştir.

²⁵² ŞM, s.84a.

²⁵³ ŞM, s.88a.

²⁵⁴ ŞM, s.90b, 91a.

²⁵⁵ ŞM, s.90b.

²⁵⁶ ŞM, s.75a.

Mecmuada ilk sırada yer alan Haşim Baba'nın şiiri Hz. Peygambere ve ailesine salât ve selâm ile başlamakta, "ümm-i Zehra" sıfatıyla anılan Hz. Hatice'ye Hz. Fatıma'ya ve onun çocukları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e selam edilmektedir. Hz. Hatice ve Hz. Fatıma'ya izafe edilen sıfatların geçtiği beyitler şu şekildedir:

Eş-şalât ey yâr-ı Aḥmed Ümm-i Zehrâ ve's-selâm
Ḥazret-i Kübrâ Ḥatice cā-nişin Muştafâ
Eş-şalât ey Ümm-i Sıbṭeyn tâc-ı eşrâf ve's-selâm
Zevce-i Ḥayder Betül-i Fâtıma ḥayru'n-nisâ²⁵⁷

Fevzî'nin müseddesinde, on iki imamla birlikte Hz. Hatice ve Hz. Fatıma'nın dahil olduğu "on dört masum" tabiriyle anıldığı çıkarımında bulunulabilir.

Çârdeh-i ma'şûm-i pâkîñ hem Ḥadice Fâtıma
Kemer-best Ḥayderiler şâhsüvâr-ı bâṭına²⁵⁸

Seyyid Nesîmî'nin on altı beyitten oluşan bir şiirinde de benzer bir ifadeye rastlanılmaktadır.

Fâtıma ma'şûm olupdur hem Ḥadice maḥremüñ
Ma'den-i ḥayrû 'n-nisâ hem muḳaddem ḥayrû 'n-nisâ²⁵⁹

2.7.3. Ehl-i Beyt:

Mecmuada yoğun bir şekilde Ehl-i beyt temalı şiirler bulunmaktadır. Yer yer Ehl-i beyt'e olan sevgi, muhabbet ve bağlılık dile getirilirken yer yer Ehl-i beyt'in yaşadığı sıkıntı ve zulümlerden duyulan üzüntü ve öfke dile getirilmektedir. Haşim Baba kaleme almış olduğu kasidesini Ehl-i beyt'in yoluna adadığını şu mısralarla dile getirmektedir:

Bu ḳasîdem Ehl-i beyt'îñ rāhına oldı zimām
Cân [u] dilden kim okursa bulur elbetde beḳâ²⁶⁰

Müştak Baba'nın bir muhammesinde ise Ehl-i beyt'e canları kurban edecek iştiaqla bağlılık ifade edilmektedir.

Ḥānedān-ı Ehl-i beyt'e ezel ḳurbān cānımız

²⁵⁷ ŞM, s. 1a.

²⁵⁸ ŞM, s. 18a.

²⁵⁹ ŞM, s. 38b.

²⁶⁰ ŞM, s. 1a.

*Muḳtedā-yı āl-i ‘abā şeyḫimiz sultānımız*²⁶¹

Seyyid Nizamoğlu “Yā Rab meni dūr eyleme evlād-ı ‘Alī’den” şeklindeki duayla başlayan şiirinde Ehl-i beyt’e olan muhabbet ve bağlılığının düzeyini ortaya koymuş, Hâriciler kendisini öldürse dahi bu yoldan dönmeyeceğini haykırmıştır.

*Yā Rab meni dūr eyleme evlād-ı ‘Alī’den
Bendesiyem āl-i ‘abā’nın tā “ḳālū belī”den
Dönmem ki eger ḥāriciler başımı kesse
Sīnemde maḥabbetleri vardur ezeliden*²⁶²

Sâcid’in yedi beyitten oluşan şiirinde Ehl-i beyt şeceresinden biat alınıp ardı sıra yürünmesini tavsiye etmekte, aşk hazinelerinin Âl-i Âba’da mevcut olduğunu belirtmektedir.

*Şāf olup şāf şāf yūri gel bu şecerden bey‘at al
Kenz-i ‘aşḳıñ maḥremi āl-i ‘abā’dır pençesi*²⁶³

Kul Nesîmî’nin bir şiirinde Ehl-i beyt’i gönülden sevmeyenin gözü görmeyen âmâlar gibi kalb gözünün görmediği belirtilmektedir.

*Âl-i evlād-ı Resûl’i cān [u] dilden sevmeyen
Görmez anuñ gönli gözi ḳalbi a‘mâlar gibi*²⁶⁴

2.7.4. Dört Halife:

Refî‘-i Kālāyî’nin müseddesinde Başta Hz. Peygamber olmak üzere dört halifenin adlarıyla birlikte övgüler mevcuttur. Hz. Ali’yle birlikte diğer üç halifeye olan sevgi aynı bendde zikredilmektedir. Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer’in lakapları zikredilirken, Hz. Osman ve Hz. Ali’nin doğrudan isimlerine de yer verilmiştir:

*Cism-i dīniñ rûḥ-ı Aḥmed’dır ‘anāşır-ı çār-yār
Ḥubb-ı Sadīḳ olmasa bir dilde dīn itmez ḳarār
Farḳ yok cānımla itse ḥubb-ı Fārûḳ-ı ‘ayyār
Sevmeyen ‘Osmān’ı olsun dü cihānda şerm-sār*

²⁶¹ ŞM, s.31b.

²⁶² ŞM, s.45b.

²⁶³ ŞM, s.169b.

²⁶⁴ ŞM, s. 71b.

Hâşılı şâh-ı velâyetden gelür şevket bize
Açılur bâb-ı ‘Alî’den Ka‘be-i hâcet bize²⁶⁵

2.7.5. Hz. Ali:

Şiir mecmuasında bulunan şiirlerin hemen hemen yarıya yakını Alevî-Bektâşî gelenekten beslenen şairlerin kaleme almış olduğu şiirlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Hz. Ali ve Ehl-i beyt’e olan sevgi ve muhabbeti ifade eden pek çok şiire rastlanılmaktadır. Bu şiirlerden sadece Hz. Ali’ye övgü ve sevgiyi ifade eden müstakil şiirlerin yanında on iki imama övgü ve muhabbeti de içeren pek çok şiir mevcuttur.

Hz. Ali temalı şiirlerde Hz. Ali’nin vasfedildiği sıfatlardan bazıları esedu’l-lâh²⁶⁶ (Allah’ın aslanı), şîr-i-Yezdân,²⁶⁷ şîr-i Hudâ,²⁶⁸ şîr-i Hâkk,²⁶⁹ (Allah’ın aslanı), Aliyyu’l-Mürtezâ,²⁷⁰ Emîrü’l-Mü’minîn,²⁷¹ üstüvâr²⁷² (kuvvetli, sağlam, dayanıklı), yâr-ı Peygamber,²⁷³ Mazhar-ı sırr-ı Hudâ,²⁷⁴ şah,²⁷⁵ ma’den-i imân u dîn,²⁷⁶ ma’den-i hakikat,²⁷⁷ dürr-i bahr-i Necef,²⁷⁸ Pertev-i nûr-i Hudâ,²⁷⁹ kudret-i sırr-ı Hudâ,²⁸⁰ nûr-ı ayn-ı Mustafa,²⁸¹ padişah-ı dü cihân,²⁸² nur-ı ayn-ı âşıkân,²⁸³ serverân-ı gâziyân,²⁸⁴ hâcegân-ı fâzılân,²⁸⁵ Hayder-i Kerrâr,²⁸⁶ şehinşâh-ı cihân,²⁸⁷ şah-ı merdân,²⁸⁸ keremşâh-

²⁶⁵ ŞM, s.32b.

²⁶⁶ ŞM, s.16a, s.67b.

²⁶⁷ ŞM, s.21a, 46b, 51b, 52a, 60a.

²⁶⁸ ŞM, s.39b, 62b, 72b.

²⁶⁹ ŞM, 49a.

²⁷⁰ ŞM, s.21a, 35a,

²⁷¹ ŞM, s.21a, 72b.

²⁷² ŞM, s.21a

²⁷³ ŞM, s.30b.

²⁷⁴ ŞM, s.39b, 72a.

²⁷⁵ ŞM, s.39b-40a, 41a.

²⁷⁶ ŞM, s.39b.

²⁷⁷ ŞM, s.41a.

²⁷⁸ ŞM, s.40a.

²⁷⁹ ŞM, s.40a.

²⁸⁰ ŞM, 41a.

²⁸¹ ŞM, s.41a.

²⁸² ŞM, s.41b.

²⁸³ ŞM, s.41b.

²⁸⁴ ŞM, s.41b.

²⁸⁵ ŞM, 42a.

²⁸⁶ ŞM, s.44a, 49a, 59b.

²⁸⁷ ŞM, s.45a, 46b.

²⁸⁸ ŞM, s.47a, 51b, s.60a, 60b, 91a.

ı merdân,²⁸⁹ Ma^c den-i cūd [u] seḥā,²⁹⁰ emirü'l-mü'minîn,²⁹¹ nûr-ı Kur'ân,²⁹² şehri ulûm kapısı,²⁹³ mîr-i meydan,²⁹⁴ server-i merdân,²⁹⁵ evliyanın serveri,²⁹⁶ sâki-i kevser,²⁹⁷ perverdigâr,²⁹⁸ pîşvâ-yı ins [ü] cinn,²⁹⁹ pîşvâ-yı ehl-i dîn,³⁰⁰ kâşif-i sırr-ı velayet,³⁰¹ mânâ-yı Kur'ân,³⁰² kâmil insan,³⁰³ hikmet-i numân,³⁰⁴ mîr-i gazanfer,³⁰⁵ ḥayru'l-verâ,³⁰⁶ Nâ'ib-i peygamber,³⁰⁷ akl-ı kâmil³⁰⁸ şeklindedir.

Ahmedî'nin Züfikarname'sinde Hz. Ali'yi vafeden pek çok sıfata rastlamak mümkündür.³⁰⁹ Diğer şiirlerden farklı olarak Hz. Ali için kullanılan “Ḳātil-i dīv-i la'în” tabiriyle kasdedilenin Bedir Savaşında gerçekleşen mübarezede Hz. Ali'nin karşı karşıya geldiği Muaviye'nin dayısı Velid'i öldürmesi olayı olduğu düşünülmektedir.³¹⁰

Şiirlerin bir kısmında Allah, Muhammed ve Ali üçlemesi yer almakla birlikte³¹¹ Allah ve Ali ikilemesine de rastlanılmaktadır. Azbî'nin şiirlerinde “yâ Muḥammed yâ 'Alî”³¹² şeklinde ikileme ile “ ‘ Āşıkam çağırıram Allāh Muḥammed yâ 'Alî” şeklinde üçleme yer alırken Nesîmî'nin murabbaındaki “Yâ 'Alīyya'llāh Allāh yâ 'Alî” mütekerrir mısraı ikilemeye örnek verilebilir.³¹³ Hatayî'nin üç bölümden müteşekkil bir murabbaında da “yâ Muḥammed yâ 'Alî”³¹⁴ şeklinde ikilemeye rastlanılmaktadır.

²⁸⁹ ŞM, s.45b.

²⁹⁰ ŞM, s.45b.

²⁹¹ ŞM, s.45b.

²⁹² ŞM, s.48a.

²⁹³ ŞM, s.49a.

²⁹⁴ ŞM, s.51b.

²⁹⁵ ŞM, s.68b.

²⁹⁶ ŞM, s.53b.

²⁹⁷ ŞM, s.56b.

²⁹⁸ ŞM, s.57b. Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren anlamına gelmektedir.

²⁹⁹ ŞM, s.60a.

³⁰⁰ ŞM, s.17b, 18a.

³⁰¹ ŞM, s.60a.

³⁰² ŞM, s. 67b.

³⁰³ ŞM, s.67b.

³⁰⁴ ŞM, s. 67b.

³⁰⁵ ŞM, s.67b.

³⁰⁶ ŞM, s.72a.

³⁰⁷ ŞM, s.83b.

³⁰⁸ ŞM, s.85b.

³⁰⁹ ŞM, s.39b-40a.

³¹⁰ ŞM, s.39b.

³¹¹ ŞM, 2a, 2b.

³¹² ŞM, s.48b-49a.

³¹³ ŞM, 16b, 17a.

³¹⁴ ŞM, s.52a.

Azbî'ye ait bir kasidede “Enbiyānuñ maḥremisiñ Muştafā'nıñ yaveri”³¹⁵ mısraında Hz. Ali'nin peygamberlerin dostu olduğu, Hz. Peygamber'e de yaver olduğu ifade edilmektedir. Şairi bilinmeyen bir müfred beyitte ise Hz. Ali Hz. Peygamber'in nâibi olarak görülmektedir.

Şûret-i âyîne-yi sırr-ı 'Alî
*Nâ'ib-i peygamber ol şâh-ı velî*³¹⁶

Hz. Ali'ye övgü ve muhabbet içeren şiirlerden en yaygın olanı “Ali'den başka genç/yiğit/mert yoktur” anlamındaki “lâ-fetâ illâ Ali” cümlesinin yer aldığı şiirlerdir. “Lâ fetâ illâ 'Alî” ifadesi Kethüdâzâde Ârif, Kul Nesîmî, Sâcid, Azbî, Seyyid Nesîmî, Müştak Baba, Surûrî, Seyyid Nizamoğlu, Hatâyî'ye ait şiirlerde geçmektedir.³¹⁷ Ayrıca şairi bilinmeyen bir müfred beyitte “lâ fetâ” sıfatı Hz. Ali'nin yiğitliğine bağlanmaktadır.

Olmasaydı merd-i meydân-ı hüner
*Denmez idi “lâ fetâ illâ 'Alî”*³¹⁸

Virânî'ye ait bir şiirde ise “lâ” olumsuzluk eki yerine “mâ” olumsuzluk ekinin kullanıldığı “mâ-fetâ illâ Ali” şeklindeki söz dizimine rastlanılmaktadır. Bu şiir, mecmuanın kapak içi sayfasında şu şekilde geçmektedir:

El-hâmdülillâh seni gördüm elimde defterim vardur
*Dînim a' lā mā-fetâ illâ 'Alî ekberim vardur*³¹⁹

Seyyid Nesîmî'nin on iki imam temalı bir şiirinde tüm imamlar ismen anılırken iki kez Hz. Ali'nin sadık yardımcısı/kölesi Kanber'e atıf yapılmıştır. Şair kendisini Hz. Ali'nin Kanberi, hatta Kanber'in kölesi olarak vasıflandırarak Hz. Ali'ye olan bağlılığını göstermektedir.

Eger gül-âb ile biñ yur isem ağzım
*Diyebilmem şāhuñ **Kanber**'iyem*

...

³¹⁵ ŞM, s. 42a.

³¹⁶ ŞM, 83b.

³¹⁷ ŞM, s.21a, 23b, 41b, 43a, 46b, 57b, 83a, 85b.

³¹⁸ ŞM, s.83b.

³¹⁹ ŞM, (kapak içi sayfada)

Menem men kim olur geçrek cihānda

*Velākin **Ḳanber**’inüñ çākeriyem³²⁰*

Vahdetî’nin “Vü ‘Aliyyün Vü ‘Aliyyün Vü ‘Aliyyün Vü ‘Ali” mütekerrir mısralı müsebbabında İhlas Suresinin âyetleriyle Hz. Ali anlatılması dikkate değerdir.

Vāşıl-ı zāt-ı ezel “ḳul hūva ’llāh ’u eḥad”

Vaşf-ı zātında nuzūl eyledi “Allāhu ’ş-şamed”

Nuṭḳ-ı ḥaḳdur şıfāt-ı “lem yelid ve lem yūled”

“Lem yekün” dirse olur anuñla hem “küfüven eḥad”

Sırr-ı Ḥaḳ nūr-ı Muḥammed esedu ’llah-ı velī

Vü ‘Aliyyün Vü ‘Aliyyün Vü ‘Aliyyün Vü ‘Alī³²¹

Ahmed Sûzî’nin şiirinde cem merasimine atfen Hz. Ali’nin sırlar sofrasındaki ziyafetinden tatmak ve zevk almak isteyenler sofraya davet edilmekte, bunun bir tarikat olduğuna işaret edilmektedir:

Maṭbah-ı sırr-ı ‘Alī’den açmışız bir şofra kim

Zevḳ-yâb olmaḳ dilerseñ gel berü ‘aşḳ-hāneyiz

*Şer‘-i pāk-ı **Aḥmedî**’den giymişiz a‘lā libās*

*Hem ṭarīkat içre **Sûzî** tâc ile şāhāneyiz³²²*

Hayrî’nin bir tahmisinde Hz. Ali’ye olan sevgi, muhabbet ve bağlılık” ḳalb-i sūzānım ‘Alī”, “çeşm-i giryānım ‘Alī”, “şāh-ı merdānım ‘Alī, “imānım ‘Alī”, “cānım ‘Alī” ifadeleriyle dile getirilmekte, Hz. Ali’den uzaklık ise cehennem ateşine benzetilerek Hz. Ali’den yardım talep edilmektedir:

Dūzaḥ-ı fırḳatde koyma yandım imānım ‘Alī

Kevşeriñ sākīsın sen ḳandır meni cānım ‘Alī³²³

Hatâyî’ye ait yirmi iki beyitten oluşan “...Ali’dür” redifli şiirin tamamında Hz. Ali’ye övgü ve muhabbet içerikli ifadeler kullanılmakta, yer yer hurûfî öğelere rastlanılmaktadır. Şiirin matla’ beyti şöyledir:

³²⁰ ŞM, s.20b. Nesîmî’nin bir başka şiirinde “Alī’nüñ Ḳanber’inüñ çākeriyüz” şeklinde mısraya rastlanılmaktadır. Bkz. ŞM, s.51b.

³²¹ ŞM, s.16a.

³²² ŞM, s.28b.

³²³ ŞM, s.23b.

Yakīn bil ebced [ü] burhān ‘Alī’dür

*Beyān-ı tevḥīd [ü] Qur’ān ‘Alī’dür*³²⁴

Ayrıca Hz. Peygamber’in miraca çıktığı gece, kapıda gördüğü aslanın Hz. Ali olduğu belirtildikten sonra, şiirin matla’ beytinde olduğu gibi dördüncü beytinde de hurûfî nitelik ön plana çıkmaktadır:

Ḥaḡ ile kıldı toḡsan bir biñ kelām

*Otuz biñ sırrına sırdan ‘Alī’dür*³²⁵

Devam eden beyitlerde ise, şeriat, tarikat, marifet ve hakikat dörtlüsünü keşfedenin ve ortaya çıkaranın Hz. Ali olduğu belirtilmektedir:

Şerī‘at [ü] tarīḡat ma‘rifet [ü] ḡaḡīḡat

*Keşf idüp yazan ‘Alī’dür*³²⁶

Hüsni Baba’nın müseddesine baktığımızda Cenab-ı Hakk tarafından Hz. Ali’ye kırmızı taç ile kemer verildiği, Hz. Peygamber’in en yakın dostunun Hz. Ali olduğu şöyle dile getirilmektedir:

Geldi Ḥaḡ’dan ‘Alī’ye kırmızı tāc ile kemer

*Odur yār-ı Peyḡamber odur seyf ile er*³²⁷

Hz. Ali’ye olan övgüde aşırıya kaçan sıfat ve nitelemelerde bulunan şairlerden Seyyid Nesimî’nin bir şiiri ise dikkat çekmektedir. Şiirde yer yer teşbih ve telmihlerle birlikte Hz. Ali’yi insanüstü yüce varlık boyutuna yükselten ifadelerle rastlanılmaktadır. Bu şiire ait bazı beyitler şu şekildedir:³²⁸

Acā’ib maḡharı Ḥaḡ’dur Resūlu’llāh eḡad dāim

Eger Ḥaḡ’dur desem vācib ‘Alī celle celālu’llāh

Huve’l-evvel huve’l-āḡir huve’l-hādi yā Meḡdī

‘Alī ferzendisūñ ṡāḡā ki sensin bā-i bismi’llāh

‘Alī sensin velī sensin vaṡiyy-i Ḥaḡ Nebī sensin

³²⁴ ŞM, s. 68b.

³²⁵ ŞM, s.68b.

³²⁶ ŞM, s.68b.

³²⁷ ŞM,s.30b.

³²⁸ ŞM, s.8b, 9a.

Velî gerçeklerüñ şâhı ki sensin sırr-ı kurbu 'llâh

Melâ'ik Âdem'i hâki anuñ nuṭkunda gūyâdur

Nesîmî hastaya sensin Mesîh zât-ı rûhû 'llâh

Yine Seyyid Nesîmî'nin on beş beyitten oluşan şiirinin ikinci mısralarında “yâ ‘Alîyya ‘llâh meded” redifli hitaplarıyla Hz. Ali'den yardım istenmekte, Hak Teâla'nın Hz. Ali'yi kendi nurundan yarattığı belirtilmektedir.

‘İşk elinden yandı cānum yâ ‘Alîyya ‘llâh meded

Men ġarîb-i bî-nevâyım yâ ‘Alîyya ‘llâh meded

....

Hâk Te‘âlâ kendi nûrundan yaratmış şâhumı

*Ķudret-i sırr-ı Ķudâ’suñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded*³²⁹

“Yâ ‘Alîyya ‘llâh meded” hitaplı bir başka şiir ise Müştak Baba'ya aittir. Şiirin makta' beyti şöyledir:

Yoluna cānlar fedâdır ey Emîre 'l-mü'minîn

*Müşţâk'a dîn [ü] imānsiñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded*³³⁰

Hatâyî'ye ait bir murabbada da Seyyid Nesîmî'nin şiirine benzer aşırı övgü ve yüceltmelere rastlanılmaktadır. Nitekim bu murabbain “Ķıblegāhumdur Muḥāmməd secdegāhumdur ‘Alî” mütekerrir mısraında görüleceği üzere Hz. Muhammed kibleye, Hz. Ali ise secdeye varılacak yere ya da mâbede benzetilmiştir.³³¹ Hatayî'nin bir başka şiirinde de şâhiyata varan ifadeler rastlamak mümkündür:

Ķadîş (ü) va‘z-ı Ķur‘ân’dan ne buldun gel gel ey zâhid

‘Alî’nüñ ismi Ķur‘ân’dır Ķadîşu ‘llâh-ı ekberdir

Gel ey miḥrâb iden taşî Ķaḳîkat mezhebüñ tut kim

*‘Alî’nüñ ḳâmeti ḳâşî baña miḥrâb [u] minberdür*³³²

³²⁹ ŞM, s.41a.

³³⁰ ŞM, s.45b.

³³¹ ŞM, s.12b, 13a.

³³² ŞM, s.92a.

Yine Hatâyî'ye ait "Kim 'Alî'nün Zülfikâr'ı Şâh İsmâ'îl'dür." mütekerrir mısralı on beş bölümden oluşan rubainin Hz. Ali'ye övgüler içeren tabirlerle dolu olduğu fark edilmektedir.³³³

Seyyid Nesîmî'nin bir şiirinde Hz. Ali'nin ibadet için dönülen kibleye benzetildiği murabbanın bir dörtlülüğü şu şekildedir:

Şādika maḫṣūd sensün yā 'Alī
Şāhide meṣhūd sensün yā 'Alī
Kible-i ma'būd sensün yā 'Alī
*Yā 'Alī Allāh Allāh yā 'Alī*³³⁴

Kul Nesîmî'nin şiirinde ise şathiyatın yoğunluğu daha da artmakta, Allah'a ait sıfatlar Hz. Ali'ye izâfe edilmektedir.

Evvel [ü] āḫir 'Alī'dür zāhir [ü] bātın 'Alī
*Bir güneşdür kim yüzine konmadı ğamdan ğubār*³³⁵

Kul Nesîmî'nin iki beyitten oluşan bir başka şiirinde Hz. Ali'ye olan muhabbet daha ölçülü bir şekilde ifade edilmektedir.

Gel ey mü'min benüm cānım 'Alī'dür
Ne cānum bil ki cānānum 'Alī'dür
Nesîmî'yem 'Alī medḫiñ oḡurum
*Menem bülbül gülistānım 'Alī'dür*³³⁶

Refî-i Kalayî'nin müseddesinin mütekerrir beytinde velilik makamının şahı olan Hz. Ali, tüm ihtiyaçların giderildiği kutsal bir mekâna yani Kabe'ye benzetilmektedir:

Hāşılı şāh-ı velāyetden gelür şevket bize
*Açılur bāb-ı 'Alī'den Ka'be-i ḥācet bize*³³⁷

³³³ ŞM, s.63a, 63b.

³³⁴ ŞM, s.17a.

³³⁵ ŞM, s.21a.

³³⁶ ŞM, s.83a.

³³⁷ ŞM, s.32a, 32b.

Hüsni Baba'nın "Çün 'Alî şâh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem" mütekkerrir mısraının yer aldığı müsebbainda "kızıl" redifli mısralarda "kızılbaş" sıfatının kökenine işaret edilmektedir.

Cenk-i celâlinde o şâh giydi çü kaftân-ı kızıl
Seyf-i hûnrîz anıñ dökdi çok al kan-ı kızıl
Yağdurup kâfire şol âteş-i sūzân-ı kızıl
'Askerî cāmesi gülgün-ı yek-renk anı kızıl
Çün 'Alî şâh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
'Aşkla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem³³⁸

Öte yandan mecmuamızda başlı başına Hz. Ali hakkında yazılmış methiye içerikli şiirler de bulunmaktadır. Pir Sultan Abdal'ın, içinde Döldül, Kanber ve Zülfiķâr isimlerinin geçtiği beş kıtadan oluşan murabbainın son kıtasında Hz. Ali'ye vuslatın arzulandığı ifade edilmektedir.

Pir Sultānım selamını getürse
Haķ cem'ini haķıķiye yetürse
Dizini dizime verse otursa
Doyunca dīdārıñ görsem yā 'Alī³³⁹

Hurûfî meşrep şairlerin bazı şiirlerinde Hz. Ali ile Hz. Peygamber'in özdeşleştirildiği de görülmektedir. Bu tutuma verilebilecek en iyi örneğe Seyyid Nesîmî'nin şu beytinde rastlanmaktadır:

Kim Muḥammed'den 'Alī'yi ayırur la'net aña
"Laḥmüke laḥmî" çü sensin yā 'Alīyya 'llāh meded³⁴⁰

Kaygusuz Abdal'ın on dört beyitten oluşan ve tamamen Hz. Ali'yi metheden bir şiirinde Hz. Ali'nin kâmil insan olmasının sebebi Hz. Peygamber'le ilişkilendirilmektedir.

Muḥammed 'Alī'yi bildi cihānda
Anuñçün kâmil insān 'Alī'dür³⁴¹

³³⁸ ŞM, s.30b.

³³⁹ ŞM, s.33b.

³⁴⁰ ŞM, s.41a.

³⁴¹ ŞM, s.67b.

Kul Nesimî'nin bir şiirinde Hz. Peygamber ile Hz. Ali tek bir nur olarak görülmekte, bunu kabul etmeyenin Hıristiyanlar gibi imansız olduğu belirtilmektedir. Akabinde gelen beyitlerde ise, Hz. Ali ve evladını sevenlerin kalbinin deryalar gibi nurla dolduğu vurgulanmakta, Ali'nin sevgisinin bulunmadığı gönülde çanların çalacağı ifade edilmektedir.

*Muṣṭafā'yı Murtaẓā'yı nūr-ı vāḥid bilmeyen
Yoḡdur añun bil imānı pūṭ-ı tersālar gibi
Ḥayder'ün evlādını kim cān [u] dilden sevdiler
Toldı ḡalbi nūr ile mevc-i deryālar gibi
Ey Nesīmī bir gönülde ḡubb-ı Ḥayder olmasa
Anda çanlar çalınur ḡüyā kelīsalar gibi*³⁴²

Seyyid Nesimî'nin otuz yedi beyitten oluşan uzunca bir şiirinde Cebrâil (as)'in yaşadığı bir olay bizzat kendi ifadesiyle anlatılmaktadır. Hz. Peygamber, kendisine vahiy getiren Hz. Cebrâil'le birlikte mescidde bulundukları sırada kapı açılır, içeriye Selman-ı Farisi ile birlikte Hz. Ali girer. Hz. Peygamber, Hz. Cebrail ve mecliste bulunan sahabiler Selman-ı Farisi ile Hz. Ali'yi hep birlikte karşılayarak sohbet başlarlar. Sohbet Hz. Cebrail, âlem yaratılmadan evvel yaşadığı bir olayı anlatmaktadır. Hikâyeye göre, büyükçe bir derya içinde bir oğlan gören Cebrail'in bu oğlanla olan diyalogu ve yaşadıkları nakledilmekte, oğlanın Allah'ın Arslanı Hz. Ali olduğuna yönelik ifadeler yer verilmektedir. Bu hikâyenin ardından on iki imam, adları zikredilerek övgüyle anılmaktadır. Hamdele ve salvelelerden sonra Hz. Ali'yi medihle başlayan şiirin ilk iki beyti şöyledir:

*Ger dilersün feth-i nuṣret vire ol yād-ı Ḥudā
Evvel Allāh ismiyle her işe eyle ibtidā'
Ḥamd-i Ḥaḡ'dan soñra na't-ı Muṣṭafā medḡ-i 'Alī
Ma'den-i esrāra bunlardur delīl-i pīṣvā*³⁴³

³⁴² ŞM, 71b.

³⁴³ ŞM, s.71b.

Şiirde, âlemde henüz bir canlı yaratılmadan önce Hz. Cebrâil'in gördüğü oğlanın Hz. Ali olduğu şu beyitlerle ifade edilmektedir:

*Seyr iderdim dâ 'imā ol deryâyı ey hayru 'l-verā
Gördüm ol deryāda bir oğlan didim ben aña
Haḳ Te'ālā virmede 'âlemde bir şey'e vücūd
Sen neden geldün vücūda söyle ey oğlan baña³⁴⁴*

Hz. Cebrâil'in anlattığı bu hikayedeki ana fikri destekler mahiyetteki bir mısraya ise Hatâyî'nin şiirinde rastlanılmaktadır. Şair, Hz. Adem ve Hz. Havva yaratılmadan önce Hz. Ali'nin varlığına işaret etmektedir.

*Âdem [ü] Havvā henüz gelmemişdi mā [u] tîn
Bu hulḳ-i cihān yoğ iken varı sensin yā 'Alī³⁴⁵*

Şairi bilinmeyen müfred bir beyitte özetle “Ali’yi sevmek râfizilikse onu seven Hz. Allah, Hz. Muhammed ve Cebrail de râfizidir” meâlindeki ifadeye yer verilmiştir.

*Men 'Alī rā dost dārem her çi gūyed râfizi
Heme Allāh Muḥammed daḫi Cibrīl râfizi³⁴⁶*

“Yā Rabb meni dūr eyleme evlād-ı 'Alī'den” mütekerrir mısralı muhammeste Hz. Ali'ye ve Ehl-i beyt'e övgü içerikli tabirler kullanan Kethüdâzâde Ârif, kendisini Hz. Ali'nin yolundan ayırmaması yönünde Allah'a dua ve niyazda bulunmaktadır.

*Ḳadrim ola berter şeref-i nād-ı 'Alī'den
Nuşret bulayım dem-be-dem imdād-ı 'Alī'den
Meydān-ı maḥabbetdeki feryād-ı 'Alī'den
Şehzāde-i 'ālī iki şimşād-ı 'Alī'den
Yā Rabb beni dūr eyleme evlād-ı 'Alī'den³⁴⁷*

Bektâşî şairlerinden Sâcid'e ait beş bölümden müteşekkil terkeb-i bendin dördüncü bendi Hz. Ali'yi selamlama hitaplarını içermektedir.

Es-selām ey cāmi'u 'l-Ḳur'ān Haḳ peygamberi

³⁴⁴ ŞM, s.71b.

³⁴⁵ ŞM, 85b.

³⁴⁶ ŞM, s.83b.

³⁴⁷ ŞM, s.86b.

Es-selām ey rūy-ı Aḥmed bŭy-ı nārın ‘anberi
Es-selām ey evvel āḥir mekānıñ kişveri
Es-selām ey fi‘l-i ḡulmũñ perteviniñ enveri
Es-selām ey şāh-ı ‘ālem kā ‘inātıñ efseri
Es-selām ey ḡātem-i ‘Anḡā-yı pŭr/ber-İskender’i
Es-selām ey şāfi‘-i nŭr-ı hidāyet mazharı
Es-selām ey menba‘-ı āl-i ‘abā’niñ cem‘ eri
Es-selām ey cism-i Aḥmed sır-ı Aḥmed Ḥayder’i
Es-selām ey vāriş-i Ḥayder Resŭl’ũñ defteri
Ey selāṭin-i dŭ ‘ālem şeş cihet ekvānısın
*Cāmi‘ü’l- bünyād-ı Ḥaḡ’sıñ secde-i Raḡmān’sır*³⁴⁸

2.7.6. Hz. Fâtıma:

Hz. Peygamber’in kızı, Hz. Ali’nin eşi ve Hz. Hasan ve Hüseyin annesi olması nedeniyle şiir mecmuasında yer alan şiirlerin bir kısmında Hz. Fatıma’dan saygı ve hürmetle bahsedilmektedir. Seyyid Nesîmî’nin bir şiirinde “Ḥadice bint-i Esed Fâtıma vŭ bint-i Nebî”³⁴⁹ mısraında özellikle Hz. Hatice’nin dedesi olan “Esed” ismine yer verilmesi dikkat çekmektedir.

Mecmuamızda Hz. Fatıma’dan “ḡayru’n-nisā”³⁵⁰ lakabıyla bahseden şiirler mevcuttur. Eşref Baba’ya ait bir müseddeste “Bāb-ı recāda Fâtıma[-yı] ḡayru’n-nisāyız”³⁵¹ mısraında isim ve lakap birlikte kullanılmıştır. Benzer bir ifade Şefik’e ait bir şiirde Hz. Fatıma’dan imdat ve yardım talep edilerek zikredilmektedir.

El-emān ey ḡandān nŭr-ı çeşm-i enbiyā
*El-emān ey nŭr-ı ‘ayn Fâtıma ḡayru’n-nisā*³⁵²

Mecmuanın ilk şiiri olan Haşim Baba’ya ait otuz bir beyitten oluşan şiirinde “Betŭl-i Fâtıma ḡayru’n-nisā” şeklinde sıfat ve isimler birlikte kullanılmıştır.

Eş-şalāt ey Ŭmm-i Sıḡteyn tāc-ı eşrāf ve’s-selām

³⁴⁸ ŞM, s. 75b.

³⁴⁹ ŞM, s. 41a.

³⁵⁰ ŞM, s.15a, 38b. 89a.

³⁵¹ ŞM, s.89a.

³⁵² ŞM, s.91b.

*Zevce-i Hayder Betül-i Fâtıma hayru'n-nisâ*³⁵³

Şefik'e ait Kerbela Mersiyesi niteliğindeki dört bendlik muhammesin ilk bendinde Hz. Fatıma “nūr-ı ‘ayn” ve hayru'n-nisâ” sıfatlarıyla nitelendiği görülmektedir:

El-emān ey handān nūr-ı çeşm-i enbiyā

*El-emān ey nūr-ı ‘ayn Fâtıma hayru 'n-nisā*³⁵⁴

Mecmuanın en dikkat çeken şiirlerinden olupmakta beyitlerinde mahlas bulunmayan ve tarafımızdan yapılan taramada şairi tesbit edilemeyen ardışık iki şiirden birincisi, Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma'ya seslendiği bir muhtevaya sahiptir. İkinci şiir ise Hz. Fatıma'nın babasına cevabını içeren mısralardan oluşmaktadır.³⁵⁵ Hz. Peygamber'in, kızına seslendiği şiirde Hz. Fatıma'ya “gözüm nuru, ciger-küşem, ciger-pârem” sıfatlarını kullandığı görülmektedir. Bu sıfatlar mütekerrir mısraların başında dönüşümlü olarak yer almaktadır. Şiirde kıyamet sahnesi ve mahşer yerinin olağanüstü korkutucu sahneleri tasvir edilerek Hz. Peygamber'in mahşer yerinde Hz. Fatıma'dan yardım talebinde bulunması dikkat çekmektedir. “Baba ümmetine kurbân olayım” mütekerrir mısralı ikinci şiir ise Hz. Fatıma'nın, babasına cevabını ve teselli içeren cümlelerini içermektedir. Şiirin ilk mısraı şöyledir:

Yalvarayım Allāh'ıma burada

Ayırmasun yarın bizi orada

Ümmetleriñ etsün bizi du‘āda

*Baba ümmetiñe kurbân olayım*³⁵⁶

“Baba ümmetine kurbân olayım” mütekerrir mısralı ikinci şiir ise Hz. Fatıma'nın, babasına cevabını ve teselli içeren cümlelerini içermektedir. Şiirin ilk dörtlüğü şöyledir:

Babam ümmetiñiçün sen hiç gam yeme

Guşşa çeküp göñlüñ melûl eyleme

³⁵³ ŞM, s.1a.

³⁵⁴ ŞM, s.91a.

³⁵⁵ ŞM, s.32b, 33a.

³⁵⁶ ŞM, s.33a.

Hasretiyle cigercigin dağlama

*Baba ümmetine kurbân olayım*³⁵⁷

Şiirin ikinci dörtlükte bakıldığında Hz. Peygamber'in ümmetinin cehennem azabı çekmemesi için Hz. Fatıma'nın kendisini feda edeceği belirtilir. Üçüncü dörtlükte ise, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den bahsedildiği görülmektedir. Hz. Fatıma, Ümmet-i Muhammed'i cehennem azabından kurtarmak maksadıyla kıyamet günü Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in gömleğini terazinin sağ kefesine koyacağını ifade etmektedir:

Cehennemün yollarında durayım

Ümmetün gelürse alı koyayım

Ümmetiñ yanmasun ko ben yanayım

Baba ümmetiñe kurbân olayım

Araşātuñ meydanına varayım

Terāzūnuñ şāğ yanında durayım

Hasan Hüseyin'in gömleğini koyayım

Baba ümmetiñe kurbân olayım

Şiirin son dörtlüğüne bakıldığında, Hz. Fatıma'nın Allah Teâlâ'ya yalvarması, mahşer yerinde babası Hz. Peygamber'den ayrı kalmak istememesi ve Ümmet-i Muhammed'in kendisi için dua etmesine dair arzusu şu mısralarla dile getirilmiştir:

Yalvarayım Allāh'ıma burada

Ayırmasun yarın bizi orada

Ümmetleriñ etsün bizi du'āda

Baba ümmetiñe kurbân olayım

2.7.7. Hz. Hüseyin ve Kerbelâ:

Şiir mecmuasında Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesini konu alan şiirler mevcuttur. "Maktel-i Hüseyin" kapsamındaki bu şiirlerde Kerbela'da yaşanan acı olayın hüznü canlı tutulmakta Yezid'e ve taraftarlarına lanet okunmaktadır. Ayrıca, Hz. Hüseyin temalı şiirlerde ona isnad edilen sıfatların genel olarak "şah-ı şehid",³⁵⁸

³⁵⁷ ŞM, s.33a.

³⁵⁸ ŞM, s.47b, 49a.

“şāh-ı şehīdān”³⁵⁹, “şems-i duhâ”³⁶⁰ Hüseyin-i Kerbelâ,³⁶¹ şah Hüseyin-i Kerbelâ,³⁶² şeklinde sıfatlar olduğu görülmektedir.

Kethüdâzâde Arif’in “Kurretü’l-ayn-ı Habīb-i Kibriyâ’sın yâ Hüseyin”³⁶³ hitabıyla başlayan şiiri bir mersiye niteliğindedir. Benzeri bir hitap Seyyid Nesimî’ye ait bir şiirde “Nūr-ı çeşm-i evliyāsuñ yâ Hüseyin ibn-i ‘Alī”³⁶⁴ şeklinde geçmektedir. Kethüdâzâde’nin şiirinde Hz. Hüseyin’e “seyyidü’ş-şebāb ehlü’l-cennet”, “nāzenīn-i enbiyā vü evliya”, “habīb-i müctebā”, “nūr-ı Hudā”, “‘aynü’l-verā” , “Gonce-i gülşen-sarāy-ı Muştafā”, “Şehīd-i Kerbelā” ve “Ravza-i mahşerde maqbülü’r-recā” sıfatlarıyla seslenilmektedir.³⁶⁵

Ruhî Bağdadî ise “Göñül mäh-ı muharremdür kanı feryād [ü] efğānuñ” mısraıyla başladığı şiirinde gönlünü muharrem ayına benzeterek hüznünün derinliğini şiirinin matla’ beytinde şöyle ifade etmektedir:

*Yeter kan ağla Rūhī Kerbelā’yı ğarķ-ı hūn itdūñ
Gider selle mezārı ķorķarum şāh-ı şehīdānuñ*³⁶⁶

Yine Ruhî Bağdâdî’nin yedi beyitlik bir şiirinde “şāh-ı Kerbelā’yuz biz”, “āl-i ‘abā’yuz biz” ve “şāhib-livā’-yı Murtażā’yuz biz” ifadeleriyle Ehl-i beyt’e aidiyet ve muhabbet vurgulanmaktadır.³⁶⁷

Feyzî’nin müseddesinin “Şāh Hüseyin-i Kerbelā’nuñ ķoķ gibi ķurbānıyuz.”³⁶⁸ mütekerrir mısraında Hz. Hüseyin’e şairin kendisinin ve Ehl-i beyt sevdalılarının kurban olduklarını, canlarını onun için feda ettiklerini ifade etmektedir. Yine Leylâ Hanım’ın muharrem ayında Kerbelâ’da şehit edilen Hz. Hüseyin’in acısına bir merhem bulunmadığını şu mısralarla ifade ettiği görülmektedir:

Yine geldi meded mäh-ı Muharrem

³⁵⁹ ŞM, 16a.

³⁶⁰ ŞM, 16a.

³⁶¹ ŞM, s.48a.

³⁶² ŞM, s.72b.

³⁶³ ŞM, s.15a.

³⁶⁴ ŞM, s. 44b.

³⁶⁵ ŞM, s.15a, 15b.

³⁶⁶ ŞM, s.15b.

³⁶⁷ ŞM, s. 64b.

³⁶⁸ ŞM, s.17b, 18a.

*Bu yanık sînde yok ana merhem*³⁶⁹

Selâmî'nin bir şiirinde ise Alevîlerin muharrem ayında gerçekleştirdikleri matem merasimleri esnasında kendi bedenlerine verdikleri eziyetle vücutlarından akıttıkları kana telmihte bulunulduğu düşünülmektedir:

Ƙanlar saçarız ‘aşƙına biz ’âl-i ‘abâ’nıñ

*Mâtem-zede-i çâkeriyiz Murtafavîyiz*³⁷⁰

Âşık Dertlî'nin müseddesinde ise Selâmî'nin hissettiği benzer duygulara rastlanılmakta, şair kendisini Hz. Hüseyin'in yoluna kurban eylediğini, yaralı boynunu keserek kızıl kana boyadığını belirtmektedir:

Kendimi ‘aşƙıñ yolunda dosta ƙurbân eyledim

*Gerdan-ı mecrûhumı kesdim ƙızıl ƙan eyledim*³⁷¹

Mustafa Zekâî'nin Hz. Ali için kaleme aldığı mersiyesinde Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in şehid edilmesine duyulan öfke ve orada yaşananlardan dolayı hissedilen acı ve ıstırap dile getirilirken Ehl-i beyt için dönen feleğe şu şekilde sitem edilmektedir:

Sen murâd-ı Ehl-i beyt üzre dönerdiñ ey felek

*Olmadıñ şâbit-ka-dem beyhûde dönme serseri*³⁷²

Vahdetî'ye ait bir müsebbada ise Hz. Hasan ve Hüseyin'in birlikte zikredilerek Hz. Hüseyin “şah-ı şehidân”, Hz. Hasan ise “şâh-ı ulemâ” lakabıyla anılmış, yine Hz. Hasan dolunaya, Hz. Hüseyin ise doğmakta olan güneşe benzetilmiştir.

Hasan ile Hüseyin şâh-ı kerem-kân-ı ‘atâ

Ƙuds-i zâhrından anuñ geldi vücûda bu binâ

Birisi şâh-ı şehidân biri şâh-ı ‘ulemâ

*Birisi ƙurs-ı ƙamer birisi şems-i duhâ*³⁷³

Seyyid Nesîmî'nin otuz yedi beyitten oluşan şiirinde Hz. Hasan'ın “şebâb-ı ehlü'l-cennet”, Hz. Hüseyin'in ise “imâm-ı müttakî” olduğu belirtilmektedir:

³⁶⁹ ŞM, s.20b.

³⁷⁰ ŞM, s. 18a.

³⁷¹ ŞM, s. 29a.

³⁷² ŞM, s.29b,

³⁷³ ŞM, s.16a.

*Ol Hasan şebâb-ı ehlü 'l-cennetdür bil bunı yaķın
Hem imâm-ı müttakîdür şâh-ı Hüseyin-i Kerbelâ*

Ahmedî'nin Zülfikarnâmesi'nde Hz. Ali'ye hitaben “şâh selâmun ‘aleyk” şeklinde tekrar eden övgü içerikli beyitlerde Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan, “Şebbir ve Şübbür” isimleriyle anılmıştır. Bu isimlerin menşei hakkında değişik rivayetler söz konusudur.³⁷⁴

*Şebbir ile Şübbür'ün ya 'nî Hasan ile Hüseyin
Oldı bular nûr-ı 'ayn şâh selâmun 'aleyk*³⁷⁵

Seyyid Nesîmî'nin on üç beyitten oluşan ve her beytin ikinci mısraının sonunda “yâ Hüseyin ibn-i 'Alî” hitabı yer alan şiirinde başta Hz. Hüseyin olmak üzere on iki imama hürmet ve saygı içeren ifadeler yer verilmiştir. Şiirin ilk beyti şöyledir:

*Nûr-ı çeşm-i evliyâsuñ yâ Hüseyin ibn-i 'Alî
Dürr-i tâc-ı etķiyâsuñ yâ Hüseyin ibn-i 'Alî*³⁷⁶

Yine Seyyid Nesîmî'nin bir şiirinde Hz. Hüseyin'in kabrinde Recep ayında nice mucizelere tanıklık edildiği belirtilmektedir. Alevi-Bektaşî inancına göre Recep ayında Hz. Hüseyin'in kabrinin ziyareti İmam Cafer Sadık tarafından tavsiye edilen bir fiildir.³⁷⁷

*Her Receb ayında gör kim nice mu'ciz gösterür
Şâh Hüseyin'ün merķadinde yâ 'Alîyya 'llâh meded*³⁷⁸

Nizamoğlu Seyfullah'ın şiirine baktığımızda Kerbela olayına ağıt yakılıp üzüntü ve mahcubiyet ifade edilirken Ehl-i beyt'e buğz edenlerin cennete girmemeleri yönündeki temenni ve niyaz dile getirilmektedir. Şair kendisini de Ehli beyt muhibbanından saymaktadır.

Kim ki 'âlem fahrınıñ evlâdına buğz eyliye

³⁷⁴ Bkz.: Mehmet Arslan, “ İsmail Hakkı'nın "Hüseyin" İsmi'nin Fazileti ve Özellikleriyle İlgili Eseri: ‘Risale-i Hüseyiniyye’ ” **Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Edebiyat)**, edit. Alim Yıldız, Asitan yay., C.II, Sivas, 2010, s. 69-94.

³⁷⁵ ŞM, s.40a.

³⁷⁶ ŞM, s.44b.

³⁷⁷ Bkz.:Halil İbrahim Bulut, “Kerbela'ya Kutsiyet Kazandırmada Dinî Ve Siyasî Otoritelerin Rolü”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, (2010/2), c. XII, S. 22 s. 1-19.

³⁷⁸ ŞM, s.41a.

Eyleme aña müyesser yâ İlâhî cennetüñ
Biz muhibb-i hânedân-ı Muştafâyız Seyfiyâ
*Rûz [u] şeb nesl-i Resûlu 'Ilâh'a olsun midhatüñ*³⁷⁹

Müştak Baba'nın "Muharrem'dir meded ey dil Muharrem" mütekerrir mısralı sekiz bendden oluşan şiirinde Kerbelâ'da yaşanan acı olay anlatılarak yürekleri dağlayan hüzn anlatılmıştır.

Bu ayda hâke düşdi mäh-ı enver
Hafîd-i fâhr-ı 'âlem ibn-i Hayder
Vücûd-ı nâz-perver oldı bî-ser
*Muhtarrem'dir meded ey dil Muhtarrem*³⁸⁰

Muhîti'ye ait bir tuyuğda ise şair kendisini Hz. Ali'nin Kanberi, hatta Kanber'in kölesinin kölesi olarak vasıflandırarak Hz. Ali'ye olan bağlılığını göstermektedir.

Ey Muştafâ hânedânuñ şâkiri
Olmışam cân ile dilden kemteri
Şâh-ı merdân-ı 'Ali'nüñ Kanberi
*Kanber'inüñ kanberidür kanberi*³⁸¹

Hatâyî de bir şiirinde Hz. Ali'ye bağlılığını Kanber üzerinden şu şekilde ifade etmektedir:

Haţâyî'nüñ degül haddi şâha kulum diyebilmek
*Eger hizmet kabûl olsa anuñ mevlâsı Kanber'dür*³⁸²

2.7.8. On İki İmam:

Şiir mecmuasında on iki imamın adlarının zikredildiği pek çok şiir mevcuttur. Vahdeti'nin "Vü 'Aliyyün Vü 'Aliyyün Vü 'Aliyyün Vü 'Ali" mütekerrir mısralı

³⁷⁹ ŞM, s.46b.

³⁸⁰ ŞM, s.47b.

³⁸¹ ŞM, s.91a.

³⁸² ŞM, s.92a.

müsebbai ile Seyyid Nesîmî'nin “Yâ ‘Aliyya’llâh Allâh yâ ‘Alî” mütekerrir mısralı rubâîsi de on iki imama dair şiirlerdendir. Ayrıca, mecmuada sadece bir şiiri bulunan Rüşdî'nin şiiri ise “on iki” sayısını merkeze alan bir kurguyla yazılmıştır. Yirmi beyitten ibaret olan şiirin on iki mısraında “on iki” sayısının zikredilmesi dikkat çekmektedir. Şiirde bir, dört ve yedi sayılarının da yoğun bir şekilde geçtiği görülmektedir. Tüm sayıların birlikte zikredildiği beyit şu şekildedir:

*Dört kitâb nüsha yedi fen on iki esrâr bir
Kûşe dört iklim yedi râh on iki mi‘mârı bir*³⁸³

Ehl-i beyt’e ve on iki imama doğrudan işaret eden beyit ise şöyledir:

*Âl-i evlâd-ı imâmuñ şâh-ı ‘uşşâk on iki
Rüşdiyâ esmâ-yı ‘uşşâkıde ezvâk on iki*³⁸⁴

Mecmuada Selâmî’ye ait dört şiirden üçü Ehl-i beyt ve on iki imam hakkındadır. On iki imama methiye yani düvaz niteliğinde olan muhammeste, on iki imamın adları zikredilerek övülmektedir. Zeyne’ol-Abidin ve Muhammed Bakırın zikredildiği ikinci bend şöyledir:

*Göründi lem‘a-i Zeyne’l-‘Abâ çün Meşriğ-ı sırdan
Uyandırdık çerağ-ı kalbi nûr-ı Şems-i Bâkır’dan
Giderdik subh-ı şâdıqla hayâl-i leyl-i hâtırdan
Muhibb-i hânedân nesl-i pâk-ı Muştafâ’yız biz
Şeh-i iklim-i ‘aşkız bende-i ‘âl-i ‘abâ’yız biz*³⁸⁵

Selâmî’in bir başka şiirinde ise Hz. Hasan ve Hüseyin’in adları zikredilerek dedeleri Hz. Peygamber’e övgüde bulunulmakta ayrıca “ebeveyn” kelimesiyle kastedilen Hz. Ali ve Hz. Fatıma’ya “Şâd ola daği rûh-ı şerîfi ebeveynin” şeklindeki mısra da geçtiği üzere dua edilmektedir.³⁸⁶ “Biz bende-i evlâd-ı güzîn-i nebeviyiz” mısraıyla başlayan şiirde ise Hz. Peygambere ve Ehl-i beyt’ine aidiyeti vurgulayan

³⁸³ ŞM, s.89a.

³⁸⁴ ŞM, s.90a.

³⁸⁵ ŞM, s.18b.

³⁸⁶ ŞM, s.19a.

beyitler yer almaktadır.³⁸⁷ Aynı şairin “*Şeh-i iklīm-i ‘aşkıız bende-i ‘āl-i ‘abā’yız biz’*” mütekerrir mısralı şiiri ise on iki imamın adlarının anıldığı şiirdir.³⁸⁸

Mecmuada ilk sırada yer alan Haşim Baba’nın şiiri ise Hz. Peygamber’e ve ailesine salât ve selâm ile başlamakta, başta “üm-m-i Zehra” sıfatıyla anılan Hz. Hatice olmak üzere Hz. Fatıma ve çocuklarına selam edilmekte, ardından sırasıyla on iki imamın her birinin adları sıralanarak salât ve selâma devam edilmektedir. On iki imamdan Zeyne’l-abidin, Muhammed Bakır, Cafer es-Sadık ve Musa Kazım’ın isimlerinin zikredildiği beyitleri şöyledir:

Eş-şalât ey ekber-i evlād-ı Şebbir ve’s-selām
Nām-ı Zeyne’l-‘ābidīn hem mefḥar-ı āl-i ‘abā
Eş-şalât ey Bākır-ı ‘ilm Muḥammed ve’s-selām
Cābir ile cedd-i pākinden selām irdi añā
Eş-şalât ey Faḥr-ı ümmet şad hezārāndır selām
Ca’fer-i Şādık imāmü’l-evliyā “Şemsü’ḍ-ḍuhā”
Eş-şalât ey seyf-i kudret “yedu’llāh” ve’s-selām
*Mūsī-i Kāzım velīyyü’l-mü’mīnīn şāhib-‘atā*³⁸⁹

Nesîmî(?)’nin on altı kıtadan oluşan ve mütekerrir beyti “Yā ‘Alīyya’llāh Allāh yā ‘Alī” olan rubai şiirinin ilk sekiz kıtası sadece Hz. Ali’ye yönelik övgü içerikli mısralardan oluşmaktadır. Dokuzuncu kıtada “Aḥmed-i muḥtār faḥru’l-mürselīn” mısraıyla Hz. Peygamber’e değinilmiş, on ikinci kıtada da yine “Muştāfā ol nūr-ı pāk-i zū’l-celāl” mısraıyla Hz. Peygambere yönelik övgüye devam edilmiştir. On bir, on üç ve on dördüncü kıtalarda ise on iki imamın tamamının ismine yer verilerek övgülerin sıralandığı görülmektedir:

Hak dīdārı Ḥasan nūr-ı Hüseyin
Ġurbet-i derd-ı bālāya şāh-ı Zeyn
Sırr-ı Bākır ḥaḳ nūr-ı feyz-i ‘ayn

³⁸⁷ ŞM, s.18a.

³⁸⁸ ŞM, 18b.

³⁸⁹ ŞM, s.1a.

*Yā ‘Alīyya ‘llāh Allāh yā ‘Alī*³⁹⁰

.....

*Haqq-ı şāh-ı ‘Askerī vü bā safā
Haqq-ı şāh-ı Mehdī-i şāhib-i livā
Bir nefes kılma bizi senden cüdā
Yā ‘Alīyya ‘llāh Allāh yā ‘Alī
‘İlm-i Şādık hilm-i Kāzım hürmeti
Şāh Rızā’nuñ haqq-ı izz [ü] rif‘atī
Şāh Takī vü bā-Nakī’niñ şefkati
Yā ‘Alīyya ‘llāh Allāh yā ‘Alī*³⁹¹

Seyyid Nesîmî’nin on beş beyitten oluşan şiirinde ise on iki imama ismen yer verilerek övgüler sıralandığı görülmektedir. Hurûfî ve bâtinî öğelerin sıkça yer aldığı bu şiirde “Şah-ı Horasan” lakabıyla anılan yedinci imam Musa Kazım’ın kabrini tavaf etmenin yetmiş iki bin hacc-ı ekbere eşdeğer olduğu vurgulanmaktadır.

*Gel tavāf-ı Ka‘be-yi şāh-ı Horāsān eyle kim
Yetmiş iki bin hacc-ı ekber yā ‘Alīyya ‘llāh meded*³⁹²

Feyzî’nin “On iki bāğ-ı behiştin biz gül-i handānıyuz” mısraıyla başlayan müseddesi on iki imamın anıldığı şiirlerdendir. Şiirin mütekerrir mısraı “Şāh Hüseyn-i Kerbelā’nuñ қоç gibi қurbānıyuz” şeklindedir. Şiirde Hz Ali “Pişvā-yı ehl-i dīn” yani din ehlinin lideri/önderi olarak vasıflandırılmaktadır.³⁹³

Hatâyî’nin “Qıblegāhumdur Muḥāmməd secdegāhumdur ‘Alī” mütekerrir mısralı rubâisinde başta Hz. Ali ve Hz. Hüseyin ile birlikte on iki imamın sekizincisi Ḥasan Ḥulku’r-Rızā, on birincisi İmam Askerî ve on ikinci beklenen İmam Mehdi’nin adları zikredilmektedir. Şiirin ilk dörtlülüğü şöyledir:

*Bendeyem men cān [ü] dilden pādīşāhumdur ‘Alī
Gözlerüm nur-ı ziyāsı bedr-i māhumdur ‘Alī*

³⁹⁰ ŞM, s. 16b-17a.

³⁹¹ ŞM, s. 17a.

³⁹² ŞM, s. 41b.

³⁹³ ŞM, s. 17b, 18a.

Yoluna hâk olduğum çeşm-i siyāhumdur ‘Alī

*Kıblegāhumdur Muḥāmmmed secdegāhumdur ‘Alī*³⁹⁴

“Kim ‘Alī’nün Zülfiḳār’ı Şāh-ı İsmā‘il’dür” mütekerrir mısralı, Hatâyi’ye ait on beş bendden müteşekkil bir murabbada, Hz. Peygamber’le birlikte on iki imama yönelik övgülerin sıralandığı görülmektedir. Yer yer hurûfî öğelerin yer aldığı şiirin bir bendi şöyledir:

Çün elif’dür evvel āhırde ser-i enbiyā

Bes elif tek vāḥid olmaḳdır tarīk-i evliyā

Bu tarīḳ buldı Kāzım’dan ‘Alī Musā’r-Rızā

*Kim ‘Alī’nün Zülfiḳār’ı Şāh-ı İsmā‘il’dür*³⁹⁵

Mütekerrir beytinin birinci mısraı “Ḥūdāvendā saña dergāha geldim” şeklindeki Azbî’ye ait bir müseddeste Hz. Peygamber’le birlikte on iki imamın tamamının isimlerine yer verilen mısralar mevcuttur.³⁹⁶ Yine ilk mısraı “Bi-ḥamdi’llāh ki İslām’am delilüm Muştafā geldi” şeklindeki Seyyid Nizamoğlu’nun on bir beyitten oluşan gazelinde on iki imam muhabbet ve övgüyle anılmaktadır.³⁹⁷

Virânî’nin on üç beyitlik “...hey imanum” redifli şiirinin ikinci beytinde “Muḥammed Muştafā’dur hey imānum” şeklindeki ifadeyle Hz. Peygamber’e olan iman ve bağlılık dile getirilirken, devam eden beyitlerde on iki imamın isimleri sırasıyla anılarak onlara olan bağlılık ve inanç da ortaya konulmuştur.³⁹⁸

Seyyid Nesîmî’nin otuz yedi beyitten oluşan bir şiirinde Cebrâil (as)’in yaşadığı bir olay bizzat kendi ifadesiyle anlatılmakta, Hz. Ali’nin üstünlüğüne ve üstün vasıflarına yönelik övgüler sıralanmaktadır. Cebrâil (as)’dan nakledilen hikayenin ardından on iki imamın, adlarıyla birlikte övgüyle anıldığı beyitler gelmektedir.

Ol Ḥasan şebāb-ı ehlü’l-cennetdür bil bunı yakīn

Hem imām-ı müttāḳidür şāh-ı Ḥüseyn-i Kerbelā

³⁹⁴ ŞM, s. 12b.

³⁹⁵ ŞM, s.63a-64b.

³⁹⁶ ŞM, s.35a, 35b.

³⁹⁷ ŞM, s.47b, 48a.

³⁹⁸ ŞM, s.68a, 68b..

*Pîşvâ-yı ehl-i dîndür şâh Zeyne 'l-âbidîn
Hem Muhammed Bâkır ol sultân-ı dîn bedru 'l-dücâ
Ca'fer-i Şâdık'dan iste her ne murâduñ ki vār
Mūsî-i Kâzım dañi şâh 'Alî Mūsî er-Rızâ
Ol Taķî vü müttakî sultân-ı dîn-i şâh Naķî
'Askerî'dür ol imâm-ı ârif ol hayr 'ul-verâ
Nefer-i şâh-ı evliyâdur hâ'ce-i ins [ü] melek
Meñdî-i şâhib zemândur ol emîr-i pîşvâ
Her ne kim pîşvâsı ola on iki imâm
Dîn yolunda şâdıkı 'l-ķavl ola ol merd-i Ĥudâ³⁹⁹*

Hatâyî'nin "Kıblegâhumdur Muhammed secdegâhumdur 'Alî" vasıta mısralı murabbaında on iki imam ismen zikredilerek övülmektedir. Şiirin üçüncü kıtası şöyledir:

*Ol imâm Zeyne 'l-âbidîn [u] Bâkır'ı bil Ca'fer'i
Bunları bilen der Ĥaķ yolunuñ serverleri
Vird idüp bu nuķķı dâ'im olmayasın serseri⁴⁰⁰*

Vahdetî'nin on iki imama dair müsebbabından bir bölüm de şöyledir:

*Ĥazreti 'Ābid [ü] Bâkır şâh haylî fuķarâ
Ĥazret-i Ca'fer-i Şâdık siper-i tîr-i ķazâ
Mūsî-i Kâzım ile ol şeh-i teslîm-i rızâ
Şâh Taķî ile Naķî tâc-ı dervîş-i ĥudâ
Cümlesi nûr-ı ezel vâķıf-ı sırr-ı "Tâ-hâ"
Sırr-ı Ĥaķ nûr-ı Muhammed esedu 'llah-ı velî
Vü 'Aliyyün Vü 'Aliyyün Vü 'Aliyyün Vü 'Alî⁴⁰¹*

³⁹⁹ ŞM, s.73a.

⁴⁰⁰ ŞM, s.85a.

⁴⁰¹ ŞM, s.16b.

Eşref Baba'ya ait bir müseddeste başta Hz. Ali'ye yönelik övgü içerikli mısraların ardından Hz. Fatıma ve on iki imamın adları zikredilerek övüldüğü görülmektedir.

Bāb-ı recāda Fāṭıma[-y1] ḥayru 'n-nisāyız

Bāḳır [u] Taḳī [vü] Naḳī Ḥasan-ı müctebāyız

Zeyne 'l-‘ubbād [u] Ca‘fer [ü] Kāzım Rızā'yız

*Mehdī [vü] ‘Askerī irişür muḳtedāyız*⁴⁰²

Yine aynı şiirde, on iki aya benzetilen on iki imamın evliyaların öncüleri olduğu vurgulanmıştır.

Her sāl kim olur on iki māh ile temām

*Erkân-ı evliyā imiş işnā ‘aşer imām*⁴⁰³

Sâcid'e ait terkeb-i bentte on iki imamın başına gelen acıklı olayların hüznü şu şekilde dile getirilmektedir:

Şāh-ı ‘Alī bendesiyem Mülcem tîḡı lāşimdedir

Şāh-ı Ḥasan Ḥulḳi-r 'Rızā zehri benim aşımdadır

Şāh-ı Ḥüseyn-i Kerbelā ḡavḡası hep başımdadır

Şāh-ı Zeyne 'l-ābidīn 'iñ derdi gözyaşımdadır

Şāh-ı Bāḳır sīnesiyem tîḡı dest-i Hāşim 'dedir

Şāh-ı Ca‘fer sırrı bende hem pīrdāşımdadır

Şāh-ı Kāzım yutdığı ḡam cism-i abrāşımdadır

Şāh-ı ‘Alī Musā 'r-Rızā'nıñ ḍarb-ı naḳḳāşımdadır

Şāh-ı Taḳī'nüñ gördiḡi dār dā 'im efrāşımdadır

Şāh-ı Nakī'nüñ seyf-i mecrūhı iki ḳaşımdadır

Şāh-ı ‘Asker cevriñ devrānı ‘ayyāşımdadır

*Şāh-ı Mehdi'den hidāyet otuz üç yaşımdadır*⁴⁰⁴

⁴⁰² ŞM, s. 89b.

⁴⁰³ ŞM, s.89b.

⁴⁰⁴ ŞM, s.75b.

Ayrıca mecmuanın son varaklarına doğru, Muhîti'ye ait on dört tuyuğ bulunmaktadır. Tuyuğlardan ilki Hz. Peygamber'e, ikincisi Hz. Ali'ye, üçüncüsü Hz. Hasan'a, dördüncüsü Hz. Hüseyine ve devam eden tuyuğların sırasıyla on iki imama tahsis edildiği görülmektedir.⁴⁰⁵

2.7.9. Muaviye:

Hüsnî Baba'nın bir müsebbanda İbn Süfyan lakabıyla Muaviye'den bahsedilmekte, Hz. Ali'yle yaptığı savaş nedeniyle İbn Süfyan ve taraftarları müşriklikle nitelenmektedir. Hatta aynı müsebba'da geçen "*Sevmedi Haydarı şol münkir-i murdâr-ı şaķi*" mısraıyla İbn Süfyan için "*münkir-i murdâr-ı şaķi*" sıfatı kullanılmıştır.

Sevmedi Haydar'ı şol münkir-i murdâr-ı şaķi
Kim anı sevmedi bil görmedi dîdâr-ı Haķ'ı
Dil anıñ vech-i kitâbından alıpdur sebaķı
Nice men sevmeyem ol gül yüz-i nûr-ı şafaķı
Çün 'Alî şâh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
'Aşķla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem

İbn-i Süfyan ile şol dem katı cenk eylediler
Birbirin kırdı o şâh 'askeri hōd bilmediler
Çünki İslām idi şüretde o müşrik gidiler
Farķ içün 'asker-i şâh kızıl giymiş idiler
Çün 'Alî şâh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
*'Aşķla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem*⁴⁰⁶

2.7.10. Yezid ve Taraftarları

Şiir mecmuasının on üç ayrı şiirinde, 10 Muharrem 680'de Hz. Hüseyin'in şehit edilmesine sebep olan II. Emevi halifesi Yezid (ö. 64/683)'e lanet okunmaktadır. Biri müfred beyit olan şiirin şairi tesbit edilememiştir. Seyyid Nesîmî'nin üç şiirinde,

⁴⁰⁵ ŞM, s.90b, 91a.

⁴⁰⁶ ŞM, s. 30b.

Hatayî'nin iki şiirinde, Kethüdâzâde Ârif, Şeyh Gâlip, Leyla Hanım, Âşık Dertli, Müştak, Kâzım ve Şefik'in birer şiirinde Yezid'e lanet içerikli mısralar mevcuttur. Ayrıca, İslam'a karşı düşmanlık besleyen Emevi Halifesi I. Mervan'a Hz. Ali'yi şehit eden İbn Mülcem'e Kûfelilere, Emevî valisi İbn Ziyad'a ve Hz. Hüseyin'in katili Şimr'e dair lanet içerikli beyitler de mevcuttur.

Kethüdâzâde Ârif, Âşık Dertlî ve Seyyid Nesimî'ye ait şiirlerde “sad hezâran” sayı sıfatıyla başlayan mısralarda yüz binlerce lanet ifadesiyle Yezid'e duyulan öfkenin boyutu ortaya konulmuştur.

Kethüdâ Ârif'in şiirinde, “yüz bin” sayı sıfatına ilaveten sonsuz ve sınırsız anlamına gelen “bî-pâyan” kelimesi tekid amaçlı kullanılmış, ayrıca Yezid'in taraftarlarına ve yardımcılarına da lanet edilmektedir.

Şad hezārān la'net bî-pāyān Yezīd'īn cānına
Nice kaşd itdi saña nūr-ı Hudā'sın yā Hüseyn
La'net olsun hem anıñ a[']vānına enşārına
Görmediler seni kim 'aynū 'l-verā'sın yā Hüseyn⁴⁰⁷

Âşık Dertlî'nin müseddesinde ise; “Sad-hezārān la'net olsun ol Yezīd'īn cānına”⁴⁰⁸ şeklinde bir mısra yer almaktadır. Yine benzer bir ifade, Seyyid Nesimî'nin “Şad hezārān Yezīdiye la'net itmişlerdenüz⁴⁰⁹” şeklindeki mısraında fark edilmektedir.

Şefik'in şiirinde ise Yezid ailesi ve taraftarlarına kıyamete kadar devam edecek lanet ve bedduada bulunmaktadır:

'Āl-i Yezīd bî-ḥayā vü şerm-i merdūd-i 'anīd
Nūr-ı çeşm-i Muştafā'ya nice kıydın ey pelīd
La'net-i te'yīd ile la'net ilā yevmi 'l-va'īd

Leylâ Hanım'ın Kerbela Mersiyesi'nde Yezid'in babasına atfen “sefiḥ” sıfatı kullanılarak Yezid'in cehennem ehlinden olduğu vurgulanmaktadır:

Bugünde kaşd idüp āl-i 'abā'ya

⁴⁰⁷ ŞM, s.15a.

⁴⁰⁸ ŞM, s.29a.

⁴⁰⁹ ŞM, s.86a.

*Yezîd ibn-i sefih ehl-i cehennem*⁴¹⁰

Hatayî'nini şiirinde ise Hz. Ali'nin şecaatini, kerametini, velayet ve sehavetini görmeyenlerin/kabul etmeyenlerin reddolunmuş birer Yezid ve kafir oldukları zikredilmektedir:

*Şecā'at bu kerāmet [bu] velāyet bu seḥāvet bu
‘Alī’yi görmeyenler merdūd-ı Yezîd’dür kâfîrdür*⁴¹¹

Esad mahlasıyla yazılmış olan Şeyh Galib'in müseddesinde, hasım olarak görülen Yezid ve taraftarlarına lanet okunurken, “Yokdur bizi tekdîre Ḥavāric’de liyakat” mısraıyla “Havaric” fırkası da zikredilmiştir.

*A‘vān-ı Yezîd’iñ hele ḥaşmānıyuz el-Ḥaḳ
La‘net-keş-i imān-ı dil [ü] cānıyuz el-Ḥaḳ*⁴¹²

Seyyid Nesîmî'nin şiirinde hem Yezid'in hem de onun en büyük destekçisi olan Emevî halifelerinden Mervan'ın (ö. 65/685) uğursuz ve adi oldukları, ayrıca lanet elbisesi giydikleri belirtilmiştir:

*Saña zulm eyleyen Yezîd [ü] Mervān naḥs-ı dūn
Geydiler la‘net libāsuñ yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī*⁴¹³

Yine Seyyid Nesîmî'nin Hayderîliğe mensup olduğunu belirttiği şiirinde Yezid'e olan lanet şöyle dile getirilmiştir:

*Nesîmî’yem Yezîd’e la‘netim var
Ezelden men ne çāre Ḥayde[rî]yem*⁴¹⁴

Vahdetî'nin bir muhammesinde geçen “Ya‘ni nūr-ı Aḥmed’i bu cehl-i Mervān anlamaz” mısraında da Mervan'ın cehaletine yönelik bir vurgu yer almaktadır.⁴¹⁵

Müştak Baba'nın bir başka şiirinde ise “Kim saña kılmaz maḥabbet la‘net ol ervāḥa kim” denilmek suretiyle Hz. Ali'yi sevmeyenlerin tamamına lanet

⁴¹⁰ ŞM, s. 20b.

⁴¹¹ ŞM, s.67a.

⁴¹² ŞM, s.33b.

⁴¹³ ŞM S.44b.

⁴¹⁴ ŞM, s.20b.

⁴¹⁵ ŞM, s. 19a.

okunmaktadır.⁴¹⁶ Ayrıca, Muharrem ayının idrak edildiği günlerde kaleme aldığı şiirinde insanları, Allah düşmanı ve alçak bir kişi olarak nitelendirdiği Yezid’e lanet okumaya şu beyitlerle davet etmektedir:

*Bugün la‘netle yād eyle Yezīd’i
Hudā’nıñ düşmeni mel‘ūn pelīdi
Şehīd itdi dirīgā ol sa‘īdi
Muḥarrem’dir meded ey dil Muḥarrem⁴¹⁷*

Hatayî’nin müseddesinde ise Yezid adıyla hem doğrudan Muaviye’nin oğlu Yezid’e hem de Yezid taraftarlarına ve Yezid’in düşüncesinde olanlara yönelik hitap ve lanetler sıralanmıştır.

*Varma Yezīd’in yanına koḡusu siner tenine
La‘net Yezīd’in cānına cān Muḥammed ‘Alī’niñdür
Varma Yezīd meclisine ḡulaḡ tūtma her işine
Şatır Yezīd ensesine seyḡ Muḥammed ‘Alī’niñdür
‘Alī Yezīd’den seçildi ‘āleme rahmet şaçıldı
Ol behārlara açıldı ḡül Muḥammed ‘Alī’niñdür⁴¹⁸*

Şairi bilinmeyen bir şiirde “La‘net itmekdür ‘adūvv-i ḡānedāna meşrebim”⁴¹⁹ mısraıyla şair, Ehl-i beyt’e düşmanlık edenlere lanet etmeyi karakter haline getirdiğini ifade etmektedir. Şairi tesbit edilemeyen müfred bir beyitte ise şair Yezid’e lanet kılıcı çektiğini belirterek tüm Yezid taraftarlarına savaş ilan ettiğini haykırmaktadır:

*Dikdim livā-yı ḡayreti ol Rabb-i mecīd içün
Çekdim ḡusām-ı la‘neti cān-ı **Yezīd** içün⁴²⁰*

Seyyid Nesîmî’nin şiirinde ise “Kim ‘Alī’yi bilmedi mel‘ündür ol **Mervān-ı ḡar**”⁴²¹ denilerek Hz. Ali’yi bilmeyenin/tanımayanın Mervan gibi lanetli olduğu belirtilmektedir. Yezid ve Mervan’ın isimleri birlikte anılarak yüzbinlerce lanet okunduğu bir başka beyit ise şu şekildedir:

⁴¹⁶ ŞM, s.45b.

⁴¹⁷ ŞM, s.47b.

⁴¹⁸ ŞM, s.84a.

⁴¹⁹ ŞM, s.83a.

⁴²⁰ ŞM, s.83a.

⁴²¹ ŞM, s.52a.

Şad hezarân la‘net olsun her zemân ol cāna kim
*Bed-Yezid-i tohm-ı Mervân yâ ‘Alīyya ‘llāh meded*⁴²²

Kâzım’ın şiirinde ise Yezid’e lanetle birlikte Kûfelilere, Emevî valisi İbn Ziyad’a ve Hz. Hüseyin’in katili Şimr’e lanet okunmaktadır:

La‘net olsun Kūfīyāne kim seni incitdiler
Naş-ı ‘ahd idüp Yezīd’in bey‘atūñ berkitdiler
Rāh-ı Hakk’ı terk idüp semt-i hilāfā gitdiler
Qatl idüp hep āl-i aşhābuñ saña kaşđ itdiler

Emr idüp ibn-i Ziyād kāfir [u] bī-dīn-i Yezīd
Āl-i evlāduñ önünde öldüler hep nā-bedīd
Şaldirup mānend-i hınzīr ölsün Şimr-i pelīd
*Yetmiş iki zaḥm urup hem itdiler şuşuz şehīd*⁴²³

Sâcid’e ait bir terkeb-i bendde Hz. Ali’yi şehit eden İbn-i Mülcem’e⁴²⁴ olan hasmâne tavır “Şāh-ı ‘Alī bendesiyem Mülcem tīgī lāşimdedir” şeklindeki mısraıyla ortaya konulmaktadır.⁴²⁵

2.7.11. Hallâc-ı Mansur:

Mecmuadaki şiirlerin bir kısmında “Ene’l-Hak” şathiyesiyle meşhur Hallac-ı Mansur’dan bahsedildiği görülmektedir. Seyyid Nizamoğlu’nun şiirinde halkı başına toplayan Mansur’un “Ene’l-Hakk” söylemi nedeniyle tedavi edilemez bir duruma düştüğü belirtilmektedir.

Bak şu Manşūr’uñ işine halkı üşürmüş başuna
*Ene ‘l-Hakk’uñ firāşına düşenlere tīmār olmaz*⁴²⁶

⁴²² ŞM, s.41b.

⁴²³ ŞM, s.84b.

⁴²⁴ “Hz. Ali’nin katilidir. Mısır’ın fethinden sonra oraya yerleşen İbn Mülcem, Sıffin savaşından sonra Hz. Ali’nin saflarında savaşmıştır. Ancak Hakem hadisesinden sonra Hariciler’le birlikte Hz. Ali’ye karşı cephe olmuştur. (Ethem Ruhi Fığlalı, “İbn Mülcem”, TDV İslâm Ansiklopedisi, TDV Yay., İstanbul, 1999, c. XX, s. 220.)

⁴²⁵ ŞM, s.75b.

⁴²⁶ ŞM, s.13a.

Nâşid'in şiirinde ise Mecnun ve Ferhat gibi aşk ateşiyle yananlar ve aşk ateşiyle yanıp sahraları kendine mesken edinenler hatırlatılarak "ene'l-hakk" vadisinde hiç çekinmeden canını veren Hallac-ı Mansur ve derisi yüzülen Seyyid Nesîmî anılmıştır:

*Kimi Leyla için Mecnûn kimi Şîrin için Ferhâd
Kimisi vâdî-i 'aşk içre kıldı meskenin şahrâ
Kimi Manşûr gibi ber-dâr kimiñin yüzdüler cismiñ
Ene 'l-Hağ da' visinde kimisi cân virdi bî-pervâ⁴²⁷
Eyâ Manşûr gibi dâ'im içüp 'aşk-ı ilâhîden
Eyâ meydân-ı 'aşk içre seri ğaltân olan gönülüm*

Pirizâde'nin bir şiirinde şair kendisinin Hallac-ı Mansur gibi aşk-ı ilahiden içtiğini ve gönlünün aşk meydanında dolaşıp durduğunu belirtmektedir:

*Eyâ Manşûr gibi dâ'im içüp 'aşk-ı ilâhîden
Eyâ meydân-ı 'aşk içre seri ğaltân olan gönülüm⁴²⁸*

Seyyid Nesîmî'nin şiirinde Hallac-ı Mansur gibi galeyana gelerek "ene'l-Hakk" demeye davet vardır:

*Manşûr teki cûşa gelüp söyle ene 'l-Hağ
Şol şûfî-i şâfî ki bu bî-câneye uğrar⁴²⁹*

Bir diğer şiirinde ise "ene'l-Hakk" sırrının, sembol ismi "meyhane" olan tekkede işitilebileceğini hatırlatmaktadır.

*Gel "ene 'l-Hağ" sırrını meyhânedan meyden işit
Ey işi inkârî niçün sen münkir-i meyhânesen⁴³⁰*

Hallâc Mansur'un ulaştığı dereceyi yüce bir derece olarak gören Seyyid Nesîmî, bu derecenin geçici olandan uzaklaşıp kalıcı olan mutlak hakikate sarılmakla gerçekleşeceğini ifade etmektedir.

Manşûr gibi istersen eger manşib-ı 'âlî

⁴²⁷ ŞM, s. 20a, 20b.

⁴²⁸ ŞM, s. 25a.

⁴²⁹ ŞM, s.37b.

⁴³⁰ ŞM, s. 65a.

*Yitirme beḳādārı fenādāra yapışma*⁴³¹

Nitekim bu daveti bizzat kendi icrasıyla gerçekleştiren Seyyid Nesîmî, kendisinin de “ene’l-Hakk” diyerek Hallac-ı Mansur olduğunu ifade etmiş ve derisi yüzülerek öldürülmesine dair hikâyeye yer verdiği şiirinde bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

*Soydılar çıkardılar başdan ayağa postumı
‘Āşıkam āh eylemem fermān hōşdur yahşıdur
...
Manşūr oldum çün bugün ‘ālemde fāş oldum size
Men “ene’l-Haḳ” söylerem ‘irfān hōşdur yahşıdur.*⁴³²

Nakşî-i Akkirmânî’nin bir şiirinde Hallac-ı Mansur’un “ene’l-Hakk” sözüyle cihanın şahı olduğu belirtilmektedir.

*Ne menzildür “ene’l-Haḳ” ki diyen şāh-ı cihān oldı
Anuñ Manşūrveş ‘aşkı dilā günden ‘ayān oldı*⁴³³

Hurûfî şairlerden Sâcid ise “ene’l-Hakk” diyenleri Hz. Ali’yle özdeşleştirmektedir.

*‘Alî’dir hep “ene’l-Haḳḳ”ım diyenler,
‘Alî’dir bu zuhūrātın zılālî*⁴³⁴

2.7.12. Abdülkâdir-i Geylânî ve Diğer Önemli Şahsiyetler:

Şiir mecmuamızda Kādîriyye tarikatının kurucusu Abdülkâdir-i Geylânî’nin adının geçtiği şiirler de bulunmaktadır. Müştak Baba’nın muhammesinin mütekerrir beytinde Abdülkâdir-i Geylânî’ye olan muhabbet dile getirilerek onun kapısına gelen yoksulların şah olacağı, canını feda edenlerin ise Allah’a ulaşacağı belirtilmektedir:

*Bāb-ı ‘Abdu’l-kâdir’e gelen gedālar şāh olur
Cān fedā kılañ yolunda vāşıl-ı Allāh olur*⁴³⁵

⁴³¹ ŞM, s.86a.

⁴³² ŞM, s.37b, 38a.

⁴³³ ŞM, 53b.

⁴³⁴ ŞM, s.57a.

⁴³⁵ ŞM, s. 31a.

Ayrıca, Enderunlu Fâzıl'ın yer yer şathiyeler içeren on bir beyitten oluşan şiirinin ana temasının Abdulkadir-i Geylânî olduğu görülmektedir. Fâzıl, evliyaların aslanı ve kutupların kutbu sıfatlarıyla anarak övdüğü Abdulkadir Geylânî'yi iki cihanda Hz. Peygamber'den sonra en güvenilir kişi olarak görmektedir.

Ḳutb-ı akṭāb-ı nefes-baḥş abdāl nufūs
Evliyānuñ esedi ḥazret-i ‘Abdu ‘l-ḳādir
...
İki dünyāda resūl-i Ḳureşiden soñra
*Fāzıl’ın mu‘temedi ḥazret-i ‘Abdu ‘l-ḳādir*⁴³⁶

Müştak Baba'nın beş bölümden oluşan bir muhammesinde “Kadirî” ve “Geylan” kelimelerine rastlanılmaktadır. Mütekkerrir beyti “Bülbül-i bâğçe-i pâdişeh-i Geylânî” şeklinde olan muhammesin ilk bölümünde şair, Kadirî olduğunu ifade etmektedir. Şiirde “kelîmullah” ve gavs-ı âzam” sıfatları izafe edilen Abdülkadir Geylani'nin *Risâle-i Gavsîyesi*'ne⁴³⁷ atfen “Okuyup Ğavşiye'siñ añla merâmı fe'fhem” şeklindeki mısra dikkat çekmektedir. Muhammesin ilk bölümü şöyledir:

Pāsbān-ı der-sultān-ı celilü 'ş-şānız
Bende-i ḥalka-be-güş şeh-i dervişānız
Ḳādirî'yiz gül-i ser-tāc-ı sırr-ı ‘irfānız
Ṭūṭî-i velvele-ārā-yı serāy-ı cānız
*Bülbül-i bâğçe-i pâdişeh-i Geylān'ız*⁴³⁸

Yine Müştak Baba'ya ait bir muhammeste Abdülkâdir Geylânî, karşılaştığı kimseleri hemen tesiri altına aldığı için “Bâzu'llah” (Allah'ın şahini) ve “el-Bâzü'l-eşheb” (Avını kaçırmayan şahin) lakaplarıyla anılmaktadır:⁴³⁹

Zāhidā ḥōr bakma kim zümre-i derviş şāh olur
Maḥv idüp vārlığın cümle Ḥaḳ ile hem-rāh olur
Bāzu 'l-eşheb bendeleri şanma kim gümrāh olur

⁴³⁶ ŞM, s.14b, 15a.

⁴³⁷ Risale ile ilgili tafsilatlı bilgi için bkz. Nedim Tan, Nazire Kırmızı, “Abdülkâdir Geylânî ve İbnü'l-Arabî'ye Nispet Edilen Bir Metin: Gavsîye Risâlesi Hakkında Bir Literatür Değerlendirmesi”, **Kocaeli İlahiyat Dergisi**, C. I, S. 1, Mayıs 2017, s. 19-39.

⁴³⁸ ŞM, s.50b.

⁴³⁹ Süleyman Uludağ, “Abdülkâdir-i Geylânî”, **DİA**, C. I, İstanbul, 1988, s. 234-239.

Bāb-ı ‘Abdu’l-kādir’e gelen gedālar şāh olur

*Cān fedā kılañ yolunda vāşıl-ı Allāh olur*⁴⁴⁰

Ayrıca, Hatâyî’nin üç bölümden oluşan bir murabbaında Seyyid Baṭṭāl Ġāzî ve Hācî Bektāş-ı Velî’nin isimlerinin birlikte anıldığı görülmektedir.

Seyyid Baṭṭāl Ġāzî Hācî Bektāş-ı Velî

Cümlesinüñ sırrı sensin yâ Muḥammed yâ ‘Alî

Baş açık yālîñ ayağ ki Rûm abdālları

*Çağrışurlar Kerbelâ’da yâ Muḥammed yâ ‘Alî*⁴⁴¹

Şairi bilinmeyen müfred bir beyitte ise Abdulkâdir Geylânî için “Şeh aḳṭāb-ı ‘ālem-i şeyḥ ‘Abdu’l-kādir Geylân” sıfatlarının kullanıldığı görülmektedir.⁴⁴²

2.8. Şathiyyât:

“Şathiye”, Sûfinin sekr, vecd, cezbe, galebe, inbisat, istiğrak, cem‘, fenâ ve tevhîd-i zâtî gibi kendini kontrol edemediği tasavvufî haller içinde söylediği sözlere denir. Çoğulu şathiyyattır. Dinin zâhirî hükümlerine uymayan bir izlenim verme, muğlaklık ve müphemlik şathiyelerin genel niteliğidir.⁴⁴³ Edebiyatımızda şathiyat türünde şiirler kaleme alan şairler genellikle mutasavvıf şairlerden oluşmaktadır.

Şiir mecmuasında şathiyat içerikli pek çok şiir bulunmaktadır. Bu tür şiir yazan şairlerin başında Seyyid Nesîmî, Misâlî, Virânî, Bosnalı Vahdetî, Sürûrî, Sâcid ve Muhîtî gelmektedir. Şiir mecmuamızda Mevlânâ’nın bir şiirinde de şathiyat içerikli ifadeler olduğu tesbit edilmiştir.

Seyyid Nesîmî’nin münkir, fasık ve kafir gibi sıfatları kendi şahsı için kullandığı şiirinde kendisini “her derde derman ve şifa veren” kişi olarak gördüğü ifade edilmektedir.

Da‘vâ menem şâfî menem münkir menem rāzî menem

Hem dāğ ile yazı menem men külli devrân olmuşam

Şûfî menem şâfî menem kevneyn şarrâfî menem

⁴⁴⁰ ŞM, s. 31a.

⁴⁴¹ ŞM, s.52a.

⁴⁴² ŞM, s.83b.

⁴⁴³ Süleyman Uludağ, “Şathiyye”, *DİA*, C.XXXVIII İstanbul, 2010, s.370-371.

Kāfi menem şāfi menem her derde dermān olmışam
Zāhid menem ‘ābid menem ‘āşī menem fāsık menem
*Mü ‘min menem kāfir menem men külli insan olmışam*⁴⁴⁴

Mevlânâ’ya ait bir rubaîde de benzer durumla karşılaşmaktadır. Kendisine izafe ettiği sıfatların İslâm’la telif edilmesi güç görünmektedir.

Ne dīnim ne imānım ne mezheb
Ne mescid bilürem ne bang-ı kāmāt
Pelāsım arķamda nākus elimde
*Ki zünnār kuşanam ki ‘alāmāt*⁴⁴⁵

Misâli’ye ait şiirde Hurûfliğin kurucusu Fazlullah’ın adı zikredilerek makul övgü sınırlarını aşan şathiyeler sıralanmıştır. Hurûfî temaların bolca işlendiği şiirin daha ilk beytinde Fazlullah’ın sureti Allah ile özdeşleştirilmektedir:

Şûretimde naķş olan üç harf Fazlu ‘llāh ‘dur
*Cān göziyle bir nażar kıldum hemān Allāh ‘dur*⁴⁴⁶

Misâli’nin bir başka şiirinde ise “küntü kenz” sırrının Hz. Ali’de aşikâr olduğu belirtilirken Hz. Ali, beşer sûretinde Rahman’a benzetilmektedir:

Senden oldı āşkāre “küntü kenziñ” gevheri
*Ey Kelīmu ‘llāh-ı nāţık fażl-ı Rahmān ‘ım ‘Alī*⁴⁴⁷
...
*Ey beşer şûretli Rahmān nūr-ı Kur ‘ān ‘um ‘Alī*⁴⁴⁸

Hurûfî şairlerinin önde gelenlerinden Misâli’nin aynı şiirinde Hz. Ali’nin kaşını mihraba, yüzünü din ve imana benzettiği beyit dikkat çekmektedir:

Kāfirem imāna gelmezsem saçın küfrine men
*Ey kaşuñ mihrāb vechüñ dīn [ü] imānum ‘Alī*⁴⁴⁹

⁴⁴⁴ ŞM, s.8b.

⁴⁴⁵ ŞM, s.11b.

⁴⁴⁶ ŞM, s.19b, 20a.

⁴⁴⁷ ŞM, s. 48a.

⁴⁴⁸ ŞM, s.48a.

⁴⁴⁹ ŞM, s.48b.

Seyyid Nesîmî'ye ait on iki beyitten müteşekkil bir şiirde yoğun bir şekilde şathiyat içerikli dizelere rastlanılmakta, Hz. Allah'a ait sıfatların Hz. Ali'ye atfedildiği görülmektedir. Bu şiirden örnek olarak seçtiğimiz üç beyit şu şekildedir:

*‘Alî Evvel ‘Alî Âhîr ‘Alî Zâhir ‘Alî Bâtın
‘Alî nûr ile enverdûr ‘Alî’dür şems ile hâver*

...

*‘Alî Vâhid ‘Alî Ehad ‘Alî Ferd ‘Alî Samed
‘Alî’dür cümleye rahmet ‘Alî’dür şâfi‘-i maşşer*

*‘Alî sübhân ‘Alî sultân ‘Alî dîndür ‘Alî imân
‘Alî cennet ‘Alî Rıdvân ‘Alî’dür şâhib-i Kevşer⁴⁵⁰*

Müştak Baba'ya ait on beyitten ibaret bir şathiyede ise “Hâlik-ı lem yezel”, “lâ yezâl-i Perverdigâr” ve “Lâ şerike leh” gibi Hz. Allah'a izafe edilen sıfatların Hz. Ali için kullanıldığı görülmektedir.

*Bağr-ı aşk içre ‘ummânsiñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
Hem mülk-i dilde sultânsiñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded*

*Çün Hâlik-ı lem yezelsiñ lâ yezâl-i Perverdigâr
Zâhir [ü] bâtin nûr-ı imânsiñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded*

...

*Cümle velî keffîñ içre buldılar Hağ râhını
“Lâ şerike leh” sultânsiñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded⁴⁵¹*

Hurûfî şairlerden Sâcid'in on altı beyitlik şiirinin tüm mısraları “Ali'dür...” kelimesiyle başlamakta ve Hz. Ali'ye yönelik aşırı övgü ve yüceltme ifade eden şathiyat olarak nitelenebilecek sıfatlar kullanılmaktadır. Her ne kadar dünya hayatı kastedilse de Hz. Allah'a ait “Hayy” ve “lâ yezâl” gibi sıfatların Hz. Ali'ye izafe edildiği görülmektedir.

‘Alî’dür menba‘-ı kevşer ‘Alî’dür,

⁴⁵⁰ ŞM, s.42b.

⁴⁵¹ ŞM, s.45b.

‘Alī’dür bu hayâtın “hayy lâ yezāl”i

Kaygusuz Abdal’a ait şathiyyat içerikli beş bölümden oluşan bir şiir ise Hz. Allah’a yönelik hitaplar içermektedir. Özellikle sırat köprüsünden bahsedilen bir nevi meydan okuma şeklindeki ifadeler dikkat çekmektedir.

Kıldan köpri yaratmışsın

Gelsün kullar geçsün deyü

Hele biz şöyle duralım

*Yigid isen geçe Tañrı*⁴⁵²

Virâni’ye ait iki beyitten müteşekkil şiirde “‘Alī’dür her dü ‘âlem zât-ı mutlak” ifadesiyle Hz. Ali’ye izafe edilen “zât-ı mutlak” sıfatı şathiyenin boyutunu açıkça göstermektedir:

‘Alī’dür nokta-yı evvel hidâyet

‘Alī’dür âhîr nûr-ı hidâyet

‘Alī’dür her dü ‘âlem zât-ı mutlak

*‘Alī’dür hikmet [ü] kudret [ü] kerâmet*⁴⁵³

⁴⁵² ŞM, s. 79a.

⁴⁵³ ŞM, s. 84a.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBB ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_K.04434 NUMARALI ŞİİR MECMUASI METNİ

3.1. Metnin Kuruluş ve İmlasında İzlenen Yöntem

Metin transkripsiyonu esnasında esas aldığımız hususlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Varak numaraları, şiir metninin sol kısmında, sayfadaki ilk beytin başında örneğin [52a], [52b], ... şeklinde devam eden koyu renkli köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.
2. Mecmuada yer alan şiirlere sırasıyla numaralar verilmiştir. Bu numaralar koyu renkli köşeli parantez içerisinde yazılmıştır.
3. Mecmuada bulunan beyit ve mısra numaraları Latin rakamlarıyla gösterilmiştir.
4. Mecmuada bendlerden oluşan nazım şekillerinde, bend numaraları Roma rakamıyla gösterilmiştir. Bendlerde bulunan her bir mısra ise tek tek Latin rakamlarıyla numaralandırılmıştır.
5. Mecmuadaki şairlerin mahlasları, şiirlerin sıra numaralarının altında koyu renkli harflerle yazılmıştır.
6. Şiirlerin vezinleri, şairlerin mahlaslarının altında köşeli parantez içerisinde aktarılmıştır.
7. Vezinlerin aksak olduğu mısraların sonunda “vezin aksamaktadır” ifadesi ile dipnot verilmiştir.
8. Vezne uygunluk sağlaması için veya anlam bütünlüğünün sağlanması için kelimelerin başına veya sonuna tarafımızdan yapılan ekler köşeli parantez “[]” içerisinde gösterilmiştir.
9. Mecmuada, vezin gereği eksik olan hece veya kelime köşeli parantez içerisinde soru işaretiyle [?] belirtilmiştir.
10. Mecmuada bendlerden oluşan nazım şekillerinde, mürettib tarafından sehven veya bilerek yazılmayan mütekerrir beyitler tarafımızdan köşeli parantez [] içerisinde yazılmıştır.
11. Mürettib tarafından sayfaya sığdırılmak amacıyla yatay şekilde yazılan mısralar dipnotta belirtilmiştir.

12. Mecmuada bulunan şiirler basılı divanlarda, akademik çalışmalarda (YL Tezi/Dr Tezi) veya Osmanlıca yazma ve matbu divanlarda mevcut olduğu takdirde kaynak adı ve sayfa numaraları dipnotta aktarılmıştır.
13. Mecmuadaki şiirlerin divanlarda kaynağı tesbit edildiği takdirde, mukayese yoluna gidilmiştir.
14. Divanlarla mukayese edilen şiirlerde, mecmuada olup divanda olmayan beyitler varsa dipnotta belirtilmiştir.
15. Mecmuada bulunan şiirlerin kaynağı veya şairleri tesbit edilememişse bu durum dipnotta belirtilmiştir.
16. Şiirlerde bulunan Arapça tabirlerin, kavramların veya atasözlerinin açıklamaları dipnotta verilmiştir.
17. Tamamen Arapça veya Farsça olan şiirler çalışmamızla doğrudan irtibatlı olmadığı için mecmuadaki haliyle orijinal metin olarak verilmiş, şiirin aidiyeti konusunda tesbit yapılmamış, sadece hangi dilde kaleme alındığı hususuna dipnotta değinilmiştir.
18. Ayet ve hadis iktibasları tırnak içerisinde gösterilmiş, ayetlerin sure numaralarıyla birlikte mealleri, hadislerin ise Türkçe anlamları aktarılmıştır.
19. Okunamayan kısımlar veya kelimeler “[...]” şeklinde köşeli parantez içerisinde üç nokta ile gösterilmiş, mecmuadaki görüntüsüne dipnot kısmında yer verilmiştir. Ayrıca okunamayan kısımların divanlardaki karşılığı da aktarılmıştır.
20. Okunuşundan emin olunamayan kelimelerin sonuna parantez içerisinde soru işareti “(?)” konulmuştur.
21. Mecmuada geçen şahıs, eser, yer, sure isimleri vb. özel adlar büyük harfle yazılmış, özel adlar ek aldığı takdirde kesme işareti ile ayrılmıştır.
22. Mecmuda karşılaşılan imla hatalarına ilişkin açıklamalara dipnotta yer verilmiştir.
23. Kelimenin başına ve sonuna gelen Arapça ve Farsça ekler, İsmail Ünver’in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesindeki öneriler dikkate alınarak Latinize edilmiştir.
24. İmla konusunda, mecmuadaki şiirler XVIII. yüzyıl ve öncesi döneme ait ise Eski Anadolu Türkçesi özellikleri dikkate alınarak Latinize edilmiştir.

3.2. Transkripsiyon Sistemi

Tablo 3.2.1: Transkripsiyon Harfleri

آ, ا	a, ā, A, Ā
أ, إ	a, e, A, E
ء	ʾ
ب	b, B
پ	p, P
ت	t, T
ث	ṯ, Ṭ
ج	c, C
چ	ç, Ç
ح	ḥ, Ḥ
خ	ḫ, Ḫ
د	d, D
ذ	z, Z
ر	r, R
ز	z, Z
ژ	j, J
س	s, S
ش	ṣ, Ṣ
ص	ṣ, Ṣ
ض	ẓ, Ẓ, ḍ, Ḍ
ط	ṭ, Ṭ
ظ	ẓ, Ẓ
ع	ʿ
غ	ġ, Ġ
ف	f, F
ق	q, Q
ك	k, g, ħ, K, G
ل	l, L
م	m, M
ن	n, N
و	v, V (o, ö, u, ü)
ه	h, H (a, e)
ی	y, Y (i, î, ī, ā)

3.3. İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 Numaralı Şiir Mecmuasının

Metni

[Kapak içi- 1.beyit]

[Şemsî]

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün / Fā' ilün]

Bir kapuyı bend iderse biñ kapu eyler küşād

Hâzret-i Allâh efendi fâtiḥu 'l-ebvâbdur⁴⁵⁴

[Kapak içi- 2. Beyit]

[Hâletî]

[Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

Kilid-i faẓl-ı ümmîdim koma destinde mahlûkuñ

Îlâhî kendümi dest-i kudretünle feth-i bâb eyle⁴⁵⁵

[Kapak içi- 3. Beyit]

[Rûhî Bağdâdî]

[Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

Açıldı defter-i ehl-i melâmet kaydolan gelsün

Çekenler nâm-ı kaydı[n] gelmesün lâ-kayd olan gelsün⁴⁵⁶

⁴⁵⁴ Şemsî'ye (ö. 1812-13) ait olan 8 bentlik bir tesdisin mütekerrir beytidir. Ancak mütekerrir beytin sahibi tesbit edilememiştir. Bkz.: Şemsî, **Dîvân-ı Şemsî**, Ankara Milli Kütüphane, No: 06 Mil Yz A 8207, s. 4b/0006.

⁴⁵⁵ Azmizâde Hâletî'ye (ö. 1631) ait 7 beyitlik bir gazelin 6. beytidir. Bu beyit bazı farklılıklarla birlikte şöyledir: “Kilid-i kufl-ı ümmîdüm koma keffinde mahlûkun/ Îlâhî kendü dest-i kudretünle feth-i bâb eyle”. Gazelin tamamı için bkz.: Bayram Ali Kaya, **Azmizâde Hâletî Dîvânı**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Sakarya, 2017, s. 533, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196456/azmizade-haleti-divani.html>, 14 Ocak 2021.

⁴⁵⁶ Rûhî'ye ait olan 5 beyitlik bir gazelin ilk beytidir. Bkz.: Rûhî Bağdâdî, **Külliyât-ı Eşar-ı Ruh-i Bağdâdî**, TBMM Ktp. Açık Erişim Koleksiyonu, No.: 197307803, y.y., H. 1284, s. 314, (Çevrimiçi) <http://hdl.handle.net/11543/1131>, 3 Şubat 2021.

[Kapak içi- 4. Beyit]

[?]⁴⁵⁷

Ey ne ki dārende-i ʿ arş-ı mecīd

Bende-i perverden [...] ⁴⁵⁸ ez-ʿ Amīd

[Kapak içi dikey yazılı gazel]⁴⁵⁹

[Virānī]

[...]

- 1 El-hamdülillāh seni gördüm elimde defterim vardır
Dīnim aʿ lā mā-fetā illā ʿ Alī ekberim vardır⁴⁶⁰
- 2 Ferāḡat faḥr-i ʿ ālemde [...] ⁴⁶¹ zırhımız yokdur
İki ʿ ālemde bi ʿ llāhi benim bir Ḥayder'im vardır
- 3 Merāmı dūrürem cāmı [...] ⁴⁶² fedādur āl-i evlāda⁴⁶³
Münāfiḡ boynun urmaḡa elimde ḡançerim vardır

Sāḫibi 22 Teşrīni-evvel 1303

[1a]

⁴⁵⁷ Şairi tesbit edilememiştir.

⁴⁵⁸ Okunamayan kelime için bkz.:

⁴⁵⁹ Bkz.: Virānī, **Virānī Baba Divanı**, İBB Atatürk Kitaplığı, No: Bel_Yz_K_0687, s. 28a. 9 Beyitlik bir gazelin sırasıyla 1., 3., ve 9. beyitleridir.

⁴⁶⁰ Vezin aksamaktadır.

⁴⁶¹ Okunamayan kelime için bkz.:

⁴⁶² Okunamayan kelime için bkz.:

⁴⁶³ “Virānīyem biñ cānım fedādur āl-i evlāda” (İBB Bel_Yz_K_0687, s. 28a).

Bi 'smillāhîr 'rahmānîr 'rahîm

[1]⁴⁶⁴

Hâşimî

[Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

- 1 Muştafâ'nın rūhuna 'âşık olân rūh-ı 'alâ
Âl-i evlādına bir bir şad şalât ile şenâ
- 2 Hem Muḥarremde gerekdir terk-i 'ayş ola tamām
Kışşasın Kerbelâ'nın yād ide şubḥ [u] mesâ⁴⁶⁵
- 3 Bu ḳasîdem Ehl-i Beyt'in rāhına oldu zīmām
Cân [u] dilden kim okursa bulur elbetde beḳâ
- 4 Rūh-ı Aḥmed'den maḥabbet isteyen 'âşık müdām
Okuya ebyâtımı tertîbi üzre tâlibâ
- 5 Eş-şalât ey nūr-ı Yezdân kibriyâ ḥayru'l-enām
Ve's-selām ey "kūn fe-kān"ın maẓhar-ı nūr-ı vefâ
- 6 Eş-şalât ey maẓhar-ı küll-i ḥaḳîḳat ve's-selām
Ḳavl-i Ḥaḳ şânında nâzil "hel etâ"⁴⁶⁶ hem "lâ fetâ"⁴⁶⁷
- 7 Eş-şalât ey yâr-ı Aḥmed Ümm-i Zehrâ ve's-selām
Ḥazret-i Kübrâ Ḥatîce câ-nişin Muştafâ
- 8 Eş-şalât ey Ümm-i Sıbṭeyn tâc-ı eşrâf ve's-selām
Zevce-i Ḥayder Betül-i Fâtîma ḥayru'n-nisâ

⁴⁶⁴ Bkz.: Mehmet Arif Yalçinkaya, **Bandırmalızade Hâşim Baba Divanı**, YL Tezi, Bursa, 2008, s. 116-119; İBB Atatürk Ktp., No: **Bel_Yz_K.000393**, s. 27-29. Divanda 32 beyitten oluşan bu şiir mecmuada 31 beyittir.

⁴⁶⁵ Vezin aksamaktadır.

⁴⁶⁶ İnsan sûresi 76/1. âyetin başlangıcıdır. Âyetin meâli şöyledir: "Gerçek şu ki, insanın yaratılış tarihinde onun henüz anılan bir şey olmadığı bir dönem gelip geçmiştir." Bu sûrenin 7 ile 12 âyetleri arasında Ehli beyt'in faziletlerinden bahsedildiğine dair ayrıntılı bilgi için bkz.: Samed Abdullahi Abid "İnsan Sûresi'nin Ehli Beyt'in Fazileti Hakkında Olduğunu Nakleden Rivayetlerin İncelenmesi", **Misbah**, Bahar 2018, yıl: 7, S: 14.

⁴⁶⁷ "Lâ fetâ illâ Alî, lâ seyfe illâ zülfikâr": Ali'den başka yiğit, Zülfikar'dan başka kılıç yoktur.

[1b]

- 9 Eş-şalât ey zehr-i a‘ dāniñ şehîdi ve’s-selâm
İsm-i hulkîde Hasan’dır nūr-ı çeşm-i Murtezâ
- 10 Eş-şalât ey vâriş-i ‘ ilm-i nübüvvet ve’s-selâm
Huṭbe-i(?) ümmü’l-kitâbdır hem şehîd-i Kerbelâ
- 11 Eş-şalât ey ekber-i evlâd-ı Şebbir ve’s-selâm
Nâm-ı Zeyne’l-‘ âbidîn hem mefḥar-ı âl-i ‘ abâ
- 12 Eş-şalât ey Bâkıru’l-‘ ilm Muhammed ve’s-selâm
Câbir ile cedd-i pâkinden selâm irdi añâ
- 13 Eş-şalât ey Faḥr-ı ümmet şad hezârândır selâm
Ca‘ fer-i Şâdık imâmü’l-evliyâ “Şemsü’ḍ-ḍuḥâ”⁴⁶⁸
- 14 Eş-şalât ey seyf-i kudret yedu ’llâh⁴⁶⁹ ve’s-selâm
Mûsi-i Kâzım velîyyü’l-mü’mînîn şâhib-‘ atâ
- 15 Eş-şalât ey rûkn-i erkân-ı imâmet ve’s-selâm
Arz-ı beyzâ meşhedi nâm-ı ‘ Ali’dir hem Rızâ
- 16 Eş-şalât ey ehl-i ‘ irfânîñ cevâdı(?) ve’s-selâm
Şân-ı şöhetde Muhammed’dır Taķî şâhib-velâ
- 17 Eş-şalât ey maḥzen-i nūr-ı hidâyet ve’s-selâm
Bu’l-Hasan sırr-ı ‘ Alî ḥaḳḳan Naķî ḥayru’l-verâ
- 18 Eş-şalât ey ehl-i ḥaḳ sâhib-livâ-i ve’s-selâm
Cünd-i vaḥdet ‘ Askerî’dir Zülfiķâr-ı seyf-i lâ
- 19 Eş-şalât ey ḥâtemü’l-esrâra bizden ve’s-selâm
Nâm-ı Mehdi’dir zamânîñ şâhibidir dâimâ

⁴⁶⁸ Şems sûresi 91/1. âyetin başlangıcıdır. Âyetin meâli şöyledir: “Yemin olsun, güneşe ve kuşluğuna.”

⁴⁶⁹ Bu ifade Fetih sûresi 26/10. Âyette geçmektedir. Âyetin meâli şöyledir: “Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah’a vermiş oluyorlar, Allah’ın eli onların elleri üzerindedir.”

[2a]

- 20 Her nefes olsun şerī‘ at ehline bizden selām
Muşţafā’nın nesl-i ħulķiñ eylediler pīşvā
- 21 Cān [u] dilden hep ʔarīķat ehline bizden selām
Ehl-i beyt-i Muşţafā’ya eylediler iķtidā
- 22 Ma‘ rifet ehline bizden ma‘ rifet űzre selām
Nūr-ı vech-i muķtedāyı bildiler ki Ĥaķ-nümā
- 23 Ĥaķķ’a mir’ātdir ĥaķīķat ehline bizden selām
‘İlm-i ķudretle temāmen buldılar ĥayy [u] bekā
- 24 Ĥāzırān ġayben erenler şānına bizden selām
Cehl-i inkār zűlmetine oldılar nūr-ı zıyā
- 25 Ĥāricīdir hem münāfık kim Betűl’e cevır ider
Şāhidim aşķāb-ı Ĥur’ān ķavl-i pāk-ı műctebā
- 26 Fāţıma Ĥayder Ĥasan’la hem Ĥűseyn’in şānına
“Ĥā ’űlāi ehli beytī”⁴⁷⁰ dedi Şāh-ı enbiyā
- 27 Bunları taķt-ı kisāya aldı hem dedi Resűl
Bunlarıñ neslinden olmaz ‘ilm-i Ĥaķ Ĥur’ān cűdā
- 28 Ĥaşra dek tā āb-ı kevşer nűş olunca bunlarıñ
Nesl-i şűlbűnden gelir her bir imām-ı muķtedā
- 29 Her kim isterse maķām ola aña dārű’s-selām
Ehl-i Beyt’iñ ‘aşķına űzvarlıġıñ eyle fenā
- 30 Tercemān-ı āli Tā-hā⁴⁷¹ dır bu nażm-ı ĥoş edā
Diñleyenler oķıyanlar Ĥaķ ile bulur bekā
- 31 **Hāşimā** geldi Muĥarrem zevķ [ű] şevķ ola ĥarām

⁴⁷⁰ “Bunlar benim Ehl-i Beyt’imdir” anlamına gelen hadis-i şeriftir.

⁴⁷¹ Tāhā Sűresi 20/1. āyetten iķtibas yapılmıştır.

Hānedānıñ hürmetiyçün ola icra mā-cerā

[2]⁴⁷²

‘Az̤bī

[Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilātün / Fā^c ilün]

I

- 1 Cān [u] dilden men muḥibb-i ḥānedān-ı ‘āliyam
- 2 Hem erenler çākeriniñ ḥāk-pā pā-māliyam
- 3 Sirāc-ı⁴⁷³ sulṭān-ı ‘ālem Muṣṭafā meyyāliyam
- 4 Cümleden geçdim velī ancak ‘Alī meyyāliyam
- 5 ‘Āşıkam ser-pā bürehne şāh Ḥüseyn abdāliyam

II

- 1 Kayd-ı uḡbādan fenādan olmuşam ḡamdan berī
- 2 Baña teslīm-i rızādır taḥtgāh-ı ḥāveri
- 3 Diñlemem ta^c n-ı ‘adūyı Ca^c ferīyam⁴⁷⁴ Ca^c ferī
- 4 Olmuşam düvāzde imāmıñ bende-i fermān-beri
- 5 ‘Āşıkam ser-pā bürehne şāh Ḥüseyn abdāliyam

[2b]

III

- 1 ‘Āşıka Ḥāk’dan⁴⁷⁵ keremdir nuṭṭ-ı pīri diñlemek
- 2 Ṭālibe cāndan emānet cān [u] bāş terk eylemek
- 3 Neylerem tāc [u] ḡabāi baña sen şāhım gerek
- 4 Söz degil vaşlım imāmet şāhidim ins [ü] melek
- 5 ‘Āşıkam ser-pā bürehne şāh Ḥüseyn abdāliyam

⁴⁷² Bkz.: Sibel Bayram, *Az̤bī Baba Hayatı- Eserleri- Sanatı ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, , Trakya Üniversitesi SBE, YL Tezi, Edirne, 2006 , s. 226-227; İBB Atatürk Kitaplığı No.: OE_Yz_0560, s. 71a-71b. Bu şiirin tam hali 6 benddir. Ancak mecmuada hem bir bend eksiktir hem de bend sıralarında farklılık vardır. Eksik olan bend *Az̤bī Divanı*’nda IV. bende tekabül etmektedir.

⁴⁷³ Bayram: “şāriḥ”

⁴⁷⁴ Bayram: “ḥayderīyam”

⁴⁷⁵ Bayram: “feyz-i”

IV

- 1 Bende-i⁴⁷⁶ rāh-ı Hudā'yam mazhar-ı nūr-ı celī
- 2 Yā pīrim şāhım erenler Hācı Bektāş-ı Velī
- 3 Gitdigim rāh-ı Hudā'dır tutduğum dāmen velī
- 4 ‘Āşıkam çağırırım⁴⁷⁷ Allāh Muḥammed yā ‘Alī
- 5 ‘Āşıkam ser-pā bürehne şāh Hüseyn abdālīyam

V

- 1 Bana demden(?)⁴⁷⁸ gelür zemzem degil gönüm melül
- 2 Zāhid-i ḥöd-rey-i⁴⁷⁹ gör kim her āyeti⁴⁸⁰ biñ biñ vuşul⁴⁸¹
- 3 ‘Azbī pīrinden ḥavālet istedi aldı uşul
- 4 Sen baña dersin Kızılbāş ben derim sıdık-ı Resul
- 5 [‘Āşıkam ser-pā bürehne şāh Hüseyn abdālīyam]

[3]⁴⁸²

Aḥmedī

[Mef' ülü/ Mefā' ilü/ Mefā' ilü/ Fe' ülün]

- 1 Her kim bize ta' n eylerise cins-i beşerden
Hak şaklaya 'ālemde anı ḥavf [u] ḥaṭardan
- 2 Her kim ki bizüm 'aybımızı söyler olursa
Yā Rab pür it ağzını [anun] şehd [ü] şekerden
- 3 Zemm eyleyüben 'aybımızı ḥalka deyanı(?)⁴⁸³

⁴⁷⁶ Bayram: “hādi-i”

⁴⁷⁷ Bayram: “çağırırım ‘Azbī’yüm”

⁴⁷⁸ Bayram: “zemīn”

⁴⁷⁹ Bayram: “ḥöd-bīn”

⁴⁸⁰ Bayram: “edāsı”

⁴⁸¹ Bayram: “fużül”

⁴⁸² Bkz.: Şaban Er, *Hayrabolulu Melami Şeyhi Ahmed-i Sarban Efendi Külliyyatı (Divanı ve Mektubatı) ve Vizeli Şeyh Ala'eddin Efendi'nin Şiirleri*, Kutupyıldızı Yay., İstanbul, 2013, s. 274-275; İBB Atatürk Ktp., No: OE_Yz_0901_01, s. 71b. Mecmuada on beyitten oluşan bu şiir, *Ahmed-i Sarban Efendi Külliyyatı'nda* on iki beyitten müteşekkildir. 5. ve 7. beyitler mecmuada eksiktir.

⁴⁸³ Er: “diyenı”

Maḥşerde emîn ide Ḥudā şürile şerden

- 4 Sögmekde ne var dögse ḥelāl eylerüz ānı
İncinmeyüben ḥāṭırımız daḥi beterden
- 5 Siz her nice zem̄m eyleseñüz aḥlamirem
Dil-şād oluruz işidicek gizlü⁴⁸⁴ ḥaberden

[3a]

- 6 Kāfır dir iseñ biz degilüz mülḥidi anma
Tevḥīde ireñ kendüni⁴⁸⁵ pāk itdi bulardan
- 7 Maḥbūbı sever dirlerise bulardan ḥāṭırımız ḥoş⁴⁸⁶
Kimdür çıkarañ göz göre ol nūr-ı başardan
- 8 Her yerde⁴⁸⁷ bizüm gördüğümüz nūr-ı Ḥudā'dur
Ger pīr [ü] cevān ola [de]ger gonce püserden
- 9 Her yerde Ḥaḳḳ'ı birlemeyen eğri nazardur
Ḳurtaramadı gerdenini tīg-teberden
- 10 Vaḥdet deñizi baḥresidür **Aḥmed'i** gel gör
Tevḥīde ḳomaz kendi⁴⁸⁸ geçer cān ile serden

[4]⁴⁸⁹

Aḥmedī

[Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün]

- 1 Tā kıldı tecelli bu gönül mülkine Allāh
Cūş eyledi sīnemde hemān ma' rifetu 'llāh

⁴⁸⁴ Er: "işbu"

⁴⁸⁵ Er: "kalbini"

⁴⁸⁶ Vezin aksamaktadır. "Bulardan" kelimesi *Aḥmed-i Sarban Efendi Külliyyatı*'nda mevcut değildir.

⁴⁸⁷ Er: "şebde".

⁴⁸⁸ Er: "kendözü".

⁴⁸⁹ Bkz: Er, **a.g.e.**, s. 279-280; İBB Atatürk Ktp., No: **OE_Yz_0901_01**, s. 73b-74a.

- 2 Envār ile ğarķ eyledi bu kevn [ü] mekânı
Her ķande nazār eylerisem görünür Allāh
- 3 Keşretde bizüm rehberimüz vaĥdet olupdur
Ol şem‘ -i hidāyet idi mi hiç bizi gümrāh⁴⁹⁰
- 4 Keşret bozılup ķalmadı hep cümle bir oldu
Ėayr olmayıcaķ eylemezem kimseden ikrāh
- 5 Ağlamak ile gülmek ölmek ü dirilmek⁴⁹¹
Birdür baña kim oldu yerüm seyr-i ila’lāh
- 6 Mūsā gibi sen Tūr-ı tecelliye çıkarırsın
Güş eylesüñ Vādī-i Eymende ila’lāh
- 7 Muĥtāc oluben gezme şaķın der-be-der ey dil
Şāh ol yūri ‘ālemde ki “er-rızķu ‘ale’lāh”⁴⁹²

[3b]

- 8 Bu ‘ālem-i süflīyi kıoyup ‘ulviyye cihet it
Maķşuda iriş olma bugün himmet-i kūtāh
- 9 Gel Mışr-ı me‘ānīde ‘Azīz olmağa kıaşd it
Cān Yūsuf’ına eylegil cismüñ evin cāh⁴⁹³
- 10 Kıalmadı hiçāb arada gel bir nazār eyle
Aķ gözin uyar cānını ey tālīb-i Allāh
- 11 Nālīşler ider her gice tā şubĥa dek **Aĥmed**
Şevķile varur ‘arşa kııķar āh-ı seĥergāh

⁴⁹⁰ Bu beyit *Aĥmed-i Sarban Efendi Külliyyatı*’nda mevcut değildir.

⁴⁹¹ Er: “ dirilmek ü ölmek”.

⁴⁹² “Rızık Allah’tandır.”

⁴⁹³ Vezin aksamaktadır. Şaban Er, **a.g.e.**: “Cān Yūsuf’ına cismün oyun eylemegil cāh.”

[5]⁴⁹⁴

Ahmedî

[Mef' ülü/ Mefā' ilü/ Mefā' ilü/ Fe' ülün]

I

- 1 Bülbul gibi 'aşk ehli figān eylemek olmaz
- 2 Esrār sözünü halka beyān eylemek olmaz
- 3 Gencine-i 'uşşāka ziyān eylemek olmaz
- 4 Ser virmek olur sırr[1] 'ayān eylemek olmaz

II

- 1 Hicr āteşine cānumı cānāna yakarsa
- 2 Bāzār-ı ğama şem'a gibi yakub aşarsa
- 3 Miķrāş-ı belā ile bāşum daḥi keserse
- 4 Ser virmek olur sırr[1] 'ayān eylemek olmaz

III

- 1 Cānān[e] için ḥançer-i bürrāna düşersem
- 2 Dürdāne gibi lücce-i 'ummāna düşersem
- 3 Pervāne gibi āteş-i sūzāna düşersem
- 4 Ser virmek olur sırr[1] 'ayān eylemek olmaz

IV

- 1 Bülbul gibi ol ğonce meni⁴⁹⁵ zār ider olsa
- 2 Eyyüb gibi derdi ile bī-mār ider olsa
- 3 Mañşūr teki zūlfüne berdār ider olursa
- 4 Ser virmek olur sırr[1] 'ayān eylemek olmaz

⁴⁹⁴ Bkz: Şaban Er, **a.g.e.**, s. 129-131; İBB Atatürk Ktp., No.: **OE_Yz_0901_01**, s. 27b-28a. Şiir mecmuasındaki 11. ve 12. bendler Şaban Er'in hazırladığı *Ahmed-i Sarban Efendi Külliyyatı*'nda mevcut değildir.

⁴⁹⁵ Er: "seni"

[4a]

V

- 1 assām-ı ezel derd [ü] belā kıldı naşībüm
- 2 Dil derdine oldur yine ‘ālemde abībüm
- 3 Her pāremi eylerse ulağumca abībüm
- 4 Ser virmek olur sırr[ı] ‘ayān eylemek olmaz

VI

- 1 Cevr itse nola cānuma maħbūb-ı zamāne
- 2 Dest-i sitemi addūmi döndürdi kemāne
- 3 Tīr-i miħnetine⁴⁹⁶ cānumı eylerse nişāne ⁴⁹⁷
- 4 Ser virmek olur sırr[ı] ‘ayān eylemek olmaz

VII

- 1 Seng-i ğamile āhen albūmi yaarsa
- 2 av gibi meni āteş-i sūzāne yaarsa
- 3 Cercīs gibi cānumı bīn kere çıarsa
- 4 Ser virmek olur sırr[ı] ‘ayān eylemek olmaz

VIII

- 1 Biz nūş iderüz yedi felek āsını pūr-sem⁴⁹⁸
- 2 Hem-dem olımaz bezmimizüñ cāmına hem Cem
- 3 Yokdur sözümüz zīr [ü] zeber olsa dü ‘ālem
- 4 Ser virmek olur sırr[ı] ‘ayān eylemek olmaz

IX

- 1 Mest eyledi rūhumuzı bāde-i vāħdet
- 2 Biz āne-i dilde iderüz yāri le şöħbet

⁴⁹⁶ Er: “mihene”

⁴⁹⁷ Vezin aksamaktadır.

⁴⁹⁸ Er: “pūr-nem”

- 3 Mühr urdı bizüm ağımuza hâtem-i kudret
- 4 Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

X

- 1 Çün ‘arz-ı cemâl itdi luṭfile ol yâr
- 2 Bizden ne umarsın yûri ey zâhid-i hûşyâr
- 3 Maḥrem idinüpdür bizi esrârına dildâr
- 4 Ser virmek olur sırr[1] ‘ayân eylemek olmaz

[4b]

XI

- 1 Şûfî bizi ta‘n eylemeyince ölimezsın
- 2 Gencine-i ‘uşşâka ‘aceb yol bulımazsın
- 3 Hiç bilmem bize ne virdüñ ne alımazsın
- 4 Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

XII

- 1 Zâhid bizi sen âlet-i hengâme mi şanduñ
- 2 Fısk ehli gibi sâkin-i meyḥâne mi şanduñ
- 3 Var ağıımızı arama(?) mestâne mi şanduñ
- 4 Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

XIII

- 1 Zâhid sözümi kışşa-i efsâne mi şanduñ
- 2 Dil ḥânesini bir kırî efsâne mi şanduñ
- 3 Bizden ne umarsın yûri dīvâne mi şanduñ
- 4 Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

XIV

- 1 Mıkrâş-ı ğamuñ bağrumı bîñ pâre iderse
- 2 Tekrâr dönüp sözini⁴⁹⁹ ğamzeyle eylerse

⁴⁹⁹ Er: “sûzen-i”

- 3 Men rāzıyum itsün baña düşmān ne iderse
- 4 Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

XV

- 1 Şol tır-i müjeñ sīnemizi çāk ider olsa
- 2 Zülfüñ hevesi göñlümi ğamnāk ider olsa
- 3 Ser-tā-ser ecel yili bizi hāk ider olsa
- 4 Ser virmek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

XVI

- 1 **Aḥmed** saç-ı zencīrine dīvāne geçersin
- 2 Bezm-i ğama ser-ḫalka-i rindāne geçersin
- 3 Terk-i dil [ü] cān itmekde merdāne geçersin
- 4 Ser vimek olur sırrı ‘ayān eylemek olmaz

[5a]

[6]⁵⁰⁰

Aḥmedī

[Mef’ ülü/ Mefā’ ilü/ Mefā’ ilü/ Fe’ ülün]

I

- 1 Benlikden eger geçmez iseñ cān olamazsın
Terk itmez iseñ küfrüni imān olamazsın
- 2 Dil hātemini⁵⁰¹ cehd idüben dīv [ü] periden
Hıfz itmez iseñ milk-i Süleymān olamazsın
- 3 Neydügin[i] Tūr ile bugün Vādī-i Eymen
Fehm itmez iseñ Mūsī-i ‘imrān olamazsın

⁵⁰⁰ Ayfer Kayabaşı, **Sārbān Ahmed Dīvānı (İnceleme-Metin)**, YL Tezi, İnönü Üniversitesi SBE, Malatya, 1995 s. 323-327; İBB Atatürk Kitaplığı, No: **OE_Yz_0901_01**, s. 22b-24a. Şiir mecmuasındaki IV. ve V. bendler *Dīvan*’da sırasıyla V. ve IV bende karşılık gelmektedir.

⁵⁰¹ Kayabaşı: “dil-hānesini”

- 4 Ceħd itmez iseñ āb-ı ħayāt içmege ey dil
Hicr āteşine derdile giryān olamazsın
- 5 Vāħdet gülini bāğ-ı cihānda deremezsin
Cān gülşenine murğ-ı ħoş-elĥān olamazsın
- 6 Aşďāf-ı me‘ ānide olan dürr-i yetīme
Mālik olamazsın yine ‘ummān olamazsın
- 7 Sır sakla eyā tālib-i Hāk cān sözüñ işit
Ser virmez iseñ şāhib-i meydān olamazsın
- 8 Terk itmez iseñ cismüni cānān olamazsın
Derviş olamazsın yüri sultān olamazsın

II

- 1 Fehm eyler iseñ maẖharsuñ⁵⁰² zāt-ı sıfātuñ
İdrāk idegör menba‘ ısuñ āb-ı ħayātuñ
- 2 Dil ħānesini pāk idegör Ĥaĥķ’uñ evidür
Zāhid yüri yüz var ise lāt menātuñ
- 3 Baħrile öküş baħr-ı şıfāt içre velākin
İrişmediler ھا‘ rına ħiç lücce-i zātuñ
- 4 Nefsüñ seni çün merkeb ide menzil alınmaz
Ceħd eyle ki bu yolda senüñ nefis ola atuñ

[5b]

- 5 Nüş eyleyeli cām-ı lebüñ cür‘ asıñ ey dost
Ĥiç lezzeti yokdur bilürem ƣand [u] nebātuñ
- 6 Zülfinde yüzüñ görmege ey dil taleb it kim
‘İd ola günüñ her gice[si] Ƙadr Berat’uñ

⁵⁰² Kayabaşı: “naẖarsın”

7 Bil mebdе'ini 'ārif iseñ añla me' ādı⁵⁰³

Ẓulmet gide pūr-nūr ola cümle cihātuñ

8 Terk itmez iseñ cismüni cānān olamazsın

Dervīş olamazsın yūri sulṭān olamazsın

III

1 Ey dil bula gör cehdile⁵⁰⁴ bir dil-ber-i hem-dem

Hem ḥāl ola aḥvālüne hem sırruna maḥrem

2 Dilşād oluruz cevrine cānānımızuñ biz

Dest-i ḡam ile eyler ise ḡāmetimüz ḡam

3 Dīvānelerüz zūlf-i hevāsında ḡabībūñ

Birdür bize 'ālemde bugün şād ile hem ḡam

4 Ḥayrān ola ger şoḡbetümüz seyr ide Ḥüsrev

Raḡşān ola hem cāmımızuñ devrine⁵⁰⁵ hem Cem

5 Mest eyleyeli rūḡumuzu bāde-i vaḡdet

Bir çöpçe degil 'aynumıza bu iki 'ālem

6 Rūḡ-ı yārīñ 'adnine göñül ḡāline düşdi

'Ayb eylemeñüz ki dāneye meyl eylese ādem

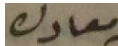
7 'Aşḡ ehline serdār olayım dir iseñ ey dil

Derd iste yūri derdine var isteme merhem

8 Terk itmez iseñ cismüni cānān olamazsın

Dervīş olamazsın yūri sulṭān olamazsın

⁵⁰³ Mecmuada sehven yazılmış olması muhtemel “menāzi” kelime yerine anlam bütünlüğünü sağlayan “me' ādı” kelimesi tarafımızdan tercih edilmiştir. Nitekim, *İBB OE_Yz_0901_01* numaralı

Divan'da v. 23a'da “me' ādı” şeklindedir.

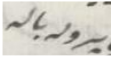
⁵⁰⁴ Kayabaşı: “dinde”

⁵⁰⁵ Kayabaşı: “derdine”

- 1 Aldanma gönül ‘ārif iseñ fikr [ü] hayāle
Tebdīl ide gör firqatüni bunda vişāle
- 2 Maḳşūdına irüşmedi her kim ki cihānda
Dil virdi ise ğaflet ile milk ü māle
- 3 Dil şem‘-i ruḥuñ şevḳ ile yandı tutuşdı
Pervāne-şıfat yakmadı hıç per ile bāle⁵⁰⁶
- 4 Seyrāne düşüp gezme şaḳın der-be-der ey dil
Gel mülk-i me‘ ānide iriş ‘ ayn-ı zülāle
- 5 Firqatde şānur şām [u] seḫer-zārım⁵⁰⁷ işiden
‘ Āşıkıların eglencesidür āh ile nāle
- 6 Biz rûze-i hecrinde görüp ḳaş-ı hilālın
Ḳurbān ideriz cānumızı ‘ id-i vişāle
- 7 Meyḫāne-i ‘ aşḳ içre bugün bir büt-i tersā
Mest itmek için destimize şundı piyāle
- 8 Terk itmez iseñ cismüni cānān olamazsın
Derviş olamazsın yûri sulṭān olamazsın

V⁵⁰⁸

- 1 Cānāna ḳaçan ‘ işve [ile] bir naḫar eyler
Yeksān olanı ḫākile ol demde zār⁵⁰⁹ eyler

⁵⁰⁶ Mecmuada ifadesindeki “ و (vav)” harfi sehven yazılmış olup, vezin ve anlam gereği “per ile bāle” ifadesi tercih edilmiştir.

⁵⁰⁷ Kayabaşı: “nālüm”

⁵⁰⁸ Bu bendin 3. beyti şiir mecmuasında mevcut değildir. Eksik olan beyit Kayabaşı’nın hazırladığı *Divan*’ da şöyledir: “Dil hānesine ğamzelerün seyr ide gelse/ Cān ḳarşu çıkar ‘ izzetile aña yer eyler.” (s. 326)

⁵⁰⁹ Kayabaşı: “zeber”

- 2 Hāşşiyet-i ‘aşkuñ şanemā kanlı yaşımı
Pâyına nişâr itmege la‘l-i güher eyler
- 3 Öldürmek ile kor mı kaşuñ ‘âşık-ı cānā
Maḥşer saçınuñ ince ḥisābı neler eyler
- 4 Gülşende lebüñ sırrını güş eyledi şebnem
Pür gonçeler ağzını gül-āb ile ter eyler

[6b]

- 5 Ma‘zür buyur yoluna cān oynasa **Aḥmed**
Derviş olan tuḥfesini mā-ḥazar eyler
- 6 Nāz ile tekellüm itmedigüñ⁵¹⁰ bakmadıguñ қо
Neyler menüm cānuma ol ğamzeler eyler
- 7 Terk itmez iseñ cismüni cānān olamazsın
Derviş olımazsıñ yüri sulṭān olamazsın

[7]⁵¹¹

Aḥmedī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Ḥaḳḳ’a⁵¹² kulluk itmeyen cānānı bilmez kandedür
Kendözini kıl şanur sulṭānı bilmez kandedür
- 2 Gülşen-i küyında yārüñ olmayanlar cilvekār
Şüretā ṭāvūs ise cevlān bilmez kandedür
- 3 Bilmeyen ‘ilm-i ledünni dört kitābı oқısa
Zāhirā ‘ālimdür ol Qur’ān’ı bilmez kandedür
- 4 Kurtulup emmāreden levvāmeye meyl eylemez

⁵¹⁰ Kayabaşı: “idüben”

⁵¹¹ Er, **a.g.e.**, s. 189; İBB Atatürk Kitaplığı, No: **OE_Yz_0901_01**, s. 44a-44b.

⁵¹² Er: “ışka”

Nefsüñ idrāk itmeyen sultānı bilmez kandedür

- 5 Ten libāsuñ çāk idüp terk itmeyenler **Ahmedā**
Qalbi⁵¹³ fersüdedür kim ol cānı bilmez kandedür

[8]⁵¹⁴

Seyyid Nesimī

[Mefā^c ilün/ Mefā^c ilün/ Mefā^c ilün/Mefā^c ilün]

- 1 Seherde gül yüzün cānā ki gülşende gül-āb oynar
Anı görüp şafāsından felekler āfītāb oynar
- 2 Aceb ki zāt-ı mazharsın nazirūñ yoqdur ey dil-ber
Vücūduñ nūr-ı balqından cemālinde niqāb oynar
- 3 Görenler gābgabuñ ider gel ey ‘āşık temāşā kıl
La‘ lden hoqqa altundur mu‘ allaq durmuş āb oynar
- 4 Ferahdan cümle ‘uşşākuñ niyāzı göklere ağıdı
Hasedden zāhid-i huşkuñ qabāğunda hābāb oynar

[7a]

- 5 Cihān ‘aksine düşmüşdür meger āhir zamān oldu
Qafesde tūtī-i qumrī çemenlerde ğurāb oynar
- 6 Quruldı meclis-i şāhuñ çalındı çeng def kânün
Terennümler kıllur muṭrib ara yerde şarāb oynar
- 7 **Nesimī** işbu ahvālūñ tāsāsından taḥayyüрдür
Hiṭābuna irdi saṭrancuñ od yel şu türāb oynar

⁵¹³ Er: “kālīb-ı”

⁵¹⁴ Farklılıklar olmakla birlikte Azerî Türkçesiyle yazılmış bir benzerleri için bkz.: Hamid Araslı, **İmamüddin Nesimī Seçilmiş Eserleri**, Lider Neşriyat, C.I, Bakü, 2004, s. 197; İBB Atatürk Kitaplığı No: OE_ Yz_0324 s. 79b-80a.

[9]⁵¹⁵

Seyyid Nesîmî

[Fe' ilâtün/ Fe' ilâtün /Fe' ilâtün /Fe' ilün]

1. Dün [ü] gün fikr iderem⁵¹⁶ men ki bu pürkâr(?)⁵¹⁷ nedür
Gerdiş-i çarḥ-ı felek künbed-i devvâr nedür
2. Bu toḡuz çarḥ-ı mu' allak neden olmuş tertîb
Felek altında kamer kevkeb-i seyyâr nedür
3. Felegüñ aşlı nedendür melegüñ aşlı neden
Âdemüñ şüretine bunca talepkâr nedür
4. Yil [ü] şu toprak [u] od adı nedendür Âdem
Âdeme secde kılop iblîse inkâr nedür
5. Mûsî-i Tûr nedür Şiblî vü Manşûr nedür
Ejdehâ⁵¹⁸ olan ağaç rişte ile dâr nedür
6. Güneşüñ kursı nedür şu' le virür yer yüzine
Yine bu meş' alede nâr nedür nûr nedür
7. Ka' be vü deyr nedür ğayr nedür seyr nedür
Mescid [ü] meygede vü ḥırḳa-i zünnâr nedür
8. Arınuñ⁵¹⁹ ṭab' ına baḳ bal neden zehri neden
Yine bir yerde 'aceb genc nedür mâr nedür
9. 'İlm ü Qur'ân Ḥadîs şabr ü 'aḳl ile ders
Cümle bir ma' nâ imiş bunca bu tekrâr nedür

⁵¹⁵ Mecmuada 13 beyitten oluşan bu şiir *Divan*'da 17 beyitten müteşekkildir. Beyit ve mısra düzeni farklı olan şiirin bir benzeri için bkz: Hüseyin Ayan, **Nesîmî: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni I-II**, TDK Yay., Ankara, 2020, s. 305; Nesîmî, **Nesîmî Divânı**, TBMM Ktp. AEK, no: 197307805, y.y., H. 1260, s. 48.

⁵¹⁶ Ayan: "muntazıram"

⁵¹⁷ Ayan: "pergâr". Bu kelime mecmuada "pürgar" şeklinde yazılmıştır.

⁵¹⁸ Mecmuada "ejderha" şeklindeki ifade vezin gereği "ejdeha" olarak yazılmıştır.

⁵¹⁹ Ayan: "bir meges"

[7b]

10. Gel ki şimdi bu kamu müdde'iler körlüğüne
Saña āsān ideyim bunca bu düşvār nedür
11. Kim ki bilmez özini bilmez⁵²⁰ pīrlər sözini
Kendi öziñ añlamayan bilmedi bu kār nedür
12. Kim ki pervāne-şifat 'aşka yanmaz ne bilür
Ol ne bilsün ki bu pertev-i envār nedür
13. Terk evindesin eger hem çü **Nesīmī** olasın
Bir gün olur diyesün cübbe vü destār nedür

[10]⁵²¹

Seyyid Nesīmī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

1. Ālemi kıldı münevver şol recā⁵²² māhī görün
Ḳudretu 'llāh cemālī Ḳudretu 'llāh görün
2. Hūblaruñ şāhı ezelden şol şanemdür tā-ebed
Devleti hüsni muḥalleddür hūblaruñ şāhı görün
3. “Mü'minüñ mir'atı mü'mindür”⁵²³ didi Ḥayru'l-beşer
Gözü[y]i arı⁵²⁴ tutun gözgüde Allāh'ı görün
4. Gözleri kaşı ruḥuñ zūlf-i çerīdür hüsnünüñ
Leşkeri yağmacı şol fettān şehinşāh[ı] görün
5. Rāzumı fāş itdi āhum 'āleme çaқdı meni
'Āşıkı rüsvā kılan şol perdedür āhı görün

⁵²⁰ Ayan: “bilemeye”

⁵²¹ Bkz: Ayan, **a.g.e.**, s. 457; Nesīmī, **Nesīmī Divānı**, TBMM Ktp. AEK, no: 197307805, s. 62.

⁵²² Ayan: “yüzi”

⁵²³ “Mü'min, mü'minin aynasıdır” anlamına gelen Hadis-i Şerif zikredilmiştir.

⁵²⁴ Ayan: “şāfi”

6. Zāhidūñ maḳṣūdı⁵²⁵ cennet ‘ aşıkuñ maḳṣūdı hū⁵²⁶
Zāhidūñ rāyına baḳuñ⁵²⁷ ‘ aşıkuñ rāhı görün
7. Hāk-i dergāhından oldı her başiretlü başar
Ey naẓar ehli gelüñ şol hāk-i dergāhı görün
8. ‘ Anber-efşān ca‘ d-ı zūlfüñ arzular göñlüm anuñ
Şol uzun endişelerden⁵²⁸ dest-i kūtāhı görün

[8a]

9. Zūlf ile ruḥsārını her kimse kim gördi şām⁵²⁹
Öyle⁵³⁰ bir yerde cem itmiş sehergāhı görün
10. Pīr-i Ken‘ an’uñ ‘ Azīz’i Mısr-ı ḥüsnüñ Yūsuf’ı
Yüzine baḳuñ zenaḥdānundaki çāhı görün
11. Dil-berüñ rāhında⁵³¹ hāk oldı Nesīmī’nüñ teni
Hākḳ’a minnet şol faḳīrūñ⁵³² ḥaşmet-i cāhı görün

[11]⁵³³

Seyyid Nesīmī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Ehl-i İslām⁵³⁴ işleri şol demde inkār itdiler
Çün Hüseyin’i Halep şehrinde ber-dār itdiler
- 2 Seyyide zulm⁵³⁵ itdiler⁵³⁶ cevri⁵³⁷ ile Hākḳ’ı başdılar

⁵²⁵ Ayan: “matlūbı”

⁵²⁶ Ayan: “dost”

⁵²⁷ Ayan: “re ‘yi anuñ ḥaḳ mıdur”

⁵²⁸ Ayan: “endişelü”

⁵²⁹ Ayan: “didi”

⁵³⁰ Ayan: “şām ile”

⁵³¹ Ayan: “yolunda”

⁵³² Ayan: Hākdan oldı cāh u ḥaşmet”

⁵³³ Bkz.: Ayan, **a.g.e.**, s. 376.

⁵³⁴ Ayan: “imān”

⁵³⁵ Ayan: “cevri”

⁵³⁶ Ayan: “eyleyüp”

⁵³⁷ Ayan: “zulm”

“Ahsen-i takvīm”⁵³⁸i gör kim nice inkār itdiler

3 Kādīler fetvā virdi Hakk’ı bātıl didiler⁵³⁹

Küfr terk idüp imāna gelmeklige ‘ār itdiler

4 Hakk baña emr itdi söyle didi ben de söyledüm⁵⁴⁰

Sözlerüm destān⁵⁴¹ ‘ālemde tekrār itdiler

5 Bileyüp bıçaqları çünkim tenime kıydılar⁵⁴²

Şağ iken men miskīni gör nice bīmār itdiler

6 Yüzdiler hañçerler ile etim ile derimi

Yas idüp gökde melekler cümlesi zār itdiler

7 Ey Nesīmī vāşıl oldun Hālīk-i Raḥmān’a sen

Cennetü’l-me’vāy⁵⁴³ buldun⁵⁴⁴ yerin⁵⁴⁵ gülzār itdiler

[12]⁵⁴⁶

Seyyid Nesīmī

[Müstef’ ilün / Müstef’ ilün/ Müstef’ ilün / Müstef’ ilün]

1 Allāhu ekber ey şanem ḥüsnüne⁵⁴⁷ ḥayrān olmuşam

Qavs-ı kızahdur⁵⁴⁸ kışların yāyına kırbān olmuşam

2 Yüziñdür⁵⁴⁹ ol cennetüñ güli boyuñ ḥaķīkat serveri

‘Aşķında men bülbül gibi ‘ālemde destān olmuşam

⁵³⁸ “Ahsen-i Takvīm” ifadesi “Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.” (et-Tin 95/4) meālindeki âyette geçmektedir.

⁵³⁹ Vezin aksamaktadır.

⁵⁴⁰ Ayan: “Hakk maña söyle diyu emr itdi hem de söyledüm”

⁵⁴¹ Ayan: “destān idüp”

⁵⁴² Ayan: “Yüzdiler çıkardılar çün kim Nesīmī’nün tenin”

⁵⁴³ Ayan: “me’vā”

⁵⁴⁴ Ayan: “bulup”

⁵⁴⁵ Ayan: “yirüñi”

⁵⁴⁶ Şiirin benzerleri için bkz: Ayan, a.g.e., s. 496; İBB Atatürk Kitaplığı No: OE_Yz_0324 v. 111b.

⁵⁴⁷ Ayan: “ḥüsnünde”

⁵⁴⁸ Mecmuada ifadesinin sehven yazılmış olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu kelime yerine anlam itibarıyla mısraya uyan “kızah” kelimesi tercih edilmiştir.

⁵⁴⁹ Ayan: “yüzüñ durur”

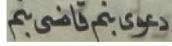
[8b]

- 3 Kevn mekândan geçmişem ma' nâ şerābuñ içmişem
Cānān⁵⁵⁰ yüzini görmişem başdan başa⁵⁵¹ cān olmuşam
- 4 Da' vā menem şāfi⁵⁵² menem münkir menem rāzī menem
Hem dāğ ile yazı menem⁵⁵³ men külli devrān olmuşam
- 5 Şūfi menem şāfi menem kevneyn⁵⁵⁴ şarrāfi menem⁵⁵⁵
Kāfi menem şāfi menem her derde dermān olmuşam
- 6 Zāhid menem 'ābid menem 'āşī menem fāsık menem
Mü'min menem kāfir menem men külli insan olmuşam
- 7 Uçmağ ile Rıdvān menem Mūsā⁵⁵⁶ menem şu' bā[n]⁵⁵⁷ menem
Dānā⁵⁵⁸ ile nādān menem in olmuşam ān olmuşam
- 8 Geh çıkmışam 'īsā gibi çarhuñ evinde(?)⁵⁵⁹ durmuşam
Geh varmışam Yūsuf gibi Mısr'ında sultān olmuşam
- 9 Şāhib-kırān-ı⁵⁶⁰ kudretem yāķūt -ı kāndur vaḥdetem
Gelir Nesīmī'yem bugün ḥāk ile yeksān olmuşam

⁵⁵⁰ Ayan: "cānāne"

⁵⁵¹ Ayan: "ayağ"

⁵⁵² Sehven "şāfi" ifadesi tekrar edilmiştir. İBB OE_Yz_0324 numaralı Seyyid Nesīmî Divanı'nda

 "da' vā menem gāzī menem..." ifadesinde görüldüğü üzere doğrusu "kādi" şeklindedir.

⁵⁵³ Ayan: "Dağı menem yazı menem"

⁵⁵⁴ Ayan: "kāfi menem"

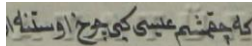
⁵⁵⁵ Ayan: "şāfi menem"

⁵⁵⁶ Ayan: "tamu"

⁵⁵⁷ Ayan: "nīrān"

⁵⁵⁸ "Dānā" ifadesi hatalı harf dizilimi neticesinde sehven "nādā" şeklinde yazılmıştır.

⁵⁵⁹ Mecmuada ifadesi, İBB OE_Yz_0324 numaralı Seyyid Nesīmî Divanı'nda

 şeklinde devam eden mısra da "üstüne" şeklindedir. Aynı şekilde Hüseyin Ayan'ın hazırladığı *Seyyid Nesīmî Divanı*'nda ilgili kelime "üstüne" şeklindedir.

⁵⁶⁰ Ayan: "şarrāf-ı baḥr-ı"

[13]⁵⁶¹

Seyyid Nesîmî

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 Her yaña kim baktuñ ise anda sen Allāh'ı gör
 Çancaru kim seyr idersün⁵⁶² “şemme vechu 'llāh”ı⁵⁶³ gör
- 2 Bu ikilik perdesinden geç hicābı ref' kıl
 Gel bu birlik ravzasından baķ bu sırru 'llāh'ı gör
- 3 Geç enāniyyet sözinden göñlüni vīrāne kıl
 Nicesün⁵⁶⁴ tizcek bulursun⁵⁶⁵ “küntü kenzu 'llāh”ı⁵⁶⁶ gör
- 4 Hacc-ı ekber kılamak isterseñ gel ey zāhid berü
 Mü 'minün⁵⁶⁶ ħalbi içinde sen bu beytu 'llāh'ı gör
- 5 Cān göziyle baķduñ ise kāinātuñ ' aynına
 Andan özge nesne var mı ħasbūna 'llāh'ı gör

[9a]

- 6 Munkir-i ru'yet degülseñ şūret-i Ĥaķ görmege
 Baķduğı[n]ca her nazarda ' ayn-ı zātu 'llāh'ı gör
- 7 Levh-i iĥlāş eyledünse göñlüñi ey müttakī
 Kürsī-i Raĥmān'a ağdın anda⁵⁶⁷ ' Arşu 'llāh'ı gör
- 8 Ölmeden nefsi ödürürsen cismüne olur necāt

⁵⁶¹ Şiir mecmuasında on beyitten oluşan bu şiir divanda dokuz beyitten oluşmaktadır. Mecmuadaki şiirde bulunan 9. beyit divanda mevcut değildir. Bkz.: Ayan, **a.g.e.**, s. 304; İBB Atatürk Kitaplığı No: **OE_Yz_0324** s. 49b; Nesimî, **Nesîmî Divânı**, TBMM Ktp. AEK, no: 197307805, s. 36.

⁵⁶² Ayan: “‘azm kılsañ”

⁵⁶³ “Şemme vechu 'llāh” ifadesi “Doğu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.” (Bakara 2/115) meâlindeki âyetin kısaltılmış halidir.

⁵⁶⁴ Ayan: “kim nice”

⁵⁶⁵ Ayan: “bulursan”

⁵⁶⁶ Ayan: “‘aşıkun”

⁵⁶⁷ Ayan: “uşta”

Nefḥa-i Rūḥu'l-Ḳudūs'den maḥẓ-ı⁵⁶⁸ Rūḥu'llāh'ı gör

9 Bunca yıldur ki baḳarsuñ defter-i dīvānesin

Diñle 'āşıklar dilinden sen bu sırru'llāh'ı gör

10 'İlm-i ḥikmetden bilürseñ gel berü gel ey ḥakīm

Sen Nesīmī mantığından diñle Fazlu'llāh'ı gör

[14]⁵⁶⁹

Seyyid Nesīmī

[Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

1 Yüzüñ ḥarfinden ey dil-ber açıldı cümle bâbu'llāh

Okur 'āşıqlaruñ her ān⁵⁷⁰ beyān-ı “küntü kenzu'llāh”

2 Қаsuñla kirpigüñ zülfüñ beyānuñ kıldı 'ārifler

Bilüpdür ebcedüñ sırruñ anuñ adıdur ehlu'llāh

3 Yüzüñ elḥamdü'lillāhdur anuñçün yedi āyetdür

Yazılmış қаşları⁵⁷¹ gördüm aceb satır-ı kelāmu'llāh

4 Temāmen muşḥaf gördüm okudum ḥarf-bā-ḥarfen

Görünmez gözime bi'llāh bi-ḡayri “şemme vecḥu'llāh”

5 Bu bālā-yı dil-ārāyı temāşā eylemek ey dil

Aceb şüret aceb hey'et aceb tūr-ı Kelāmu'llāh

6 Acā'ib mazḥarı Ḥaḳ'dur Resūlu'llāh⁵⁷² eḥad⁵⁷³ dāim

Eger Ḥaḳ'dur desem vācib 'Alī⁵⁷⁴ celle celālu'llāh

⁵⁶⁸ ifadesi anlam itibariyle incelendiğinde “maḥẓ (محض)” şeklinde yazılması gerekirken sehven “ظ” harfiyle yazılmıştır.

⁵⁶⁹ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324, s. 148a; Nesīmī, Nesīmī Divānı, TBMM Ktp. AEK, no: 197307805, s. 50.

⁵⁷⁰ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “oḳur anı müderrisler”

⁵⁷¹ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “naḳşla”

⁵⁷² İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “Huvalāhü'l”

⁵⁷³ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “ebed”

⁵⁷⁴ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “budur”

- 7 Huve'l-evvel huve'l-âhîr huve'l-hâdi yâ Mehdî
‘Ali ferzendisûñ şâhâ ki sensin bâ-i bismi'llâh

[9b]

- 8 ‘Alî sensin velî sensin vaşiyy-i Hâk Nebî sensin
Velî gerçeklerüñ şâhî ki sensin sırr-ı kurbu'llâh⁵⁷⁵
9 Melâ'ik Âdem'i hâki⁵⁷⁶ anuñ nuṭṭunda⁵⁷⁷ gūyâdur
Nesîmî hastaya sensin Mesîh zât-ı rûḥu'llâh

[15]⁵⁷⁸

Ḳaygusuz Abdâl

[7'li hece]

I

- 1 Allâh Allâh yaradan
- 2 Günde biñ⁵⁷⁹ kez cür' adan
- 3 Yâr ile bâr⁵⁸⁰ olagör
- 4 Çıksuñ ez-kül aradan⁵⁸¹

II

- 1 Şakla gönül bostānuñ
- 2 Şu şıgırı girmesün
- 3 Key şakın uçurursın
- 4 Ḳandili⁵⁸² minâreden

⁵⁷⁵ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “faḫlu'llâh”

⁵⁷⁶ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “Ḥavvâ”

⁵⁷⁷ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “nuṭṭıyla”

⁵⁷⁸ Şiir mecmuasındaki 5'inci ve 6'ncı mısralar Abdurrahman Güzel'in hazırladığı *Kaygusuz Abdal Külliyyatı*’nda mevcut değildir. Bkz.: Abdurrahman Güzel, *Şehzâde Alaâddin Gaybî Kaygusuz Abdal Külliyyatı*, TDK Yay., Ankara, 2021, s. 873-874; İBB Atatürk Ktp. BEL_Yz_K_0606_03, s. 47a-48a.

⁵⁷⁹ Güzel: “beş”

⁵⁸⁰ Güzel: “yâr”

⁵⁸¹ Güzel: “agyâr çıksun aradan”

⁵⁸² Güzel: “kağnıyı”

III

- 1 Țıfılleyñ dem-be-dem⁵⁸³
- 2 Dombu dombu⁵⁸⁴ söyleme
- 3 Mañşürleyin olursun
- 4 Bilmezsın müdāraden

IV

- 1 Fīl yükün ıarınca
- 2 Yükleme⁵⁸⁵ çekebilmez
- 3 Lā' l-i gevher⁵⁸⁶ güheri⁵⁸⁷
- 4 Umma senk-i ıaradan⁵⁸⁸

V

- 1 Șacca varan kişiler
- 2 Șātır yapmak işidür
- 3 Kulāğuzsuz kuş uçmaz
- 4 Bunca dağ [u] dereden

VI

- 1 Șacca varam deyürsün
- 2 Șaçan vardun ıacca sen
- 3 Geçdigüñ ıum deryāsı
- 4 Geçer görür bu aradan

⁵⁸³ Güzel: “Dem-be-dem davul gibi”

⁵⁸⁴ “Yamrı yumrı, hızlı” anlamdaki Kırgız Türkçesi ikilemesi olan “ombul-dombul” ifadesinin bir benzeridir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: İsmail Ulaş, “Kırgız Türkçesinde İkilemeler”, **Akademik Bakış**, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Kırgızistan, Ekim 2007, S. 13, s. 6, (Çevrimiçi) <https://acikerisim.siiirt.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12604/2131/k%C4%B1rg%C4%B1z%20t%C3%BCrk%C3%A7esinde%20ikilemeler.PDF?sequence=1&isAllowed=y>, 17 Ağustos, 2021.

⁵⁸⁵ Güzel: “vurma ki”

⁵⁸⁶ Güzel: “yākūt”

⁵⁸⁷ Güzel: “kıymeti”

⁵⁸⁸ Güzel: “hāreden”

VII

- 1 Erenler⁵⁸⁹ bu yollara⁵⁹⁰
- 2 Cān⁵⁹¹ ile bāş oynadır
- 3 Sende gerçek er isen
- 4 Baḳmagıl kenāreden

VIII

- 1 Sen insānı şorarsuñ
- 2 Hāḳ’dan ayru degildür
- 3 Zāt [u] şıfātı muṭlaḳ⁵⁹²
- 4 Hırḳası çār-pāreden

IX

- 1 İnsān nūr-ı ḳadīmdür
- 2 Haste degül hekimdür
- 3 Sen daḥi insān iseñ⁵⁹³
- 4 Añla bu eş^c āreden

X

- 1 Ḳayḡusuz’uñ hünery⁵⁹⁴
- 2 Hālva ile büryān yimek⁵⁹⁵
- 3 Andan özge⁵⁹⁶ hünery
- 4 Umma sen⁵⁹⁷ bī-çāreden

[10a]

⁵⁸⁹ Güzel: “‘āşıḳlar”

⁵⁹⁰ Güzel: “bu meydānda”

⁵⁹¹ Güzel: “‘ışḳ”

⁵⁹² Güzel: “Şıfātı nūr-ı muṭlaḳ”

⁵⁹³ Güzel: “Eger aklun var ise”

⁵⁹⁴ Güzel: “Bu Ḳayḡusuz Abdāl’un”

⁵⁹⁵ Güzel: “Hünery ni‘ met yimek”

⁵⁹⁶ Güzel: “artuk”

⁵⁹⁷ Güzel: “bu”

Seyyid Nesîmî

[Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

- 1 Ey muvaḥḥid gel berü kim Ḥaḳ nişānı sendeür
“Alleme ‘l-esmāy”⁵⁹⁹ bilgil ki tercemānı sendeür
- 2 Dört mevālīd⁶⁰⁰ üç ṭabīat⁶⁰¹ añla Ḥaḳ’dan şeş cihāt
“Men ‘aref”⁶⁰² sırrını bellu kıl beyānı sendeür
- 3 Ger bilürsün nefsinı ‘ayne’l-yakīn bildün Ḥaḳkı
Şüphesiz etme gümānı “seb‘u’l-meşānı”⁶⁰³ sendeür
- 4 Ḥaḳ bâkî ol ḥaḳīkat dünyede ey müttakî
Menzil-i tevḥīdî ‘ömr-i cāvidānı sendeür
- 5 Āşinālıḳdan eger vākıfsun ey bālā⁶⁰⁴ nazār
Va‘de-i “ḳālū belā”⁶⁰⁵ ‘ahdi emānı sendeür
- 6 Özge yerde isteme Ḥaḳḳ’ı yakīn bil dā’imā
Nuṭḳ olup söyler gümānsız Ḥaḳ mekānı sendeür
- 7 Kāf [ü] nūnuñ sırrıdur bu kâinātuñ varlığı
Dünyede⁶⁰⁶ kevn [ü] mekānuñ in [ü] ānı sendeür
- 8 Bu ḥisābı ger bilürseñ ey Nesîmî ‘ārif ol
Her ṭarafdan söyliyen Ḥaḳḳ’uñ lisānı sendeür

⁵⁹⁸ Şiirin bir benzeri için bkz.: İBB Atatürk Kitaplığı OE_Yz_0324 s. 85b-86a.

⁵⁹⁹ “Alleme ‘l-esmā” ifadesi “Ve Âdem’e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklerle gösterip ‘Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin’ dedi.” (Bakara 2/31) meâlindeki âyette geçmektedir.

⁶⁰⁰ İBB Atatürk Kitaplığı OE_Yz_0324: “ṭabāyī”

⁶⁰¹ İBB Atatürk Kitaplığı OE_Yz_0324: “mevālīd”

⁶⁰² “Kendini bilen Rabb’ini bilir” anlamındaki Arapça hadîsin başlangıcıdır.

⁶⁰³ Naslarda Kur’an ve Fâtiha sûresi için kullanılan bir terkiptir. (Bkz.:Abdurrahman Birişık, “es-Seb‘u’l-meşānı”, *DİA*, C. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 261-262).

⁶⁰⁴ İBB Atatürk Kitaplığı OE_Yz_0324: “ehl-i”

⁶⁰⁵ Allah’la yaratılışları sırasında insanlar arasında yapıldığı kabul edilen sözleşme için kullanılan bir tabirdir. (Yusuf Şevki Yavuz, “Bezm-i Elest”, *DİA*, C. VI, İstanbul, 1992, s. 106-108).

⁶⁰⁶ İBB Atatürk Kitaplığı OE_Yz_0324: “zübde-i”

[17]⁶⁰⁷

Nakşî

[Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün]

- 1 Hıtab-ı “‘ alleme’l-esmâ” rumûz-ı sırr-ı insândur
Kitâb-ı nokta-i evvel hakîkât ehl-i ‘ irfândur
- 2 Lisân-ı ‘ ilm-i esrârûñ o kim fehmi eylemez remzin
Görinür şüretâ insân velî sîretde hayevândur
- 3 Olar kim rûy-ı dil-dârı temâşâ itdi her yüzden
Çeke el ğayr-ı Hâk’ dan bu ma‘ nâ özge seyrândur
- 4 Kaçan kim ol kemân-ebrû girüb meydân-ı ‘ ışk içre
Ser-i⁶⁰⁸ ‘ uşşâkı top eyler anuñ kim zûlfi çevgândur

[10b]

- 5 Binâ-yı dest-i kudretten yıkılmaz bilmiş ol **Nakşî**
Libâsuñ tâzeler ancak akıllar bunda hayrândur

[18]⁶⁰⁹

Rûhî Bağdâdî

[Fe‘ ilâtün/ Fe‘ ilâtün/ Fe‘ ilâtün/ Fe‘ ilün]

- 1 Halka kîn eyleme var ise belâgat sende
Seni zemm eyleyen⁶¹⁰ sen medhile kıl şermende
- 2 Kimseye ağlama hâlûñ baña rahm eyle deyü
Cehd kıl eylesün üstüne ‘ âlem ğande
- 3 Ehl-i ‘ irfân ile külĥanda geçinmek yegdür

⁶⁰⁷ Atik, **Nakşî Ali Akkirmânî Divanı**, Buruciye Yay., Sivas, 2007, s. 186; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 24a-24b.

⁶⁰⁸ Atik: “sürüp”

⁶⁰⁹ Bkz.: Coşkun Ak, **Bağdatlı Ruhi Divanı Karşılaştırmalı Metin**, Uludağ Üniversitesi Yay., C. II, Bursa, 2001, s. 976; İBB Atatürk Kitaplığı, No: **Bel_Yz_K.000281**, s. 92a.

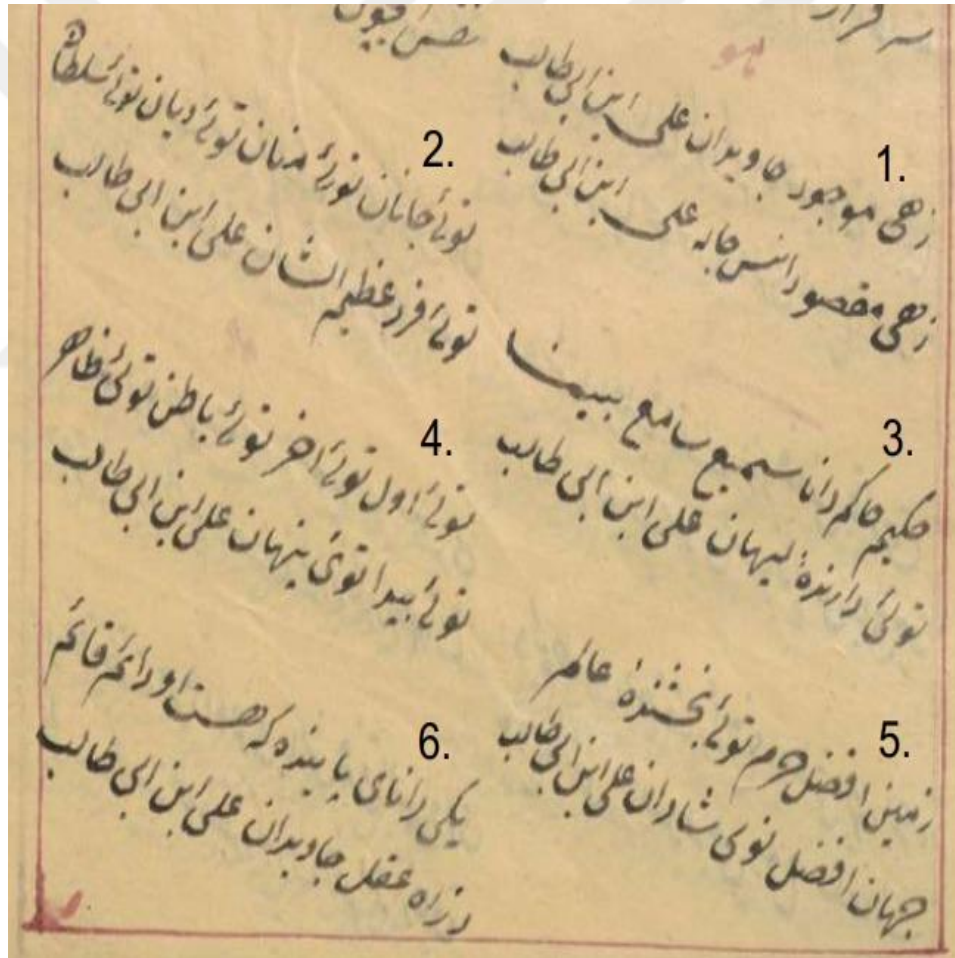
⁶¹⁰ Ak: “ideni”

Cühelā ile Һuzūr⁶¹¹ eylemeden gülşende

- 4 Pest ider Һadrini āһir kişinüñ ser-keşlük
Ser-firāz olur ‘ārifler ki ola efkende
- 5 Sākin-i kunc-i tevekkül ola gör ey **Rūḥī**
Nefs içün ‘ārif olan cāhile olmaz bende

[19]⁶¹²

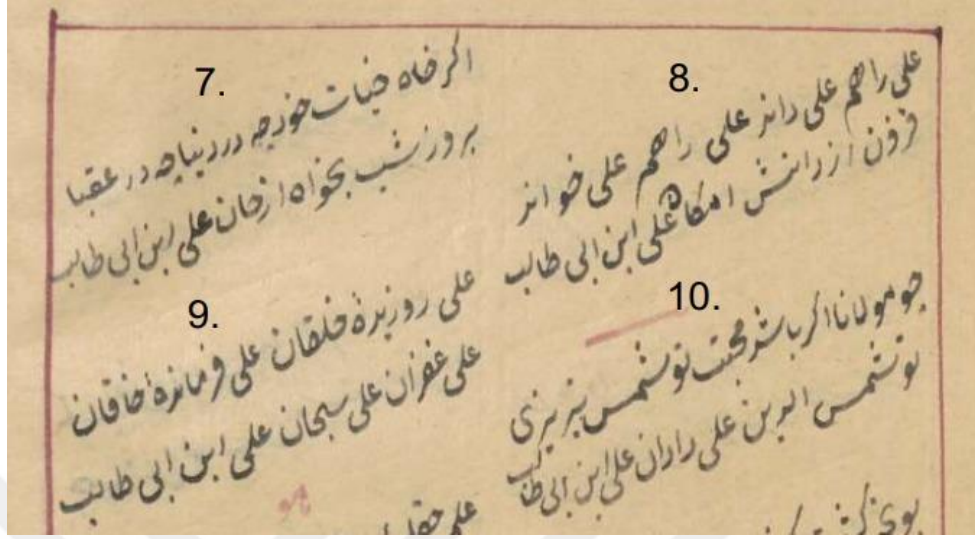
[?]

⁶¹¹ Ak: “şafā”

⁶¹² Farsça bir şiirdir.

[11a]

[20]⁶¹³

Sezāī

[Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

- 1 'İlm-i Hāḳḳ' iñ metni ādem şerḥidir bu kâināt
Zâtıdır ma' nā anıñla buldı her biri şıfāt
- 2 Bunca keşret kim zühūr itdi ider bir noḳṭadır
Devr ider ol noḳṭa āḫır buldı ādemde şebāt
- 3 Bu'l-aceb deryāyı gör kim mevcine yok inḳıṭā'
Aşlı bir deryā hevādan oldı emvāc-ı şıfāt
- 4 'Ārif isen "küntü kenz" iñ sırrını kendinde bul
Ġayra bakma girü senden saña irişür necāt
- 5 Rüşen eyler **Gülşenī**'niñ nūr-i feyzi ḳalbini
Andan irişüb **Sezāī** saña pes bāḳī ḫayāt

⁶¹³ Bkz.: Ali Rıza Özuygun, **Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi**, Atatürk Üniversitesi SBE, Dr. Tezi, Erzurum, 1999, s. 329-330; İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_K.000812/01, s. 10a.

[21]⁶¹⁴

Nakşî

[Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

- 1 Nedür mi' rāc-ı hāzret gör ne söyler bu sühan-dānı
Çıkup dil ism [ü] resminden gidermekdür bu unvānı⁶¹⁵
- 2 O kim nūr-ı haķīkatdür ki fer' olmuş vücūd içre
'Urūc itmekdürür aşla ki ya' nī rūh-ı sulţānı
- 3 Ayak "tahte's-serā"⁶¹⁶ oldu bāş fevka's-semā oldu
Geçüp kevneyne tolmağdur güzel⁶¹⁷ fehm eyle irfānı

[11b]

- 4 Görinür sırr-ı "ev ednā"⁶¹⁸ tekellümsüz kelām itmek
İki cān bir ten olmağdur bürinüb kalb-i insānı
- 5 Bedendür yer gönüldür gök anuñ refrefdürür 'ışkı
Çeker 'uşşākı ma' şūka olurlar cümleten fānī
- 6 Melek mürsel nebī şıgımaz bu cāy-ı vahşet-ābāda⁶¹⁹
Gönüldür azm ideñ anda ki cezb eyler Hudā anı
- 7 Haber al "lī meā'llāh"⁶²⁰dan eger te'vīle kādirseñ
Ve gerni bilmedüñ zāhid bu remz-i sırr-ı pinhānı
- 8 Anuñ Cibrīl aklıdur ki her giz Sidre'den cānā
Açup bāl [ü] perin her dem⁶²¹ kalur görmez bu ihsānı

⁶¹⁴ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 280-281; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 98b-99a.

⁶¹⁵ Atik: "elvānı"

⁶¹⁶ "Toprağın altında" manasına gelen bu ifade Tâhâ sûresi 20/6. âyetin sonunda geçmektedir. Âyetin meâli şöyledir: "Göklerde, yerde, ikisinin arasında ve toprağın altında ne varsa hepsi O'nundur."

⁶¹⁷ Atik: "oñat"

⁶¹⁸ "Ev ednā" ifadesi "Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu" (Necm 53/9) meâlindeki âyetin son kısmında geçmektedir.

⁶¹⁹ Atik: "dehşet-ābāda"

⁶²⁰ "Lī me' allāh" ifadesi "Benim Allah ile birlikte olduğum öyle bir vakit vardır ki; o vakitte, bana ne Hakk, bana ne Hakk'a yakın bir melek, ne de gönderilmiş bir nebî yaklaşabilir" anlamına gelen hadîs-i şerîfin başlangıcıdır.

⁶²¹ Atik: "geçmez"

- 9 Saña ol sen aña çün varmadan Mevlā münezzehdür
Ki yokdur kırb [u] bu‘ d anda ne şanduñ sen bu meydānı
- 10 Qadem başmaz iseñ zāhid eger sen mezheb-i yāre
Ne küfrüñ añladuñ anuñ ne ħör bildüñ bu ĩmānı
- 11 Yeter ey **Naķşī** el-ħaķ kim bular çün ‘ aķl-ı evveldür
Qabūl ider sözüñ añlar ħaķīķat ey kerem-kānı

[22]⁶²²

Mevlānā

[11’li Hece]

I

- 1 Müslümān menem rind-i ħarābāt
- 2 Yerim meyĥānedir işim melāmāt
- 3 Ne zāhidem ne zühdüm var ne ‘ ilmim
- 4 Ne t̤ā‘ at bilürem ne ħöd ibādāt

II

- 1 Ne dīnim ne ĩmānım ne mezheb
- 2 Ne mescid bilürem ne bang-ı qāmāt
- 3 Pelāsım arķamda nākus elimde
- 4 Keh zünnār quşanam keh ‘ alāmāt

III

- 1 Men ol [...] ⁶²³ maķāmem gīr(?) içinde
- 2 Velī ‘ aşķā getürmüşem irādāt
- 3 Çıķam meyĥāneden gülbenķ uram men
- 4 Ĥarābātem ħarābātem ħārābāt

⁶²² Bkz.: M. Tefik Oytan, **Bektaşiliğin İcüzü Dibi Köşesi Yüzü Ve Astarı Nedir?**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, C.I, 4.bs., İstanbul, y.y., s. 99.

⁶²³ Okunamayan kelime için bkz.:

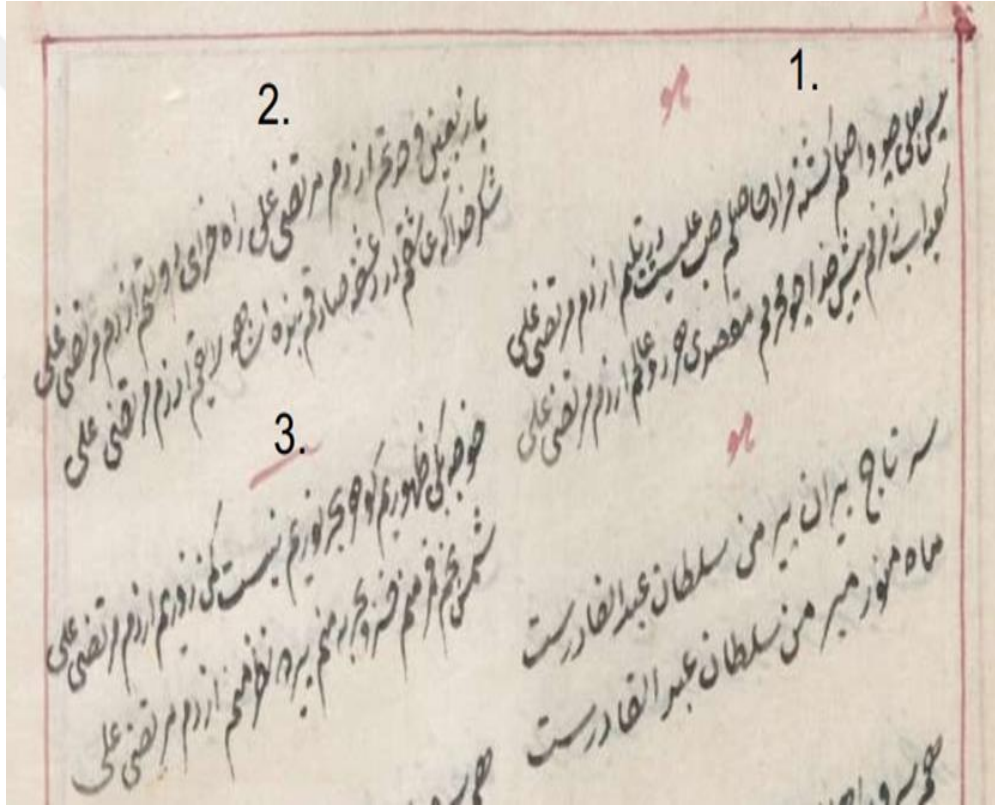
IV

- 1 Kes elüni āyāgunı dilini
- 2 İnende(?) nefsine virme irādāt
- 3 Eyā **Monlā Celāleddīn** ne sırdur
- 4 Adın zāhid özüñ rind-i ẖarābāt

[12a]

[23]⁶²⁴

[?]

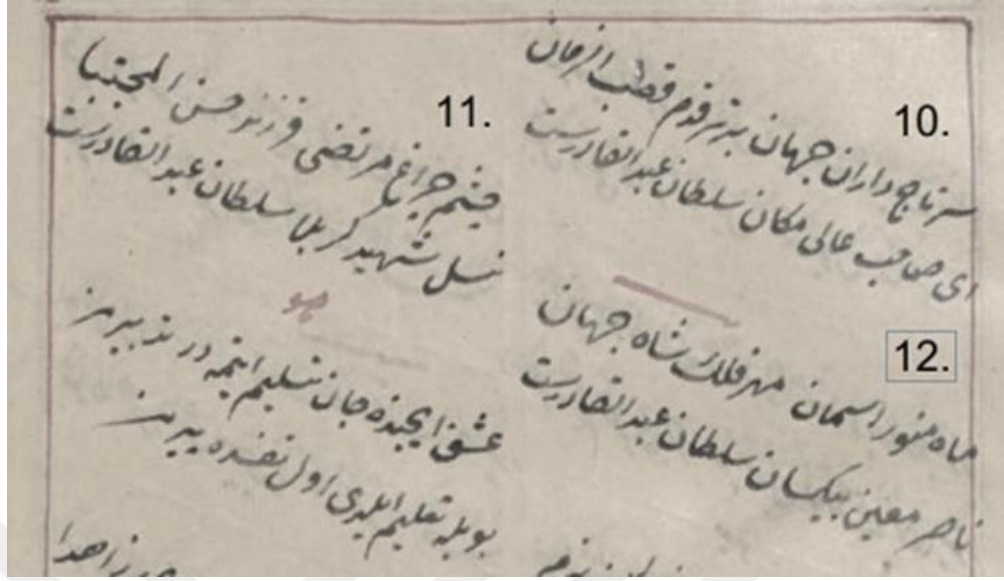

[24]⁶²⁵

[?]

⁶²⁴ Farsça bir şiirdir.

⁶²⁵ Farsça bir şiirdir.

[25]⁶²⁶

Hayālî

[Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

- 1 ' Aşk içinde cān teslīm itmedür tedbīrümüz
Böyle ta' līm eyledi evvel nefesde pīrümüz
- 2 Qays bir dīvāne-i bī-ḳayd imiş lākin bizüm
' Āleme şıyt [ü] şadā şālmış bizüm dīvānemüz
- 3 Kīmyā-yı ' aşḳa biz mālīklerüz ey zāhidā⁶²⁷
Bir ḳara toprak ise altun ider iksīrümüz
- 4 Şākīyā bezm-i ḳazādur kāse-i ser sāḡarī
Mey yerine ḳan sürerler bezmde şemşīrümüz
- 5 Ey Ḥayālî biz Kelāmu'llāh-ı nāṭıḳ olalı
On sekiz biñ ' ālem olmuşdur bizüm tefsīrümüz

⁶²⁶ Bkz.: Ali Nihat Tarlan, **Hayālî Bey Dîvânı**, Bühraneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1945, s. 196.

⁶²⁷ Tarlan: "ṭālīb bize"

[26]⁶²⁸

Ḥaṭāyî

[Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

I

- 1 Bendeyem men cān [ü] dilden pādīşāhumdur ' Alī
- 2 Gözlerüm nur-ı zīyāsı bedr-i māhumdur ' Alī
- 3 Yoluna ḥāk olduğum çeşm-i siyāhumdur⁶²⁹ ' Alī
- 4 Kıblegāhumdur Muḥāmmmed secdegāhumdur ' Alī

II

- 1 Men Ḥasan Ḥulku'r-Rızā'nuñ bir muḥibb-i āliyet
- 2 Ḥamdü'lillāh kim ḥasedle kibr [ü] kīnden ḥāliyet
- 3 Şāh Ḥüseyn-i Kerbelā'nuñ baş açık abdāliyet
- 4 Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ' Alī

[13a]

III

- 1 ' Askeri'ye ' asker olmak dileriseñ niyyet tām(?)⁶³⁰
- 2 Kıl tevellā ḥānedāna dīn-i Aḥmed bul temām
- 3 Ḥatm olıserdür emānet Mehdī-i āḥir zemān⁶³¹
- 4 Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ' Alī

IV

- 1 Ġāfil olma ey Ḥaṭāyî işbu dünya fānīdür
- 2 Her ne kim geldi cihāna⁶³² beş günün⁶³³ mihmānudur

⁶²⁸ Hatâyî Divanı'nda 7 bendden oluşan bu şiir mecmuada 4 bendden oluşmaktadır. 2. 3. ve 4. bendler şiir mecmuasında eksiktir. Bkz.: Sadeddin Nüzhet Ergun, **Hatâyî Divanı Şah İsmail Safevî Edebi Hayatı ve Nefesleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, 2.bs., İstanbul, 1956, s. 182.; İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02, s. 92b.

⁶²⁹ Ergun: "püştü penāhım"

⁶³⁰ Mecmuada tereddütlü okuduğumuz ifadesi Sadeddin Nüzhet Ergun'un hazırladığı *Hatâyî Divan*'ında "ey hümām" şeklindedir. İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02 numaralı yazma divan

nüshasında ise "ey hümām/benām" şeklindedir.

⁶³¹ Ergun: "beyn-el-enām"

⁶³² Ergun: "vücūda"

⁶³³ Ergun: "ālemin"

- 3 Bu kelāmı vird idinmek ‘ārifūñ erkānudur
- 4 Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘Alī

[27]⁶³⁴

Seyyid Nizāmoğlu

[Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün]

- 1 Bu ‘aşk bir baḥr-i ‘ummāndur buna ḥadd [ü] kenār olmaz
Delilüm sırr-ı Qur’ān’dur bunu bilende ‘ār olmaz
- 2 Süregeldük ezeliden pīrüm Muḥammed ‘Alī’den
Şarāb-ı lā-yezāliden içenlerde ḥumār olmaz
- 3 Eger ‘āşık iseñ yāre şaḥın aldanma aḡyāre
Düş İbrāhīm gibi nāre bu gülşende yanar olmaz
- 4 Ḥak ile ḥak olanlaruñ kendi özüñ bilenleruñ
‘Aşk içinde⁶³⁵ ölenleruñ ḳan baḥāsı dīnār olmaz
- 5 Baḳ şu Manşūr’uñ işine ḥalkı üşürmüş başuna⁶³⁶
“Ene’l-Ḥaḳḳ”⁶³⁷uñ firāşına düşenlere tīmār olmaz
- 6 Kıyamazsañ baş [u] cāna ırak dur girme meydāna
Bu meydānda nice başlar kesilür hiç şorar olmaz
- 7 **Seyfu’llāh** sözinde mestdür şeyḥünden alduḡı destdür
Dīvāne-rā ḳalem nīstdür ne söylese ḳınar olmaz

⁶³⁴ Bkz: İdris Söylemez, **Seyfullah Nizāmoğlu Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin)**, İnönü Üniversitesi SBE, YL Tezi, Malatya, 2013, s. 248.

⁶³⁵ Söylemez: “dost yolında”

⁶³⁶ Söylemez: “ḳalbine”

⁶³⁷ “Ene’l-Ḥaḳḳ” sözü ünlü mutasavvıf Hallâc-ı Mansûr’a (ö. 309/922) aittir. Abbasiler döneminde yaşamış olan Hallâc, bu sözü ile ulûhiyyet ve hulûl iddia ettiği gerekçesiyle öldürülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Süleyman Uludağ, “Hallâcî Mansûr”, **DİA**, C. XV, İstanbul, 1997, s. 377-381.

[28]⁶³⁸

Pîr Sultân Abdâl

[8li hece]

I

- 1 Güzel ‘âşık cevrimizi
- 2 Çekemezsuñ dimedim mi
- 3 Bu bir rızâ loğmasıdır
- 4 Yiyemezsuñ dimedim mi

[13b]

II

- 1 Yimeyenler qalır nâçâr
- 2 Gözlerinden qanlar şaçar
- 3 Bu bir demdür gelür geçer
- 4 Duyamazsuñ dimedim mi

III

- 1 Bak şu dervîşüñ⁶³⁹ hâline
- 2 Ne gelürse⁶⁴⁰ söyler diline
- 3 Cân [u] başı Hâq yoluna
- 4 Qoyamazsuñ dimedim mi

IV

- 1 Dervîşler⁶⁴¹ harâbât olur
- 2 Hâq katunda maqbûl olur⁶⁴²
- 3 Mağabbet cāndan⁶⁴³ tatlı olur
- 4 Doyamazsuñ dimedim mi

V

- 1 Qalender Abdâl⁶⁴⁴ şâhımız

⁶³⁸ Bkz: Asım Bezirci, **Pir Sultan Abdal (Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Etkisi, Bütün Şiirleri)**, Evrensel Basım Yay., 6. bs., İstanbul, t.y., s. 281.

⁶³⁹ Bezirci: “‘âşıkın”

⁶⁴⁰ Bezirci: “gelse”

⁶⁴¹ Bezirci: “‘âşıklar”

⁶⁴² Bezirci: “Hâq yanında hürmet bulur”

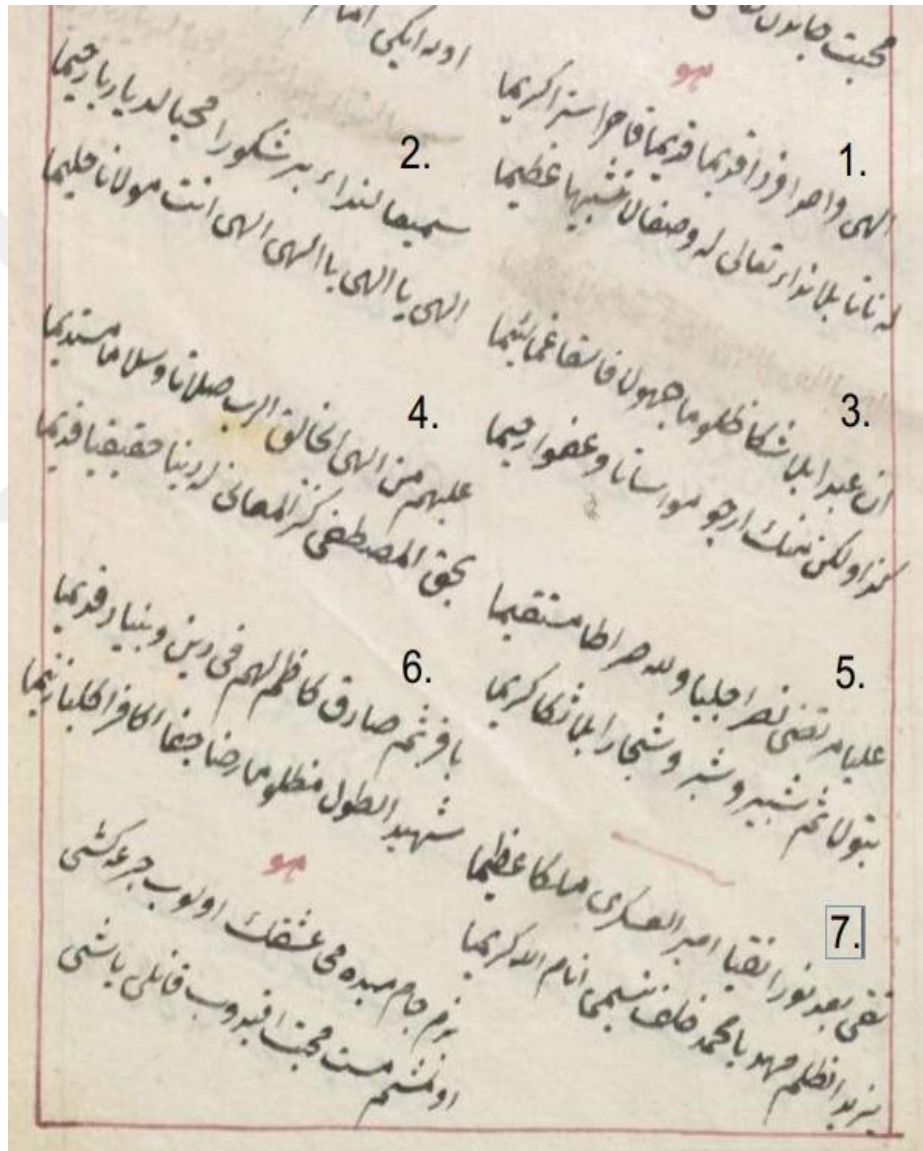
⁶⁴³ Bezirci: “baldan”

⁶⁴⁴ Bezirci: “Pir Sultân’ım der”

- 2 Hakk'a ulaşır rāhımız
3 On iki imām қаtārimuz
4 Uyamazsuñ dimedim mi

[29]⁶⁴⁵

Seyyid Nesīmī

⁶⁴⁵ Arapça bir şiirdir.

[30]⁶⁴⁶

Neş'etî

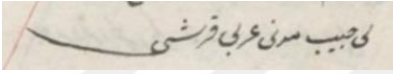
[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

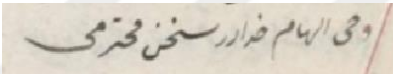
I

- 1 Bezm-i cām-ı meyde mi 'aşkuñ olup cür' a-keşi
- 2 Olmuşam mest-i maḥabbet akıdup ẓanlı yaşı

[14a]

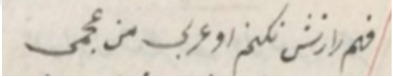
- 3 Ururam na' re-i mestāne hemān şubḥ [u] 'aşa

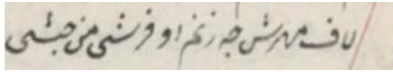
4

5

II

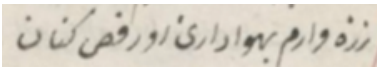
- 1 Vaḥy-i ilhām-ı Ḥudā'dır sūḥan-ı muḥteremi
- 2 Olmayan maẓhar-ı elṭāf-ı kemāl-ı keremi
- 3 Maẓhar-ı sırr-ı eḥādīs-i şerīfi ola mı

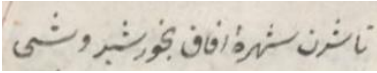
4

5

III

- 1 Tā ezel bezm-i Elest olmuş iken nūr-ı cihān
- 2 Şem' i dīdārına sūzān idi pervāne-i cān
- 3 Yanarak yakılarak 'āleme geldim sūzān

4

5

IV

⁶⁴⁶ *Neş'et Divanı*’nda “Muhammes-i Gazel-i Cāmi Na't-u Gūn” başlıklığ altında aktarılan bu şiir, Nakşibendî tarikatına mensup İranlı âlim ve şair Molla Abdurrahman Cami'nin (ö. 898/1492) Arapça mülemmal Farsça naatı üzerine yazılmış bir tahmistir. Bkz.: Kemal Yavuz, *Hoca Neş'et Divanı (İnceleme ve Tenkidli Metin)*, YL Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1991, s. 161-162.

- 1 Bundan a'lā nedir 'uṣṣākına iḥsān [u] kerem
- 2 Olalar devlet-i dīdār ile hoṣ-dīl-i ḥurrem
- 3 Şūretā firḳat mu'anber(?) viṣāle her dem

4 کرمه صدر مدد دوست زبیش نظم

5 وجهه فی نظری کل غداة وعشی

V

- 1 Ḥōṣ-yārān-ı vefādır hem mestān-ı elest
- 2 Şāğar-ı ser-maḥabbet ola ḥāṣā ki şikest
- 3 Neṣ'e-mend olmaz o kim olmaya peymāne be-dest

4 صفت باده عشق تو میرس ازمن مست

5 ازوق این می شناسی خبر انا بخشی

VI

- 1 Sūziş-i 'aşḳ-ı nebī ile aleyhi 'ş-şalavāt

[14b]

- 2 Şöyle dil-teşne gideñ maḥşere bulduḳda ḥayāt
- 3 Ola sīrāb sırrısıñ ḥūşk-lebān-ı Araşāt

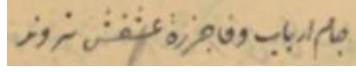
4 مصطفی بنیت مراد سیر ازین اب حیات

5 صاعقه الله بر کل زعمان عطشی

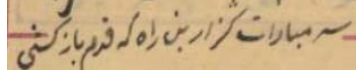
VII

- 1 Salik şāh-re[h]-i aşḳa budur tūr-pesend
- 2 Olmaya cān-ı ciḥān kayd-ı alāḳa pīvend
- 3 Neṣ'et'e ehl-i maḥabbet olana pes bu pend

4

5

[31]⁶⁴⁷

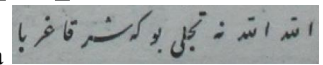
Fâzıl

[...]

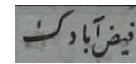
- 1 Feyz-i nūr-ı şamedî ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
Ehl-i ḥaqqıñ senedi ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 2 ẖutb-ı aḳṭāb-ı nefes-baḥş abdāl nufūs
Evliyāñ esedi ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 3 Allāh [Allāh]⁶⁴⁸ ne tecelli bu ne şarḳen ğarben
‘ Ālemiñ mu‘ teḳadi ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 4 ‘ Arab [u] Rūm [u] Acem’de çekilür gülbankı
Her gürūhuñ şadedi ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 5 Maṭla‘ [u] maġribi Geylān ile Baġdād ammā
Nūr idüp her beledi ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 6 Şöyle kim şu‘ le-i ḥūrşid cihān-tāb gibi
Kāinātıñ mededi ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 7 Ḥāliyā memleket-i bāṭın-ı feyz-ābād[ıñ]⁶⁴⁹
Āsumāñıñ ‘ umde[s]i ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 8 Her niyāzımda baña vāsıṭa bâbu’llāha

⁶⁴⁷ *Enderunlu Fâzıl Divanı*’ndaki bu şiir için bkz: İBB Atatürk Ktp. **Bel_Osm_0.00253/01**, s. 30-31.

⁶⁴⁸ İBB Atatürk Ktp. **Bel_Osm_0.00253/01** Numaralı divan nüshasında mısra dikkate alınarak eksik olan ikinci “Allah” lafzı eklenmiştir.

⁶⁴⁹ İBB Atatürk Ktp. **Bel_Osm_0.00253/01** numaralı divan nüshasında alınarak “-iñ” eki eklenmiştir.

ifadesi dikkate

Merd-i kurb-ı eḥadi ḥazret-i ‘ Abdülkâdir

[15a]

- 9 Elemdir bende-i dil-hasteye şey’ en lillah
Ey gönül müstenidi Ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 10 Cedd-i pâkiñ içün üftâdeye himmet yâ hû
Seyyid-i “ḥuz bi-yedî”⁶⁵⁰ ḥazret-i ‘ Abdülkâdir
- 11 İki dünyâda resûl-i Ḳureşî’ den soñra
Fâzıl’ ın mu‘ temedi ḥazret-i ‘ Abdülkâdir

[32]⁶⁵¹

Kethüdâ-zâde ‘ Ârif

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ itün]

- 1 Ḳurretü’l-ayn-ı Ḥabîb-i Kibriyâ’sın yâ Ḥüseyn
Nûr-ı çeşm-i şâh-ı merdân Mürtezâ’sın yâ Ḥüseyn
- 2 Hem ciger-pâre-i Zehrâ Fâtıma ḥayru’n-nisâ
Ehl-i beyt-i müctebâ Âl-i Abâ’sın yâ Ḥüseyn
- 3 Ḥalkın ü ḥulken müşâbihsin Resûlu ’llâh’a sen
Nâzenîn-i enbiyâ vü evliyâsın yâ Ḥüseyn
- 4 Seyyidü ’ş-şebâb-ı ehlü ’l-cennet⁶⁵² dendi şânına
Pişvâ-yı etkîyâ vü aşfiyâsın yâ Ḥüseyn
- 5 Vâlidin şânında dendi “lâ fetâ illâ ‘ Alî”
Mazhar-ı sırr-ı etemm-i “lâ feta”sın yâ Ḥüseyn
- 6 “Rabbî lâ terḥam men ebkâ”⁶⁵³ dendi ceddîñ ḥaḳḳına

⁶⁵⁰ “Elimden tut, bana yardım et” manasına gelen Arapça dua “edrikni salavatı” olarak bilinmektedir.

⁶⁵¹ Şiirin 1. 2. 7. 9. 10. ve 11. beyitler için Bkz: M. Tevfik Oytan, **Bektaşiliğin İç Yüzü**, İstanbul Maarif Kitaphanesi ve Matbaası, C.II, 2. bs., İstanbul, 1960, s. 172.

⁶⁵² Hz. Hüseyin’in lakabıdır.

⁶⁵³ “Rabb’im beni ağlatana merhamet etme” anlamına gelen Arapça duadır.

Tā bu rütbesin ḥabīb-i müctebāsın yā Ḥüseyn

7 Şad hezāran la‘ net bī-pāyān Yezīd’iñ cānına⁶⁵⁴

Nice қаşd itdi saña nūr-ı Ḥudā’sın yā Ḥüseyn

8 La‘ net olsun hem anıñ a[‘]vānına enşārına

Görmediler seni kim ‘aynü’l-verā’sın yā Ḥüseyn

9 Saña gülle⁶⁵⁵ toḳunan ümmīd ider mi maḡfīret

Ġonce-i gülşen-sarāy-ı Muştafā’sın yā Ḥüseyn

[15b]

10 Ehl-i maḥşer dest-i Ḥayder’den içerken kevşeri

Sen şusuzluḳla Şehīd-i Kerbelā’sın yā Ḥüseyn

11 Kıl şefā‘ at ‘Ārif’e ceddiñ Muḥammed ‘aşḳına

Ravza-i maḥşerde maḳbūlü’r-recāsın yā Ḥüseyn

[33]⁶⁵⁶

Rūḥī-i Baḡdādī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

1 Göñül mäh-ı muḥarremdür ḳanı feryād [ü] efḡānuñ

Niçün virmez seyle cihānı⁶⁵⁷ eşk-i çeşm-i giryānuñ

2 Anuñçün tutdılar yıl bāşını mäh-ı muḥarrem kim

Cedīd olur bu ayda mātem-i Şāh-ı Şehīdān’uñ

3 Bu mäh ol māhdur kim Muştafā’nuñ⁶⁵⁸ ḳurretü’l-‘aynı

⁶⁵⁴ Vezin aksamaktadır.

⁶⁵⁵ Mecmuada “gül” kelimesi yazılırken şeklinde yazılarak sehven “ و (vav)” harfi kullanılmıştır.

⁶⁵⁶ Divanda sekiz beyitten oluşan bu şiirin altı beyti mecmuada mevcuttur. Bkz.: Coşkun Ak, **a.g.e.**, C. II, s. 753; İBB Atatürk Kitaplığı No: **Bel_Yz_K.000281**, v. 74b-75a.

⁶⁵⁷ Ak: ” cihānı seyle”

⁶⁵⁸ Ak: “Murtaẓā’nuñ

Şehid-i hañçer-i bî-dâr⁶⁵⁹ oldu şem-i nādānuñ

4 Kānı bir hāk-sār-ı hānedān-ı āl-i Aḥmed kim

Baḡa bir āhile nūh saḡfını gerdun-ı gerdānuñ

5 Hüseyn’uñ ravzasıñ seyr it ger isterisen kıyāmet

Ki tūtmıř serv-ḡaddler mātemi o şāh-ı zî-şānuñ⁶⁶⁰

6 Yeter ḡan aḡla **Rūḡı** Kerbelā’yı ḡarḡ-ı hūn itdūñ

Gider selle mezārı ḡorḡarum Şāh-ı Şehīdān’uñ

[34]⁶⁶¹

Vaḡdetī

[Fe‘ ilātūn/ Fe‘ ilātūn/ Fe‘ ilātūn/ Fe‘ ilūn]

I

1 Ḥāzret-i faẓl-ı Ḥudā’dan yine rūz-i ezeli

2 Şūret-i muḡkem ile iriřūben ḡudret eli

3 Ḳuvvetiyle⁶⁶² yoḡurup āteř [ū] bād [ū] āb u gili

4 Mesken idindi o dem kendū iḡūn cān [ū] dili

5 Kimdür ol kim eyligini dirse bileyim ḡavl-i celi

6 Sırr-ı Ḥāḡ nūr-ı Muḡammed esedu ’llah-ı veli

7 Vū ‘ Aliyyūn Vū ‘ Aliyyūn Vū ‘ Aliyyūn Vū ‘ Ali

II

1 Nokḡa-i bāḡ-ı nübüvvet raḡam-ı levḡ [ū] ḡalem

[16a]

2 Menba‘ -ı sırr-ı velāyet⁶⁶³ maḡzen-i cūd [ū] kerem

3 Hādī-i cinn [ū] beřer mūrřid-i nūr-ı ekrem

⁶⁵⁹ Ak: “bīdādı”

⁶⁶⁰ Ak: “devrānuñ”

⁶⁶¹ Bkz.: Yılmaz Öztürk, 17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî’nin Divan’ının Tenkitli Metni, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, YL Tezi, İstanbul, 2006, s. 34-35.

⁶⁶² Öztürk: “ḡudret ile”

⁶⁶³ Öztürk: “ḡaḡıḡat”

- 4 Mażhar-ı ekmel-i a‘ lā⁶⁶⁴ kelimāt-ı mu‘ zām
- 5 Ezelidür ebedidür “fe-te’emmel fe’fhem”⁶⁶⁵
- 6 Sırr-ı Hâk nûr-ı Muḥammed esedu’lîlah-ı velî
- 7 Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Ali

III

- 1 Kāşif-i sırr-ı suḥan bâb-ı ‘ ulûm-ı Aḥmed
- 2 Vâşıl-ı zât-ı ezel⁶⁶⁶ “kul hūva’lîlâh’u eḥad”⁶⁶⁷
- 3 Vaşf-ı zâtında nuzûl eyledi “Allāhu’ş-şamed”⁶⁶⁸
- 4 Nuṭṭ-ı ḥaḳdur şifât-ı “lem yelid ve lem yûled”⁶⁶⁹
- 5 “Lem yekûn” dirse olur anuñla hem “küfüven eḥad”⁶⁷⁰
- 6 Sırr-ı Hâk nûr-ı Muḥammed esedu’lîlah-ı velî
- 7 Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Ali

IV

- 1 Gökdeki şems [ü] kamer yirdeki la‘ l [ü] yâḳût
- 2 Ne ki var esfel [ü] a‘ lāda ser-â-ser tâ ḥût
- 3 Feyz-i lütfundan anuñ buldı kamu nûr ile ḳût
- 4 Dest-i ḳabzında durur ‘ âlem-i mülk [ü] melekût
- 5 Pâdişâh-ı dil [ü] cân server-i şâh-ı lâ-hût
- 6 Sırr-ı Hâk nûr-ı Muḥammed esedu’lîlah velî
- 7 Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Ali

V

- 1 Ḥasan ile Ḥüseyn şâh-ı kerem-kân-ı ‘ atâ
- 2 Ḳuds-i zâhrından anuñ geldi vücûda bu binâ
- 3 Birisi şâh-ı şehîdân⁶⁷¹ biri şâh-ı ‘ ulemâ

⁶⁶⁴ Öztürk: “zât-ı”

⁶⁶⁵ “İyi düşün ve anla” anlamına gelen Arapça bir ifadedir.

⁶⁶⁶ Öztürk: “aḥaddan”

⁶⁶⁷ “De ki: “O, Allah’tır, tektir” (İhlas Sûresi 112/1).

⁶⁶⁸ “Allah sameddir” (İhlas Sûresi 112/2).

⁶⁶⁹ “Doğurmamış ve doğmamıştır” (İhlas Sûresi 112/3).

⁶⁷⁰ “O’nun hiçbir dengi yoktur.” (İhlas Sûresi 112/4).

⁶⁷¹ Öztürk: “şühedâdur”

4 Birisi kırs-ı kamer birisi “şems-i duhā”

[16b]

5 Sözü müñ hāşılıdır⁶⁷² bu saña ey ehl-i vefā⁶⁷³

6 Sırr-ı Hāḡ nūr-ı Muḡammed esedu ’llah-ı velī

7 Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Ali

VI

1 Hāzreti ‘ Ābid [ü] Bākır şāh ḡaylī fuḡarā

2 Hāzret-i Ca‘ fer-i Şādık siper-i tır-i ḡazā

3 Mūsī-i Kāzım ile ol şeh-i teslīm-i rızā

4 Şāh Taḡī ile Naḡī tāc-ı dervīş-i ḡudā

5 Cümlesi nūr-ı ezel vāḡıf-ı sırr-ı “Ṭā-hā”

6 Sırr-ı Hāḡ nūr-ı Muḡammed esedu ’llah-ı velī

7 Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Ali

VII⁶⁷⁴

1 ‘ Askerīdür ki anuñdur yine cennāt-ı na‘ im

2 Mehdi-i devr-i zemān kāşif-i esrār-ı ḡadīm

3 Hāzret-i faẓl-ı ḡudā vāḡıf-ı Ḳur‘ān-ı ‘ aẓīm

4 Nokṡa-i evvel [ü] āḡır suḡan-ı Rabb-i kerīm

5 Sırr-ı Hāḡ nūr-ı Muḡammed esedu ’llah-ı velī

6 Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Aliyyün Vü ‘ Ali

[35]⁶⁷⁵

Nesīmī(?)

[...]

I

1 Yā ‘ Ali pādīşāh-ı sultān-ı velī

⁶⁷² Öztürk: “mā-ḡaşalı”

⁶⁷³ Öztürk: “safā”

⁶⁷⁴ VII. Bendin ilk mısraı eksiktir. Eksik olan mısra şöyledir: “Vaḡdetī seyf-i ḡudā ḡātil-i aşḡāb-ı caḡīm.”

⁶⁷⁵ “Nesīmī” mahlaslı bu şiir Hüseyin Ayan’ın hazırladığı *Seyyid Nesīmī Divanı* ile Cahit Öztelli’nin hazırladığı *Kul Nesīmī Divanı*’nda taranmış olup tesbit edilememiştir.

- 2 Demişüz ‘ aşķuñ belāsına belī
- 3 Yüz urup dergāhına açduķ eli
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

II

- 1 Yoluna cān virmeyen ādem degül
- 2 Bir nefes sensiz gönül harem degül
- 3 ‘ Aşķuñ ile geçmeyen dem degül
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

III

- 1 Cümle cānlar cānānınuñ cānānısuñ
- 2 Hāk-sıfat serverlerüñ sultānısuñ
- 3 Derd-mend-i üftādel dermānısuñ
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

IV

- 1 Luṭfuñ ile buldı bu ‘ ālem ḥayāt
- 2 Kahruñ önünde kaması bī-sebāt
- 3 Āsitānuñdur bize ğamdan necāt
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

V

- 1 Mazḥaru ’llāh Rabbü ’l-‘ Ālemīn
- 2 Kavlüñ olmayanda yok īmān [ü] dīn
- 3 Taşa çalsun başunu münkir-i la‘ īn
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

VI

- 1 Nuṭķ-ı ādem genc-i ademdür tıbbuñ
- 2 “Alleme ’l-esmā”dur ‘ ālemde tıbbuñ
- 3 Ne diyem ki ism-i a‘ zamdur tıbbun
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

VII

- 1 Emr-i ḥaķdan irdi dedi yā kalem

[17a]

- 2 Eyledi resm Allāh levh üzre qalem
- 3 Şāk oluben zār idüp didi o dem
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

VIII

- 1 Müşrik-i hōd-bīn hudā-bīn olmadı
- 2 Zāğ-ı murād oldı bülbül olmadı
- 3 Qullaruñ ‘ ālemde ğam-gin olmadı
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

IX

- 1 Aḥmed-i muḥtār faḥru ’l-mürselīn
- 2 Sırr-ı Raḥmān raḥmeten li ’l-ālemīn
- 3 Hāteminde bu idi naqş-ı hemīn
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

X

- 1 Qudretünden çün yaratdı ādemi
- 2 Ādeme kıldı musaḥḥar ‘ ālemi
- 3 Qoru zātında bu ism-i a‘ zāmı
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

XI

- 1 Ḥak dīdārı Ḥasan nūr-ı Ḥüseyn
- 2 Ğurbet-i derd-ı bālāya şāh-ı Zeyn
- 3 Sırr-ı Bākır ḥaḳ nūr-ı feyz-i ‘ ayn
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

XII

- 1 Muşṭafā ol nūr-ı pāk-i zū’l-celāl
- 2 Lem yezel hem ‘ ayn-ı pāk-i lā yezāl
- 3 Qapusı miftāḥıdur āb-ı kemāl
- 4 Yā ‘ Alīyya ’llāh Allāh yā ‘ Alī

XIII

- 1 Ḥaḳḳ-ı şāh-ı ‘ Askeri vü bā şafā
- 2 Ḥaḳḳ-ı şāh-ı Mehdī-i şāhib-i livā

3 Bir nefes kılma bizi senden cüdā

4 Yā ‘Alīyya’llāh Allāh yā ‘Alī

XIV

1 ‘İlm-i Şādık hilm-i Kāzım hürmeti

2 Şāh Rızā’nuñ haqq-ı izz [ü] rif‘atī

3 Şāh Ṭaḳī vü bā-Naḳī’niñ şefḳati

4 Yā ‘Alīyya’llāh Allāh yā ‘Alī

XV

1 Yā ‘Alī bī-çāre dil bu ḥaste ten

2 Bu Nesīmī seyyidu’l-Hasen

3 Bā-karār itmiş anı ḥubbu’l-vaṭan

4 Yā ‘Alīyya’llāh Allāh yā ‘Alī

XVI

1 Şādıka maḳşūd sensün yā ‘Alī

2 Şāhide meşhūd sensün yā ‘Alī

3 Kible-i ma‘būd sensün yā ‘Alī

4 Yā ‘Alīyya’llāh Allāh yā ‘Alī

[17b]

[36]

Feyzī(?)⁶⁷⁶

[Fā’ilātün/Fā’ilātün/Fā’ilātün/Fā’ilün]

I

1 On iki bāğ-ı behiştin biz gül-i ḥandānıyuz

2 Bülbül-i şeydā bizüz şām [u] seḥer efgānıyuz

3 Beklerüz bāb-ı nübüvvet Muştafā’nuñ cānıyuz

4 Serimüz top eylemekde şāh-ı ‘Alī merdānıyuz

⁶⁷⁶ Makta beytinde Feyzî mahlası zikredilen bu müseddesin yapılan taramalar sonucunda hangi Feyzî’ye ait olduğu tesbit edilememiştir. Erol Gündüz’ün hazırladığı Subhizâde Feyzi Divanı (ö. XVIII. yy.) ile Özlem Gülnarı’nın hazırladığı Hüsâmzâde Feyzi Divanı’nda (ö. XVII. yy.) bu şiir mevcut değildir. Bkz.: Erol Gündüz, **Subhi-zâde Feyzî Divânı**, YL Tezi, İnönü Üniv. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Malatya, 1997; Özlem Gülnar, **Hüsâm-zâde Feyzî Divânı**, YL Tezi, Uludağ Üniv. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Bursa, 1996.

5 urretu 'l-  ayn-ı asan ulki 'r-Rız  meyd nıyuz

6  h  seyn-i Kerbel 'nu  o  gibi urb nıyuz

II

1 aqlaruz c n u g   lden   bidle hem B kır'ı

2 Dost elinde i mi  z  b-ı ay t kev eri

3  fil olma ey g   l bil mezheb-i a  Ca  fer 

4 C mle f n den ge  p gel ola g r amdan beri

5 urretu 'l-  ayn-ı asan ulki 'r-Rız  meyd nıyuz

6  h  seyn-i Kerbel 'nu  o  gibi urb nıyuz

III

1 M s -ı K zım   Al  Mus  'r-Rız 'dur dostumuz

2 Ol sebepten didiler   Al 'd r  hib-destim z

3 Fa rımız t c-ı an   at e nim zde postumuz

4 T  kıyamet a r olunca hi  eylemez mestim z

5 urretu 'l-  ayn-ı asan ulki 'r-Rız  meyd nıyuz

6  h  seyn-i Kerbel nu  o  gibi urb nıyuz

IV

1 Bende-i evl d-ı A med sevdigimd r  h a ı

2 K  ver-i s l r  d n   rehberid r bil Na ı

3 Bunlaru   z nde buld  bulanlar r h-ı a  'ı

4 Bende-i evl d  bilmez m dde    kıld  a ı

5 urretu 'l-  ayn-ı asan ulki 'r-Rız  meyd nıyuz

6  h  seyn-i Kerbel nu  o  gibi urb nıyuz

V

1   Asker  geldi iri di a ılup devr nımız

2 Meh i-ı  hib-zem ndur    dil-i ferm nımız

3 K firi k fr-i pel de oymayuz biz  numuz

4 C n ba dan ge  ben buldu  dil  c n nımız

5 urretu 'l-  ayn-ı asan ulki 'r-Rız  meyd nıyuz

6  h  seyn-i Kerbel nu  o  gibi urb nıyuz

VI

[18a]

- 1 Çārdeh-i ma‘şüm-i pâkîñ hem Hādīce Fātıma
- 2 Kemer-best Hayderiler şāhsüvār-ı bātına
- 3 Gürüh-ı nāciyem hāricî karışmaz zātıma
- 4 Destimüz pîrāne irdi çok şükür evkātıma
- 5 Kurretu ‘l-‘ ayn-ı Hāsan Hülki ‘r-Rızā meydānıyuz
- 6 Şāh Hüseyn-i Kerbelānuñ қоç gibi қurbānıyuz

VII

- 1 Çıl [ü]? heft penç hem dañi üçler maķāmuñ bulmuşuz
- 2 Pîşvā-yı ehl-i dīn ‘ Alī imāmı bulmuşuz
- 3 Safdadur güñlüm benim tā ki kıyāma durmuşuz
- 4 **Feyziyā** sabra liyāķatde kıyāma durmuşuz
- 5 Kurretu ‘l-‘ ayn-ı Hāsan Hülki ‘r-Rızā meydānıyuz
- 6 Şāh Hüseyn-i Kerbelānuñ қоç gibi қurbānıyuz

[37]⁶⁷⁷

Selāmî

[Mef‘ ülü/ Mefā‘ ilü/ Mefā‘ ilü/ Fe‘ ülün]

- 1 Biz bende-i evlād-ı güzīn-i nebevīyiz
Ser-bende-i zer-i silsile-i Muṣṭafāvīyiz
- 2 İhdā ideriz müyına biñ cānımız olsa
Şādık⁶⁷⁸ қuluyuz rāh-ı maḥabbetde қavīyiz
- 3 Qanlar saçarız⁶⁷⁹ ‘ aşķına biz ‘āl-i ‘abā’niñ
Mātem-zede-i çākeriyiz Murtażavīyiz
- 4 Keşf itmeziz ağıyār olana ḥālımız ammā
Her demde⁶⁸⁰ ciger ḥūn ideriz ḥūznün eviyiz

⁶⁷⁷ Bkz: Serpil Kayya, **Selāmî Divanı’nın Transkripsiyonlu Metni**, YL. Tezi, Dumlupınar Üniv. Türk Dili ve Edebiyatı ABD, , Kütahya, 2001, s. 162.

⁶⁷⁸ Kayya: “kemter”

⁶⁷⁹ Kayya: “dökeriz”

⁶⁸⁰ Kayya: “ser ile”

5 Sad-pāre olursa tenimiz yine **Selāmī**

Her pāresi söyler ‘ulvīyiz ‘ulvīyiz

[18b]

[38]⁶⁸¹

Selāmī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

I

- 1 Ezelden neşveyāb-ı feyż-i faḥru ’l-enbiyāyız biz
- 2 Hezārān naḥl-i(?) gülzār-ı ‘Alīyye ’l-Murtezā’yız
- 3 Gedā-yı şeh-i şehīdeyn⁶⁸² ibn-i Binti Müctebā’yız biz
- 4 Muḥibb-i ḥānedān⁶⁸³ nesl-i pāk-i Muştafā’yız biz
- 5 Şeh-i iklīm-i ‘aşkıız bende-i ‘āl-i ‘abā’yız biz

II

- 1 Göründi lem‘ a-i Zeyne ’l-‘abā çün Meşriḳ-ı sırdan
- 2 Uyandırdık çerağ-ı ḳalbi nūr-ı Şems-i Bāḳır’dan
- 3 Giderdik subḥ-ı şādıḳla ḥayāl-i leyl-i ḥātırdan
- 4 Muḥibb-i ḥānedān nesl-i pāk-ı Muştafā’yız biz
- 5 Şeh-i iklīm-i ‘aşkıız bende-i ‘āl-i ‘abā’yız biz

III

- 1 Olaldan Muḥarrem sırr-ı ḥarīm Mūsā Kāzım
- 2 Makām-ı ravza-i şıdḳ-ı Rızā’da olmuşuz ḳā’im
- 3 Ne bildi sırrımız şāh [u] gedā ne cāhil [ü] ‘ālim
- 4 Muḥibb-i ḥānedān nesl-i pāk-ı Muştafā’yız biz
- 5 Şeh-i iklīm -i ‘aşkıız bende-i ‘āl-i ‘abā’yız biz

IV

- 1 Taḳī’niñ tātımışız cām-ı zülāl-i feyż-i [şar]ābından⁶⁸⁴

⁶⁸¹ Hem beyit sıralamasında hem de beyitlerin içeriğinde büyük farklılıklar olmaklar birlikte bir benzeri için bkz.: Kayya, **a.g.e.**, s. 60-61.

⁶⁸² Kayya: “selīl-i şibh-i şehīd”

⁶⁸³ Kayya: “ḥānedānız”. Bu ifade mütekerriir bütün beyitlerde aynı şekildedir.

⁶⁸⁴ Eksik olan ilk üç harf *Serpil Kayya’nın Selāmī Divanı’nın Transkripsiyonlu Metni*’nden tamamlanmıştır (s. 61).

- 2 Olup ser-mest geçdik dünyā vü ‘ uqbā hicābından
- 3 Naķī’niñ feth idüp ‘ aşķ bābını bulduķ kitābından
- 4 Muḥibb-i ḥānedān nesl-i pāk-ı Muṣṭafā’yız biz
- 5 Şeh-i iķlīm -i ‘ aşķız bende-i ‘ āl-i ‘ abā’yız biz

V

- 1 Ğulām-ı⁶⁸⁵ ‘ Askerī’yız cünd-i ‘ aşķ-ı künc-i⁶⁸⁶ ‘ irfānın
- 2 Rumūz-ı cevher-i Mehdī’ye irmiş gizli bir kânız
- 3 **Selāmī** sülūk-i Ahmed’de tarīķ-i ‘ aşķa ķurbānız⁶⁸⁷
- 4 Muḥibb-i ḥānedān nesl-i pāk-ı Muṣṭafā’yız biz
- 5 [Şeh-i iķlīm -i ‘ aşķız bende-i ‘ āl-i ‘ abā’yız biz]

[19a]

[39]⁶⁸⁸

Selāmī

[Mef‘ ūlū/ Mefā‘ ilū/ Mefā‘ ilū/ Fe‘ ūlūn]

- 1 Ednā ķuluyum faḥr-i Resŭlŭ’s-Saķaleyn’iñ
Ol nŭr-ı eḥad Aḥmed-i cedd’ŭl-Ḥasaneyn’iñ
- 2 Cān tığını ‘ uryān iderim cism-i ğılāfdan
Ķanlar şaçarım fethine⁶⁸⁹ ol Bedr ū Ḥuneyn’i
- 3 Ḥŭn-ābe-i eşkimle cihān ķana boyansın
Giryān olarak derdine ol Ķurretŭ’l-‘ Ayn’iñ
- 4 Nŭş eyler isem şāhım Ḥasan ‘ aşķına zehri
Çekmem elimi yoluna baş gitse Ḥüseyn’iñ
- 5 Evlād ile aşķāba selām eyle **Selāmī**
Şād ola daḥi rūh-ı şerīfi ebeveyniñ

⁶⁸⁵ Kayya: “imām-ı”

⁶⁸⁶ Kayya: “nŭr-ı”

⁶⁸⁷ Kayya: “Selāmī fātiḥ-i sırr tılsım-ı kenz-i pinhānız”

⁶⁸⁸ Bkz.: Kayya, **a.g.e.**, s. 190-191. Selāmī, **Divan-ı Selāmī**, TBMM Ktp. AEK, no: 197307886, h. 1287, s. 156-157.

⁶⁸⁹ Kayya: “fātiḥine”

[40]⁶⁹⁰

Vahdeti

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

I

- 1 Vākıf-ı esrār olan insānı her cān aňlamaz
- 2 Şüret [ü] ma' nā nedür peydā vü pinhān aňlamaz
- 3 Rūh-ı insān nidügin her tab' -ı hayvān aňlamaz
- 4 Dil-berüñ māhiyetini dīv [ü] beyābān⁶⁹¹ aňlamaz
- 5 Ya' ni nūr-ı Aħmed'i bu cehl-i Mervān aňlamaz

II

- 1 Bağlayup zünnār-ı inkāruñ beline ol şakī⁶⁹²
- 2 Gözgüde setr itmek ister bu vücūd-ı muṭlaķı
- 3 Gözlerinde nūrı yokdur göremez sırr-ı Hāķķı
- 4 Muşhaf-ı ruḥsārına imān getürmezmiş faķı
- 5 Öldürün şol cāhili kim ķadr-i Ķur'an aňlamaz

III

- 1 Meclis-i⁶⁹³ ' irfān-ı bāb-ı noķtadur yārūñ femi
- 2 Hāķ Te' ālā koydı anda genc-i sırr-ı mübhemi
- 3 La' l-i yāķutunda gizlidür Süleymān ḥātemi
- 4 Lebleründen bir kitābet⁶⁹⁴ tıtarız cām-ı Cem'i
- 5 Şöyle bil bu nükteyi bil kim Süleymān aňlamaz

[19b]

IV

- 1 ' Işķ ile yanan bilür mihr-i maḥabbet nārını
- 2 Her nefes ol yār ile görür bu ' ālem varını
- 3 Seyr iden bilür ne yüzden olur ise yārini

⁶⁹⁰ Şiir mecmuasındaki IV. ve V. bendler Yılmaz Öztürk'ün hazırladığı *Dimetokalı Vahdeti'nin Divan'ının Tenkitli Metni*'nde sırasıyla V. ve IV bende karşılık gelmektedir. Bkz.: Yılmaz Öztürk, **a.g.e.**, s. 20-21.

⁶⁹¹ Öztürk: "nādān"

⁶⁹² Öztürk: "bağladı inkār zünnārı beline ol şakī". Şiir mecmuasında bu mısraın vezni aksamaktadır.

⁶⁹³ Öztürk: "meḥḥas-ı"

⁶⁹⁴ Öztürk: "kināyet"

- 4 Münkire ‘arz eyleme anuñ güzel dīdārını
- 5 Hūd bilürsün şūret-i Raḥmān’ı şeyṭān añlamaz

V

- 1 Ma‘ nide birdür mü ‘eşşirle mü ‘eşşer hem eşer
- 2 ‘Āşık ile ma‘ şūḳ [u ışık]⁶⁹⁵ bir olduğı gibi meger
- 3 ‘Ayn-ı⁶⁹⁶ vāḥid mi degüldür kevkeb [ü] şems [ü] kamer
- 4 Çeşm-i nā-bīnā velī bir zerre görmez nūr [u] fer
- 5 Nürsüz olsun⁶⁹⁷ ol çeşm ki vech-i insān añlamaz

VI

- 1 ‘Ārif iseñ zāhidā⁶⁹⁸ bend⁶⁹⁹ eyle benden bir sūḥan
- 2 Rāzıñı ketm eyle nuṭṭa açmağıl ašlā dehen
- 3 ‘Ayn-ı vāḥiddür egerçi fi’l-ḥaḳīḳa cān viren
- 4 Nefs-i ādemden ḥaber virme velī nādāna sen
- 5 Şehr-i ḥikmet yolını ol dīv [ü] nādān añlamaz

VII

- 1 Rāz-ı ‘ışkı men nice tesvīd [ü] taḥrīr ideyüm
- 2 Nūr-ı pākı ya nice a‘ māya tenvīr⁷⁰⁰ ideyüm
- 3 Āfitābı ya nice ḥuffāşa ta‘ bīr ideyüm
- 4 Hāl [ü] ḥaṭṭıñ dil-berüñ men kime tefsīr ideyüm
- 5 **Vaḥdetī** her bir denī te ‘vīl-i burhān⁷⁰¹ añlamaz

[Ḥaḳḳ’ı bilmek dilersen bil ‘Alī’yi oḳu ‘ilmüñ ḳapusu Murtażā’dür beyt]⁷⁰²

⁶⁹⁵ Anlam ve vezin gereğı bu kelime Yılmaz Öztürk’ün *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vaḥdetī’nin Divan’ının Tenkitli Metni*’nden faydalanılarak eklenmiştir.

⁶⁹⁶ Öztürk: “‘āyn-ı”

⁶⁹⁷ Öztürk: “ḳalsun”

⁶⁹⁸ Öztürk: “ey gönül”

⁶⁹⁹ Öztürk: “güş”

⁷⁰⁰ Öztürk: “taḳrīr”

⁷⁰¹ Öztürk: “Kur’ān”

⁷⁰² Yılmaz Öztürk’ün hazırladığı *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vaḥdetī’nin Divan’ının Tenkitli Metni*’nde mevcut olmayan bu mısraın, mürettib tarafından sonradan eklendiğı tahmin edilmektedir.

[41]⁷⁰³

Miṣālî

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 Şüretimde naķş olan üç ĥarf Fazlu 'llāh'dur
Cān göziyle bir nazar kıldum hemān Allāh'dur

[20a]

- 2 Ka'be vü Kur'ān Cum'a ĥamse vü ĥamsin şalāt
Vech-i ādemden 'ibāretdür ki Kenzu 'llāh'dur
- 3 Şüret-i Raĥmān'ı inkār itme ey dīvü 'r-racīm
Çeşm-i ĥaķ-bīn birle baķ kim 'ayn-ı zātu 'llāhdır
- 4 Fazl-ı ĥaķdan okudum insān-ı nāṭıķ muşĥafuñ
Şöyle kim her 'uẕv ser-tā-pā kelāmu 'llāhdur
- 5 Nuṭķ-ı Sīmurg-ı mekān-ı lā-mekāndur Kāf-ı ser
Ĥāne-i dil beyt-i ĥaķdur vech-i 'arşu 'llāhdır
- 6 “Alleme'l-esmā” gül-i la' l-i lebūñ esrārıdır
Muĥkemāt-ı şüret[iñ] cānāne sırrul 'llāhdur
- 7 Ĥaķ dilerseñ sen saña gel gör ne zātuñ 'aynısun
Her kılin remz ile söyler “şemme vechu 'llāh”dur
- 8 “Üscüdü”⁷⁰⁴ ĥükmiyle secde kıldıĥum ādem vechidür⁷⁰⁵
Kim şıfātu 'llāh 'arşu 'llāh vechu 'llāh'dur
- 9 Levĥ-i maĥfūz-ı Ĥudā'dur ey **Miṣālî** ķāmetüñ
Bist [ü] heşt [ü] sî [vü] dü ĥaṭṭ anda iştibāhdur

⁷⁰³ Mehmet Dede, *Divan-ı Gül Baba ve Transkripsiyonlu Metni*, YL Tezi, Sakarya Üniv., SBE., Sakarya, 2001, s. 96; Milli Ktp. 06 Mil Yz B 1152, s. 32a-32b; İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0056/02, s. 31b.

⁷⁰⁴ “Secde edin” manasına gelen bu ifade Bakara 2/34. âyette geçmektedir. Âyet meâlinin tamamı şöyledir: “Meleklerle, “Âdem’e secde edin” dediğimizde İblis dışındakiler derhal secde ettiler; o direndi, büyüklendi ve kâfirlerden oldu.”

⁷⁰⁵ Vezin aksamaktadır ancak hata muhafaza edilmiştir. Bu mısra Mehmed Dede’nin hazırladığı *Divan-ı Gül Baba ve Transkripsiyonlu Metni*’ninde şöyledir: “Üscüdü ĥükmiyle sermed-i kıblem âdem vechidir.” (s. 96)

[42]

Nāşid (?)

[...]

- 1 Bu ھاٲٲ-ı şafھا-i levھ-i derün yazdı [?] ⁷⁰⁶ “mā evھā” ⁷⁰⁷
Tecelliden ھühür itdi veli “Nün ve ʾl-қalem” ⁷⁰⁸ “Ṭā-hā”
- 2 Rumūzuñ ehl-i tevھide ھاбіbim kıł “kefā bi ʾllāh” ⁷⁰⁹
Deliliñ sırr-ı mi ʿ rāca ki “subھāne ʾllezi esrā” ⁷¹⁰
- 3 Saçıñ “ve ʾl-leyli” ⁷¹¹ yüzüñ “ve ʾđ-đuھā” ⁷¹² dır ھاқ zātında
Kelām-ı nāٲıқ-ı evşāfiñ itdi ھاżret-i Mevlā
- 4 Kimisi ʿ ārif-i bi ʾllāh kimisi münkir-i bed-ھاھ
Kimisi müfti-i āқıl virir ʿ ālemlere fetvā

[20b]

- 5 Kimi Leyla içün Mecnün kimi Şirin içün Ferھād
Kimisi vādi-i ʿ aşk içre kıldı meskenin şahrā
- 6 Kimi Manşūr gibi ber-dār kimiñin yüzdüler cismiñ
“Ene ʾl-ھاқ” da ʿ visinde kimisi cān virdi bī-pervā
- 7 “El- ʿ ilmiñ noқtatün” ⁷¹³ sırrıñ biliñ ʿ ārifler ey Nāşid
Ki “şummum bukmun” ⁷¹⁴ āğāhı olursa eylemez ifşā

⁷⁰⁶ Vezin gereğı hece eksiktir.

⁷⁰⁷ “Mā evھā” ifadesi “Böylece Allah, kuluna vahyini iletti” manasına gelen Necm 53/10. âyetin sonunda geçmektedir.

⁷⁰⁸ “Nün. Kaleme ve (yazanların) onunla yazdıklarına andolsun..” meâlindeki Nün Sûresi 68/1. âyetin başlangıcıdır.

⁷⁰⁹ “Allah yeter” manasına gelen bu ifade Kur’an’da bir çok yerde geçmektedir. Örneğin Nisâ sûresi 4/45, Azhab sûresi 33/4. âyetler.

⁷¹⁰ “Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.” (İsrâ sûresi 17/1) meâlindeki âyetin başlangıcıdır.

⁷¹¹ “Yemin olsun, bürüyüp örttüğünde geceye” (Leyl sûresi 92/1) meâlindeki âyetin başlangıcıdır.

⁷¹² “Yemin olsun, kuşluk vaktine” (Duhâ sûresi 93/1) meâlindeki âyetin başlangıcıdır.

⁷¹³ “İlim bir noktadır. Cahiller onu çoğaltmıştır” anlamına gelen “el ilmiñ noktātün ve keserüha el-cāhilün” söz Hz. Ali’ye aittir.

⁷¹⁴ “Sağırdırlar, dilsizdirler” manasına gelen bu ifade Bakara sûresi 2/18. âyette geçmektedir.

[43]⁷¹⁵

Leyla Hanım

[Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Fā 'ilün]

- 1 Yine geldi meded mäh-ı Muḥarrem
Bu yanık sinede yok ana merhem
- 2 Yine bir yāre açdı çarḥ-ı ğaddār
Ġarīḳ-i ḥūn ola maḥdūm-ı a' zam
- 3 Neden lāyık bu rütbe cevre ḥāṣā
Dü çeşm-i Muṣṭafā sıbṭeyn-i ekrem
- 4 Bu günde kaşd idüp āl-i ' abā'ya
Yezīd ibn-i sefīh ehl-i cehennem
- 5 Degildir ādemi ol bir metin(?) hūk
Bu zulmü irtikāb eyler mi ādem

[44]⁷¹⁶

Seyyid Nesīmī

[Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/ Fe' ülün]

- 1 Men ol şādık kulam ki Ca' ferīyem
Ḥaḳīḳat söylerem ḥaḳ Ḥayderīyem
- 2 Ḥasan Ḥülku 'r-rızā'dur nūr-ı çeşmim⁷¹⁷
Ḥüseyn-i Kerbelā'nuñ yāveriyem
- 3 Ki Zeyne'l-ābidīn'dür ma' şūm-ı pāk
Muḥammed Bāḳır'uñ ḥāṣ leşkeriyem
- 4 İmāmımdur imām-ı Ca' fer eş-Şādık
Şanur münkir meni ha serserīyem

⁷¹⁵ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. No: **Bel_Osm_O.00717**, s. 9-10. *Leyla Hanım Divanı* 'ndaki son beyit şiir mecmuasında mevcut değildir. Eksik beyit şu şekildedir: Ne cür'et ile bilmem ḳahbe ḥınzır/ Ḥüseyn'i eyledi bu rütbe dil-gır"

⁷¹⁶ Bkz.: Ayan, **a.g.e.**: s. 542.

⁷¹⁷ Ayan: "cümle çeşmüm"

- 5 Güherdür Mūsī-i Kāzım ḥaḳīḳat⁷¹⁸
‘Alī’ye tābi‘im⁷¹⁹ ḥāş Cā‘ferīyem
- 6 İmāmum Taḳī’dür şāh ‘Askeri hem
Naḳī cānım ğulām-ı ‘Askerī’yem
- 7 Muḥammed Mehdī’dür ḥaḳ ḥucetu’līlāh
‘Alī’[yi]⁷²⁰ sevmeyenlerden berīyem
- 8 Menem men kim olam muḥibb-i evlād
Velī gerçek muḥibler kemteriyem⁷²¹
- 9 Eger gül-āb ile biñ yur isem ağzım
Diyebilmem şāhuñ Ḳanber’iyem
- 10 Hüseyinīyem hem evlād-ı Resūl’em⁷²²
Güzide nüshanuñ ser-defteriyem
- 11 Menem men kim olur geçrek cihānda
Velākin Ḳanber’inuñ çākeriyem
- 12 **Nesīmī’yem** Yezīd’e la‘netim var
Ezelden men ne çāre Ḥayde[rī]yem

[21a]

[45]⁷²³

Kul Nesīmī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/Fā‘ ilün]

- 1 Perde altındaki oldu şems-i devrān āşikār
Şīr-i Yezdān’dur gönül āhūsunu kıldı şikār
- 2 Ol ‘Alīyye’l-Murtezā kim gönüller⁷²⁴ maḳşūdudur

⁷¹⁸ Ayan: “Musā-yı Kāzım’ı bildüm ḥaḳīḳat”

⁷¹⁹ Ayan: “tanıdum”

⁷²⁰ Ayan: “onları”

⁷²¹ Ayan: “çākeriyem”

⁷²² Ayan: “Nesīmī’yem cihānda ne ğamum var”

⁷²³ Bkz: Cahit Öztelli, **On Yedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesīmī**, Türk Etnografya, Folklor ve Turizm Derneği Yay., S. 3, Ankara, 1969, s.76-77. Şiirin 3. beyti *Divan*’da mevcut değildir.

⁷²⁴ Öztelli: “gönlümüz”

Sırruñ izhâr itmekîçün uş ademden oldu vār

- 3 Şāh Emīrū 'l-Mü 'minīn bī-şekk imām-ı cüz' [ü] kül
Aşl-ı taḥkīk iki 'ālemde oldu üstüvār⁷²⁵
- 4 Evvel [ü] āḥir 'Alī'dür zāḥir [ü] bātın 'Alī
Bir güneşdür kim yüzine ḳonmadı ğamdan ğubār
- 5 Uş ḥadīs-i ḳudsīdürür⁷²⁶ "lā fetā illā 'Alī"
Hem Nebī'nün sırrıdır⁷²⁷ "lā seyfe illā Zūlfikār"
- 6 Şehr-i 'ilmīne 'Alī'ye "bābuhā"⁷²⁸ didi Resūl⁷²⁹
Pes 'Alī bābında yār olmaḳ gerekdür ḥāksār
- 7 Cān [u] dilden medhiñ oḳur çün Nesīmī şerḥ için
Hem imāmım deyü⁷³⁰ çünki şıdḳıla ber-medḥ var⁷³¹

[46]⁷³²

Eşferoğlu Rūmī

[...]

- 1 N'ideyim şabr idebilsem dil [ü] cān oda yanar
Velī bir āḥ eyler isem kevn [ü] mekân oda yanar
- 2 Boyadı yeryüzini āḥ ile zārım tütünü
Bu inilti zārıma cümle cihān oda yanar
- 3 Yā Rab fırḳatüñ odına yanar yedi ṭamu
Yana hecrüñ odına cümle cihān oda yanar
- 4 Meni vaşluñdan ıraḡ eyleyüp cennetüñe ḳoyma

⁷²⁵ Vezin aksamaktadır.

⁷²⁶ Öztelli: "Muşṭafā'dır"

⁷²⁷ Öztelli: "sözüdür"

⁷²⁸ "Ben ilim şehriyim , Ali de onun kapısıdır" anlamına gelen ḥadīs-i şerife atıf yapılmıştır.

⁷²⁹ Öztelli: "Şehr-i 'ilmim ben, 'Alī'dir kapısı"

⁷³⁰ Mecmuada sehven "düye" şeklinde yazılan kelime "deyü" şeklinde düzeltilmiştir.

⁷³¹ Öztelli: "Netekim cānım bu cismim içre ḳılmışdır ḳarār"

⁷³² Bkz.: Mustafa Tatçı, **Eşferoğlu Rūmī Dīvân-ı İlâhiyât**, DİB Yay., Ankara, 2014, s. 66; Eşref-i Rūmī, **Eşferoğlu Divanı**, Haz. Tercüman- 1001 Temel Eser Heyeti, Kervan Kitapçılık, y.y., t.y, s. 109.

Bu iniltim işideñ hūr-i cinān oda yanar

- 5 **Eşrefoğlu** yanagör rüy-i⁷³³ kenārında Hakk’uñ
Ko disünler⁷³⁴ Rūmiyā ibn-i fülān oda yanar

[21b]

[47]⁷³⁵

Eşferoğlu Rūmī

[Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün]

- 1 Ey gönül bir derde düş ki anda dermān gizlidür
Gel qarış bir çatreye ki anda ‘ummān gizlidür
- 2 Bil ki bir dervīş faķiri hūr görüp hūr bakma kim
Ḳalbinüñ her kūşesinde ‘arş-ı Raḥmān gizlidür
- 3 Terk idüp nāmūs [u] ‘ārı giy melāmet hırķasıñ
Bu melāmet hırķasında nice sultān gizlidür
- 4 Gör bu **Eşrefoğlu Rūmī** baḥr-i ‘aşka neyledi
Cān [u] baş terk eyledi cānında cānān gizlidür

[48]⁷³⁶

‘Āşık Yūnus

[8’li Hece]

I

- 1 Ben dost ile dost olmışam

⁷³³ Tatçı: “kūh u”

⁷³⁴ Tatçı: “demeyenler”

⁷³⁵ Bkz: Tatçı, **a.g.e.**, s. 55; Mustafa Güneş, **Eşrefoğlu Rūmī ve Divanı (İnceleme-Metin)**, Dr. Tezi, İnönü Üniv. SBE, Malatya, 1994, s. 223. Güneş’in hazırladığı şiirin 2. ve 3. beytleri *Eşrefoğlu Rūmī ve Divanı*’nda sırasıyla 3. ve 2. beytlere karşılık gelmektedir. Ayrıca divandaki 4’üncü beyit, şiir mecmuasında mevcut değildir.

⁷³⁶ Beş mısradan oluşan bu şiirin 4. mısraı şiir mecmuasında eksiktir. Eksik olan mısrayla birlikte şiirin tamamı için bkz.: İBB Atatürk Ktp. No.: **Bel_Osm_K. 04355**, s. 43. Ayrıca bu şiir, Tatçı’nın hazırlamış olduğu *Yunus Emre Divanı* kitabının IV. cildinde bulunan “Āşık Yunus’un -veya Yunuslar’ın Şiirleri” başlıklı bölümünde mevcuttur. Bkz.: Mustafa Tatçı, **Yunus Emre Divanı**, M.E.B. Yay., C. IV., İstanbul, 1997, s. 29.

- 2 Kimseler dost olmaz baña
- 3 Münkirler bakup gülüşür
- 4 Selām dañi virmez baña

II

- 1 Ben dost ile dost olayım
- 2 Cānımı fedā⁷³⁷ kılayım
- 3 Ölmezden evvel öleyim
- 4 Cihān⁷³⁸ bākī qalmaz baña

III

- 1 Bir⁷³⁹ ‘ aşık-ı bī-çāreyem
- 2 Başdan ayağa pāreyem
- 3 Men bir deli dīvāneyem⁷⁴⁰
- 4 ‘ Aqlum da yār olmaz baña

IV

- 1 Devīş Yūnus⁷⁴¹ nice idem
- 2 Fānī cihānı terk idem
- 3 Yana yana dosta gidem
- 4 Perde hicāb olmaz baña

[49]⁷⁴²

Sācid

[Mefā‘ ilün /Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün /Mefā‘ ilün]

- 1 Ki ben bir⁷⁴³ qandīl-i nūrdan özüm aks etdi nūr oldum

⁷³⁷ Tatçı: “qurbān”

⁷³⁸ Tatçı: “dünya”

⁷³⁹ Tatçı: “ben bir”

⁷⁴⁰ Tatçı: “Bir akılsuz dīvāneyem”

⁷⁴¹ Tatçı: “Aşık Yūnus”

⁷⁴² Şiirin 2. beyiti *Sācid Divanı*’nda mevcut değildir. Bkz.: Tuncay Bülbül, **19 Yüzyıl Bektaşî/Hurûfî Şairlerinden Sācid ve Şiirleri (inceleme- metin)**, TEZMER Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi , Kayseri, 2018, s. 202.

⁷⁴³ Bülbül: “ben ol bir”

Hemân⁷⁴⁴ bir nokta-i esbâb edip Hâk’ dan zühûr oldum

2 Düşürdü “lâ ta‘ ayyûn”⁷⁴⁵le kalem esrâr-ı ma‘ nâyı

Şîfâtım aldı zâtımdan hayâlî dehre dūr oldum

3 Biri ak çün biri kara okundum men iki nokta

Üç oldum ikiniñ arasına girdim şudūr oldum

4 Bir üstün bir esîreden giyindim bir şadef câme

İki üstün iki esre ile hezâr⁷⁴⁶ umūr oldum

[22a]

5 Ki bir ötüride buldum bu altı noktanıñ sırrıñ

İki ötüri ile cem‘ iyyet etdim şu‘ ūr oldum

6 Ulaştırdı meni teşdîd ki cezmile⁷⁴⁷ ikilettdim

Uzandım med ile çıkdım inüp hemzede dūr oldum

7 Uzun elif kıyāmımda⁷⁴⁸ keşîde istivâ çekdi

Oğudum elif’i gördüm bulup bâ’yı huṭūr oldum

8 Göñül bir ‘ ârif-i bi’ llâh ki buldı âşinâlıktan

Düşürdü âteşe huddâmıñ gehî hâke buḥūr oldum

9 Yigirmi bir isim ile koyup adım yedi harfden⁷⁴⁹

Şîfâtımdan verip dört meyveyi yâre huṭūr oldu

10 Baña farz oldu Bismi ’ llâh okudum hamdu ’ lillah⁷⁵⁰ mevşûf

Alıp bâ’sıñ çekildim vahdete âb-ı tahūr oldum

⁷⁴⁴ Bülbül: “ki ben”

⁷⁴⁵ Vahdet-i vücûd düşüncesine göre varlık 7 mertebeden tecelli etmiştir. Bunların ilki “lâ taayyûn” mertebesidir. Bilinmezlik mertebesi olarak da bilinen bu mertebe, Hak Teâlâ’nın künhü olup O’nun fevkinde başka bir mertebe olmadığını ifade eder. (Bülbül, **a.g.e.**, s. 266).

⁷⁴⁶ Bülbül: “biñ”

⁷⁴⁷ Bülbül: “cezm o teşdîdle”

⁷⁴⁸ Bülbül: “şîfât verdi”

⁷⁴⁹ Bülbül: “daldân”

⁷⁵⁰ Bülbül: “Hâk ile”

- 11 O vaḥdet içre gördükde küşād oldu baña bir bāb
O bābıñ āsitānıñdan yıķıp yuvayı mūr oldum
- 12 Süleymān bir dīvān ķurmuş didiler **Sācid’e** git gör
Men ol rāh-ı Süleymān’a giderken çok şürūr oldum

[50]⁷⁵¹

Sācid

[Mefā’ ilün / Mefā’ ilün / Mefā’ ilün / Mefā’ ilün]

- 1 Ben etdim dört kitābıñ emrini hem nehyini ezber
Ben etdim ma’ niden aḥz-ı ‘ aṭālar ķapdım defter
- 2 Ben etdim perdeden şem’ im ile biñ bir tekellüm rāz
Ben etdim şūretim ‘ aşā elimde Tūr için ejder
- 3 Ben etdim ‘ ālemi seyrān içinde nice bin seyrān
Ben etdim ķāf-ı Ye’ cūc’e kemend-i sedd-i İskender
- 4 Ben etdim dārda taşvīrim ki bir beyt-i ehl-i küffāra
Ben etdim şarı gök gözlü okumuñ ismini Aşfer

[22b]

- 5 Ben etdim aṭlas-ı çarḥda siyāset devr-i ekvānı
Ben etdim ḳal’ a-yı Ḥayber vücūd-ı fātiḥü ’l-Ḥayder
- 6 Ben etdim dābbetü ’l-arz helāk şol ism-i Ḳahhār’la
Ben etdim bātıl[ı] Ḥaḳ göñlünü leşkerle ser-‘ asker
- 7 Ben etdim ‘ ālemi hep[?] rüz göründü anda bir beyzā
Ben etdim başıma biñ bir ķademden bir ķadem maḥşer
- 8 Ben etdim **Sācid**’em āl-i Resūl’den bey’ at-i Ḥaḳḳ’ı

⁷⁵¹ Makta’ beytinde “Sācid” mahlası bulunan bu şiir Tuncan Bülbülü’nün hazırladığı *19 Yüzyıl Bektaşî/Hurûfî Şairlerinden Sâcid ve Şiirleri (inceleme- metin)*’de mevcut değildir.

Ben etdim başıma hürmet Muḥammed Mehdi'den efser

[51]⁷⁵²

Sâcid

[Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün]

- 1 “Küntü kenz” sırrından izhâr oldığım ma' nâ menem
Vaḥy olan ' ilm-i ilâhîden beyân imlâ' menem
- 2 Nokta düşdüm bir kalemde ḥaṭṭ olundum levḥa men
Okunur “Ümmü'l-kitâb”da ḥarf-i intihâ' menem
- 3 Bir cemâl-i müntehâyım ki Ḥudâ şânında men
' İzz-i maḥşûdunda yâriñ[?] ḥalk olan dünyâ menem
- 4 Men aḳdem mülkünde gördüm cennetiñ esrârını
Kim o bâğıñ maḥreminden açılan ra' nâ menem
- 5 Vârişim şulb-i Bedir'den bir şıfât-ı aḥsenem
Yedi esmâsında kütüb-i mu' teber deryâ menem
- 6 Böyle gördüm levḥ-i maḥfûz'da ḥuṭûṭ-ı dil-beri
Bir muḥaḳḳıḳ ' âlim olmuş ḥâce-i dâñâ menem
- 7 Berr-i[?] ma' nâyım ki mevcûd oldu bende kâinât
Tevhîdem tesbîḥ-i devrânda bugün esmâ menem
- 8 Püte-i nârdan süzülmüş olmuşum şâf cümleden
Pençe-i kudret elinde ṭop-ı intihâ menem

[23a]

- 9 Beyt-i Ma' mûr'um ḳamu ervâḥ-ı Ḳuds'üñ şânına
Hem nazargâh-ı celîlim Ka' be-i ' ulyâ menem
- 10 Şem' dâñ-ı nûr-ı Ḥaḳḳ'ım hem delîlim hem çerâğ
Ḳubbe-i ekvân-ı ḥâtem ḳandil-i Mîñâ menem

⁷⁵² Makta' beytinde “Sâcid” mahlası bulunan bu şiir Tuncan Bülbül'ün hazırladığı *19 Yüzyıl Bektaşî/Hurûfî Şairlerinden Sâcid ve Şiirleri (inceleme- metin)*'de mevcut değildir.

- 11 Taht-gāh-ı şun⁷⁵³ -ı sitārem sarāy-ı muhkemāt⁷⁵³
Güher-i fağfūr-ı hākem nüsha-i kübrā menem
- 12 Bir mürūr-ı ⁷⁵⁴ālemem ber-kār-ı haṭṭ-ı istivā
Māh-ı Hūrşid atlās-ı eflākdaki zībā menem
- 13 Men ki ⁷⁵⁵ābid **Sācid**⁷⁵⁶em hem ṭā⁷⁵⁶ atıñ mescüdiyem
⁷⁵⁶Āşıkam ma⁷⁵⁶ şūka ol ⁷⁵⁶āşıkdaki sevdā menem

[52]⁷⁵⁴

Sācid

[Fā⁷⁵⁴ ilātün/ Fā⁷⁵⁴ ilātün/ Fā⁷⁵⁴ ilātün/ Fā⁷⁵⁴ ilün]

- 1 Levh-i maḥfūz yok iken men bir elifde bā idim
Levhe düşdüm bir kalemde zāt⁷⁵⁵ ile illā idim
- 2 Elif bā cīm dāl okundum soñra biñ bir ism ile
Hā⁷⁵⁵da altmış altı bende şerh vireñ ma⁷⁵⁵ nā idim
- 3 Benden aldı çār iklīm şeş cihet ef⁷⁵⁵ ālini
Anlarıñ üstünde men bir kubbe-i ⁷⁵⁵Ankā idim
- 4 Rūḥ-ı cennetden getürdüm men bu ⁷⁵⁵ālem devrine
Dört melā⁷⁵⁵’ik pençesinde Ādem [ü] Ḥavvā idim
- 5 Bu benim zürriyyetimden ḥāşıl oldu kā⁷⁵⁵’ināt
Baḥr-ı ⁷⁵⁵aşkdan mevc uran bir āteş-i sevdā idim
- 6 Hikmet-i nūr-ı tecellī Tūr’a itdi ṭālī⁷⁵⁵ im
“Len terānī”⁷⁵⁶ sırrını fāş eyleyen Mūsā idim

⁷⁵³ Vezin aksamaktadır.

⁷⁵⁴ Bkz.: Bülbül, **a.g.e.**, s. 205.

⁷⁵⁵ Bülbül: “lā”

⁷⁵⁶ “Beni asla göremezsin” anlamına gelen bu ifade Araf Sûresi 7/143. âyette geçmektedir. Âyetin meâli şöyledir: “Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr’a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, “Rabbim! Bana görün; sana bakayım” dedi. Rabbim! Bana görün; sana bakayım” dedi. Rabbi, ‘Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin’ buyurdu.” meâlindeki ayette geçmektedir.

- 7 Lālenin boynunda gizlū⁷⁵⁷ hūr idim Meryem için
Vaḥy-i Cibrīl ile geldim ol eve ‘İsā idim

[23b]

- 8 Sāye-i⁷⁵⁸ “levlāk”⁷⁵⁹de buldum göz açup var oldığım
Noktalar geydim ol anda noktasız imlā idim
- 9 Pençe-i āl-i ‘abā’dan bir yeşil murğ uçmuşam
Ol yed içre bir müdevver devr olan dünyā idim
- 10 Zū’l-fikār-ı “lā fetā illa ‘Alī” ḥaṭṭında men
Vāhidü’l-Kāhhār içinde luṭf u innemā idim
- 11 Ben idim icrā-yı⁷⁶⁰ nuşret şakḳ olan devr-i ḳamer
Merkez-i ḥaṭṭ-ı keşide olmuş üstüvā idim
- 12 Sācidā şerḥ eylediñ fer‘iñ içinde aşlını
Lā mekāndan gelmişem men anda mūntehā idim

[53]⁷⁶¹

İzzet(?)

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

I

⁷⁵⁷ Bülbül: “gezen”

⁷⁵⁸ Bülbül: “sırr-ı”

⁷⁵⁹ “Ey habibim, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım” anlamına gelen kutsi hadîsin kısaltılmış halidir.

⁷⁶⁰ Bülbül: “uhrā-yı”

⁷⁶¹ Mehmet Zeki Pakalın’ın üç cilt halinde hazırladığı *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* adlı eserine göre bu şiirin Hatâyî’ye ait olduğu belirtilse de aslında İzzet Baba’ya aittir. Nitekim Muhsin Macit’in hazırladığı *Hatayi Divanı* tarandığında bu şiire raslanılmamaktadır. Ayrıca bu şiirin “Bir Bektaşî Mecmuası: *Sefinetü’l-Esrar*” adlı çalışmada İzzet Baba’ya ait olduğu ifade edilirken, “Türk Tarih ve Edebiyatına Dair Değerlendirilmemiş Kaynaklardan Bir Mecmua Örneği: *Tuhfe-i İsmâiliye*” isimli çalışmada Hayrî’ye ait olduğu kabul edilmektedir. Üzerinde çalıştığımız Şiir Mecmuasında ise hem “İzzet” hem de “Hayrî” mahlası bulunan bu şiirin hangi şaire ait olduğu tesbit edilememiştir. İzzet (?) mahlaslı bir şairin Hayrî (?) mahlaslı başka bir şairin şiiri üzerine muhammes yazmış olması ihtimal dahilindedir (Bkz.: Satiye Mutlu, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü’ndeki Klasik Edebiyata Dair Unsurların İncelenmesi**, YL Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2019, s. 11; Ersen Ersoy, Kemal Karabuçak, “Bir Bektaşî Mecmuası: *Sefinetü’l-Esrar*”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 17, İstanbul, 2016, s. 95.

- 1 Naķş idüp levn-i ‘alevle ķalb-i sūzānım ‘Alī
- 2 Çağırır cūy-ı sirişkim çeşm-i giryānım ‘Alī
- 3 Gel yetiş imdādıma ey şāh-ı merdānım ‘Alī
- 4 Dūzaķ-ı firķatde koyma yandım īmānım ‘Alī
- 5 Kevşeriñ sāķīsisin sen ķandır meni cānım ‘Alī⁷⁶²

II

- 1 Ehl-i beytiñ ‘aşķına söndür bu nār-ı ķasreti
- 2 Teşnegān senden ümīd eyler şarāb-ı vuşlatı
- 3 Gülmesün aķvālime şāhım Muķammed ümmeti
- 4 Dūzaķ-ı firķatde koyma yandım īmānım ‘Alī
- 5 Kevşeriñ sāķīsisin sen ķandır meni cānım ‘Alī

III

- 1 Ehl-i beytiñden dirīğ itdi felek mā’ü’l-ķayāt
- 2 Bu dil-i sūzānıma ancak olur senden necāt
- 3 Çeşme-i āb-ı ķayātı görsem itmeme iltifāt
- 4 Dūzaķ-ı firķatde koyma yandım īmānım ‘Alī
- 5 [Kevşeriñ sāķīsisin sen ķandır meni cānım ‘Alī]⁷⁶³

[24a]

IV

- 1 Nūr-ı çeşmim Fāṭıma maķdūm-ı a‘zam ‘aşķına
- 2 Şāh-ı deşt-i Kerbelā sıbt-ı mūkerrem ‘aşķına
- 3 Mest-i şahbāyı şehādetden aķan dem ‘aşķına
- 4 Dūzaķ-ı firķatde koyma yandım īmānım ‘Alī
- 5 Kevşeriñ sāķīsisin sen ķandır meni cānım ‘Alī

V

- 1 Kesmez ümīdiñ yazup ‘İzzet ķuluñ bu maķta‘ı

⁷⁶² “Sen” ifadesi fazla olduğu için vezin aksamaktadır.

⁷⁶³ Mürettib tarafından sehven atlanılan/unutulan bu mısra, muhammes şiir düzenini sağlamak için köşeli parantez içerisinde aktarılmıştır.

- 2 Çeşmime [...] ⁷⁶⁴ ümîddürür her bir mışra‘ı
- 3 ‘Arz-ı hâlimdir saña ey **Hayrî-zârîñ** maṭla‘ı
- 4 Dūzaḥ-ı firḳatde koyma yandım imānım ‘Alî
- 5 Kevşeriñ sâķîsisin sen ḳandır meni cānım ‘Alî

[54] ⁷⁶⁵

Yūnus Emre

[Müstef‘ ilün/ Müstef‘ ilün/ Müstef‘ ilün/ Müstef‘ ilün]

- 1 Ben bende buldum çün Ḥaḳḳ’ı şekk [ü] gümān nemdür benüm
Ben dost yüziñ görmez isem Bu gözlerüm nemdür benüm
- 2 Ol dost baña ümmî dimiş hem adımı o mı(?) ⁷⁶⁶ ḳomuş
Dilim sükker gövdem kamyş bu söyleyen nemdür benüm
- 3 Hep ⁷⁶⁷ ben beni cem‘ eyledüm ol dostı imām eyledüm
Birliğine ḳıldum ḳāmet riyā ṭā‘ at nemdür benüm
- 4 Gelsün münācāt eyleyen biñ dürlü ⁷⁶⁸ ḥācet eyleyen
Ṭaşra ‘ibādet eyleyen görsün ol dost nemdür benüm
- 5 Ümmî benem **Yūnus** benem ṭoḳuz atam dördür anam
‘Aşḳ odına düşüp yanan sūḳ [u] bāzār nemdür benüm

[55] ⁷⁶⁹

Eşrefoğlu Rūmî

[11’li Hece]

⁷⁶⁴ Okunamayan kelime için bkz.:

⁷⁶⁵ Bkz.: Tatçı, **Yūnus Emre Divanı**, C. II, s. 233-234. Divanda bulunan 4. ve 5. beyitler şiir mecmuasında mevcut değildir.

⁷⁶⁶ Tatçı: “Yūnus”

⁷⁶⁷ Tatçı: “uş”

⁷⁶⁸ Tatçı: “ṭoksān biñ”

⁷⁶⁹ Bu şiir Mustafa Tatçı’nın hazırladığı *Eşrefoğlu Rūmî Divân-ı İlâhiyât*’ında ve Mustafa Güneş’in hazırladığı *Eşrefoğlu Rūmî ve Divanı (İnceleme-Metin)*’de mevcut değildir.

I

- 1 Gice gündüz hayālümde fikrümde
- 2 Ezeliden bismi 'llāhum vār benüm
- 3 Hakk'ıñ ismi ezberümde zikrümde
- 4 Tevhidümde illa 'llāhum vār benüm

II

- 1 Egri ok atarlar menzile varmaz
- 2 Qalbi pāk olmayan bir yerde durmaz
- 3 Yüz biñ 'aybım görür yüzime vurmaz
- 4 Biñ bir adlu bir Allāh'um vār benüm

[24b]

III

- 1 Geçid olmayınca 'ummān bulamam
- 2 Baña kim diyene ben kim söylemem
- 3 Allāh'ıñ sırrını 'ayān eylemem
- 4 Sır şaqlarum sırru 'llāhum vār benüm

IV

- 1 İsmüm Eşrefoğlu men bir gedâyım
- 2 Derviş kāmīl gerek hulk-ı mülâyım
- 3 El gökde yüzüm yerde durayım
- 4 Cümlesine eyva 'llāhum vār benüm

[56]⁷⁷⁰

‘Āşık Yūnus

[8’li Hece]

I

⁷⁷⁰ 6 Dizeden oluşan bu şiirin 2. dizesi şiir mecmuasında eksiktir. Şiirin tamamı için bkz.: Tatçı, **Yunus Emre Divanı** içinde “Āşık Yunus’un -veya Yunusları’nın- Şiirleri”, C. IV, s. 62.

- 1 Saña direm bād-ı şabā
- 2 Baña Mevlā’ dan haber vir
- 3 Emegüm olmasun hebā
- 4 Baña Mevlā’ dan haber vir

II

- 1 Seher vaqtinde esersin⁷⁷¹
- 2 Benüm cigerüm kesersin⁷⁷²
- 3 Dergāha kadem basarsın
- 4 Baña Mevlā’ dan haber vir

III

- 1 Ne dirseñ öyle ideyim⁷⁷³
- 2 Dilerseñ bile gideyim
- 3 Ben ölmeden işideyim
- 4 Baña Mevlā’ dan haber vir

IV

- 1 Bir daği bunda gelesin
- 2 Beni turābda bulasun⁷⁷⁴
- 3 Rūḥa⁷⁷⁵ şafālar viresün
- 4 Baña Mevlā’ dan haber vir

V

- 1 **Yūnus Emrem**⁷⁷⁶ eydür āhı
- 2 Gözi yaşlı pür⁷⁷⁷ günāhı

⁷⁷¹ Tatçı: “okursın”

⁷⁷² Tatçı: “yakarsın”

⁷⁷³ Tatçı: “Her ne kim diresen ideyim”

⁷⁷⁴ Tatçı: “göresin”

⁷⁷⁵ Tatçı: “cāna”

⁷⁷⁶ Tatçı: “Āşık Yūnus”

⁷⁷⁷ Tatçı: “yur”

3 Seversen güzel Allāh'ı

4 Baña Mevlā'dan haber vir

[57]⁷⁷⁸

Pîrzâde (Şâfi'î)

[Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün]

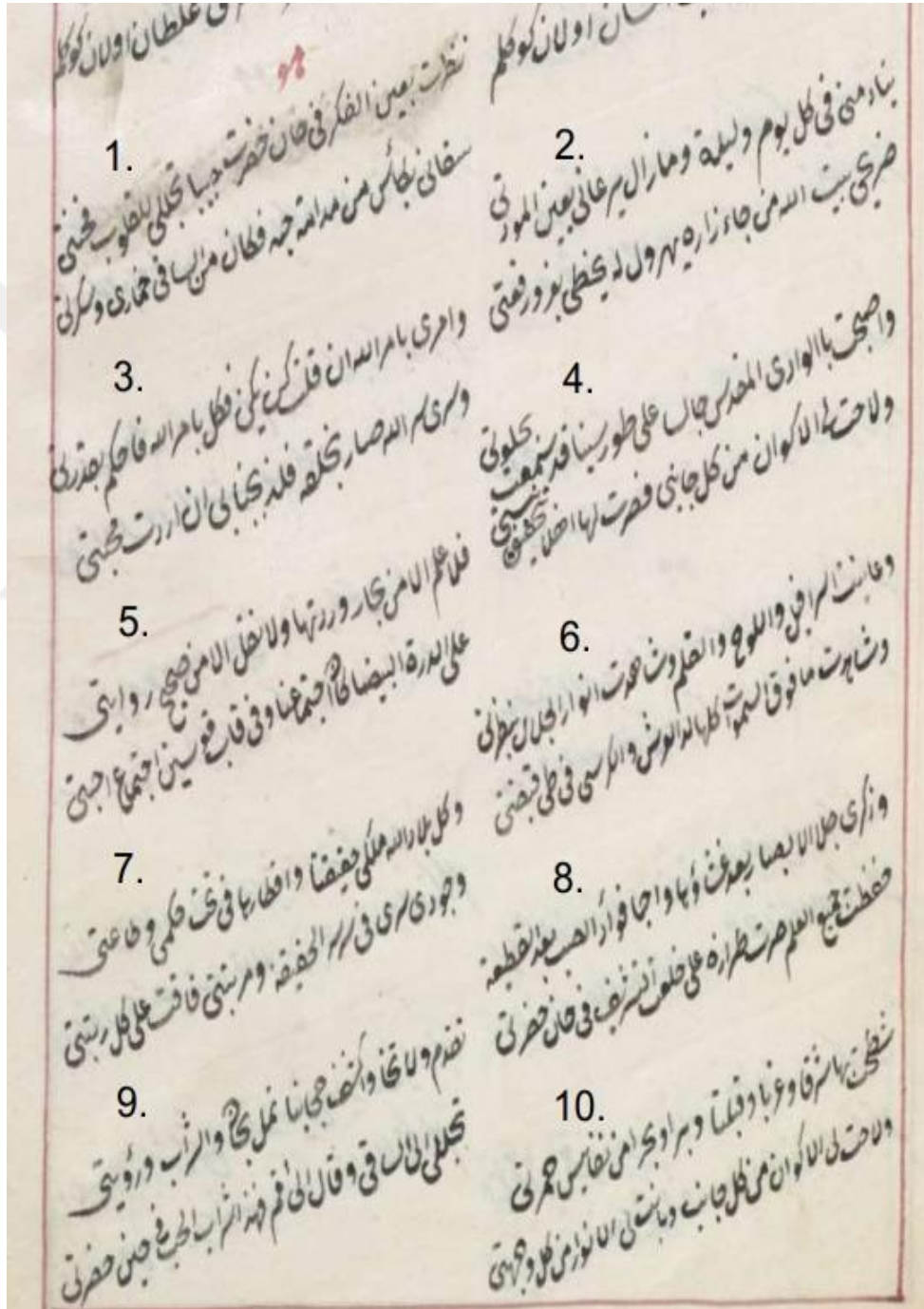
- 1 Eyâ 'aşk-ı ilāhiden içüp sekrân olan gönlüm
Eyâ zevk-i ilāhiden geçüp giryân olan gönlüm
- 2 Eyâ esrâr-ı Mevlâ'ya irişen pîr-i gerdünda
Eyâ vâdî-i hayretde kalup hayrân olan gönlüm
- 3 Eyâ zülf-i dilârâdan yitüren 'aql [u] idrâkuñ
Eyâ şahrâ-yı 'âlemde kalup nālân olan gönlüm
- 4 Eyâ pervâneveş şem'-i ruḥuna dil viren yârün
Eyâ nâr-ı celâline düşüp süzân olan gönlüm
- 5 Eyâ fakrile faḥr olan melâmet hırkasın giyen
Eyâ Behlül-i Dānāveş gezüp sultân olan gönlüm

[25a]

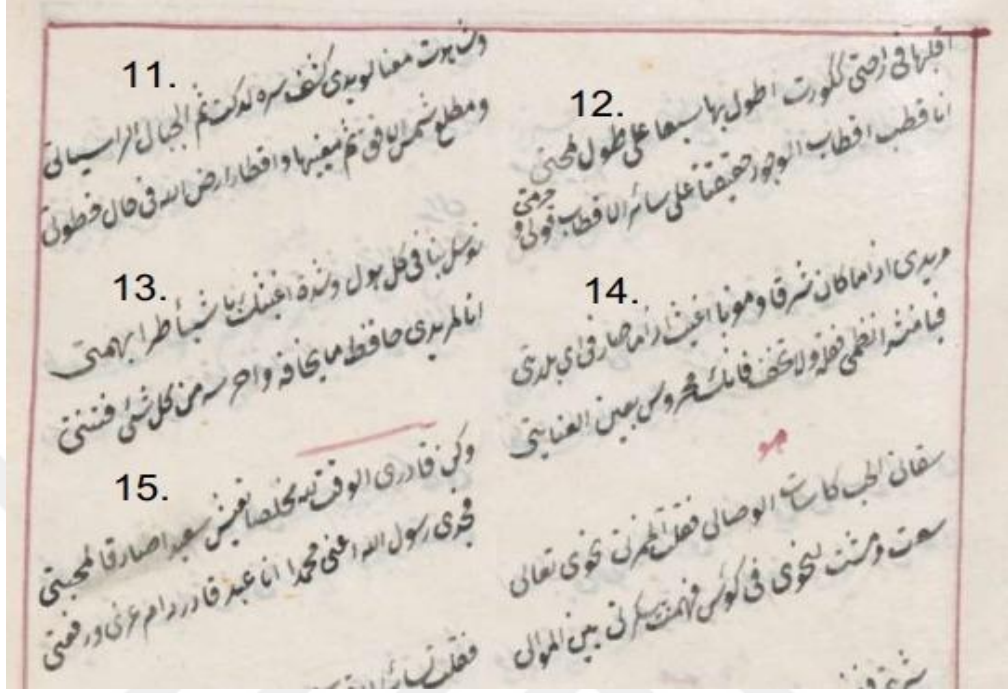
- 6 Eyâ Manşûr gibi dâ'im içüp 'aşk-ı ilāhiden
Eyâ meydân-ı 'aşk içre seri gâltân olan gönlüm
- 7 Eyâ **Pîrzâde**⁷⁷⁹ bildün mi nedür insân nedür hayvân
Eyâ sırr-ı ḥaḳîkate irüp insân olan gönlüm

⁷⁷⁸ Salih Gençer, *Mecmû'atü'l-Eş'âr Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi Numara 57 (1b-64a) (İnceleme-Metin)*, YL Tezi, Sakarya Üniv. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Sakarya, 2015, s. 193.

⁷⁷⁹ "Pîrzâde" mahlasıyla yazıldığı görülen bu şiirin *Mecmû'atü'l-Eş'âr*'da "Şâfi'î" mahlasıyla yazıldığı tesbit edilmiştir. Mecmuamızda "Şâfi'î" mahlası yerine "Pîrzâde" mahlasının müstensih tarafından mı değiştirilerek yazıldığı yoksa şair tarafından kullanılan ikinci bir mahlas mı olduğu tesbit edilememiştir. (Bkz.: Gençer, *a.g.e.*, s. 193)

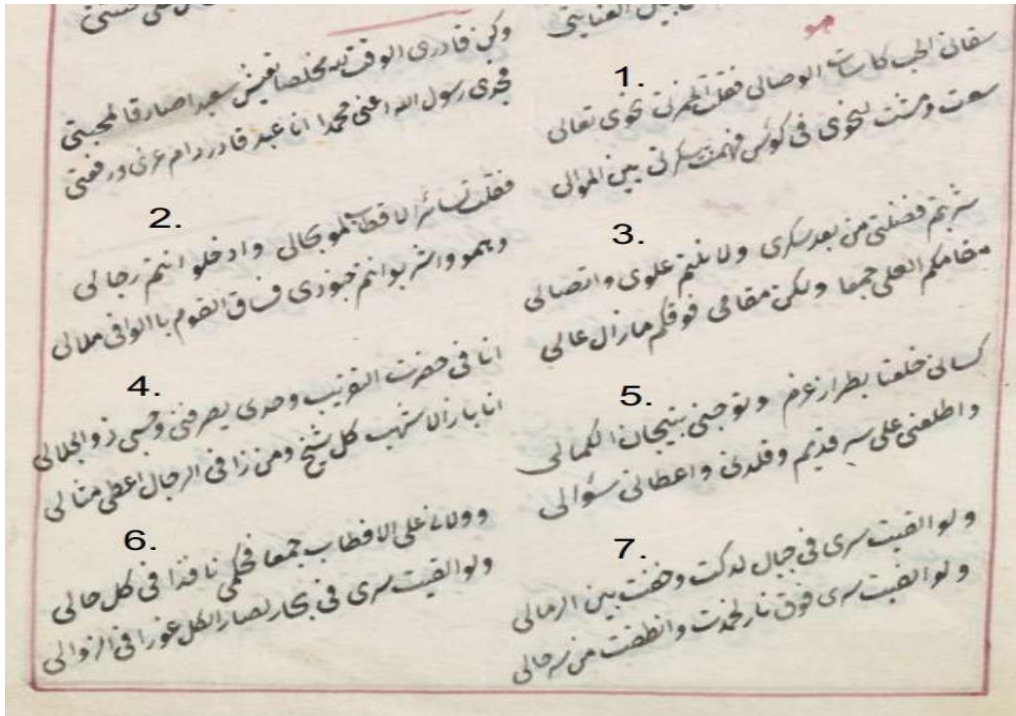

[25b]

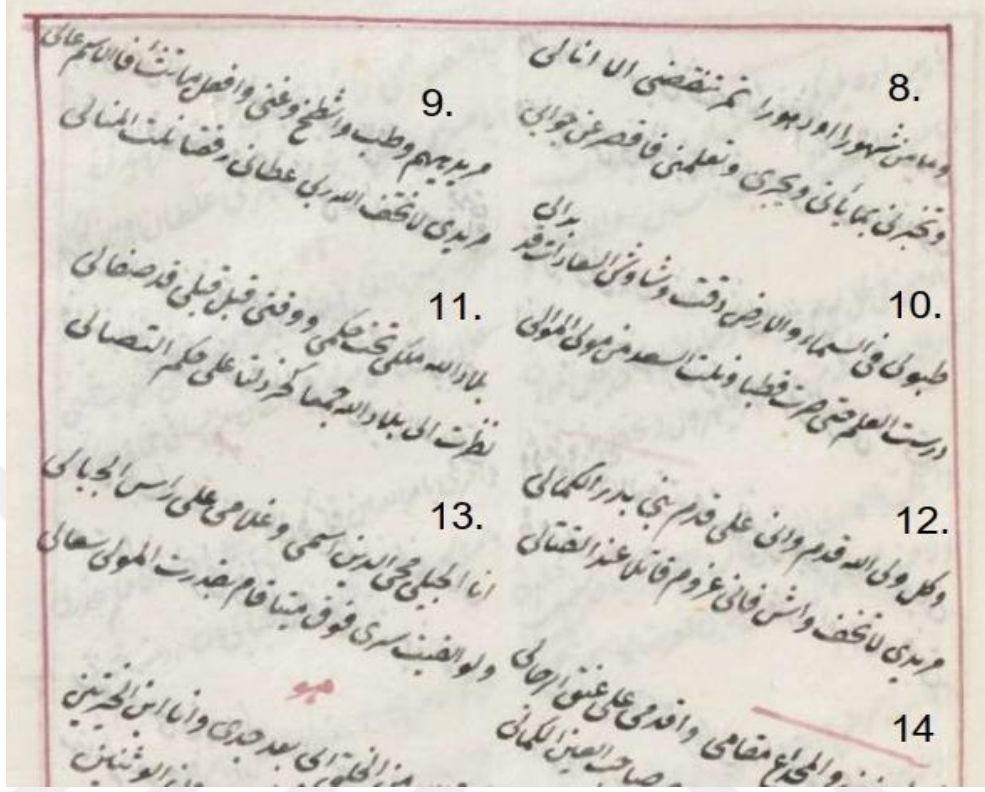
[59]⁷⁸¹

[?]

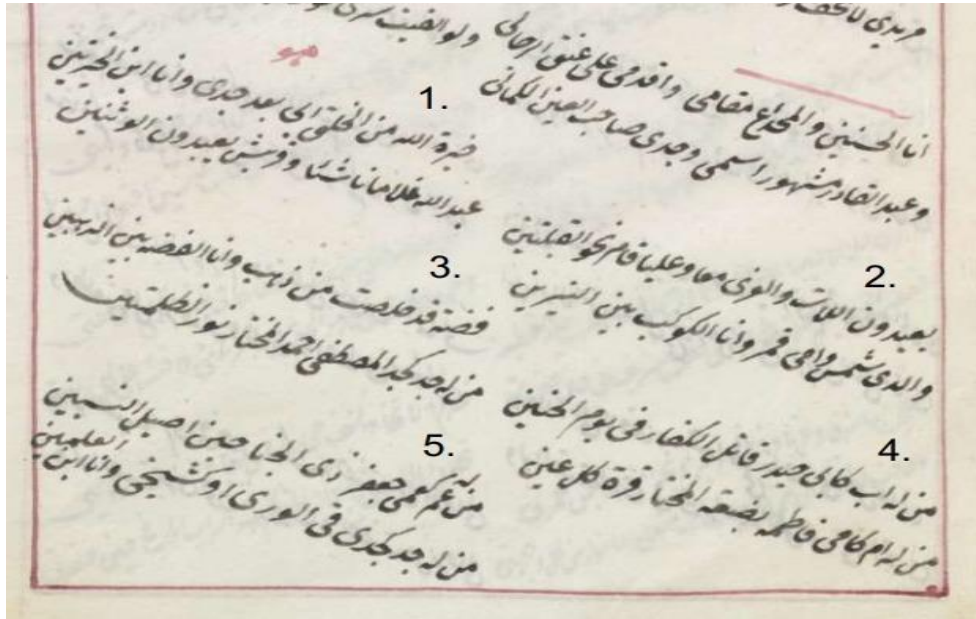
⁷⁸¹ Arapça bir şiiirdir.

[26a]

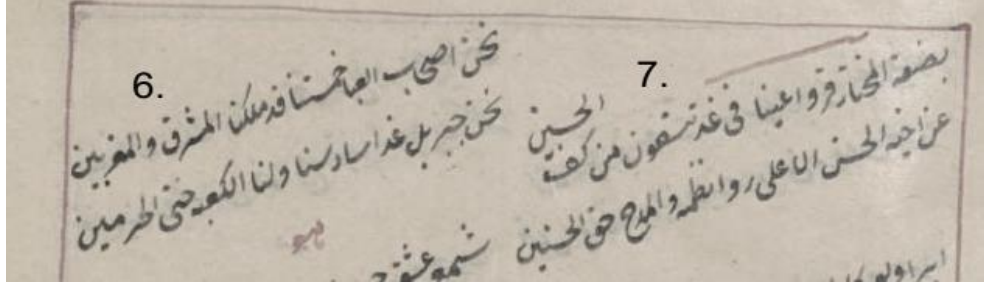
[60]⁷⁸²

[?]

⁷⁸² Arapça bir şiirdir.

[26b]

[61]⁷⁸³

Fâzıl(?)

[...]

- 1 Şem‘ -i ‘ aşk-ı Hüseyin’em ‘ Alevîyem ‘ Alevî
Rûh-ı â‘ dâyı yakar âteş-i âhım ‘ alevî
- 2 Ebr olur kâhil olur leb-teşne-i şehd ancak
Yağdırır bâriş-i la‘ net bi-revân-ı Emevî
- 3 Kerbelâ’ya irişür şâ‘ ika-i âh [u] belâ
Hamduli ‘llâh kim dilim kuvvet-i Hayder’le kavî
- 4 Ne revâ Râfîzî ta‘ biri muhibb-i Âl’e
Hem Yezîdî olana nisbetle seni seveni
- 5 Eyledi Fâzıl’[1] bülbül gibi zâr [u] nâlân
Ol iki gonce-i neşküfte-i bâğ-ı Nebevî

⁷⁸³ Makta’ beyti Fâzıl mahlaslı olan şiire Enderunlu Fâzıl Bey’in divanında rastlanılamamıştır. Ali Rıza Öge’nin *Bektaşî Şairleri Antolojisi*’nin 392b numaralı sayfasında *Dîvân-ı Fazlî* başlığı altında yer aldığı tesbit edilen şiirin mahlasının “Fazlî” olduğu görülmektedir. Öte yandan bir Bektâşî mecmuası *Sefinetü’l-Esrâr*’da Fâzıl’a ait olduğu belirtilen şiire Atâ’nın tercî‘ -i bend, Talat ve Zeki’nin ise tahmis yazdığı belirtilmektedir. Netice itibarıyla Ali Rıza Öge’nin eseri dikkate alındığında şiir Fâzılî’ye; Sefinetü’l-Esrar dikkate alınır Fâzıl’a aittir. Ancak hangi Fazıl’a ait olduğu tesbit edilememiştir. (Enderunlu Fâzıl Bey, *Divan-ı Fazıl Bey Enderunî*, İBB Atatürk Kitaplığı, Demirbaş no: Bel_Osm_O.00253/01; Ersen Ersoy, Kemal Karabucak, “Bir Bektaşî Mecmuası: Sefinetü’l-Esrâr”, *DEV Dergisi*, s. 97, 98, 99; Ali Rıza Öge, *Bektaşî Şairleri Antolojisi*, İBB Atatürk Kitaplığı, Demirbaş no: Bel_Yz_O_0131, s.3 92b; Metin Atacan, *Hafız Mehmet Tahir Efendi Divanı (İnceleme-Metin)*, YLS Tezi, Ankara Üniv. SBE Türk Dili Ve Edebiyatı (Eski Türk Edebiyatı) ABD., Ankara, 2014; Sibel Aydın, *Kara Fazlî Dîvânı (İnceleme-Metin Bağlamı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Niğde Ömer Halisdemir Üniv. SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Niğde, 2021)

[62]⁷⁸⁴

Virānī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 Bu me' ānī sırrını bil div-i(?) nādān aňlamaz
Şüretā canlu⁷⁸⁵ velī ma' nīde ħayvān aňlamaz
- 2 “Men 'aref” sırrıñ ne bilsün her tahāretsiz faķih
Bu ħaķāyık 'ilmīdür⁷⁸⁶ ef' āl-i şeytān aňlamaz
- 3 Oķuyup fehm itmeyen veche ħurūfuñ ħarf-be-ħarf
Cāhil-i müşrikdür ol te'vīl-i Ķur'ān aňlamaz
- 4 Fā vü zā vü lām-ı Yezdān' uñ beyānuñ zāhidā
Vāriş-i Aĥmed bilür bu 'ilmi her cān aňlamaz
- 5 Evliyādan bize mīrāşdur ʔarīķat ey faķih
Rāh-ı Ħaķ'dan baş çeken şeytāndur erkān aňlamaz

[27a]

- 6 Ħānedān-ı āl-i Ħayder ħavlini ef' ālini
Nefsine olmuş ħavāric ħavm-i Süfyān aňlamaz
- 7 Ey **Virānī** heft ser bir ejdehādur nefsi-şüm
Ķatl iden merdānedür merdān-ı Mervān aňlamaz

[63]⁷⁸⁷

Fuzūlī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

I

⁷⁸⁴ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. No: **Bel_Yz_K_0687**, s. 40a.

⁷⁸⁵ İBB **Bel_Yz_K_0687**: “insān”

⁷⁸⁶ İBB **Bel_Yz_K_0687**: “fi'lini”

⁷⁸⁷ “Fuzūlī” mahlası bulunan bu tercîf -i bende, Ali Nihat Tarlan'ın hazırladığı *Fuzūlî Divanı* ile Servet Bayoğlu'nun hazırladığı *Erenler Meclisi*'inde rastlanılmamıştır. (Ali Nihat Tarlan, **Fuzūlî Divanı Şerhi**, Akçağ Yay., Ankara, 2017; Servet Bayoğlu, **Erenler Bahçesi**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1996.)

- 1 Feyz-baḥş-ı mazḥar-ı Bārī Teālī’dir vücūd
Āsumān-ı pertevī nūr-ı tecellīdir vücūd
- 2 Gel temāşā kıl anı gör ne temāşadır vücūd
Lā teḥallūf bilmiş ol kim ḥüb-i dārādır vücūd
- 3 Şeş cihetden bir ‘ acāyib özge bīnādır vücūd
Ḳadrini dirseñ eger ā‘ lādan ā‘ lādır vücūd
- 4 Otuz iki ḥārf ile ibḳā’-i inşādır vücūd
Secde-gāh-ı her dü ‘ ālem zāt-ı ‘ ulyādır vücūd
- 5 Tā ayakdan başa dek fī’l-cümle esmādır vücūd
Sidre-i levḥ-i ḳalem ‘ arş-ı mu‘ allādır vücūd

II

- 1 “Küntü kenz” esrārını ‘ ālemde her cān añlamaz
Ölmeyenler tekye-i miḥnetde miḥmān añlamaz
- 2 Dökmeyenler gözlerinden yaş ile kan añlamaz
Ehl-i ḥāl olan bilür bu ‘ ilmi her cān añlamaz
- 3 Seyr ider ammā ne yüzden hem bu devrān añlamaz
Neylesün biçāre yoktur ‘ akl [u] iz‘ ān añlamaz
- 4 Bunda şarrāf olmayan la‘ l-i Bedaḥşān añlamaz
Girmeyen rāh-ı tarīḳe rāh-ı erkān añlamaz
- 5 Tā ayakdan başa dek fī’l-cümle esmādır vücūd
Sidre-i levh-i ḳalem ‘ arş-ı mu‘ allādır vücūd

[27b]

III

- 1 Ḳudretiyle ādeme luṭf-ı ‘ ināyet kıldı Ḥaḳ
Bir avuç toprak iken gör ne hidāyet kıldı Ḥaḳ
- 2 Kendi ḳadrin bilmedi gör ne ri‘ āyet kıldı Ḥaḳ

Ḥazret-i Mevlā ile (ile)⁷⁸⁸ anı mülākāt kıldı Ḥaḳ

3 Lütf [ü] iḥsān eyleyüp şāhib-velāyet kıldı Ḥaḳ

Onlara cennet ta‘āmından sa‘ādet kıldı Ḥaḳ

4 Muştafā nūruñ daḥi elinde emānet kıldı Ḥaḳ⁷⁸⁹

Cümle ‘akl [u] fikr ile anı pür-fırşat kıldı Ḥaḳ⁷⁹⁰

5 Tā ayakdan başa dek fi‘l-cümle esmādır vücūd

Sidre-i levh-i ḳalem ‘arş-ı mu‘allādır vücūd

IV

1 Ḥazret-i ‘Azrā’il’e bir kerre fermān eyledi

Yeryüzünden bir avuç ḥāk olup pinhān eyledi

2 Yüz sürüp dergāha ol dem ‘arz-ı Yezdān eyledi

Dest-i lütfıyla anı bir laḥzada ān eyledi

3 Ḳudretiyle Ādem’i [...] kan eyledi

Secdeye indi melekler cümle cevelān eyledi

4 Bir avuç toprak iken gör ne iḥsān eyledi

Gördi Ādem kendüyi şükr-i firāvān eyledi

5 Tā ayakdan başa dek fi‘l-cümle esmādır vücūd

Sidre-i levh-i ḳalem ‘arş-ı mu‘allādır vücūd

V

1 Ḥazret-i Ḥaḳ’dan irişdi lütf-ı iḥsān Ādem’e

Sırrı gel gör kim daḥi nefḥ olmadan cān Ādem’e

2 Ol maḥallerde ‘adāvet kıldı şeyṭān Ādem’e

Secde-i tām itmege ‘ār itdi o ān Ādem’e

⁷⁸⁸ Müstensih sehven iki kere “iki” kelimesi yazılmış

⁷⁸⁹ Vezin aksamaktadır.

⁷⁹⁰ Vezin aksamaktadır.

[28a]

- 3 Azdurup ‘Ād kavmini gönderdi pinhān ādeme
Çok çalışdı ir göreser dürlü noķşān ādeme
- 4 Bulmadı bir yerde çāre āhir imkān Ādem’e
Yidirüp buğdāyı ol dem irdi noķşān Ādem’e
- 5 Ey **Fuzūlī** böyle bir taķdīr-i Mevlā’dır vücūd
Sidre-i levh-i kalem ‘ārş-ı mu‘allādır vücūd

[64]⁷⁹¹

Virānī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

- 1 Gel ey vāiz özün kırtar bu taķvānuñ⁷⁹² riyāsından
Şaķınmaz mısıñ ey bed-hū bu tezvīriñ hebāsından
- 2 Hāķķ’a ‘ibādet böyle olmaz kılak tūt añla güftārim⁷⁹³
Қo elden işbu ğavġāyı çık bu nāsuñ arasından
- 3 Tahāret eyle abdest al eliñ çek mā’-i benlikden
Melāmet milkine ‘azm it cihānuñ geç kabāsından
- 4 Olar kim Hāķķ’a ‘āşıkdur ne māl ne ‘ayāl⁷⁹⁴ ister
Hemān dīdāra vaşl olmaķ ümīdi kibriyāsından
- 5 Önünde it gibi ürme bugün abdāl olan ‘āşık
Senün gibi hımāruñ hīç üşenmez iftirāsından
- 6 Hāķķ’a müştāķ olan ‘āşık mücerred kaţ’-ı nās eyler

⁷⁹¹ Bkz.: Adil Ali Atalay Vaktidolu, **Virānī Divanı ve Risalesi (Buyruġu)**, Can Yay., İstanbul, Ocak 1998, s. 247; İBB Atatürk Kitaplığı, No: **OE_Yz_0126**, s. 113b.

⁷⁹² **İBB OE_Yz_0126**: “dünyanuñ”

⁷⁹³ Vezin aksamaktadır. Vezne uygun olan mısra **İBB OE_Yz_0126** numaralı nüshada şöyledir: “‘İbādet Hāķķ’a böyle ol kılak tūt diñle güftārim”.

⁷⁹⁴ “عیال” kelimesi mecmuuda “ع (ayın)” harfiyle yazılması gerekirken sehven “ا (elif)” harfiyle yazılmıştır. imla

Çeker öz zātını fakra geçer cümle hevāsından

- 7 **Virānī** māl ile milki n'ider bu dār-ı dünyāda
Ümīd-i vasl-ı Āl olmak diler her dem Hüdā'sından

[65]⁷⁹⁵

Virānī

[Fâ' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 Zāhid-i ḥod-bīni gör Allāh'ı bilmez kandedür
Cennetü'l-me'vāyı ister rāhı⁷⁹⁶ bilmez kandedür
2 İrmeyen şavm [u] şalātuñ remzinüñ esrārına
Bu perestiş üzre Beytu'llāh'ı bilmez kandedür

[28b]

- 3 Dalmayan kendi vücūduñ 'ilmine ğavvāş tek
Bunca ḥikmet nakş-ı ilmu'llāhı bilmez kandedür
4 Şüret-i ādemde Ḥaqq'ı görmeyenler āşikār
Qaldı zulmet içre Zātu'llāh'ı bilmez kandedür
5 “Men 'aref” le cismini her kim ki bünyād itmedi
'Ālem-i ma'nide 'arşu'llāhı bilmez kandedür
6 Levḥ-i maḥfūz tılsımın her kim ki te'vīl eylemez
Ādemüñ 'aynında Vechu'llāh'ı bilmez kandedür
7 İçmeyen Hızr'uñ elünden çeşme-i āb-ı ḥayāt
Ey **Virānī** işte fazlu'llāhı bilmez kandedür

⁷⁹⁵ Bkz.: Vaktidolu, a.g.e., s. 180; İBB Bel_Yz_K_0687, s. 24b- 25a.

⁷⁹⁶ İBB Bel_Yz_K_0687: “yolı”

[66]⁷⁹⁷

Ahmed Sûzî

[Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/Fâ' ilün]

- 1 ' Aql ile bî-gâne olmuş şöyle bir dîvāneyiz
' Aşk ile rüsvây olmuş şöyle bir mestāneyiz
- 2 ' Aşk dem[iy]le doldı bu dil sākîveş kıldım şalā
Eger kim ki ' aşık ise işbu dem meyhāneyiz
- 3 Taşramızdan anlaşılmaz reng-i bî-elvāneyiz
İçerü gir kim göresin öyle bir mestāneyiz
- 4 Sırrımız bir gayrı sırdır mahrem olmaz gayrılar
Tālib iseñ birliğe gel cümlemiz yek-dāneyiz
- 5 Sırr-ı vahdetden okursan mekteb-i ' irfāna gel
Bî-hurūf hem daḥi bî-şāf okunan ders-hāneyiz
- 6 Matbah-ı sırr-ı ' Alî'den açmışız bir şofra kim
Zevk-yāb olmak dilerseñ gel berü ' aşk-hāneyiz
- 7 Şer' -i pāk-i Ahmedi'den giymişiz ā' lā libās
Hem tarikat içre Sûzî tāt ile şāhāneyiz

[29a]

[67]⁷⁹⁸

Dertli

[Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilāün Fâ' ilün]

I

- 1 Kaysveş şahrālara düşdüm çok efgān eyledim
- 2 Leylveş Beytü'l-hazanda ḥün-ı giryān eyledim

⁷⁹⁷ Ahmed Sûzî Divanı'nda dokuz beyitten oluşurken, şiir mecmuasında yedi beyitten müteşekkildir. Bkz.: Alim Yıldız, **Ahmed Sûzî Divanı**, Buruciye Yay., Sivas, 2012, s. 211-212; İBB Atatürk Ktp. No: **Bel_Osm_O.00647**, s. 81.

⁷⁹⁸ Bkz.: Haşim Nezihi Okay, **Aşık Dertli Divanı**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, Ankara, t.y., s. 82-83; İBB Atatürk Ktp. No: **Bel_Osm_K.00736**, s. 57-58.

- 3 Cāme-i şabrı tutup çāk-ı girībān eyledim
- 4 Şoyunup abdālveş cismimi ‘üryān eyledim
- 5 Kendimi ‘aşkıñ yolunda dosta qurbān eyledim
- 6 Gerdan-ı mecrūhumı kesdim kıızıl qan eyledim

II

- 1 Cānıma evvel benim sūz-i Ḥasan’dan⁷⁹⁹ düşdi⁸⁰⁰ nār
- 2 Āteş-i hicrānıña şabr itmege tākāt mı vār⁸⁰¹
- 3 El ne dirse qo disün sevdım Ḥüseyn’i kār zarār
- 4 Gitdi elden çāresiz ‘inān-ı esb-i ihtiyār⁸⁰²
- 5 Kendimi ‘aşkıñ yolunda dosta qurbān eyledim
- 6 Gerdan-ı mecrūhumı kesdim kıızıl qan eyledim

III

- 1 Tīr-i ‘aşkıñ merhem itdi derd-i bī-dermānıma
- 2 Bu nişānı eyledim şāh-ı şehīd sulṭānına
- 3 Sad-hezārān la‘ net olsun ol Yezīd’iñ cānına⁸⁰³
- 4 Rūz-ı maḥşerde gelüp baksıñ benim gerdānıma
- 5 Kendimi ‘aşkıñ yolunda dosta qurbān eyledim
- 6 Gerdan-ı mecrūhumı kesdim kıızıl qan eyledim

IV

- 1 Kendimi ādem sanurdım ḥayvān-ı nātık benim
- 2 Her ne cevır itse sezādır miḥnete lāyık benim
- 3 Ḥayra dā’ır bir ‘amel yok ‘āciz⁸⁰⁴ [ü] fāsık benim
- 4 Līk ikrārında kizbi olmayan şādık benim
- 5 Kendimi ‘aşkıñ yolunda dosta qurbān eyledim

⁷⁹⁹ Okay: “Ḥüseyn’dan”

⁸⁰⁰ Okay: “geldi”

⁸⁰¹ Okay: “Āteş-i ‘aşkın senin kim çekmege tākāt mı var”

⁸⁰² Okay: “inān-ı esb-i ihtiyār”

⁸⁰³ Bu mısra Okay’ın hazırladığı *Dertli Divanı*’nda mevcut değildir.

⁸⁰⁴ Okay: “fāciz”

6 Gerdan-ı mecrûhumı kesdim kıızıl kan eyledim

[29b]

V

- 1 Raḥm kıl yâ Rabbenâ bu **Dertlî** pür ‘ işyânına
- 2 “Râhmeten li’l ‘ âlemîn”⁸⁰⁵ ismi düşüpdür şânına
- 3 Baş açık yalıñ ayak nice duram dîvânına
- 4 Enbiyâ vü evliyâ muhtâc seniñ ihsânına
- 5 Kendimi ‘ aşkıñ yolunda dosta qurbân eyledim
- 6 Gerdan-ı mecrûhumı kesdim kıızıl kan eyledim

[68]⁸⁰⁶

Zekâî

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâi‘ lâtün/ Fâ‘ ilün]

I

- 1 Evliyâdan yücedir şâh-ı şehîdin pâyesi
“Kâbe Kavseyni ev ednâ”⁸⁰⁷dan alınmış sâyesi
- 2 Yesrib [ü] Baḥḥa’da hürşid-i tecellî berķ urup
Kerbelâ toprağına düşdi o nûruñ sâyesi
- 3 Cedd-i pâki bâ‘ iş-i kevneyn olunca ol şehiñ
N’ola Cibrîl ḥâdim olsa rûḥ-ı Meryem dâyesi
- 4 Tâ ḥarîm-i gurbete dikdi şehâdet râyetin
Miḥnet [ü] cevri [ü] belâ ol devletiñ sermâyesi

⁸⁰⁵ “Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” meâlindeki Enbiyâ Sûresi 112/107. âyette geçmektedir.

⁸⁰⁶ *Zekâî Divan*’ında “Mersiye-i Evlâd-ı ‘Alî” başlığı altında bulunan terkiib-i bend’in 3. ve 4. bendleridir. Son beyitleri eksik olan bu bendler Köseoğlu’nun hazırladığı *Zekâî Divanı* göz önünde bulundurularak tarafımızdan tamamlanmıştır. Şiirin tamamı için bkz.: Sinan Köseoğlu, **Zekâyî Divanı**, YL Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1997. s. 56-58.

⁸⁰⁷ “İki yay ucu aralığı kadar” anlamına gelen ve Kur’an’da Hz. Peygamber’in miraçta Allah’a yaklaştığını ve O’nu gördüğünü bildiren bu ifade Necm sûresi 53/9. âyette geçmektedir. Âyetin meâli şöyledir: “Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu”. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Salih Sabri Yavuz, *Mi‘rac*, **DİA**, C. XXX, İstanbul, 2003, s. 132-135.

- 5 Bendegān-ı dergehiñ tã haşre dek mâtem-güzin
Düşmeniñ şād oldı ey şadr-ı kerem pîrāyesi
- 6 [Kurretü 'l- ayn-ı Ḥabibu 'llāh'a oldu sad dirîğ
Düşmeniñ şād oldı ey şadr-ı kerem pîrāyesi]

II

- 1 Ey sipihr-i bî-vefâ n'itdün o mäh-ı enveri
Evliyânın rehberi Âl-i ' Âbâ'nıñ serveri
- 2 Ḥāyf ol mazlūma kim nūr-ı cemālinden anıñ
Rūşenâ idi çerāğ-ı ḥāne-i Peyğamber'i
- 3 Kurretü 'l-' ayn-ı Resūlu 'llāh'ı şaldıñ ğurbete
Kerbelâ ḥâkinde nālân eylediñ ol dil-beri
- 4 Sen murād-ı Ehl-i Beyt üzre dönerdiñ ey felek
Olmadıñ şābit-ķadem beyhūde dönme serseri

[30a]

- 5 Rūz-ı maḥşerde Hüseyñ olsa nola şāḥib-livâ
Zümre-i ḥayl-i şehidānıñ odur ser-' askeri
- 6 [Şāh-ı iklīm-i velāyetdir Hüseyñ-i Kerbelâ
Maṭla' -ı nūr-ı kerāmetdir Hüseyñ-i Kerbelâ]

[69]⁸⁰⁸

Aḥmedî

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 Kāfir [ü] müşrikdür ol kim ehl-i tevḥidden kaçır
Bu cehennem ehlini gel gör ki cennetden kaçır
- 2 Kūşe-i fakr ihtiyār idüp cihānı terk ider

⁸⁰⁸ Bkz: Şaban Er, **a.g.e.**, s. 212; Ayfer Kayabaşı, **a.g.e.**, s. 124; İBB Atatürk Kitaplığı, No: OE_Yz_0901_01, s. 41b.

Ehl-i ‘aşkun âdetidür tâc-ı devletden kaçır

3 Secde itmezse nola insāna şeytānu ’r-racīm

La‘ nete lāyık olan elbetde rahmetden⁸⁰⁹ kaçır

4 İhtiyār iden melāmet hırkasıñ ey dostlar

Şanmañuz ‘ālemde anı derd [ü] miñnetden kaçır

5 ‘Ārif-i Hāk olan ister ten hicābından hālās

Lezzet-i vuşlat duyan elbetde firkatden kaçır

[70]⁸¹⁰

Hüsnī

[...]

I

1 Men o şāh-ı keremiñ ‘āşık-ı dil-bendesiyem

2 Gerçi dost gülşeniniñ bülbül-i gül-ħandesiyem

3 Şanma ‘aşkıñda meni bād-ı perākendesiyem

4 Geçemem/geçmem öldürseler illā yolunuñ zindesiyem

5 Çün ‘Alī şāh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem

6 ‘Aşkla ser virüben rāhınıñ efgendesiyem

II

1 Tārīkden el alup dervīş-i şāh oldum

2 Rāh-ı vuşlatda erenler ile sırdaş oldum

3 Muştafā kurbunı tutmuşlara yoldaş oldum

4 Murtażā’yı sevuben hāş Kızılbaş oldum

5 Çün ‘Alī şāh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem

⁸⁰⁹ Er: “Rahmān’dan”

⁸¹⁰ Bu şiirde şairin mahlası zikredilmemiştir. Oytan’ın hazırladığı *Bektaşiliğin İç Yüzü* adlı çalışmada bu müseddesin Hüsnü Baba’ya ait olduğu zikredilmiş ve şiirin IV. bendi okuyucuya aktarılmıştır. Bkz.: Oytan, *Bektaşiliğin İçyüzü Dibi Köşesi Yüzü ve Astarı Nedir?*, C. I, s. 46.

6 ‘Aşkıla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem

[30b]

III

- 1 Sevmedi Hāydar’ı şol münkir-i murdār-ı şaķī
- 2 Kim anı sevmedi bil görmedi dīdār-ı Hāķ’ı
- 3 Dil anıñ vech-i kitābından alıpdur sebaķı
- 4 Nice men sevmeyem ol gül yüz-i nūr-ı şafaķı
- 5 Çün ‘Alī şāh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
- 6 ‘Aşkıla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem

IV

- 1 İbn-i Süfyān ile şol dem çatı cenk eylediler
- 2 Birbirin kırdı o şāh ‘askeri hōd bilmediler
- 3 Çünki İslām idi şūretde o müşrik gidiler
- 4 Farķ için ‘asker-i şāh kızıl giymiş idiler
- 5 Çün ‘Alī şāh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
- 6 ‘Aşkıla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem

V

- 1 Cenk-i celālinde o şāh giydi çü kaftān-ı kızıl
- 2 Seyf-i hūnrīz anıñ dökdi çok al kan-ı kızıl
- 3 Yağdurup kāfire şol āteş-i sūzān-ı kızıl
- 4 ‘Askerī cāmesi gülgūn-ı yek-renk anı kızıl
- 5 Çün ‘Alī şāh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
- 6 ‘Aşkıla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem

VI

- 1 Geldi Hāķ’dan ‘Alī’ye kırmızı tāk ile kemer
- 2 Odur yār-ı Peygamber odur seyf ile er
- 3 Cennet ehli buları her kim ki cānıyla sever

- 4 Muştafā cān-ı tenim dīnim imānım Hayder
- 5 Çün ‘ Ali şāh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
- 6 ‘ Aşkla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem

[31a]

VII

- 1 Evvel [ü] āhir budur feth-i cihān hük-m-i nişān
- 2 Esedu ’llāh-ı velīdir ona her sırlar ‘ ayān
- 3 Kıldı Mevlā o emīre yedi nesne ihsān
- 4 Zülfikār tāt kemer düldül kamber burhān(?)
- 5 Çün ‘ Ali şāh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
- 6 ‘ Aşkla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem

VIII

- 1 Ba‘ zılar server nesli nice sevmez ki tamām
- 2 Müşrik oldur ki şefī‘ olmaz ana yevm-i kıyām
- 3 Ol Hasan Hüseyin hüsni yārimiz on iki imām
- 4 Aşlıma taş atana la‘ net ola şubh ile şām
- 5 Çün ‘ Ali şāh-ı Kızılbaş men anıñ bendesiyem
- 6 ‘ Aşkla ser virüben rāhınıñ efkendesiyem

[71]⁸¹¹

Müştaķa Baba

[Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilün]

I

- 1 Zāhidā hōr baķma kim zümre-i dervīş şāh olur
- 2 Maķv idüp vārlıķın cümle Hāķ ile hem-rāh olur

⁸¹¹ Son bendinde “Müştaķ” mahlası bulunan bu muhammes, İBB Atatürk Ktp. HCE_Osm_00837, Millet Ktp. 06 Mil_Yz_A_10174 ve Tbm Ktp. AEK 201603360 numaralı divan nüshalarında ve Millet Ktp. 06 Mil_Yz_A_8514 numaralı *Āsârü’l-Müştaķ Esrârü’l-Uşşâk* adlı eserde tesbit edilememiştir.

- 3 Bāzu 'l-eşheb⁸¹² bendeleri şanma kim gümrāh olur
- 4 Bāb-ı ' Abdu 'l-kādir'e gelen gedālar şāh olur
- 5 Cān fedā kılañ yolunda vāşıl-ı Allāh olur

II

- 1 Mā sivāyı terk idüp kıldılar ' aşka iktidā
- 2 Dü cihān sultānlığıñ virdi kerem-kān-ı Hudā
- 3 Biz gürūh-ı ' aşıkānız ta' n eyleme zāhidā
- 4 Bāb-ı ' Abdu 'l-kādir'e gelen gedālar şāh olur
- 5 Cān fedā kılañ yolunda vāşıl-ı Allāh olur

III

- 1 Taleb-kār-ı behişt [ü] hūr [u] gılmanlar degiliz
- 2 Şiddet-i nār-ı düzaḥdan ḥavf idenler degiliz
- 3 Verd-i elvānız ey nādān ḥār olanlar degilz
- 4 Bāb-ı ' Abdu 'l-kādir'e gelen gedālar şāh olur
- 5 Cān fedā kılañ yolunda vāşıl-ı Allāh olur

[31b]

IV

- 1 Ḥānedān-ı ehl-i beyte ezel kırbān cānımız
- 2 Muḳtedā-yı āl-i ' abā şeyḥimiz sultānımız
- 3 Ey **Müşṭāk** dünyā vü ' uḳbā deger bir ' uryānımız⁸¹³
- 4 Bāb-ı ' Abdu 'l-kādir'e gelen gedālar şāh olur
- 5 Cān fedā kılañ yolunda vāşıl-ı Allāh olur

⁸¹² Abdulkādir Geylāni karşılaştığı kimseleri hemen tesiri altına aldığı için “Bāzullah” (Allah’ın şahini) ve “el-Bāzü’l-eşheb” (Avını kaçırmayan şahin) lakaplarıyla anılmaktadır. (Süleyman Uludağ, “Abdülkādir-i Geylāni”, **DİA**, C. I, İstanbul, 1988, s. 234-239.)

⁸¹³ Vezin aksamaktadır.

[72]⁸¹⁴

Şîrî

[Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün]

I

- 1 Men dilā [c]anı qadīm[im] cān içinde bülbülem
- 2 Ol elest bezmindeki mestān içinde bülbülem
- 3 Āşiyānı tende cānı kān içinde bülbülem
- 4 Derd-mendem dertliyem dermān içinde bülbülem
- 5 Hem müselleme na' remizden zīşān içinde bülbülem

II

- 1 “Men ‘aref” esrārını gerçi pinhān itmez bilen
- 2 Kāl ile hāl ehlini çün imtiḥān itmez bilen
- 3 “Kellimu ‘n-nās”⁸¹⁵ muktezāsınca zebān itmez bilen
- 4 İhtiyār-ı “kenz-i maḥfî”⁸¹⁶ sin‘ ayān itmez bilen
- 5 Kuş dilin fehm eyliyen ‘irfān içinde bülbülem

III

- 1 Mağz-ı Kur’ān bā-i bismi ‘llāh imiş gūş eyledim
- 2 ‘Aklı bā-i ma‘ni-i miftāḥını gūş eyledim
- 3 Seyr idüp “Seb‘a ‘l-meşānî” bezmini gūş eyledim
- 4 Bāde-i ‘aşkı naşib oldu şeker nūş eyledim
- 5 “‘Alleme ‘l-esmā” menem Qur’ān içinde bülbülem

IV

- 1 Kuḥl-i ebdan/[İrān?] ile açdım ‘ayn-ı dil-i bināyî men

⁸¹⁴ Bkz.: İsmail Özmen, **Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi**, Kültür Bakanlığı yay., C. III, Ankara, 1998, s. 189.

⁸¹⁵ “İnsanlara akılları ölçüsünde konuşun” anlamına gelen hadis-i şerifin kısaltılmış halidir.

⁸¹⁶ “Bir hazine idim” anlamına gelen “küntü kenz” ifadesi “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım” manasındaki kutsî hadisin kısaltılmış halidir. (Bkz.: İbrahim Hakkı Aydın, “Kenzi Mahfî”, **DİA**, C. XXV, Ankara, 2002, s. 258-259)

[32a]

- 2 Başmışam “innā hedeynāhu ’s-sebīl”⁸¹⁷ bābını men
- 3 Çār ‘ unşur şeş cihetden görmüşem Allāh’ı men
- 4 Seyyidem ta‘ līm idüp fehm eyledim esmāyı men
- 5 Murtezā’nıñ sırrıyım pīrān içinde bülbülem

V

- 1 Tā‘ati cümle cihāndan el yumağ evvel yudum
- 2 Tevbe verdim derūnum pāsını sildim yudum
- 3 Bā-ḥuşuş mīzān-ı çeşmimden bu dem evvel yudum
- 4 Ḥamdü ’lillāh kim ḥayātım çeşmesinden el yudum
- 5 Tābīb [ü] tāhir olan rindān içinde bülbülem

VI

- 1 Çünkü Şīrī rāh-ı Ḥaqq’a eyleyüp ‘avn-i ‘azīm
- 2 Fātiḥa içre okuyup kenz-i Raḥmānu ’r-Raḥīm
- 3 Ḥaqq’a tefvīz eyleyüp “min şerri şeytāni ’r-racīm”
- 4 Cennet içre menzirim “ḥāzā şırāt-ı müstaḳīm”⁸¹⁸
- 5 Zāhidā inkārı ḳo vicdān içinde bülbülem

[73]⁸¹⁹

Refi‘ -i Kālāyī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

I

- 1 Zāhidā ḥükm-i ezel kim ‘aşḳ imiş ḳismet bize

⁸¹⁷ Bu ifade “Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik; artık o isterse şükreden olur, isterse nankör” (İnsan sûresi 76/3) meâlindeki âyette geçmektedir.

⁸¹⁸ Bu ifade “Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun; (başka) yollara sapmayın; sonra onlar sizi Allah’ın yolundan ayırır. İşte günahıtan korunmanız için Allah bunları size emretti” (En’am Sûresi 6/153) meâlindeki âyetin başlangıcında geçmektedir.

⁸¹⁹ Refi‘î Divanı’ ında beş bendden oluşan bu muhammesin sadece IV. bendi şiir mecmuasında mevcuttur. Bkz.: İBB Atatürk Ktp. **Bel_Osm_O.00670**, s. 10-11.

- 2 Açılur bâb-ı ‘Alî’den Ka‘be-i hâcet bize
- 3 Vaşl-ı yâre ğam yemek olsa n’ola ni‘met bize
- 4 Bende-i âl-i ‘abâ’yız bu yeter devlet bize
- 5 Hâşılı şâh-ı velâyetden gelür şevket bize
- 6 Açılur bâb-ı ‘Alî’den Ka‘be-i hâcet bize

II

- 1 Murğ-ı şehbâl elestiz ‘aşk-ı Hâk’dır dâmemiz
- 2 Şevk-i vaşl-ı yâr ile bir yerde yok ârâmımız
- 3 N’ola zâr ile güzâr eylerse şubh [u] şâmımız
- 4 Hamd ola dîn-i Muḥammed’e muvaḥḥid nâmımız
- 5 Hâşılı şâh-ı velâyetden gelür şevket bize
- 6 Açılur bâb-ı ‘Alî’den Ka‘be-i hâcet bize

[32b]

III

- 1 Cism-i dîniñ rûḥ-ı Aḥmed’dir ‘anâşır-ı çâr-yâr
- 2 Ḥubb-ı Sadîk olmasa bir dilde dîn itmez karar
- 3 Farq yok cânımla itse ḥubb-ı Fârûk-ı ‘ayyâr
- 4 Sevmeyen ‘Osmân’ı olsun dü cihânda şermsâr
- 5 Hâşılı şâh-ı velâyetden gelür şevket bize
- 6 Açılur bâb-ı ‘Alî’den Ka‘be-i hâcet bize

IV

- 1 Biz **Refi‘â** bizim ‘aşkıñ mest-i ser-gerdâniyuz
- 2 Ğayrı bizim şöḥbetiñ dem-beste-i hayraniyuz
- 3 Âh kim Kerbelâ hicrânınıñ giryân-ı efğâniyuz
- 4 Pâdişâh-ı taht-ı “levlâk” iñ kûl [u] kurbâniyuz
- 5 Hâşılı şâh-ı velâyetden gelür şevket bize
- 6 Açılur bâb-ı ‘Alî’den Ka‘be-i hâcet bize

[74]

[?]⁸²⁰

I

- 1 Yarın kıyāmetde mahşer yerinde
- 2 Kızım Fāṭıma baña yardımcımuñ var mı
- 3 Ümmetlerim boyunun egüp durunca
- 4 Gözüm nūrı baña yardımcımuñ var mı

II

- 1 İsrāfil şūrı daḥi üfürür
- 2 Ölenler cümle kalkar dirilür
- 3 Şırat hazırlanur mizān kurulur
- 4 Ciger-küşem baña yardımcımuñ var mı

III

- 1 Za‘if ümmetlerim anda gelürler
- 2 ‘Āṣi olanları anda bilürler
- 3 Zebāniler cehenneme sürerler
- 4 Gözüm nūrı baña yardımcımuñ var mı

IV

- 1 Cehennem üstüne şırat kurulur
- 2 Cümle halk mahşer yerine dirilür
- 3 Her kişiniñ hayrı anda şorulur
- 4 Ciger-pārem baña yardımcımuñ var mı

[75]

[?]⁸²¹

I

- 1 Babam ümmetiñiñün sen hiç ğam yeme

⁸²⁰ Bu şiirin aidiyeti hususunda tesbit yapılamamıştır.

⁸²¹ Bu şiirin aidiyeti hususunda tesbit yapılamamıştır.

- 2 Ğuşsa çeküp göñlüñ melül eyleme
- 3 Hasretiyle cigercigin dağlama
- 4 Baba ümmetine kırbān olayım

[33a]

II

- 1 Cehennemüñ yollarında durayım
- 2 Ümmetüñ gelürse alı koyayım
- 3 Ümmetiñ yanmasun ko ben yanayım
- 4 Baba ümmetiñe kırbān olayım

III

- 1 Araşātuñ meydanına varayım
- 2 Terāzūnuñ şāğ yanında durayım
- 3 Hāsan Hüseyn'İN gömlegini koyayım
- 4 Baba ümmetiñe kırbān olayım

IV

- 1 Yalvarayım Allāh'ıma burada
- 2 Ayırmasun yarın bizi orada
- 3 Ümmetleriñ etsün bizi du'āda
- 4 Baba ümmetiñe kırbān olayım

[76]⁸²²

Şeyh Gālib

[Mef' ülü/ Mefā' ilü/ Mefā' ilü/ Fe' ülün]

I

- 1 Şanmañ⁸²³ bizi kim beste-dil-i nefsi-ı kıvıyüz

⁸²² Bkz.: Naci Okçu, **Şeyh Gālib Divanı**, T.C. Kültür ve Turizm Yay., Erzurum, t.y., (pdf)s. 141, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78404/seyh-galib-divani.html>, 12 Haziran 2021]; İBB Atatürk Ktp. **Bel_Osm_O.00251/02**, s. 79-80;

⁸²³ Okçu: “sanma”

- 2 Hâk-i kadem-i âl-i ‘abâ Muştavîyüz
- 3 Ne havf-ı emîrân bilürüz ne bedevîyüz
- 4 Râzî-i mebd-i(?)⁸²⁴ hük-m-i kazâ Mürtezavîyüz
- 5 İkrârımıza ser virirüz ‘ahde kavîyüz
- 6 Biz şâh-ı velâyet kuluyuz hem ‘Alevîyüz

II

- 1 ‘Âlemlere işnâ ‘aşer ebrâc degil mi
- 2 Her biri sırr-ı mihr [ü] mehe tâc degil mi
- 3 Tîr-i siteme cümlesi âmâc degil mi
- 4 Da‘vâ-yı maḥabbet buna muḥtâc degil mi
- 5 İkrârımıza ser virirüz ‘ahde kavîyüz
- 6 Biz şâh-ı velâyet kuluyuz hem ‘Alevîyüz

III

- 1 Nakş-ı hevesi şafḥa-i dilden sile geldik
- 2 Tâ da‘vâ-yı mihr-i neseb-i pâk ile geldik
- 3 Qurbân-ı İlâhî olup İsmâ‘îl’e geldik
- 4 Çün bezm-i kademden dile geldik bile geldik
- 5 İkrârımıza ser virirüz ‘ahde kavîyüz
- 6 Biz şâh-ı velâyet kuluyuz hem ‘Alevîyüz

[33b]

IV

- 1 A‘vân-ı Yezîd’iñ hele ḥaşmânıyuz el-Ḥaḥ
- 2 La‘net-keş-i imân-ı dil [ü] cânıyuz el-Ḥaḥ
- 3 Bu ma‘rekeniñ Sām u Nerîmân’ıyuz el-Ḥaḥ
- 4 Evlâd-ı Hüseyin’iñ kulu qurbânıyuz el-Ḥaḥ
- 5 İkrârımıza ser virirüz ‘ahde kavîyüz
- 6 Biz şâh-ı velâyet kuluyuz hem ‘Alevîyüz

V

- 1 Yokdur bizi tekdîre Ḥavâric’de liyâḳat

⁸²⁴ Okçu: “şüde-i”

- 2 Ednāmız ider ‘ālemi pür lerze-i dehşet
- 3 Ammā nidelim böyle imiş hük-m-i meşîyyet
- 4 Cān fedā eylemek Es‘ad’a ne sa‘adet
- 5 İkrārımıza ser virirüz ‘ahde kavîyüz
- 6 Biz şâh-ı velâyet kûluyuz hem ‘Alevîyüz

[77]⁸²⁵

Pîr Sulţân Abdāl

[11’li hece]

I

- 1 Hâk naşib eylese dergâha varsam
- 2 Dâim dîvânında dursam yâ ‘Alî
- 3 Egilsem pâyine⁸²⁶ niyâz eylesem
- 4 Yüzüm toprağına⁸²⁷ sürsem yâ ‘Alî

II

- 1 Yüzüm toprağına⁸²⁸ sürdigüm zemân
- 2 Zerrece kalmazdı⁸²⁹ gönlümde gümân
- 3 ‘Alî’m Döldül’üne bindigi zemân
- 4 Önünde Kânber’ün olsam yâ ‘Alî

III

- 1 Kânber gibi hizmetine yeldirsen
- 2 Bir dem ağladırsañ bir dem güldürsen
- 3 Çekseñ Zülfikâr’ı beni öldürsen
- 4 Elim eteginden çekmem⁸³⁰ yâ ‘Alî

IV

- 1 Çeker miyim eteginden elimi

⁸²⁵ Bezirci, **a.g.e.**, s. 289-290.

⁸²⁶ Bezirci: “eşiğine”

⁸²⁷ Bezirci: “yüzün tabanına”

⁸²⁸ Bezirci: “yüzün tabanına”

⁸²⁹ Bezirci: “gelemez”

⁸³⁰ Bezirci: “elim etegde kalsa”

- 2 Hâk katında kabûl itdüm ölümü
- 3 Togrı süren erenlerüñ yolunu
- 4 Mü'mince kullarıñ sev kim yâ ' Alî⁸³¹

V

- 1 **Pîr Sultânım** selamını getürse
- 2 Hâk cem' ini hâkîkiye yetürse
- 3 Dizini dizime verse⁸³² otursa
- 4 Doyunca⁸³³ dîdârîñ görsem yâ ' Alî

[78]⁸³⁴

' Azbî

[Mefâ' ilün /Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün]

- 1 Göñül bir dil-beri sevse vefâ ister cefâdan geç
Vişâle irmek isterseñ hele evvel vefâdan geç

[34a]

- 2 Erince vuşlata Mecnûn neler çekdi göñül bilseñ
Eger maqbûl-ı yâr olmak dilerseñ gel hevâdan geç
- 3 Göñül eglencesiz kalma şaķın gösterme dil-dâra
Cefâsından şikâyet eyleme yârîñ vefâdan⁸³⁵ geç
- 4 Seniñ olsun vefâsı dil-beriñ cevri baña besdir
Bizimle zâhidâ lütf [u] kerem eyle nizâ' dan geç
- 5 Cihânda ölmeden sağlık bilürsün ki sa' âdetdir
Firâķ-ı dil-bere ' Azbî taħammül kıl devâdan geç

⁸³¹ Bezirci: "Mü'min kulların sevsem"

⁸³² Bezirci: "dilerim dergâha gelse"

⁸³³ Bezirci: "yakından"

⁸³⁴ Bkz.: Sibel Bayram, **a.g.e.**, s. 257; İBB Atatürk Kitaplığı No: **OE_Yz_0560**, s. 7a.

⁸³⁵ Bayram: "hevâdan"

[79]⁸³⁶

‘Aẓbī

[Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün /Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Gerden-i yāri kuçar kākül-i ter döne döne
Didüm [ama]⁸³⁷ gide yāre bu ḥaber döne döne
- 2 Fitne-bāz tilki⁸³⁸ ‘aduv kendi görünmez oldu
Kürkci dükkānını bulmuş o meger döne döne
- 3 Kande mihmāndır deyu ‘aceb yār-ı⁸³⁹ ‘akl [u] ḥayāl
Der-be-der düşdi gezer ḥālā⁸⁴⁰ gezer döne döne
- 4 Dem-i vuşlatda ki fırsat⁸⁴¹ ola mı bir daḥi āh
Elimizden⁸⁴² ne gelür gitdi gider döne döne
- 5 Yedi Esmā’yı geçüp ‘Aẓbī müsem māya irer
Şūfi bī-ma‘ nā yere tevḥīd ider döne döne

[80]⁸⁴³

‘Aẓbī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Çün bilürsün ki⁸⁴⁴ fenādır bu fenā başdan başa
Hem daḥi dirsın gelür taḳdīr olan başdan başa
- 2 Ya niçün olduñ şerik ey dil Ḥudā’nın fi‘ line
Çün murādu‘ llāh olur ursañ başın ṭaşdan ṭaşa

⁸³⁶ Bkz: Sibel Bayram, **a.g.e.**, s. 356; İBB Atatürk Kitaplığı, No: **OE_Yz_0560**, s. 41a.

⁸³⁷ Bayram: “ama”. Vezin gereği şiirin mecmuadaki versiyonuna da “ama” kelimesi eklenmiştir.

⁸³⁸ Bayram: “dil-gū”

⁸³⁹ Bayram: “aceb yār deyü”

⁸⁴⁰ Bayram: “daḥi”

⁸⁴¹ Bayram: “fırkat”

⁸⁴² Bayram: “alınmazdın”

⁸⁴³ Bkz.: Sibel Bayram, **a.g.e.**, s. 357-358; Atatürk Kitaplığı, **OE_Yz_0560** s. 41a-41b.

⁸⁴⁴ Bayram: “bilür sengüm”

3 Çün müşrîkiñ⁸⁴⁵ aşlı şirkdir gel⁸⁴⁶ bu hikmetden oku
Çün rızā postunda⁸⁴⁷ olmak yahşi işdür dervîşe

[34b]

- 4 Söylenir “el-leyletū ’l-ḥublā”⁸⁴⁸ meşeldir al ḥaber
Kendini yok yirlere şalmak nedendir teşvîşe
- 5 Evveli Ḥaḡ āḥiri Ḥaḡ sen özüñ fark it hemān
İster iseñ bu fenā dünyāda yüz biñ yıl yaşa
- 6 Çünki “āmentū”⁸⁴⁹ imāndır⁸⁵⁰ eylediñ ezber imān
Zāhir bāṭın ya niçün bir ad ṭaḡarsıñ her işe
- 7 Ehl-i ‘aşkıñ kıblesi vechiñdir ey dil-ber seniñ
Kim bu sözden döndi kāfirdir anı⁸⁵¹ yak āteşe
- 8 Şaḡla bu eş‘ārımı lāzım olur zāhid saña
‘Ākıbet bir gün olur ki başıña bir iş düşe
- 9 At bu zāhir varlığıñ bātında varıñ varı ol
Bu zen-i mekkāre dehri ‘Azbiyā er ol boşa

[81]⁸⁵²

‘Azbi

[Fe‘ ilātün/Fe‘ ilātün/ Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün]

I

⁸⁴⁵ Bayram: “gel şerikūñ”

⁸⁴⁶ Bayram: “çün”

⁸⁴⁷ Bayram: “büstünde”

⁸⁴⁸ “Geceler gebedir” anlamına gelen bir Arap atasözüdür.

⁸⁴⁹ “İnandım” manasına gelen “āmentū”, İslam dinin iman esaslarını ana hatlarıyla ifade eden bir terimdir. “Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna iman ettim. Ölümünden sonra diriliş gerçektir. Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim” şeklinde sıralanan itikadi esasların hepsi” āmentū” terimiyle ifade edilir. Kur’an’ı Kerim’de bu ifade Yûnus 10/90, Yâsîn 36/25 ve eş-Şûrâ 42/15. âyetlerde geçmektedir. (Yusuf Şevki Yavuz, “Āmentū”, **DİA**, C. III, İstanbul, 1991, s. 28-30.)

⁸⁵⁰ Bayram: “beyāndur”

⁸⁵¹ Bayram: “kāfir dārını”

⁸⁵² Bkz.: Bayram, **a.g.e.**, s. 230-231; İBB OE_Yz_0560, s. 47a.

- 1 Ger mecāzî ḥaḳîḳatle severseñ güzeli
- 2 Herkesiñ ḥaddi ḳadar ḳıldı ‘aṭā “lem-yezelî”
- 3 Kimine virdi şafâ kimine virdi keseli
- 4 Zâhidiñ ṭā‘atle dilegi ṭul-i emeli
- 5 Ezelidir ezelidir ezelidir ezeli

II

- 1 Saña bu sevdâ ziyân olduğı ey rūḥ-ı revân
- 2 Bir gedâ şâh-ı cihân olduğı ey rūḥ-ı revân
- 3 ‘Āşıkıñ ḥâli yamân olduğı ey rūḥ-ı revân
- 4 Münkiriñ ḳavli yalân olduğı ey rūḥ-ı revân
- 5 Ezelidir ezelidir ezelidir ezeli

III

- 1 Gücenirsiñ başına gelse eger cevır [ü] belâ
- 2 Mâ‘il-i zevḳ [u] şafâsıñ dil-i şeydâ ammâ

[35a]

- 3 Edeni eyleyeni bilmeyen olmaz dānâ
- 4 Herkese “naḥnû ḳasemnâ”⁸⁵³da şafâ cevır [ü] cefâ
- 5 Ezelidir ezelidir ezelidir ezeli

IV

- 1 Çün bize oldu itâ‘at o mehe ḳavl-i ümem
- 2 Ḥayr ile şerri benimdir dedi Ḥaḳ çekme elem
- 3 Eden ol eyleyen ol sen bu sözi oḳu direm⁸⁵⁴
- 4 Kāmiliñ ‘ahdi bütün oluğı ey şâh-ı kerem
- 5 Ezelidir ezelidir ezelidir ezeli

V

- 1 Çün baḥs oldu sivâ eyle gör ‘Az̤bî vuẓû

⁸⁵³ “Biz paylaştırdık, taksim ettik” manasına gelen bu ifade Zuhuruf sûresi 43/32. âyetinin ortalarında geçmektedir. Âyetin meâli şöyledir: “Rabbinin rahmetini paylaştırmak onlara mı düşmüş? Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık. Bir kısmı diğerini istihdam etsin diye kimini kiminden derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdiklerinden daha hayırlıdır.”

⁸⁵⁴ Bayram: “âdem”

- 2 Pāk idüp albii bu aflet ile olma uyu⁸⁵⁵
- 3 Ha din-i⁸⁵⁶ Ha'la Ha'dur neden oldu eyr
- 4 Cahil cehli ile kamil 'irfan amu
- 5 [Ezeldir ezeldir ezeldir ezel]⁸⁵⁷

[82]⁸⁵⁸

'Azbi

[Mef'l/Mef'l/ Fe'l]

I

- 1 Kerem eyle aman vallhi geldim
- 2 Ki ya' n 'alm ile raha geldim
- 3 Diyr- ehre h [u] vaha geldim
- 4 [ sensin mrid-i gha geldim]⁸⁵⁹
- 5 Hudvend sana dergha geldim
- 6 Hat benden 'at sen aha geldim

II

- 1 Muammed Mutafa' n urmetiyn
- 2 'Alyy'l-murtaan 'izzetiyn
- 3 Hasan Hulu'r-Raz n erbetiyn
- 4 Huseyn-i Kerbel n rhletiyn
- 5 Hudvend sana dergha geldm
- 6 Hat benden 'at sen aha geldm

III

- 1 Ki Zeyne'l-'bidn'dir gevher-i pak

⁸⁵⁵ Bayram: "meml"

⁸⁵⁶ Bayram: "ken"

⁸⁵⁷ Bu mısra Sibel Bayram'ın hazırladı *Azbi Divanı*'nda mevcut iken iir mecmuasında mevcut deildir. Bu yzden tarafımızdan kşeli parantez iinde aktarılmıtır.

⁸⁵⁸ Bkz.: Bayram, **a.g.e.**, s. 204-206; İBB OE_Yz_0560, s. 73b-74a.

⁸⁵⁹ Bu mısra Sibel Bayram'ın hazırladı *Azbi Divanı*'nda mevcut iken iir mecmuasında mevcut deildir. Bu yzden tarafımızdan kşeli parantez iinde aktarılmıtır.

- 2 Muḥammed Bākır'ıdur dürr-i levlāk
- 3 Ca' fer [u] Kāzım [u] Rızā nūr-ı eflāk
- 4 Taķī [vü] Naķī'dür ümm-i dil-i pāk
- 5 Hūdāvendā saña dergāha geldim
- 6 Haṭā benden 'aṭā sen şāha geldim

IV

- 1 'Askerī ḥulķ-ı Sultān Ḥaķķ'ıyçün
- 2 Kerem kıl mihr-i devrān Ḥaķķ'ıyçün
- 3 Hidāyet menba'-ı Kur'ān Ḥaķķ'ıyçün
- 4 Meded it bendeki her ān Ḥaķķ'ıyçün
- 5 [Hūdāvendā saña dergāha geldim
- 6 Haṭā benden 'aṭā sen şāha geldim]

V

- 1 Çü var git yoğmış kendi gelene
- 2 Qurbān benim göziyle görüp bilene⁸⁶⁰

[35b]

- 3 Ki tā ol bakmaya şāğ [u] şöluna
- 4 Bağışla 'Azbi'yi 'Azbi kıluna
- 5 Hūdāvendā saña dergāha geldim
- 6 Haṭā benden 'aṭā sen şāha geldim

[83]⁸⁶¹

Müşṭāk Baba

[...]

- 1 Meded ey şāh-ı Resül mefḥar-ı küll kân-ı 'aṭā
Meded ey "şems [ü] duḥā" nūr-ı Hūdā bedr-i dücā
- 2 Meded ey seyyid-i kevneyn Resülü 'ş-şakaleyn

⁸⁶⁰ Bayram: "gözüyle qurbānum görüp bilene"

⁸⁶¹ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. No.:HCE_Osm_00837, s. 3; Kemal Yavuz, "Müşṭak Baba ve Naatları", *İlmi Araştırmalar Dergisi*, S. 5, İstanbul, 1997, s. 263.

- Meded ey cedd-i Ḥaseneyn server-i ceyş-i şühedā
- 3 Meded ey ḥulḳ-ı ‘azīm ṭab‘ -ı selīm dürr-i yetīm
Meded ey gevher-i gencīne-i esrār-ı Ḥudā
- 4 Meded ey şem‘ -i ziyā-küster bezm-i lāhūt
Meded ey meş‘ ale-i şa‘ şa‘ a-pīrā-yı verā
- 5 Ey nebiyyü ’l-‘ Arabī pādişeh-i Rūm [u] ‘Acem
V’ey ḥabībü ’l-medenī şāhid-i şehr-i Baṭḥā
- 6 Nuṭḳ-ı pākiñle feleklerde melekler her ān
Zühreveş rakşa girer şevḳ ile hep ehl-i semā
- 7 Ḥāṭır-ı pākiñ için Ādem’e oldu ikrām
“Ve nefaḥtü fihi min rūḥi”⁸⁶² buyurdu Mevlā
- 8 İsmiñi vird-i zebān itmege ol Nūḥ nebī
İtdi tūfān-ı belāda nice bin zevḳ [ü] şafā
- 9 Yemen ile Mekke’de olmasa idi mevlūduñ
Ḥalīl İbrāḥīm ider miydi o vādide binā
- 10 Zekerıyyā’ya eger irmese ‘avn [ü] mededüñ
Erre altında idermiydi ‘acep meyl-i rızā
- 11 Mazḥar-ı şabruñ eger olmasa Eyyūb nebī
Hiç teḥammül mi iderdi o ḳadar rence şehā
- [36a]
- 12 Ya‘ ḳūb añmasa ger külbe-i aḥzānıñda seni
Meh-i Ken‘ ān’a irer miydi o maḥzūn hāşā
- 13 Ḥüsn-i Yūsuf’da melāḥat mı olurdu zerre

⁸⁶² “Ona ruhumdan üfledim” manasına gelen bu ifade “Onun şeklini tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim vakit siz de hemen onun için secdeye kapanın.” (Hicr Sûresi 15/29) meâlindeki âyette geçmektedir.

Perteviñ ‘ aksı ruḥunda eger olmazsa ziyā

14 ‘ Āşık-ı nūr-ı cemālūñ eger olmasa idi

Yed-i beyzā’ Kelīm’e virilir miydi ‘ aşā

15 Ümmetūñ olmak için Ḥazret-i ‘ İsā Mesih

Rūḥ olup göklere çıkdı o ferişte-simā

16 Her ne var yirde vü gökde melek [ü] cinn [ü] beşer

Hep senūñ medḥiñ ider sākine vü arz [u] semā

17 Fāṭıma [vü] Ḥasan [ü] Ḥüseyn [ü] sultān Ḥayder

Senden öğrendi bular şıdk-ı edeb ‘ adl-i şehā

18 Şerbet-i la‘ liñi yād eylemeseydi Ḥaseneyn

İçdügi zehre liyākat mi olurdu ‘ acebā

19 Seri meydāne koyup yoluna cān virmedi mi

Teşne-leb şāh-ı şehidān Ḥüseyn-i yektā

20 Meded ey şāfi‘ -i Müştāk Ḥabīb-i Ḥallāk

Meded ey rehber-i ‘ uşşāka şefā‘ at-baḥşā

21 Qalmışam ḥāk-i mezelletde zelil [ü] ‘ āciz

Ṭut elim eyle rehā ey şeh-i evreng-i ‘ aṭā

22 Gerçi bir bende-i şermende güneḥkārem līk

Yine didārıña **Müştāk**’am eyā “Şems [ü] Duḥā”

[84]⁸⁶³

Seyyid Nesimī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

1 Es-selām⁸⁶⁴ ey zāt-ı pākiñ⁸⁶⁵ gevher-i yek-dānesi

⁸⁶³ Şiir mecmuasında on bir beyitten oluşan bu şiir, divanda on iki beyitten müteşekkildir. Bkz.: Ayan, **a.g.e.**, s. 771; İBB Atatürk Ktp., No: **OE_Yz_0324** s. 167a.

⁸⁶⁴ Ayan: “merḥabā”

⁸⁶⁵ Ayan: “baḥr-ı zātūñ”

Şem^c -i vaḥdetdür cemālũñ “kũn fe-kan” pervānesi

[36b]

- 2 Tā ebed ḥüsnũñ önünde secde-i şükr eyledüm
Ay cemālũñ Ka^c be^c sisũñ “kũntũ kenz” iñ ḥānesi
- 3 Her⁸⁶⁶ ki ğavvāş oldu buldı vaḥdetũñ baḥrında kim⁸⁶⁷
‘ Ālemũñ cismi şadefdür şüretũñ dũr-dānesi
- 4 Çũnki vīrān göñlũm ey cān mesken oldu ‘ aşkuna
İstemez ğayrı ‘ imāret göñlũmũñ vīrānesi
- 5 Dil-berā la^c lũñ ezel bezminde içürmiş bana
Şol melekdür⁸⁶⁸ ki nũh felek kemter-i peymānesi
- 6 Kendilerũñ şu dāmenden⁸⁶⁹ ‘ ālemi mest eylemiş
Ko ne meyden içürmüştür⁸⁷⁰ nergis-i mestānesi
- 7 Ey bana zũlfũnden⁸⁷¹ anuñ göñlũnü kırtar diyen
Kānkı ‘ ākıldur selāsilden çözer⁸⁷² dīvānesi
- 8 Ey bu şeydā göñlũmũñ derdiñ şoran her dem bana
Ḥālını⁸⁷³ bildirmez ol⁸⁷⁴ ‘ aşkuñ oduna yanası
- 9 ‘ Ākılũñ⁸⁷⁵ efsānesi ko söyle ‘ aşkuñ ḥālını
‘ Āşıkuñ sem^c ine girmez⁸⁷⁶ ‘ ākılũñ⁸⁷⁷ efsānesi
- 10 Cānımı şükrāne virdim şol nigāruñ vaşlına

⁸⁶⁶ Ayan: “kim”

⁸⁶⁷ Ayan: “dũr”

⁸⁶⁸ Ayan: “meyi kim”

⁸⁶⁹ Ayan: “Gözleri sevdā meyinden”

⁸⁷⁰ Ayan: “esrimiştür”

⁸⁷¹ Ayan: “müşkĩn saçından”

⁸⁷² Ayan: “çııhar”

⁸⁷³ Ayan: “derdini”

⁸⁷⁴ Ayan: “illā”

⁸⁷⁵ Ayan: “zāhidũñ”

⁸⁷⁶ Ayan: “sııgmaz”

⁸⁷⁷ Ayan: “zāhidũñ”

Düşmedi lāyık dirīgā vaşlınuñ seng dānesi⁸⁷⁸

11 Buldı la^c lūñden **Nesīmī** çeşme-i⁸⁷⁹ āb-ı hayāt⁸⁸⁰

Nesīmī’nūñ cānı⁸⁸¹ dilā cānınuñ cānānesi

[85]⁸⁸²

Seyyid Nesīmī

[Fe^c ilātün/ Fe^c ilātün/ Fe^c ilātün/ Fe^c ilün]

1 Düşmeden⁸⁸³ nazmına dūr-dānesi gevher didiler

Göricek rüyını⁸⁸⁴ halku^c llāh-ı ekber⁸⁸⁵ didiler

2 Yār için şüret ki⁸⁸⁶ muhtera^c -ı nağş-ı vüçüd

Yer [ü] gök ehli⁸⁸⁷ ana rūḥ-ı muşavvir didiler

[37a]

3 Kirpügünden dilerem göñlümi қаşuñla gözün

Қoymadı yerde⁸⁸⁸ anı zūlf-i mu^c anber didiler

4 Şordum ervāḥa bu rūḥuñ vaşfını harf-be-harf

Kimsenüñ şerḥine gelmez bu gül-i ter didiler

5 La^c lūni⁸⁸⁹ cānlara şordum ki nedendür aşı

Rūḥ-ı qudsī [...]⁸⁹⁰ zāt-ı muṭahhar didiler

6 Gerçi ser-fitne-i zūlfüñdür қamerüñ devrinde

⁸⁷⁸ Ayan: “şükrānesi”

⁸⁷⁹ Ayan: “nefḥa-i”

⁸⁸⁰ Ayan: “Rūḥu ʿl-Ḳudūs”

⁸⁸¹ Ayan: “iy Nesīmī’nūñ hayātı”

⁸⁸² Bkz.: Hüseyin Ayan, **a.g.e.**, s. 289-290.

⁸⁸³ Ayan: “dişlerüñ”

⁸⁸⁴ Ayan: “yüziñi”

⁸⁸⁵ Ayan: “halk āyet-i ekber”

⁸⁸⁶ Ayan: “yazıcak şüretüñi”

⁸⁸⁷ Ayan: “halkı”

⁸⁸⁸ Ayan: “yerde”

⁸⁸⁹ Ayan: “lebüñi”

⁸⁹⁰ Okunamayan kelime için bkz.:

- Ḳamerüñ fitnesi o ḥāleti müdevver didiler
- 7 Ger disem zülfüne mürsel ne ‘ aceb yā Hādī
Mu‘ cizāt ehline hādī deyü peyamber didile
- 8 Zülmete gerçi şaçuñ şaldı⁸⁹¹ ey fitne delīl
‘ Āşıkā şem‘ -i ruḥuñ nūrını rehber didiler
- 9 Rūşen oldu yer [ü] gök mehr-i ruḥuñ nūrundan
Bu cihetden yüzine nūr-ı⁸⁹² münevver didiler
- 10 Güle el şunmasun ol kim dīkeninden üşenür
Ki bu ḥamr-ıñ güle uş ḥārına ḥançer didiler
- 11 Didiler ḳand [u] şeker la‘ lüne yā Rab niçün
Kevşerüñ şerbetine ḳand ü sükker didiler
- 12 Cennet-i ḥamr-ı lebüñ rāhıdurur o şebde
Selsebīl oldu lebüñ adına kevşer didiler
- 13 Saña güneş gibi ey fitne sücūd eyleyenüñ
Ṭālī‘ -i āḥir⁸⁹³ mes‘ üd-ı muzaffer didiler
- 14 Ey **Nesīmī** nedür ğayrı didigün Ḥaḳ’dur hep
Çün eylemedeñ⁸⁹⁴ oldu müyesser didiler

[37b]

[86]⁸⁹⁵

Seyyid Nesīmī

[Mef‘ ülü/ Mefā‘ ilü/ Mefā‘ ilü/ Fa‘ ülün]

- 1 ‘ Ummāna düşen⁸⁹⁶ ‘ aşḳ ile dūr-dāneye uğrar

⁸⁹¹ Ayan: “dāldür”

⁸⁹² Ayan: “māh-ı”

⁸⁹³ Ayan: “aḥter-i”

⁸⁹⁴ Ayan: “Ne ki Ḥaḳ’dan diledüñ”

⁸⁹⁵ Bkz. :Ayan, **a.g.e.**, s. 276; Nesīmī, **a.g.e.**, TBMM Ktp. AEK, No: 197307805, s. 26.

⁸⁹⁶ Ayan: “giren”

Şükrāna viren cānını cānāneye uğrar

- 2 Yanmağdan eger qorqar isen şem‘a yapışma
Ko āteşi kim nicesi pervāneye uğrar
- 3 Manşūr teki⁸⁹⁷ cūşa gelüp söyle “ene’l-Ḥaḡ”
Şol şūfi-i şāfi ki bu bī-cāneye⁸⁹⁸ uğrar
- 4 Gitmez nazārumdan dün [ü] gün cām u şerābıñ
Her kimse ki ol nergis-i mestāneye uğrar
- 5 Tesbīḡ ile seccādeyi bir pula⁸⁹⁹ şatduk
Şol sālīk-i ‘ābid ki bu meyḡāneye⁹⁰⁰ uğrar
- 6 Zencīr-i şāçun şöyle deli kıldı meni kim
‘Aḡluñ yitürir her ki bu dīvāneye uğrar
- 7 Efsāne şanur ‘āşīḡ-ı efsūn ile vā‘iz
‘Āşīḡ kaçan ol kışşa-yı efsāneye uğrar
- 8 Gördi Ḥarem-i Ka‘be’ye ‘aḡīḡ-i⁹⁰¹ **Nesīmī**
Gör ḡāne-i ṭavāf ḡannāneye uğrar⁹⁰²

[87]⁹⁰³

Seyyid Nesīmī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Şāḡ senden her ne gelse cāne ḡōşdur yaḡşıdur
Cāvidān-ı ‘ayş⁹⁰⁴ içün cānāne ḡōşdur yaḡşıdur
- 2 Ne qadar cevri eyleseñ senden ḡōñül ḡōşnūd olur

⁸⁹⁷ Ayan: “Manşurlayın”

⁸⁹⁸ Ayan: “mey-ḡāneye”

⁸⁹⁹ Ayan: “cur‘aya”

⁹⁰⁰ Ayan: “peymāneye”

⁹⁰¹ Ayan: “taḡkīḡa”

⁹⁰² Ayan: “Ḥannān-ı ṭavāf eyler ü Mennāneye uğrar”

⁹⁰³ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. No: **OE_Yz_0324**, v. 74b-76a.

⁹⁰⁴ İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0324**: “‘aşḡ”

Ḥaḳ bilür incimezüz fermān ḥōşdur yaḥşıdur

- 3 Şāh yolunda ‘aşḳ ile cān virmeyen merdūd olur
Lā-cerem meydān eri meydāne ḥōşdur yaḥşıur
- 4 Şoydılar çıkardılar başdan ayağa postumı
‘Āşıkam āh eylemem fermān ḥōşdur yaḥşıdur

[38a]

- 5 Hem şoyuñ hem şoyduruñ zāhid menem senden degül
Cümlede ayineyem pinhān ḥōşdur yaḥşıdur
- 6 Manşūr oldum çün bugün ‘ālemde fāş oldum size
Men “ene’l-Ḥaḳ” söylerem ‘irfān ḥōşdur yaḥşıdur
- 7 Ṭa‘ne kılma ey faḳīh sen bu Nesīmī fazlına
Nitekim ‘āşıqlara nişān ḥōşdur yaḥşıdur

[88]⁹⁰⁵

Seyyid Nesīmī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Kevşer’üñ ‘aynundan aḳar çeşme-i āb-ı ḥayāt
Zulmetüñ devrānı geçdi aradan gitdi memāt
- 2 Dāimā Ḥaḳ söylerem hem faẓl-ı Ḥaḳ’dan gelmişem
Ḥaḳ menem Ḥaḳ bendedür hem āyet ile beyyināt
- 3 Ṭübā’yam hem Selsebīl’em hem menem cennāt-ı ḥūr
Hem şerābam hem serābam hem şūsuzam hem furāt
- 4 Hem menem Musī-i āteş hem menem “ānestü nārā”⁹⁰⁶

⁹⁰⁵ On üç beyitten müteşekkil olan bu şiir, *OE_Yz_0324* numaralı *Nesīmī Divanı*’nda 15 beyitten oluşur. Bkz.: İBB Atatürk Ktp. No: **OE_Yz_0324**, v. 33b.

⁹⁰⁶ Bu ifade “Bir zamanlar Mūsā, ailesine, ‘(Şu uzakta) bir ateş bulunduğunu farkettilim. Size oradan bir haber ya da ısınmanız için ondan bir parça kor getireceğim’ demişti” meâlindeki Neml sûresi 27/ 7. âyette geçmektedir.

Hem Kelīm'üñ Tūr'ıyam men hem temennā hem necāt

5 Genc-i sırrı görene pinhān söylerem⁹⁰⁷

Cism [ü] cān-ı “kün fe-kān”am vācib ile mümkināt

6 Bir şem' am ki 'ālemüñ şem' ine hem pervāneyem

Mısr-ı cāmi' hem menem ūş ma' būd ile savma' āt

7 Hem menem Musī-i ' umrān hem menem Hāḫ' dan kelām

Hem menem la' l ile mercān sukker [u] ḫand [u] nebāt

8 Hem menem ins [ü] melek hem ādemī hem bu 't-türāb

Bulmuşam ' arş ile Raḥmān hem cemī' -i kāināt

9 Levḫ-i maḥfūzam ḫurūfam ebcedem levham hıce

Hem Ḥalīl-i Ka' be oldum hem menem şavm [u] şalāt

[38b]

10 Ādem'em ādeme kıldım secde emr-i Hāḫ' la

Tutmadı ol emri şeytān la' netini nāra at

11 Hem [menem] ḫaşr ile maḥşer hem menem yevmü 'l-ḫisāb

Hem rumūzuñ şāḫibi hem olmuşam ehl-i zekāt

12 Mü 'minüñ ḫalbi şafādur evvel menem rūḫu 'l-ḫuds

Hem şıfātımdan olupdur 'ālem-i zāt [u] şıfāt

13 Bildi ki sensin Nesīmī senden özge yok vücd

Her yañadan bildi sensin mazḫar-ı envār-ı zāt

[89]⁹⁰⁸

Seyyid Nesīmī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

1 Ey şıfātuñ baḫr-ı zātı gevher-i zāt-ı Ḥudā

⁹⁰⁷ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “Genc-i pinhānım bu sırrı men ne pinhān söylerem”

⁹⁰⁸ Bkz.: Ayan, a.g.e., s. 173-174; İBB Atatürk Ktp. No: OE_Yz_0324 v. 15b-16a; TBMM Ktp. AEK., No: 197307805, s. 10.

Ma‘ den-i fażl-ı vücūduñ yā Resūl-i kibriyā

- 2 ‘ Ālemūñ cismiyle cānı senūñ içün⁹⁰⁹ oldu vār
Seyyid-i kevneyn-i ‘ ālem yā Muḥammed Muştafā
- 3 “Küntü kenz”iñ perdesi senden açıldı ‘ āleme
Ey beyānuñ ‘ ilmi sensūñ v’ey delīl [ü] reh-nümā
- 4 Şūretūñ “Ṭā-hā” vü “Yāsīn” ey Resūl-i mu‘ teber
“Fe’rtekīb mā fī ’s-semāi”⁹¹⁰ ey Duḥān’uñ “kūl kefā”
- 5 Ey yüzūñ “innā fetaḥnā”⁹¹¹ ey cemālūñ “Fātiḥā”⁹¹²
Ey boyuñ hem çü “Tebārek”⁹¹³ geldi “sidrū ’l-müntehā”⁹¹⁴
- 6 “Aḥsen-i taḫvīm” sensin ey “elem neşrah”⁹¹⁵ şaçuñ
Ey rūḥuñ “şakḳa ’l-kamer”⁹¹⁶ toğdı “Ve’ş-şems [ü] duḥā”
- 7 Ma‘ den-i cūd [u] seḥāsın ey velāyet meskeni
“Hel etā” şānına geldi yā ‘ Aliyye ’l-Murtaẓā
- 8 Fāṭıma ma‘ şūm olupdur hem Ḥadīce maḥremūñ
Ma‘ den-i ḥayrū ’n-nisā⁹¹⁷ hem muḳaddem ḥayrū ’n-nisā

[39a]

- 9 Gel bu ḥayret-i baḥr⁹¹⁸ içre ḍal da gir gör ki ne vār

⁹⁰⁹ Ayan: “senden ötrü”

⁹¹⁰ “Fe’rtekīb mā fī ’s-semāi” ifadesi “Göğün bütün insanları kuşatan belirgin bir dumana bürüneceği günü bekle. Bu acı veren bir azaptır.” (Duhan sûresi 44/11-12) meâlindeki âyetlerde geçmektedir.

⁹¹¹ “İnnā fetaḥnā” ifadesi “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik” (Fetih sûresi 29/1) meâlindeki âyetin başlangıcıdır.

⁹¹² Kur’ân-ı Kerîm’im ilk sûresi olan Fâtihâ sûresinden iktibas yapılmıştır.

⁹¹³ “Tebāreke” ifadesi “Hükümrânlık elinde olan Allah, Yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir” (Mülk sûresi 30/1) meâlindeki âyetin başlangıcında geçmektedir.

⁹¹⁴ Hz. Peygamber’in Mi’rac gecesi yanında ilahi sırlara mazhar olduğu ağacın ismidir. “Sidre” ve “müntehā” kelimelerinden oluşan bu terim “sidretü’l-müntehā’nın yanında” (Necm sûresi 53/14) meâlindeki âyetle zikredilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Süleyman Uludağ, “Sidretü’l-Müntehā”, **DİA**, C. XXXVII İstanbul, 2009, s. 151-152.

⁹¹⁵ “Senin göğsünü açıp genişletmedik mi” (İnşirah sûresi 94/1) meâlindeki âyetin başlangıcıdır.

⁹¹⁶ Ayın yarılmasını ifade eden bu terim “Vakit yaklaştı ve ay yarıldı” (Kamer sûresi 54/1) meâlindeki kıyametin yaklaştığını bildiren âyetle geçmektedir.

⁹¹⁷ Ayan: “faḥrū ’n-nisādur”

⁹¹⁸ Ayan: “baḥr-i ḥayret”

- ‘Aşk elinde ağu içdi ol Hasan Hülku’r-Rızā
- 10 Kāfir-i nefsūñ elinden oda gir gör gel ey göñül
Ger şehīd olmak dilerseñ çün Hüseyin-i Kerbelā
- 11 Ādem-i āl-i ‘abā’dur şems-i Zeyne’l-‘ābidīn
Şol Muḥammed Bākır’ı gör maḥrem-i zū’l-kibriyā
- 12 Evvel [ü] āḥir hem oldur zāhir [ü] bāṭın hem ol
Ca’fer-i Şādık [u] Kāzım [u] şāh ‘Alī Mūsā’r-Rızā
- 13 Hüsrev-i her dü mekāndur çün Takī vü bā-Nakī
Müctebā’dur muḳtedādur müctebādur muḳtedā
- 14 ‘Askerī’dür şāh-ı kevneyn menba’-ı cūd [u] kerem
Hüccetü’l-kāim Muḥammed Mehdī ol kân-ı vefā
- 15 Derdmend oldı vüçūdum müstemendüm sensizüñ
Hāle senden naẓar olsa bulurum ‘ayn-ı şifā⁹¹⁹
- 16 Çün Nesīmī maḥşerin ḥaşrinden içdi kevşeri
Sırr-ı keşf oldı vüçūdı buldı bā-vaḥdet hümā⁹²⁰

[90]⁹²¹

Seyyid Nesīmī

[Fā’ ilātün/ Fā’ ilātün/ Fā’ ilātün/ Fā’ ilün]

- 1 Ey münādī ey müdellil ey nidā-yı “Tā” vü “hā”
Ey ki yetmiş yedi ḥarfūñ istivāsı “Kāf [u] hā”⁹²²
- 2 Şaçınuñ vaşfı durur “innā hedeynāhu’s-sebīl”

⁹¹⁹ Ayan: “Kim ki saña nāẓir ola ol olur ‘ayn-ı şafā”

⁹²⁰ Ayan: “vaḥdet bā-rehā”

⁹²¹ Bkz.: Ayan, **a.g.e.**, s. 177; İBB Atatürk Ktp. No: **OE_Yz_0324** v. 167; Nesīmī, **a.g.e.**, TBMM Ktp. AEK, no: 197307805, s. 11.

⁹²² Mecmuada sehven “kāf u kā” şeklinde yazılmış olan bu ifadenin doğrusu “kāf u hā” şeklinde olup Meryem sûresi 19/1. âyetin başlangıcıdır.

“Ve ’s-semāvati ’l-‘ ulā ’r-raḥmān”⁹²³ “‘ ale ’l-‘ arṣi ’stevā”⁹²⁴

- 3 “Raḳḳ-ı menşūr”⁹²⁵un kitābı çün cemālün dersidür
Sûre-i esmâ okudum si vü dü nûr-ı Hudâ
- 4 Kirpigün kaşuñla zülfüñdür baña “Ümmü ’l-kitāb”
Kim qabûl ansız şalât olmaya didi Muştafâ

[39b]

- 5 Şābit oldı cümle eşyāda görünür gün gibi
Kim ihāṭat kıldıguñ çendān dimişdür yâ behâ
- 6 Nefḥa-i ‘ ĩsā’dürür şirîn lebün Rûhu ’l-emîn
Cāvidān ihyâ kılor cānlar bağışlar bî-riyâ
- 7 Hûr-ı ‘ aynuñ şüreti “fi hāzihî cennāti ‘ adn”
Oldı bu gün ḥüsnüne āyine-i gītî-nümâ
- 8 ‘ Arza kıldı kâmetün ḥalka sırāt-ı mustakîm
Evvel [ü] āḥir şifātuñdur delil ü reh-nümâ
- 9 Yevmü ’d-dîn oldı ‘ āşıqlar bu dîne girdiler
Secde için bu Nesīmî cemālünde buldı cā

[91]⁹²⁶

Aḥmedî

[Müfte‘ ilün / Fā‘ ilün/ Müfte‘ ilün/ Fā‘ ilün]

- 1 Mazḥar-ı sırr-ı Hudâ şāh selāmun ‘ aleyk

⁹²³ Bu ifade “O, yeri ve yüce gökleri yaratan Allah katından peyderpey gönderilmiştir” (Tâhâ sûresi 20/4) meâlindeki âyetin son kısmında geçmektedir.

⁹²⁴ Bu ifade “Rahmân olan Allah arşa istivâ etmiştir” (Tâhâ sûresi 20/5) meâlindeki âyette geçmektedir.

⁹²⁵ Bu ifade “ince deri üzerine yayılmış” (Tûr sûresi 52/3) meâlindeki âyette geçmektedir.

⁹²⁶ Er, **a.g.e.**, s. 110-112; Kayabaşı, **a.g.e.**, s. 37-38, İBB Atatürk Ktp., No: **OE_Yz_0901_01**, v. 15a.

Kāşif-i “kûl inne-mā”⁹²⁷ şāh selāmūn ‘aleyk

2 Mālik-i tiğ-i dü ser pādīşeh-i baħr [ü] berr

Mālik-i⁹²⁸ derendedür şāh selāmūn ‘aleyk

3 Server-i ħuld-i berīn sāķī-i mā’-i mu‘īn

Hem-dem-i Rūħu’l-Emīn şāh selāmūn ‘aleyk

4 Seyr iderüm gū-be-gū şerħ iderüm mū-be-mū

Kāşif-i esrār-ı Hū şāh selāmūn ‘aleyk

5 Raħmet-i Raħmān’sın āyet-i Kūr’ān’sın

Şūret-i Sübhān’sın şāh selāmūn ‘aleyk

6 Medħ idüben Muştāfā şānına⁹²⁹ dir “lā fetā”

Şīr-i Hudā’sın Hudā şāh selāmūn ‘aleyk

7 Ma‘den-i īmān [u] dīn server-i ħuld-i berīn

Kātil-i dīv-i la‘īn şāh selāmūn ‘aleyk

[40a]

8 Bağladı meclisde şaf medħūñ idüp çenk [ü] def

Ey dūrin⁹³⁰ baħr-ı Necef şāh selāmūn ‘aleyk

9 Şebbir ile Şübbür’ün ya‘nī Ḥasan ile Ḥüseyn

Oldı bular nūr-ı ‘ayn şāh selāmūn ‘aleyk

10 Dīn⁹³¹ ile Zeyne’l-‘ubbād mebdē’-i⁹³² milk-i me‘ād

Sālik-i sāf-ı nihād⁹³³ şāh selāmūn ‘aleyk

⁹²⁷ Kehf sûresi 18/110. âyetin başıdır. Âyetin meâli şöyledir: “De ki: ‘Ben, yalnızca sizin gibi bir insanım. Şu var ki bana, ilâhınızın, sadece bir ilâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim rabbine kavuşmayı bekliyorsa dünya ve âhirete yararlı iş yapsın ve rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.”

⁹²⁸ İBB OE_Yz_0901_01: “hâlik”

⁹²⁹ Er: “zâtına”

⁹³⁰ Er: “dürr-i”

⁹³¹ Er: “zeyn”

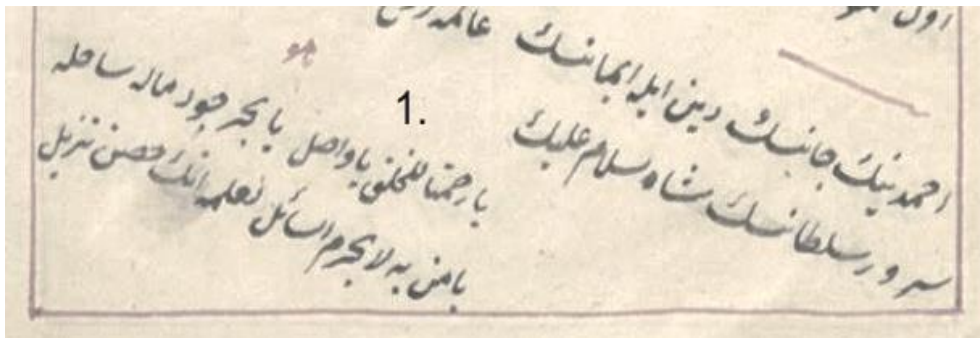
⁹³² Er: “mübd-i”

⁹³³ Er: “sâfi-nihād”

- 11 Bâķır olupdur imām oldur imām-ı temām
Bendesidür hāş [u] ‘ām şāh selāmun ‘aleyk
- 12 Ca‘fer-i Şādık yaķın zīnet-i huld-i berīn
Hāce-i sālār-ı dīn şāh selāmun ‘aleyk
- 13 Mūsī-i ‘āl-i güher⁹³⁴ şāhib-i tāk [u] kemer
Dīdemize nūr [u] fer şāh selāmun ‘aleyk
- 14 Şeh ‘Alī Musā’r-Rızā şāfi‘-i rüz-ı cezā
Pertev-i nūr-ı Hudā şāh selāmun ‘aleyk
- 15 Server-i şāh-ı Takī ya‘nī imām Naķī
Her dü cihān revnaķı şāh selāmun ‘aleyk
- 16 ‘Asker-i şāhib-livā ‘āleme zıll-i Hudā
Ol kamu derde devā şāh selāmun ‘aleyk
- 17 Mehdī-i şāhib-zemān mālīk-i milk-i cihān
‘Āleme rūh-ı revān şāh selāmun ‘aleyk
- 18 ‘**Aḥmedi**’nūñ cānısıñ dīn ile imānısıñ
Server-i sulṭānısıñ şāh selāmun ‘aleyk

[92]⁹³⁵

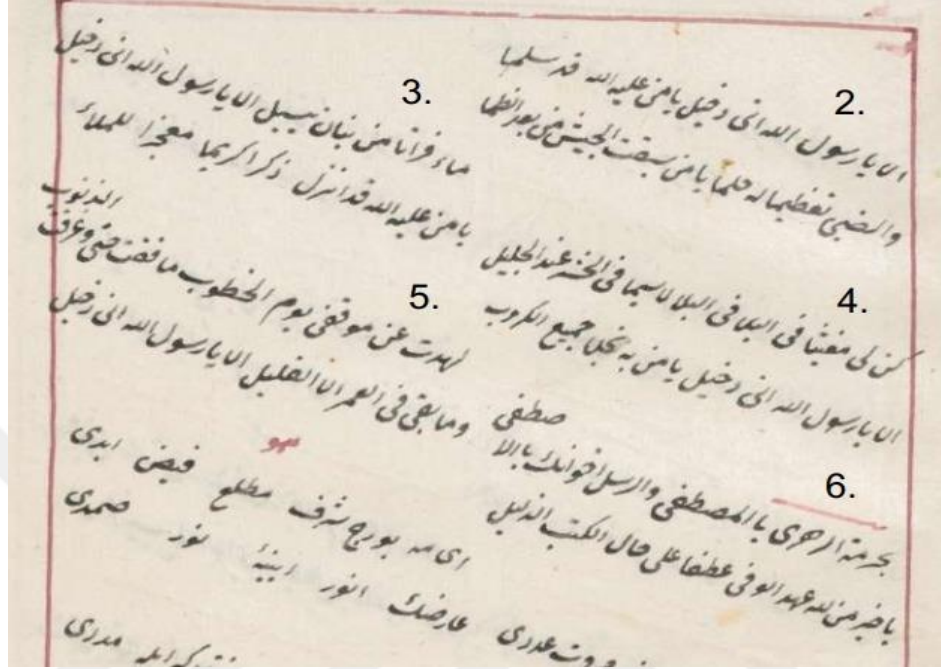
[?]

⁹³⁴ Er: “ālem-i güher”

⁹³⁵ Arapça bir şiirdir.

[40b]

[93]⁹³⁶

Rāsihī

[Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilātün/Fe' ilün]

I

- 1 Ey meh-i burc-ı şeref matla' -ı feyż-i ebedī
- 2 ' Ārıẓıñ enver-i āyine-i nūr-ı Şamed'i
- 3 Yokdur ihsānın ey kân-ı mürüvvet 'adedi
- 4 Sensin ' āşī vü zeliliñ senedi mû' temedi
- 5 Koyma yüz üzre bu üftādene eyle mededi
- 6 Meded ey ġāfile-sālār-ı rusul "huz bi-yedī"

II

- 1 Benem ol ' āşī vü pür-cürm [ü] kusūr-ı ahķar
- 2 Eyitdi her tã' atim ' isyān-ı haķā ile gezer
- 3 Sen ķabül itmez iseñ bize şefā' at kim ider

⁹³⁶ Bkz.: Tufan Taş, **Klasik Türk Şiirine Ait Mecmû'a-i Eş'âr**, YL Tezi, Niğde Üniversitesi SBE, Niğde, 2013, s. 224-225.

- 4 Kerem-i ‘afvını kıl rüz-ı cezâda yâver
- 5 Koyma yüz üzre bu üftâdene eyle mededi
- 6 Meded ey gâfile-sâlâr-ı rusul “huz bi-yedî”

III

- 1 Hâk Resûl olduğına itdi delâlet-i Qur’ân
- 2 Eyledi medhîni ol hâzret-i Rabb-i Yezdân

[41a]

- 3 Kimden ümîd ideyim derdime gayru dermân
- 4 Sen idersiñ yine mücrimleri ‘afv [u] ihsân
- 5 Koyma yüz üzre bu üftâdene eyle mededi
- 6 Meded ey gâfile-sâlâr-ı rusul “huz bi-yedî”

IV

- 1 Rişte-i ârzû-yı nefs oluben vâ-beste
- 2 Derd-i ‘isyân ile oldı dil-zârım haste
- 3 Luţfuñ ile **Râsihî** kıl bîm-i haţardan reste
- 4 Ne kadar ‘afva degilsem dañi şâyeste
- 5 Koyma yüz üzre bu üftâdene eyle mededi
- 6 Meded ey gâfile-sâlâr-ı rusul “huz bi-yedî”

[94]⁹³⁷

Seyyid Nesîmî

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilün]

- 1 ‘İşk elinden⁹³⁸ yandı cânım⁹³⁹ yâ ‘Alîyya’llâh meded
Men ğarîb-i⁹⁴⁰ bî-nevâyım⁹⁴¹ yâ ‘Alîyya’llâh meded
- 2 Baña luţf-ı kereminden derdime bir çâre kıl
Şâh sensin men gedâyam yâ ‘Alîyya’llâh meded

⁹³⁷ Bkz.: Ayan, **a.g.e.**, s. 229; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0324** s. 84. Şiirin 14. beyti Ayan’ın hazırladığı *Nesîmî Divanı*’nda mevcut değildir.

⁹³⁸ Ayan: “ile”

⁹³⁹ Ayan: “vücudum

⁹⁴⁰ Ayan: “faķîr”

⁹⁴¹ Ayan: “derd-mendem”

- 3 Hâk Te‘âlâ kendi⁹⁴² nûrundan yaratmış şâhumı
Kudret-i sırr-ı Hudâ’suñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- 4 Kim Muhammed’den ‘Alî’yi ayırur la‘ net aña
“Laḥmüke laḥmî”⁹⁴³ çü sensin⁹⁴⁴ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- 5 Hadîce bint-i Esed Fâtıma vü bint-i Nebî
Ma‘ den-i ḥaḳîḳatsüñ⁹⁴⁵ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- 6 Bende-i ḥulḳ-i Ḥasan oldum ezelden tâ-ebed
Nûr-ı ‘aynı Muştafâ’suñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- 7 Cümle evlâd-ı Nebî senden zuhûr oldı imâm
Cedd-i Zeyne ‘l-‘âbidîn’süñ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- [41b]
- 8 Her Receb ayında gör kim nice mu‘ciz gösterür
Şâh Hüseyñ’üñ mirḳatinde⁹⁴⁶ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- 9 Bâkır [u] Şâdık yolında oynadum men bâş [u] cân
Muşî-i Kâzım ‘inâyet yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- 10 Gel tavâf-ı Ka‘be-yi şâh-ı Ḥorāsân eyle kim
Yetmiş iki bin ḥacc-ı ekber⁹⁴⁷ yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- 11 Hem Taḳî vü bâ-Naḳî’dür vâriş-i ‘ilm-i Nebî
Devlet-i âl-i ‘abâ’sın yâ ‘Alîyya ‘llâh meded
- 12 Ol imâm-ı ‘Askerî ya‘nî Ḥasan bin Naḳî

⁹⁴² Ayan: “öz”

⁹⁴³ “Senin etin benim etim” manasına gelen bu ifade bir hadîs-i şerifte geçmektedir. Bu hadîse göre Hz. Peygamber Hz. Ali için “senin vücudun benim vücudum, senin etin benim etim, senin kanın benim kanım, senin ruhun benim ruhum” manasındaki “cismüke cimî, lahmüke lahmî, demüke demî, nefsiüke nefsi” ifadelerini kullanmıştır.

⁹⁴⁴ Ayan: “degül mi”

⁹⁴⁵ Ayan: “dürr-i ḥaḳîḳat”

⁹⁴⁶ Ayan: “sandığıdan”

⁹⁴⁷ Ayan: “ḥacc-ı ekber ḥacc yazıldı”

Gönlüm andan şād olupdur yā ‘ Alīyya ’llāh meded

13 Ey Muḥammed Mehdī-i şāḥib-zemān eyle zuhūr

‘ Ālem-i küffāra döndi yā ‘ Alīyya ’llāh meded

14 Şad hezarān la‘ net olsun her zemān ol cāna kim

Bed-Yezid-i toḥm-ı Mervān yā ‘ Alīyya ’llāh meded

15 Ey **Nesīmī** dil-şikeste Ḥaḳ’ dan isteriz necāt⁹⁴⁸

Cür’a-i tevḥīd-i meydān⁹⁴⁹ yā ‘ Alīyya ’llāh meded

[95]⁹⁵⁰

Azbī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

1 Dest-gir-i ‘ āşiyānsıñ yā ‘ Alīyya ’llāh meded

Pādişāh-ı dü cihānsıñ yā ‘ Alīyya ’llāh meded

2 Faḥr-ı ‘ ālem “laḥmüke laḥmī” buyurdi şānına

‘ Āşıkıñ cisminde cānsıñ yā ‘ Alīyya ’llāh meded

3 Nūr-ı ‘ ayn-ı⁹⁵¹ ‘ āşıkānsıñ tāc-ı erbāb-ı yakīn

Çeşm-i düşmenden nihānsıñ yā ‘ Alīyya ’llāh meded

4 “Lā fetā illa ‘ Alī” virdüm olaldan sevdiğim

Ḳande baḳdımsa ‘ ayānsıñ yā ‘ Alīyya ’llāh meded

[42a]

5 Şāh Ḥasan’ la Ḥüseyn ‘ aşkına Mervān ḳatline

Serverān-ı gāziyānsıñ yā ‘ Alīyya ’llāh meded

6 Aşl-ı Zeyne’ l-‘ ābidīn’ sıñ hem Muḥammed Bāḳırī

⁹⁴⁸ Ayan: “murād”

⁹⁴⁹ Ayan: “içgil”

⁹⁵⁰ Bkz.: Bayram, **a.g.e.**, s. 109-110; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0560**, v. 54a-54b.

⁹⁵¹ Bayram: “çeşmüm”

Ca' fer-i Şādık nişānsıñ yā ' Alīyya 'llāh meded⁹⁵²

- 7 Hem ' Alī Mūsā 'r-Rızā' dır nūr-ı çeşm-i hāndān
Şāh Takī'den hoş beyānsıñ yā ' Alīyya 'llāh meded
- 8 Bā-Nakī vü ' Askerī hayfıñ Yezīd'den almağa
Mehdī-i şāhib-zemānsıñ yā ' Alīyya 'llāh meded
- 9 Zāhir [ü] bāṭın menem her hālیمیñ āgāhısıñ
Merḥamet baḥrine kānsıñ yā ' Alīyya 'llāh meded
- 10 Enbiyānıñ hırkasın giydim seniñ bī-çārenem
Saña düşmen oda yansıñ yā ' Alīyya 'llāh meded
- 11 İtme Kevşer'den meni maḥrūm zātıñ ' aşkına
Şākī-i Kevşer-cinānsıñ yā ' Alīyya 'llāh meded
- 12 ' Ālem-i ḥayretde kaldım el-amān feryād-res
Çāre-sāza bendegānsıñ yā ' Alīyya 'llāh meded
- 13 Kim seniñ gördi cemālīñ kalmadı hīç müşkili
Çün nidā-yı "len terān"⁹⁵³sıñ yā ' Alīyya 'llāh meded
- 14 Bāb-ı rahmet senden açıldı gedālar lūṭfuna
Ḥācegān-ı fāzılānsıñ yā ' Alīyya 'llāh meded
- 15 Enbiyānuñ maḥremisiñ Muştafā'nıñ yāveri
' Azbī'ye dīnsıñ imānsıñ yā ' Alīyya 'llāh meded

[96]⁹⁵⁴

Seyyid Nesīmī

[Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün]

⁹⁵² Bayram: "“ Alī senden meded”. Her beytin ikinci mısralarının sonu bu şekildedir.

⁹⁵³ A' raf sūresi 7/143. âyetin ortalarında geçen bu ifade "beni asla göremezsin" anlamına gelmektedir. Âyetin bir kısmının meâli şöyledir: "Mūsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuştuğunda o, 'Rabbim! Bana görün; sana bakayım' dedi. Rabbi, 'Sen beni asla göremezsin...'"

⁹⁵⁴ Bkz.: Ayan, a.g.e., 263-264.

- 1 Gözüñ açınca ey t̄alib ‘Alī’dür gördüğün⁹⁵⁵ server
Muhammed ‘aşkile deryā Alī’dür kıymet-i gevher

[42b]

- 2 Muhammed ‘ilmile k̄an oldı ‘Alī nuṭṭ-ı beyān oldı
Aña sırlar ‘ayān oldı ‘Alī’dür ḥāce-i K̄anber
- 3 ‘Alī’dür cümleñ c̄anı Muhammed’dür anuñ k̄anı
Ḥaḳīḳatdür ‘Alī ş̄anı ‘Alī’dür yār-ı Peyğamber
- 4 Hezārān cümle cünbişler ‘Alī emriyle işlerler
Varur yazlar gelür kışlar ‘Alī’dür cism-i c̄an-server⁹⁵⁶
- 5 ‘Alī Evvel ‘Alī Āḥir ‘Alī Zāhir ‘Alī Bāṭın
‘Alī nūr ile enverdür ‘Alī’dür şems ile hāver
- 6 ‘Alī’dür cünbiş-i her c̄an ‘Alī’dür c̄an ile mihm̄an
‘Alī Raḥīm ‘Alī Raḥm̄an ‘Alī’dür cümleye rehber
- 7 Ne bilsün cāhil [ü] nādān Muhammed ya ‘Alī kimdür
Muhammed şāḥib-i⁹⁵⁷ dīndür ‘Alī’dür cümleden bihter⁹⁵⁸
- 8 ‘Alī ol Veliyyu ’llāh ‘Alī’dür maẓhar-ı Allāh
‘Alī nūrundan eyva ’llāh münevverdür bu heft aḥter⁹⁵⁹
- 9 ‘Alī ‘ayn-ı ‘ināyetdür ‘Alī nūr-ı hidāyetdür
‘Alī nūr-ı beşāretdür ‘Alī’dür şāḥ-ı her Ḥaḳ’dur
- 10 ‘Alī Vāḥid ‘Alī Eḥad ‘Alī Ferd ‘Alī Şamed
‘Alī’dür cümleye raḥmet ‘Alī’dür şāfi‘ -i maḥşer
- 11 ‘Alī sübhān ‘Alī sulṭān ‘Alī dīndür ‘Alī im̄an

⁹⁵⁵ Ayan: “her k̄an-ı”

⁹⁵⁶ Ayan: “c̄an-perver”

⁹⁵⁷ Ayan: “server-i”

⁹⁵⁸ Ayan: “rehber”

⁹⁵⁹ Ayan: “yedi kişver”

‘ Alī cennet ‘ Alī Rıdvān ‘ Alī’dür şāhib-i⁹⁶⁰ Kevşer

12 **Nesīmī**’nün dil-i cānı münevverdür ‘ Alī ile

‘ Alī vü Āl-i ‘ Alī ā‘ lā ‘ Alī’dür şāh-ı heft Kevşer⁹⁶¹

[97]⁹⁶²

Seyyid Nesīmī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

I

- 1 Nūrına kıldı nazar ol Hālīk-i Perverdigār
- 2 Āba döndi derdüm ol hayretten oldı tārūmār
- 3 Şol nūruñ qandiline yazmış idi rüz-ı şumār
- 4 Lā fetā illa ‘ Alī lā seyfe illā Zūlfikār

II

- 1 Ādem’e oldı kerāmet huld-i cennātü ’n-na‘ im
- 2 Cümle aña secde kıldı ġayr-ı şeytāni ’r-rācīm
- 3 Ādemüñ vechinde bu haţtı yazmış idi qadīm
- 4 Lā fetā illa ‘ Alī lā seyfe illā Zūlfikār

III

- 1 Qudretinden Hāq yaratdı qubbe-i zerrīn-nigār
- 2 Qubbenüñ hem gerdişinde oldı bu leyl [ü] nehār
- 3 Çarh-ı gerdünı añun ismiyle döndürdi medār
- 4 Lā fetā illa ‘ Alī lā seyfe illā Zūlfikār

IV

- 1 Mancılıqdan⁹⁶³ Nemrūd’uñ odına atıldı Halīl
- 2 Nārı gülzār eyledi çün yār idi aña Celīl

⁹⁶⁰ Ayan: “sākī-i”

⁹⁶¹ Ayan: “server-i şaf-der”

⁹⁶² Bkz.: Ayan, **a.g.e.**, s. 766-768.

⁹⁶³ “İri taşları uzağa atabilecek şekilde yapılmış ve kale duvarlarını dövmek için kullanılmış olan eski bir savaş âleti” manasına gelen “mancınık” kelimesi şiirde “mancılık” şeklinde yazılmıştır. (Kubbealtı Lügatı, 17 Ağustos 2021).

3 Bu mübârek ismi gökde yazmış idi Cebrâil

4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār

V

1 ‘Aql [u] ‘aşk [u] nefs-i cān ḥazretde oldı intizār

2 Bir avuç toprağa çün kıldı nazar Perverdigār

3 Ādemüñ cismi anuñ ismiyle oldı üstüvār

4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār

VI

1 Eyyüb’e oldı ḥavāle yedi yıl renc [ü] belā

2 Rabbenā söylerdi dāim ḥazretinden Rabbenā

3 İşbu ismi yār kıldı buldı ol ğamdan necāt

4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār

VII

1 Sāmīrī Fir‘avn içün itdi bi-izn-i Hudā

2 Hem nidā Mūsī’ye geldi şaldı elinden ‘aşā

[43b]

3 “Lā teḥāfū”⁹⁶⁴nüñ ḥaqqına geldi bu ismile du‘ā

4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār

VIII

1 Aḥmed [ü] Maḥmūd [u] Kāsım çıkdı ber-‘arş-ı mecīd

2 Hem Esedu’līlāh gördi olmuş dergāha mürīd

3 Ber-mezīd olsun aña bu ism-i devlet ber-mezīd

4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār

IX

1 Tā Süleymān-ı nebī oldı cihānda pādīşāh

2 İns ile dīv [ü] perī⁹⁶⁵ ḥükminedür maḥkūm-ı⁹⁶⁶ şāh

3 Ḥātemüñ naqşına yazdı bu ismi ol İlāh

⁹⁶⁴ Bu ifade, “Mūsā’ya şöyle vahyetmiştik: “Kullarımı geceleyin yola çıkar, yetişecekler diye korku ve endişe duymaksızın onlara denizde kupkuru bir yol aç.” (Tâhâ sûresi 20/77) meâlindeki âyetin son kısmında geçmektedir.

⁹⁶⁵ Ayan: “İns ile cinn ü tıyūr”

⁹⁶⁶ Ayan: “bâ-ḥük-m-i”

4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār

X

- 1 Dünyaya geldi ‘Alī çün oldı eri şeh-süvār
- 2 Yerler anuñ hükmü ile çünki tutdılar qarār
- 3 Hātem⁹⁶⁷ anuñ hükmü⁹⁶⁸ ile İslām kıldı āşikār
- 4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār

XI

- 1 Hakk’ın emriyle getürdi Cebre’ıl Ādem’e vahyi
- 2 Hem meşāmında okudurdu hāmīl itdi Meryem’i
- 3 ‘İsā añun ismini yād itdi severdi hoş demi
- 4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār

XII

- 1 Gitdi bu hicrān demi geldi çü eyyām-ı behār
- 2 Şad-hezārān murğ-zār açıldı oldı murğ-zār
- 3 Bülbül [ü] kumri vü tütī söyledi vaşfuñ hezār
- 4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār

XIII

- 1 Üş hayālünle gönül şehrin⁹⁶⁹ seyrān eylerem
- 2 Men senüñ medhinde şāhā hulkı hayrān eylerem⁹⁷⁰

[44a]

- 3 Çün Nesīmī şāhımuñ vaşfını her dem söylerem⁹⁷¹
- 4 Lā fetā illa ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār

[98]⁹⁷²

Müşāk Baba

[Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün]

- 1 Öyle bir şehbāz-ı ‘ışkam ki şikārım dildedir

⁹⁶⁷ Ayan: “islām”

⁹⁶⁸ Ayan: “ism”

⁹⁶⁹ Ayan: “mülkinde”

⁹⁷⁰ Ayan: “men meni ol şāhımuñ medhinde hayrān eylerem”

⁹⁷¹ Ayan: “men Nesīmī’yem şehüñ vaşfını destān eylerem”

⁹⁷² Bkz.: İBB Atatürk Ktp, HCE_Osm_00837, s. 25.

Öyle simurğam ki kâf-ı iftiḥārım dildedir

2 Bir hümāyam ki mekânım lâ mekân şehrinde dir

Bir hezāram ki fikārım gül' izārım dildedir

3 Bir gedāyam şüretā ammā ki şāh-ı 'ālemem

Fātiḥ-i iklīm-i 'ışķam kār bārım dildedir

4 Baña mevrüş-ı pederdir Ḥayder-i Kerrār

Ḳāhir-i ceyş-i 'adüvvim Zülfikār'ım dildedir

5 Vuşlat-ı dil-dār içün ağıyāra minnet eylemem

İlticā-yı nāsa yok ḥācet ki yārem dildedir

6 Nükhet-i nüzhēt ki men gülzār-ı dehri neylerem

Murğ-ı lâ-hūtam şafā-yı murğ-zārım dildedir

7 Öyle müştākam ki **Müştaş**-ı Hudā dirler baña

Bende-i nāçizem ammā şehir-i yārım dildedir

[99]⁹⁷³

Sezāi

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

1 Şāh-ı istiğnāye mülk oldum recā bilmem nedir

İlticā-yı Ḥaḳ'dan özge ilticā bilmem nedir

2 Fāriğam dünyā vü 'uḳbāyı te' alluḳ itmezem

Terk-i tecrīdem bugün ḥubb-ı sivā bilmem nedir

3 Öyle Mecnūn'am ki Leylā bend-i zencīrimdedir

Eylerem 'aşķıñ yolunda cān fedā bilmem nedir

4 Mest-i cām-ı vaḥdetem men özümi⁹⁷⁴ fark itmezem

⁹⁷³ Bkz.: Özuygun, a.g.e., s. 358-359; İBB Atatürk Ktp. No.: **Bel_Yz_K_0788**. s. 19b-20a; İBB **Bel_Yz_K.000812/01**, s. 19a.

⁹⁷⁴ Özuygun: "özgeyi"

Lā-ubālī meşrebem çün çerāğ bilmem nedir

[44b]

- 5 Her ne eylerse revā cānān-ı men dil-ḥasteye
Men **Sezāi**’ yem anıñçün nā-sezā bilmem nedir

[100]⁹⁷⁵

Nesîmî(?)

[Fā’ ilātün/ Fā’ ilātün/ Fā’ ilātün/ Fā’ ilün]

- 1 Nūr-ı çeşm-i evliyāsuñ yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī
Dürr-i tāk-ı etḳıyāsuñ yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī
- 2 Menba’ -ı aḥlāk luṭf-ı maḥzen [ü] hem [...]
Ma’ den-i cūd [u] seḥāsuñ yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī
- 3 Sensin eşref ilinüñ şubḥ-ı ezelden ‘ālemi
Nūr-ı çeşm-i “ve’ d-ḍuḥā”sın yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī
- 4 Hem şerī’ at hem tarīkat hem ḥaḳīkat ma’ rifet
Sendedür müşkil-küşāsuñ yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī
- 5 Mīve-i bağ-ı cenān hem velāyetdür özi
Nūr-ı ‘āyn-ı Muştafa’suñ yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī
- 6 Sensin ol ma’ şū[m] hem mazlūm seyyid
Kim şehīd-i Kerbelā’suñ yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī
- 7 Saña zulm eyleyen Yezīd [ü] Mervān naḥs-ı dūn
Geydiler la’ net libāsuñ yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī
- 8 Dīnini dünyāya virüp ḳaşd iden bī-dinler
Görelər yarın cezāsın yā Ḥüseyn ibn-i ‘Alī

⁹⁷⁵ “Nesîmî” mahlası bulunan bu şiir Hem Hüseyin Ayan’ın hazırladığı *Seyyid Nesîmî Divanı*’nda hem de Cahit Öztelli’nin hazırladığı *Kul Nesîmî Divanı*’nda tesbit edilememiştir. Ayrıca Mushin Macit’in hazırladığı *Hatayi Divanı*’nda Hatayi ile Seyyid Nesîmî’nin müşterek şiirleri incelendiğinde mevcut olmadığı fark edilmiştir.

- 9 Ol ‘Alī’dür ki aña Zeyne’l-‘abā oldı naşīb
Hem çü sen āl-i ‘abā’sın yā Hüseyn ibn-i ‘Alī
- 10 Hem Muḥammed Bākırī ol Ca‘fer [ü] Qāzım Rızā
Bunlara cedd-i ‘Alī’sün yā Hüseyn ibn-i ‘Alī
- 11 Hem Taķī vü müttakī hem Naķī [vü] ‘Askerī
Mehdī-i şāhib-livāsın yā Hüseyn ibn-i ‘Alī

[45a]

- 12 Seyyid’i medḥün idüp ümīd ile [e]t mağfīret
Yarın añı kırtarasın yā Hüseyn ibn-i ‘Alī
- 13 Rūz [u] şeb medḥün hevāsına düşen mü’minleri
Hāşā ki maḥrūm kıoyasın yā Hüseyn ibn-i ‘Alī

[101]⁹⁷⁶

Sezāī

- [Meḥ‘ülü/ Meḥā‘ilü/ Meḥā‘ilü/ Fe‘ülün]
- 1 Tennūr-ı dile odun yaķup āh-ı şeririmden
Bir özge kebāb mā-ḥazar itdi cigerimden
- 2 Şeb-tābe-seḥer-zārım o yāre eser itmez
Lerzile⁹⁷⁷ felek gerçi ki āḥ-ı seḥerimden
- 3 Āgāze-i⁹⁷⁸ hicr-i elemim düşeli dehre
Mātemdedir⁹⁷⁹ ins [ü] melek bu kederimden
- 4 Derd ehline nūş itmek çün eyledim ihzār
Bezm-i gama iki şişe mey dīdelerimden

⁹⁷⁶ Şiirin 4. beyti Özuygun’un hazırladığı *Hasan Sezâî Divanı*’nda mevcut değildir. Bkz.: Özuygun, *a.g.e.*, s. 457; İBB *Bel_Yz_K.000812/01*, s. 45a.

⁹⁷⁷ Özuygun: “lerzide”

⁹⁷⁸ Özuygun: “āvāze-i”

⁹⁷⁹ Özuygun: “mātem-zededür”

- 5 Dil-beste-i zülf-i siyehem yine **Sezâî**
Sevdâ-yı cünûn gitmedi aşla⁹⁸⁰ bu serimden

[102]⁹⁸¹

Müştak Baba

[Fâ‘ ilâtün/Fâ‘ ilâtün/Fâ‘ ilâtün/Fâ‘ ilün]

- 1 Baḥr-ı ‘aşk içre ‘ummânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded
Hem mülk-i dilde sulṭânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded
- 2 Çün Ḥālîḳ-ı lem yezelsiñ lâ yezâl-i Perverdigâr
Zâhir [ü] bâtın nûr-ı îmânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded
- 3 “Laḥmûke laḥmî” didi şânında Şâh-ı Enbiyâ
Maṭlûb-ı cümle cihânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded
- 4 Cümle velî keffiñ içre buldılar Ḥaḳ râhını
“Lâ şerike leh” sulṭânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded
- 5 Vaşlına işbâr-ı(?) cân eyler şehâ mîr [ü] gedâ
Sen şehinşâh-ı cihânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded

[45b]

- 6 İns [ü] cinn vaḥş [u] tıyû[r] cümle ḳapunda ḳul seniñ
Maḥlûḳuñ cisminde cânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded
- 7 Yetmiş iki biñ ‘âlem içre gelmemiş misliñ seniñ
Cümle eşyâda beyânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded
- 8 Eser-i ḥâk-pây-ı ‘âşîḳ-ı zârem yâ velî
Ḳıl keremşâh-ı merdânsiñ yâ ‘Alîyya’llâh meded

⁹⁸⁰ Özuygun: “bir kerre”

⁹⁸¹ Son beyitinde “Müştak” mahlası bulunan bu şiir Müştak Baba’ya ait olan İBB Atatürk Ktp. HCE_Osm_00837, Millet Ktp. 06 Mil_Yz_A_10174 ve Tbm Ktp. AEK 201603360 numaralı divan nüshalarında ve Millet Ktp. 06 Mil_Yz_A_8514 numaralı *Âsârü’l-Müştak Esrârü’l-Uşşâk* adlı eserinde tesbit edilememiştir.

- 9 Kırbuna vāşıl olanlar buldı Hakk'ı şüphesiz
Rāh-ı 'aşk içre burhānsıñ ' Alıyya 'llāh meded
- 10 Ehl-i beyte āline evlādına yüz biñ selām
Ma' den-i cūd [u] seḫāsiñ yā ' Alıyya 'llāh meded
- 11 Kim saña kılmaz maḫabbet la' net ol ervāḫa kim
Cism-i ḫatmü 'l-mürselinsiñ yā ' Alıyya 'llāh meded
- 12 Yoluna cānlar fedādır ey Emīre 'l-mü 'minin
Müşṭāk'a dīn [ü] imānsıñ yā ' Alıyya 'llāh meded

[103]⁹⁸²

Seyyid Nizāmoğlu

[Me' ūlü/ Me'ā' ilü/ Me'ā' ilü/ Fe' ūlü]

- 1 Yā Rab meni dūr eyleme evlād-ı ' Alī'den
Bendesiyem⁹⁸³ āl-i ' abā'nuñ tā “ḳālū belī”den
- 2 Dönmem ki⁹⁸⁴ eger ḫāriciler başımı kesse
Sīnemde maḫabbetleri vardur ezeliden
- 3 Cān [u] dil ile bende oluruz Āl-i Resūl'e
Her kime ' ināyet nazarı olsa⁹⁸⁵ veliden
- 4 A' mā idi bu dīdelerüm oldu çü bīnā
Ḥāk-i resīdlere⁹⁸⁶ ' aynum süreliden
- 5 Çün buldı ḫayāt-ı ezelī bunlara **Seyfī**
Cānını fedā başını ṭöp eyliyeliden

[46a]

⁹⁸² Bkz.: Söylemez, **a.g.e.**, s.. 291.

⁹⁸³ Söylemez: “kim bendesiyüm”

⁹⁸⁴ Söylemez: “ger”

⁹⁸⁵ Söylemez: “irse”

⁹⁸⁶ Söylemez: “reh-i seyyidlere”

[104]⁹⁸⁷

Ḥātemî(?)

[11'li Hece]

I

- 1 Zâhidâ derd iste dermân isteme
- 2 Küfrini terk eyle îmân isteme
- 3 Geç taşarrufdan teferrüc ehli ol
- 4 Bir vilâyetde iki ḥân isteme

II

- 1 ‘Aşık iseñ ma‘ şûka er ‘aşkı gör
- 2 Şûretinden çıka gör cân isteme
- 3 Mûsî-i vaqt ol ‘aşâñı oda yak
- 4 Gel “ene’llâh” dinle burhân isteme

III

- 1 Ders [ü] fetvâ aramağdan fâriğ ol
- 2 Defteri şal şuya dīvân isteme
- 3 Ḥātemî ma‘ nii(?) қо ma‘ naya gel
- 4 Āşikāre Ḥaqq’ı pinhân isteme

[105]⁹⁸⁸

Seyyid Nesîmî

[Fā‘ ilâtün/Fā‘ ilâtün/Fā‘ ilâtün/Fā‘ ilün]

- 1 Şorma kişinüñ aşlını ‘izzetinden bellidür⁹⁸⁹
- Meclis-i ‘irfân görenler şöhetinden⁹⁹⁰ bellidür

⁹⁸⁷ “Hâtemî” mahlası bulunan bu şiir, Akovalızade Hâtem’in (ö. 1754) Divanı ile Edirneli Hatemi’nin (ö. 1595/96) Divançesi’nde mevcut değildir. şiirin hangi “Hatemi” mahlaslı şaire ait olduğu tesbit edilememiştir. (Zahide Efe, “16. Yüzyıl Divan Şairi Hâtemî ve Divançesi”, **Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, c. VIII, S. 20, 2019, s. 114-150; Mehmet Celal Varışoğlu, **Hâtem Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Divanı’nın Tenkitli Metni ve İncelemesi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum, 1997.)

⁹⁸⁸ 3. ve 5. beyitler *Nesîmî Divanı*’nda mevcut değildir. Bkz.: İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324, s. 80.

⁹⁸⁹ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “şöhet-i”

⁹⁹⁰ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “hizmetinden”

- 2 Hâk Te‘âlâ ‘ilm içinde çünkü “sîmâhüm”⁹⁹¹ didi
Bir kişinüñ baķ yüzine şûretinden bellidür
- 3 Zâhidüñ ķalbi görünür gün gibi bellü beyân
‘Âşık-ı bîmâr olanlar miḥnetinden bellidür
- 4 Dervîşüñ pîrini şormaķ daḫi bir ‘âdet degül
‘Ârifâne yek naẓar ķıl kisvesinden bellidür
- 5 Didiler ki meddâḫ iseñ sen de söyle bir kelâm
Ağzı egri gözi şaşı arķasından bellidür
- 6 Ey **Nesîmî** nâme ki⁹⁹² nâdân eline virme kim
Cevheri şarrâfa⁹⁹³ göster⁹⁹⁴ kıymetinden bellidür

[106]⁹⁹⁵

Seyyid Nizâmoğlu

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilün]

- 1 Yâ Resûla ‘llâh bize gör n’itdi ‘âşî ümmetüñ
Görmeyen anlar daḫi rûz-ı kıyâmet şefķatüñ
- 2 Kerbelâ’da yâ Muḫammed ger göreydüñ ḫâlimüz
Tâ kıyâmet sâkin olmazdı bizüm çün fırķatüñ
- 3 Şâḫ Hüseyin’üñ itdiler ḫâķe berâber cismini
Ķılmadılar ol münâfıķlar senüñ ḫiç rağbetüñ⁹⁹⁶

[46b]

- 4 Kim ki ‘âlem faḫrinüñ evlâdına buğz eyliye
Eyleme aña müyesser yâ İlâhî cennetüñ
- 5 Biz muḫibb-i ḫânedân-ı Muştafâyuz **Seyfiyâ**

⁹⁹¹ “Onların simaları” anlamına gelen bu ifade Fetih sûresi 26/29. âyetin ortalarında geçmektedir. Âyetin bir kısmının meâli şöyledir: “Secdenin tesiriyle yüzlerine simaları oturmuştur...”

⁹⁹² İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “naķdini”

⁹⁹³ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “merdân”

⁹⁹⁴ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “bilür”

⁹⁹⁵ Bkz.: Söylemez, a.g.e., s. 266-267.

⁹⁹⁶ Söylemez: “ḫürmetüñ”

Rûz [u] şeb nesl-i Resûlu 'llâh'a olsun midhātũñ

[107]⁹⁹⁷

[?]

[Fā' ilātũn/ Fā' ilātũn/ Fā' ilātũn/ Fā' ilũn]

- 1 Baş açık abdālñ olmuşdur gönül cânım ' Alī
Halk içinde çağırur dir dñim imānım ' Alī
- 2 Bu arada Zü 'l-fikār [ü] Zü 'l-cenāh'ı görmeyen
Çeşm-i ğamzeñ gözlesün ey şāh-ı fettānım ' Alī
- 3 Teki sñnem üzre gel yaz tıĝıñla bir Zü 'l-fikār
Yādigārñ olsun ey sulţān-ı hūbānım ' Alī
- 4 Yā ' Alī dime dīv biñ pāre kılsıñ cismimi
Yā ' Alī yere dökilen yazılır kñnım ' Alī
- 5 Yüregiñ kopardı bāb-ı kal' a-yı Hāyber gibi
Hışımla kime nazar itdiyse sulţānım ' Alī
- 6 Zātınñ şol hāne-i kālbiñ(?) harāb itmek diler
Kāndesiñ ey merd-i meydān şīr-i Yezdān'ım ' Alī

[108]⁹⁹⁸

Müşţāk Baba

[Fā' ilātũn/ Fā' ilātũn/ Fā' ilātũn/ Fā' ilũn]

- 1 Olmuşam ' aşkına dūcār meded imānım ' Alī
Kıl kerem ey kerem-kānī şīr-i Yezdān'ım ' Alī

⁹⁹⁷ Makta' beytinde mahlas bulunmayan bu şiirin aidiyeti konusunda tesbit yapılamamıştır. Mürettib tarafından müstakil bir şiir gibi aktarılan bu şiir, şekil ve içerik bakımından incelendiğinde peşinden gelen şiirin bir parçası olduğu ihtimal dahilindedir.

⁹⁹⁸ Son beyitinde "Müşţāk" mahlası bulunan bu şiir, Müştak Baba'ya ait olan İBB Atatürk Ktp. HCE_Osm_00837, Millet Ktp. 06 Mil_Yz_A_10174, Tbm Ktp. AEK 201603360 numaralı divan nüshalarında ve Millet Ktp. 06 Mil_Yz_A_8514 numaralı *Âsârü'l-Müşţāk Esrârü'l-Uşşāk* adlı eserinde tesbit edilememiştir.

- 2 Sâilem muhtâcınam kapuna⁹⁹⁹ geldim kılma red
Sen şehinşâh-ı cihânsıñ dilde mihmânım ‘Alî
- 3 Gice gündüz hasretiñle gözlerim kan yaş döker
Kemter-i bî-çârenem men raḥm kıl cânım ‘Alî
- 4 Medḥine lâıyık degildür bu lisânım gerçi kim
Ḳabûl eyle pür kuşûram mâh-ı tâbânım ‘Alî

[47a]

- 5 Cümleñiñ cisminde cânsıñ senden özge kimse yok
Men gedâya bir naẓar kıl şâh-ı merdânım ‘Alî
- 6 Ceddü ’l-Ḥasan ve ’l-Ḥüseyn’sin yâ şefî‘ a ’l-müznibîn
“Lâ fetâ illâ ‘Alî” şânındadır cânım ‘Alî
- 7 **Müştaş’am** abdâlınam ancak saña geldim şehâ
Ezeliden âteş-i ‘aşkıñla büryanım ‘Alî

[109]¹⁰⁰⁰

Müştaş Baba

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilün]

- 1 Āsumânı tutdı âhım yâ ‘Alîyye ’l-murtaşâ
Yandı ten hasretiñle şâhım yâ ‘Alîyye ’l-murtaşâ
- 2 Rûz [u] şeb âh eyleyüp firḳatinile yanarım
Senden özge yokdur râhım yâ ‘Alîyye ’l-murtaşâ
- 3 “Laḥmüke laḥmî” didi şânında Şâh-ı Enbiyâ
Ḳıl şefâ‘ at rû-siyâham yâ ‘Alîyye ’l-murtaşâ

⁹⁹⁹ Bir imla hususiyeti olarak kelimesi kaf-i nûnî ile yazılması gereken “kapuna” kelimesi, mecmuada “ñ (nun)” harfi ile yazılmıştır.

¹⁰⁰⁰ Son beyitinde “Müştaş” mahlası bulunan bu şiir, Müştak Baba’ya ait olan İBB Atatürk Ktp. HCE_Osm_00837, Millet Ktp. 06 Mil_Yz_A_10174 ve Tbm Ktp. AEK 201603360 numaralı divan nüshalarında ve Millet Ktp. 06 Mil_Yz_A_8514 numaralı *Âsârü ’l-Müştaş Esrârü ’l-Uşşâk* adlı eserinde tesbit edilememiştir.

- 4 Zāhir [u] bāṭın velisin sen imāmu 'l-evliyā
‘ Afv kıl bendeñi şāhım yā ‘ Alīyye 'l-murtaẓā
- 5 Cānımı yolunda kurbān eyledim maḵbūl kıl
Men kemter-i pūr günāham yā ‘ Alīyye 'l-murtaẓā
- 6 Cān içinde cān olan sensen bu **Müşṭāk** bendeni
‘ Āşıkam ‘ aşk içre rāhım yā ‘ Alīyye 'l-murtaẓā

[110]¹⁰⁰¹

Müşṭāk Baba

[11'li Hece]

I

- 1 Dilā geldi yine māh-ı Muḥarrem¹⁰⁰²
2 Bu rüz-ı bī-vefāda olma ḥurrem
3 Hemān ḥasretle ḵan ağla dem-ā-dem
4 Muḥarrem'dir meded ey dil Muḥarrem

II

- 1 Bugün ol bir siyeh gündür ki ey cān
2 Şehīd oldu o sultān-ı şehīdān
3 Bugün ehl-i maḥabbet eyler efḡān
4 Muḥarrem'dir meded ey dil Muḥarrem

III

- 1 Bu gün derd ile devr eyler felekler
2 Bu gün ḥasretle āh eyler melekler
3 Siyeh pūş oldu aşḥāb-ı dilekler
4 Muḥarrem'dir meded ey dil Muḥarrem

[47b]

IV

- 1 Ḥudā ba‘ ş eyleyüp Cibrīl-i Emīni
2 Ḥüseyn'in depredirken beşigini

¹⁰⁰¹ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. HCE_Osm_00837, s. 59.

¹⁰⁰² HCE_Osm_00837: “eyyam-ı mātem”

- 3 Döküldi hāke hūn-ı nāzenini
- 4 Muḥarrem'dir meded ey dil Muḥarrem

V

- 1 Şabāḥ-ı ḥaşreded Fāṭıma ana
- 2 Ciger-küşem deyu başlar fiğāna
- 3 Gözünden kanlar aqsın dāne dāne
- 4 Muḥarrem'dir meded ey dil Muḥarrem

VI

- 1 Bu ayda hāke düşdi māh-ı enver
- 2 Ḥafīd-i faḥr-ı 'ālem ibn-i Ḥayder
- 3 Vücūd-ı nāz-perver oldu bī-ser
- 4 Muḥarrem'dir meded ey dil Muḥarrem

VII

- 1 Bugün la' netle yād eyle Yezīd'i
- 2 Ḥudā'nıñ düşmeni mel' ūn pelīdi
- 3 Şehīd itdi dirīgā ol sa' īdi
- 4 Muḥarrem'dir meded ey dil Muḥarrem

VIII

- 1 Dilā **Müştaḳ** veş biz Ḥayderīyiz
- 2 Velī raks-ı cehāletden berīyiz
- 3 'Alī'niñ Qanber'iniñ çākeriyiz
- 4 Muḥarrem'dir meded ey dil Muḥarrem

[111]¹⁰⁰³

Dertli

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 'Āşık-ı şādık muḥibb-i Muştafā dirler bize
Derd ile gayret-keş-i āl-i 'abā dirler bize
- 2 Bir gürūhuz şorsalar ki ey qavm kimlersiñiz

¹⁰⁰³ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. No.: **Bel_Osm_K.00736**, s. 14.

Tābi‘ -i şāh-ı velāyet Murtażā dirler bize

- 3 Cān [u] bāş terk eyleyüp bizler imāmeyn ‘aşkına¹⁰⁰⁴
Bende-i şāh-ı şehīd-i Kerbelā dirler bize
- 4 ‘Aşkıla tığlar çeküp münkire karşı durmuşuz
Anıñçün¹⁰⁰⁵ kâtil-i¹⁰⁰⁶ Süfyān ‘aşkıyā(?)¹⁰⁰⁷ dirler bize
- 5 Gerçi **Dertli** yem benim derdim yetimler derdidir
Çek eliñ benden tabībā bī-devā dirler bize

[112]¹⁰⁰⁸

Seyyid Nizāmoglu

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

- 1 Bi-ḥamdi ‘illāh ki İslām’am delīlüm Muştafā geldi
Emīrüm rehberüm şāhum ‘Aliyyü ‘l-Murtezā geldi
- 2 İmāmum ol kerem-kānı nice men sevmeyem anı
Resūl’ün kurretü ‘l-‘aynı Ḥasan Ḥulķi ‘r-Rızā geldi

[48a]

- 3 Fedā olsun aña cānum ki oldur dīnüm imānum
İki ‘ālemde sulṭānum Ḥüseyn-i Kerbelā geldi
- 4 Aña ins [ü] melek bende en ednā bendesi bende
Cihānuñ kuṭb-ı ‘ālemde ‘Alī Zeyne ‘l-abā geldi
- 5 Muḥammed Bākır ol şāhum imām Ca‘fer’dürür māhum
Bulardan Mūsī-i Kāzım ki bir¹⁰⁰⁹ nūr-ı Ḥudā geldi

¹⁰⁰⁴ İBB Bel_Osm_K.00736: “Baş cān terk itmişiz bizler imāmān ‘aşkına”

¹⁰⁰⁵ İBB Bel_Osm_K.00736: “ol sebepten”

¹⁰⁰⁶ İBB Bel_Osm_K.00736: “kavm-i”

¹⁰⁰⁷ Hem şiir mecmuasında hem de matbu *Dertli Divanı*’ında aynı harflerle yazılan kelimesi, “ayn” harfiyle yazılmış olan “eşkiyā” şeklinde veya “ey aşıklar” anlamına gelen “aşkiyā” şeklinde okunabilir.

¹⁰⁰⁸ Söylemez, a.g.e., s. 339-340.

¹⁰⁰⁹ Söylemez: “ol”

- 6 Cemālî¹⁰¹⁰ “Kâf ve ’l-Ḳur’ân”¹⁰¹¹ kuruldı¹⁰¹² Ḳa‘be-i ‘irfân
Cihân rahmetine Raḥmân ‘Alî Mûsî er-Rızâ geldi
- 7 Taḳî şâh-ı velâyetdür Naḳî nûr-ı hidâyetdür
Bular maḳbûl-i ḥazretdür ki bize reh-nümâ geldi
- 8 Ḥasan el-‘Askerî kıblem eşigi taşıdur Ḳa‘be’m
Bu yolda¹⁰¹³ cân baş virmem baña ḡayet şafâ geldi
- 9 Muḥammed Mehdî-i âḥir gele bir gün ola zâhir
O vaḳtûñ Ḥâricî münkir bu dergâhdan cüdâ geldi
- 10 Behey ḡâfil¹⁰¹⁴ gözûñ aç baḳ¹⁰¹⁵ cihân bunlar ile revnaḳ
Bularuñ başduḡı yerler¹⁰¹⁶ gözûme tûtiyâ geldi
- 11 Sözüñ **Seyfi** ilâhîdür cevâbum nuṭḳ-ı şâhîdür
Ḥaḳîḳat burc-ı mâhîdür bu yolda bî-riyâ geldi

[113]¹⁰¹⁷

Mişālî

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilün]

- 1 Ey Esedu ’llâh-ı gâlib şâh-ı merdânum ‘Alî
Göñlümüñ tahtında sensün mîr [ü] sulṭânüm ‘Alî
- 2 Senden oldı âşkâre “küñtü keniz”üñ gevheri
Ey Kelîmu ’llâh-ı nâṭıḳ faẓl-ı Raḥmân’ım ‘Alî
- 3 Eyledüñ Ṭûr üzre Mûsî’ye tecelli nârdan
Ey beşer şüretli Raḥmân nûr-ı Ḳur’ân’um ‘Alî

[48b]

¹⁰¹⁰ Söylemez: “yüzidür”

¹⁰¹¹ Kâf sûresi 50/1. âyetin başlangıcıdır. Âyetin meâlî şöyledir: “Kâf. Şanı yüce Kur’an’a yemin olsun!”

¹⁰¹² Söylemez: “göründi”

¹⁰¹³ Söylemez: “bu yolda”

¹⁰¹⁴ Söylemez: “derviş”

¹⁰¹⁵ Söylemez: “gözün açup”

¹⁰¹⁶ Söylemez: “toprak”

¹⁰¹⁷ Bk.: Dede, **a.g.e.**, s. 421; Milli Ktp. No.: **06 Mîl Yz B 1152**, s. 174b-175a.; İBB Atatürk Ktp. No.:

OE_Yz_0056/02, s. 70a.

- 4 Kāfirem imāna gelmezsem saçın küfrine men
Ey kaşuñ mihrāb vechüñ dīn [ü] imānum ‘Alī
- 5 ‘Āleme faẓluñla irdi rūḥ [u] cism [ü] feyz [ü] cūd
Ey hayātı vey şıfātı zāt-ı Yezdān’um ‘Alī
- 6 Şūretünde kıblegāhum dā’imā nūruñ durur
Ey me‘ānī cennetünde āb-ı ḥayvānum ‘Alī
- 7 Pārelerlerse **Mişālī** dönmeye senden şehā
Tā ebed kâ’im senüñle ‘ahd [ü] peymānum ‘Alī

[114]¹⁰¹⁸

Müşāk Baba

[...]

- 1 Biz āsumān-ı ‘ālemde miḥver-i¹⁰¹⁹ ‘ālīyiz
Engüşt-ı ‘ālem-nümā-yı¹⁰²⁰ reşk-i hilālīyiz
- 2 Olsa¹⁰²¹ ne deñlü dār-ı fenāda ḥafif-i rūḥ
Bāzār-ı güherīde girānız behālīyiz
- 3 ‘Aceb riya kibr enāniyyet itmeyiz
Şāhid-perest rind-ciḥān lā-ubālīyiz
- 4 Fermān-ı ‘aşkıladır dü cihānımız
Feth [ü] zafer milk-i melāletde¹⁰²² vālīyiz
- 5 Zīnet-fezā ḥüsn-i Zeliha nazm olup
Şadr-ı hünerde ḥazret-i Yūsuf ḥayālīyiz
- 6 Söyler lisān-ı ḥāl ile ehl-i ḥaḳīḳat
Biz bu güzīde tā’ifeniñ ehl-i ḥālīyiz

¹⁰¹⁸ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. HCE_Osm_00837, s. 33.

¹⁰¹⁹ HCE_Osm_00837: “maḥsūd”

¹⁰²⁰ HCE_Osm_00837: “nūma-yı ‘ālem”

¹⁰²¹ HCE_Osm_00837: “olsak”

¹⁰²² HCE_Osm_00837: “melāmet”

7 **Müşṭāk**'a varsam celāliyle mest olup

Gāh cemāl-i 'āşık gāh Celāliyiz

[115]¹⁰²³

Azbī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

1 Dertliyem dermān seniñdir yā Muḥammed yā 'Alī

Lütf ile ihsān seniñdir yā Muḥammed yā 'Alī

[49a]

2 Anuñçün rüz [u] şeb āh eyleyüp kan ağlarım

Āteş-i sūzān seniñdir yā Muḥammed yā 'Alī

3 Bāṭılı bāṭıl idüp şer' -i şerīfñ oldı Hāk

Haşre dek meydān seniñdir yā Muḥammed yā 'Alī

4 Evvel [ü] āḫir ne kim var hep seniñçün oldı var

Hūrī [vü] ğılmān seniñdir yā Muḥammed yā 'Alī

5 Cümle varımdan geçüp meydāne geldim 'aşkıla

Virdi 'Azbī cān seniñdir yā Muḥammed yā 'Alī

[116]¹⁰²⁴

Aḫmedī

[Meḥ' ülü/ Fā' ilātü/ Mefā' ilü/ Fā' ilün]

I

1 Ey şīr-i Hāk ism-i şerīfñdürür 'Alī

2 Kevşer şarābı sākīsidür ḳudretñ¹⁰²⁵ eli

¹⁰²³ Bkz.: Bayram, **a.g.e.**, s. 368; **İBB OE_Yz_0560**, s. 44a-44b.

¹⁰²⁴ Bu şiirin nazım şekli müseddes olmasına rağmen müstensih her bend sonunda tekrar eden beyti sadece ilk ve son bendlerde aktarmıştır. Diğer bendlerdeki mütekerrir beyitler ise müseddes türünün bir gereği olarak tarafımızdan köşeli parantez içerisinde aktarılmıştır. Bend sıralamasında farklılıklar olmakla birlikte şiirin bir benezeri için bkz.: Er, **a.g.e.**, s. 136-138; **İBB Atatürk Ktp**, No.: **OE_Yz_0901_01**, v. 24a-25a.

¹⁰²⁵ Er: "himmetün"

- 3 Evrād idindi ismüni her mü'min veli
- 4 Süleymân'a virdi andığı dem deste güli
- 5 “Yā mazhara'l-‘acā'ib avnen le-nā yā 'Alī
- 6 Ed' ūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”¹⁰²⁶

II

- 1 Ol nūr-ı Aḥmed-i muhtâr-ı bā-şafā
- 2 Ol yādigār-ı Ḥayder-i Kerrār “lā-fetā”
- 3 Oldur diyār-ı vaḥdete hādī-i reh-nümā
- 4 Ya' nī Ḥüseyn-i şāh-ı şehīd-i Kerbelā
- 5 [“Yā mazhara'l-‘acā'ib avnen le-nā yā 'Alī
- 6 Ed' ūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

III

- 1 Şehr-i 'ulūma kapu olan şāh Murtaẓā
- 2 Zevcū'l-Betül şāhib-i esrār-ı “hel etā”¹⁰²⁷
- 3 Kān-ı seḥā [vü] ma'den-i ser-menba'-ı şafā
- 4 Ḥulk-ı Ḥasan Hüseyin ḥüsn-i vech-i Muştafā
- 5 [“Yā mazhara'l-‘acā'ib avnen le-nā yā 'Alī
- 6 Ed' ūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

IV

- 1 Nesl-i Resül zübde-i evlād-ı tayyibîn
- 2 Deryā-yı 'ilm-i¹⁰²⁸ maḥrem-i ser-gevher-i yakîn

[49b]

- 3 Zāt-ı şerīfî ḥazret-i sulṭān-ı müttakîn
- 4 Dīn [ü] imāna zīnet olan Zeyne'l-ābidīn
- 5 [“Yā mazhara'l-‘acā'ib avnen le-nā yā 'Alī
- 6 Ed' ūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

¹⁰²⁶ Alevî-Bektâşî zümrelerinde şifahi olarak nakledilen ve bazı yazılı literatürde yer bu dua “Nad-ı Ali” duası olarak isimlendirilir. Alevi-Bektaşilerde okunan tek Arapça dua olması hasebiyle önem arzeder. (M. Saffet Sarıkaya, “Bektaşî-i Alevilerde Bir Dua: Nâd-ı Ali”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi*, S. 5, 1998, s.18.)

Mecmuadaki “Nâd-ı Ali” duasının Arapçası şöyledir:

يا مظهر العجائب عوننا لنا على أدعوك كل هم و غم سينجلي

¹⁰²⁷ Er: “lā-fetā”

¹⁰²⁸ Er: “ḥilm”

V

- 1 Māh-ı şūḥ şa^ˆ şa^ˆ -i şems-i zū^ˆl-minen
- 2 Bağ-ı behište-fāmıdur¹⁰²⁹ serv-i nāzdan¹⁰³⁰
- 3 Şeb-būy mūy-ı bendesidür nāfe-i¹⁰³¹ Huten
- 4 Zāt-ı ^ˆAlī resm-i velī ismiyle Hāsan
- 5 [“Yā mazhara^ˆl-^ˆacā^ˆib avnen le-nā yā ^ˆAlī
- 6 Ed^ˆūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

VI

- 1 Mihr-i minber¹⁰³² zerresidür cümle ser-tāc-ı evliyā
- 2 Baḥr [u] semāsi¹⁰³³ gevheridür rūḥ-ı ittika¹⁰³⁴
- 3 Hāk-i mezārı gevheridür aṣl-ı kīmyā
- 4 Bākır olursa ismi n’ola ḳadri¹⁰³⁵ a^ˆlā
- 5 [“Yā mazhara^ˆl-^ˆacā^ˆib avnen le-nā yā ^ˆAlī
- 6 Ed^ˆūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

VII

- 1 Ey pādişeh-i server-i sultān-ı baḥr [u] ber
- 2 Hāk-i rehīne cān vireyim nice sīm [u] zer
- 3 Tāb-ı ruḥundan ṭoldı iki cihān nūr [u] fer
- 4 Zāhir imām-ı Ca^ˆfer-i Şādık’dur ol nūr-ı güher
- 5 [“Yā mazhara^ˆl-^ˆacā^ˆib avnen le-nā yā ^ˆAlī
- 6 Ed^ˆūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

VIII

- 1 ^ˆİlm-i ^ˆulūma a^ˆlem-i ^ˆallāme-i ^ˆalīm
- 2 Yoḳdur nihāyet medḥine kim laṭīfdür¹⁰³⁶ dilüm
- 3 Şānında nāzil oldu anıñ Āyet-i Kerīm

¹⁰²⁹ Er: “ḳâmetidür”

¹⁰³⁰ Er: “nā-reven”

¹⁰³¹ Er: “nāme-i”

¹⁰³² Er: “müniri”

¹⁰³³ Er: “seḥāsi”

¹⁰³⁴ Er: “etḳiyā”

¹⁰³⁵ Er: “ḳaddidür”

¹⁰³⁶ Er: “luṭfidur”

- 4 Mūsī-i Kāzım¹⁰³⁷ oldur anıñ ƙalbidür selīm
5 [“Yā maẓhara ʾl-ʿ acā ʾib avnen le-nā yā ʿ Alī
6 Edʿ ūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

IX

- 1 Şerʿ -i Nebīʾ de cāmiʿ -i ʿ aşƙa imām olan
2 Evlād içinde ʿtabīb¹⁰³⁸ [u] ʿtāhir-i hemmām olan
3 Sultān olur bugün¹⁰³⁹ ƙapunda ğulām olan
4 Mūsī-i Rızā oldur imām-ı temām olan
5 [“Yā maẓhara ʾl-ʿ acā ʾib avnen le-nā yā ʿ Alī
6 Edʿ ūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

X

- 1 Güm-rāh olan lütfuñ ile göster yüz vāh
2 Künc-i ʿ gınāda ƙılmayayım gice gündüz āh
3 Raħm eyle men belākeşe ey raħmı çok İlāh
4 Yaʿ nī Naķī ki oldı bekā kişverine şāh
5 [“Yā maẓhara ʾl-ʿ acā ʾib avnen le-nā yā ʿ Alī
6 Edʿ ūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

XI

1. Vech-i münīrleri şuʿ le-i nūr-ı cemālīdūr
2. Zūlf-i siyāh maẓhar-ı sırr-ı celālīdūr
3. Aña maħabbet eylemeyen ƙavm-i dāldūr¹⁰⁴⁰
4. Oldur Taķī müttakīdūr ħayr-i āldūr¹⁰⁴¹
5. [“Yā maẓhara ʾl-ʿ acā ʾib avnen le-nā yā ʿ Alī
6. Edʿ ūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

XII

- 1 Ey dil cihānda cehd idüben gezme serseri
2 Eyle ğazāʾ ki ƙatlı idesüñ nefsi-i ʿ anteri

[50a]

¹⁰³⁷ Er: “Mūsā Rızā”

¹⁰³⁸ Er: “ ʿtayyip”. Mecmuada sehven “ʿtabīb” yazılmıştır. Kelimenin doğrusu “ ʿtayyib”dir.

¹⁰³⁹ Er: “dū-kevne”

¹⁰⁴⁰ Er: “dālālīdūr”

¹⁰⁴¹ Er: “ālīdūr”

- 3 Bilmek dilerseñ uş sultān-ı serveri¹⁰⁴²
4 Hüsni Hasan'da oldur imām-ı ʿAskerī
5 [“Yā mazhara ʾl-ʿacā ʾib avnen le-nā yā ʿAlī
6 Ed ʿūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

XIII

- 1 Çün vakt irişdi gün gibi bir gün ʿayān olur
2 Qalmaz zerrece vücudı küfrin nihān olur
3 İnkār iden tavāyif lākin ziyān olur
4 Ya ʿnī imām Mehdī šāhib-zemān olur
5 [“Yā mazhara ʾl-ʿacā ʾib avnen le-nā yā ʿAlī
6 Ed ʿūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

XIV

- 1 İki cihānda cümlesi şehzādedir bular
2 Kim bendelikde qalmadı āzādedir bular
3 Vaḥdet şuyuyla yundı kamu sādedür bular
4 ʿİzz-i hużūr-ı Ḥazret-i Mevlā'dadur bular
5 [“Yā mazhara ʾl-ʿacā ʾib avnen le-nā yā ʿAlī
6 Ed ʿūke külle hemmin ve ğammin seyenceli”]

XV

- 1 Yā Rab bi-ḥaqq-ı Aḥmed-i Muḥtār ḥaqqıçün
2 ʿArş-ı mecīde¹⁰⁴³ fer viren envār ḥaqqıçün
3 Lūṭfuñla şakla bizi Ḥayder-i Kerrār hakkıçün
4 Sürme tapundan **Aḥmed** [ʾi] dīdār ḥaqqıçün
5 “Yā mazhara ʾl-ʿacā ʾib avnen le-nā yā ʿAlī
6 Ed ʿūke külle hemmi ve ğammin seyenceli”]

[50b]

[117]¹⁰⁴⁴

¹⁰⁴² Er: “ol şeh-i sultān-ı serveri”

¹⁰⁴³ Er: “meḥabbetde”

¹⁰⁴⁴ Bu şiir Müştak Baba'nın *Âsârü'l-Müştaşk Esrârü'l-Uşşâk* adlı eserinde mevcuttur. Bkz.: Millet Ktp. 06_Mil_Yz_A_8514, s. 5a; Rıdvan Uluç, *Müştak Baba Âsârü'l-Müştaşk Esrârü'l-Uşşâk (İnceleme-Metin)*, Yıl Tezi, Harran üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2013, s. 44-45. Bu

Müşţāk Baba

[...]

I

- 1 Pāsbān-ı der-sultān-ı celilü 'ş-şānız
- 2 Bende-i halka-be-gūş şeh-i¹⁰⁴⁵ dervişānız
- 3 Kādīrī'yiz gül-i ser-tāc-ı sırr-ı 'irfānız¹⁰⁴⁶
- 4 Tūṭī-i velvele-ārā-yı serāy-ı cānız
- 5 Būlbül-i bāğçe-i pādīşeh-i Geylān'ız

II

- 1 Biz bir aylık gül için eylemeyiz mişl-i hezār
- 2 Tāzedir güllerimiz¹⁰⁴⁷ 'aşk iledir faşl-ı behār¹⁰⁴⁸
- 3 Bize revnağ viremez nāmiye-i tāze behār
- 4 Açılır güllerimiz feyz-i nefesle her bār
- 5 Būlbül-i bāğçe-i pādīşeh-i Geylān'ız

III

- 1 Pīrimiz başdı kadem gerden-i ehlu 'llāha
- 2 Bāzveş eyledi pervāz yüce dergāha
- 3 Bāzu 'l-eşheb didiler mürşid-i dil-āgāha
- 4 Her şehir medh [ü] şenālar ideriz ol şāha
- 5 [Būlbül-i bāğçe-i pādīşeh-i Geylān'ız]

IV

- 1 Hābbezā mürşid-i 'İsā-dem Kūṭbū 'l-ekrem
- 2 Kelīmu 'llāh kelām-ı hāzret-i gāvşü 'l-a' zām

şiiirin sadece ilk bendinde tekrarlanan mütekerrir mısra, diğer mısralarda muhammes nazım şeklinin bütünlüğünü sağlayabilmek için tarafımızdan köşeli parantez içerisinde aktarılmıştır.

¹⁰⁴⁵ Uluç: "ser-i"

¹⁰⁴⁶ "Gül-i sertāc" tarikat sembolü bir tür başlıktır. Çeşitli şekillere sahip mühür ve güller ilk defa Kādīriyye tarikatında kullanılmış, diğer tarikatlar Kādīrî geleneğini takip ederek bu alâmetleri taçlarına yerleştirmiştir. taçlarında kullanılan semboller yeşil çuha üzerine beyaz üç daireden oluşan "bağdâdî gülü", "hay" isminin ebced karşılığı olan on sekiz yapraklı "eşrefî gülü", hay ismi üzerine tıgılı ve havuzlu "ismâilî gülü" ile "kafesli kız gülü"dür. (Semih Ceyhan, "Tac", **DİA**, C. XXXIX, İstanbul, 2010, s. 363-365.)

¹⁰⁴⁷ Uluç: "gülşenimiz"

¹⁰⁴⁸ Uluç: "çehār"

- 3 Oğuyup Ğavsiye'siñ¹⁰⁴⁹ añla merāmı fe'fhem
- 4 Şıdk ile diñle beni¹⁰⁵⁰ ' aşk¹⁰⁵¹ ile evşāfiñ edem
- 5 [Bülbül-i bāğçe-i pādişeh-i Geylānız]

V

- 1 Dest-i a' dāda za' if olsa mürīdim ide āh
- 2 Düşmaniñ kahr iderim söyledi bi-' avn-i İlāh¹⁰⁵²
- 3 Bir olur mevt [ü] hayātı rüh olur ehlu 'llāh
- 4 Diñle **Müştağ**-ı cemālī şakın olma gümrāh
- 5 [Bülbül-i bāğçe-i pādişeh-i Geylān'ız]

[118]¹⁰⁵³

Rızāi(?)

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

I

- 1 ' Aşk-ı cānān ile men çünkim ezelden hem-demem
- 2 Ahşen-i taqvīm benem şānımda geldi ekremem

[51a]

- 3 Mazhar-ı zāt [u] şıfātam ya' nī ism-i a' zamam
- 4 Men ki dervişem faķirem pādişāh-ı ' ālemem¹⁰⁵⁴
- 5 Rūh-ı bī-rengem egerçi renge geldim ādemem

¹⁰⁴⁹ “Ğavsiyye”, Allah’la Abdülkâdir-i Geylânî arasında geçtiği iddia edilen konuşmaları ihtivâ eden ve bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi’nde (Hacı Mahmud Efendi, nr. 2855) bulunan bu risâle Geylânî’ye ait değildir. Eser, İsmail Fenni’ye ait *Vahdet-i Vücûd ve Muhyiddin Arabî* adlı eserin içinde de yer almaktadır. Mehmed Abdüllatif bu risâleyi, *Tercüme-i Gavsıyye* adıyla tercüme etmiştir. Reşid Rızâ’nın (ö. 1935) kanaatine göre *Ğavsiyye* risâlesi Geylânî hayranları tarafından uydurulmuş bir eserdir ve Hintliler’in ona kutsiyet atfetmelerin bir tezahürüdür. (Süleyman Uludağ, “Abdülkâdir-i Geylânî”, *DİA*, s. 234-239.)

¹⁰⁵⁰ Uluç: sana

¹⁰⁵¹ Uluç: şevk

¹⁰⁵² Uluç: bā-' avni 'llāh

¹⁰⁵³ “Rızâî” mahlaslı bu şiirin şairi tesbit edilememiştir. Diyarbakırlı Halilî’nin (ö. 890/1485) şiirlerine nazire yazan şairler arasında Rızâyî mahlaslı bir şair geçmektedir. Edirneli Nazmî’nin *Mecma‘u’n-Nezâ‘ir*’inde Rızâyî mahlasıyla şiir yazan Baba Efendi’nin (ö.1579) Halilî’nin on bir şiirine nazire yazdığı belirtilse de bu şiirler arasında Halilî’nin mecmuamızda geçen şiirine rastlanılamamıştır. (Bkz.: Edirneli Nazmî, *Mecma‘u’n-Nezâ‘ir*, haz. Fatih Köksal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2017).

¹⁰⁵⁴ Bu mısraın sıralamasında sehven hata yapan müstensih, mısraın başına “4” sayısını yazarak I. bendin 4. mısraı olduğunu belirtmiştir.

II

- 1 Һasret-i dil-dādır bu gözlerim yāş eyleyen
- 2 Lā[le]veş bağıma dağ¹⁰⁵⁵ urup ciger bāş eyleyen
- 3 Pes meni sırr-ı elestden rind-i kallāş eyleyen
- 4 Şeş cihāt [u] çār ‘unşurdur meni fāş eyleyen
- 5 Yoһsa men gencine-i vaһdetde nūr-ı mübhemem

III

- 1 Gel beri ey sālİK Hāk kılmasın seni telef
- 2 Aşla ol sen rıhlet it aşla olma nā-һalef
- 3 Ma‘ rifet yoluna varuñ dimiş erbāb-ı selef
- 4 Ümmehāt ile nev ābāya düşdüm men һalef
- 5 ‘Ālemi taһķīke baқsın cümlesinden aқdemem

IV

- 1 Zāhid [ü] sālūsveş ‘aşқ içre һöd-bīn olmazam
- 2 Ehl-i tevһide düşüp keşretde rengin olmazam
- 3 Geçmişem dünyā-yı dūndan şöhet ilin olmazam
- 4 Muһibb-i Āl-i ‘Alī’yem şūfıveş bī-dīn olmazam
- 5 Tālīb-i dīdār-ı yārem şādmān-ı Һurremem

V

- 1 Sırr-ı vaһdet genciniñ miftāһına benden şi‘ār
- 2 Menim içün döndi bu tertīb ile leyl [ü] nehār
- 3 Pes menem maқşūd bugün kevn [ü] mekānda her ne vār
- 4 ‘Ālemü’l-ğaybıñ vücūdı benden oldı āşıkār
- 5 Ey başiretsiz meni gör ki ne zāt-ı a‘zamam

VI

- 1 Pertev-i nūr-ı Һudā’dır gör benān-ı sırr-ı ‘alen
- 2 Cümle eşyāda idüp mücellā eyleyen

[51b]

¹⁰⁵⁵ “Dağ” kelimesi aslında “د (dal)” harfi ile yazılması gerekirken sehven “ض (dat)” harfiyle yazılmıştır.

- 3 Gir bu sırra mahrem iseñ añladıñ tevḥīdi sen
- 4 Söyleyen Ḥaḳ’dır benim dilimde hem-dem yoḥsa men
- 5 Çār ‘unşurdan mürekkeb bī-lisān [u] ebkemem

VII

- 1 Ey Rızāī bu felegim devrinden cunbişlenür
- 2 Emr-i Ḥaḳ’dan ğayrı var mıdur bir eşkim işlenür
- 3 Ger sa‘ idem ger şaḳī bu dil niçün teşvīşlenür
- 4 Ey Ḥalīlī çün her iş taḳdīr elinden işlenür
- 5 Fāriḡam dünyā vü uḳbā ḡammından bī-ḡamam¹⁰⁵⁶

[119]¹⁰⁵⁷

Seyyid Nesīmī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Fe‘ ülün]

- 1 Ezelden pīr-i ‘ışḳuñ serveriyüz
Ṭarīḳ-i ehl-i faḫluñ rehberiyüz
- 2 Didi çün Muşṭafā “el-faḫru faḫrī”¹⁰⁵⁸
Ḥaḳīḳat ḡānedān ferzendleriyüz
- 3 ‘Alī’dür tevḥīd içre‘ ayn-ı ‘ālem
Muḡammed Allāh velāyet maḫḫariyuz
- 4 Ḥasan’dur mīrimüz meydān içinde
Ḥüseyn-i Kerbelā’nuñ çākeriyüz
- 5 ‘Alī Zeyne’l-abā’nuñ şāh-ı bāş çün
Ki yol içre Muḡammed Bāḫırīyüz
- 6 Eger münkir şorarsa söyle abdāl

¹⁰⁵⁶ Bu mısra sayfa kenarına dikey olarak yazılmıştır.

¹⁰⁵⁷ Makta‘ beytinde “Nesīmī” mahlası geçen bu şiir, hem Seyyid Nesīmī hem de Hatâyî divanlarında mevcut olan müşterek bir şiir olduğu bilinmektedir. Ancak, Muhsin Macit’in hazırladığı *Hatayî Divanı*’nda bu şiirin Hatayî’ye ait olduğu kanaati hakimdir. Bu kanaatin dayanağı ise şiirin en güvenilir Hatâyî divanı nüshalarında bulunmasıdır. Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Muhsin Macit, **Hatâyî Divanı**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul, 2017, s.155-156. Ayrıca şiirin *Hatayî Divanı* nüshalarında bulunan versiyonu için bkz.: Macit, **a.g.e.**, s. 240-241.

¹⁰⁵⁸ “Fakirliğim övücümdür” manasına gelen Hadīs-i Şeriftir.

Kemāl-ı şıdkla Hâk Ca' ferîyüz

7 İmām Kāzım ' Alî Mūsā'r-Rızā'nuñ

Bularuñ cem' inüñ hâk-i rûyîyuz

8 Takî vü bâ-Nakî hem şâh-ı ' Asker

Dağî Mehdî-i velâyet leşkeriyüz

9 Kalendariz hemân didâre müştâk

' Alî'nüñ Kânber'inüñ çakeriyüz

10 Nesîmî hem mevâlî âl-i Hayder,

Biz gürûh-ı Hâricî'den ayıryuz

[120]¹⁰⁵⁹

Seyyid Nesîmî

[Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün]

1 Mü'minüñ qalbinde rûh [u] cism ile cāndur ' Alî

Ka' betu'llâh' uñ cemâli vech-i yeksāndur ' Alî

2 Hem şerî' at hem tarîkat hem hâkîkat ma' rifet

Âyet-i ' ilm-i yakîn hem ' ilm-i Qur'ân'dur ' Alî

3 Şâhib ol tab'-ı dilden(?) seyyid-i Kânber be-nām

Şâh-ı merdān mîr-i meydān şîr-i Yezdān'dur ' Alî

[52a]

4 Yeryüzünde ismüñ okutur ' Alî'dür yâ Velî

Gökde melekler okurlar şîr-i Yezdān'dur ' Alî

5 Kim ' Alî'yi bilmedi mel' ündur ol Mervān-ı har

Cennet-i ' Adn-ı vişālüñ hûr-ı Rıdvān'dur ' Alî

6 Ey **Nesîmî** sen bu medhî şubh şām yād eylegil

¹⁰⁵⁹ Şiirin 3. beyti *Seyyid Nesîmî Divanı* 'nda mevcut değildir. Bkz.: İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324, s. 172a.

Şöyle kim ‘ālemde meşhūr-ı muṭlaḳ imāndur ‘Alī

[121]¹⁰⁶⁰

Ḥatāyī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Dā’imā dilimde¹⁰⁶¹ zikrüm yā Muḥammed yā ‘Alī
Gönlüm evindeki şükr¹⁰⁶² yā Muḥammed yā ‘Alī
- 2 Kalmışam zulmet içinde sen şefā‘ at¹⁰⁶³ kıl baña
Men günāhkārem günāhkārem yā Muḥammed yā ‘Alī
- 3 Seyyid Baṭṭāl Ġāzī Ḥācī Bektāş-ı Velī
Cümlesinüñ sırrı sensün yā Muḥammed yā ‘Alī
- 4 Baş açık yālın ayak ki Rüm¹⁰⁶⁴ abdālları
Çağrışurlar Kerbelā’da yā Muḥammed yā ‘Alī
- 5 Seyyid-i Muḥtār ‘Alī’ye “laḥmüke laḥmī” didi
Anıñçün demişüz yā Muḥammed yā ‘Alī
- 6 Nesīmī bunların kavli ezelden
Ezkarımdur yā Muḥammed yā ‘Alī¹⁰⁶⁵

[122]¹⁰⁶⁶

Naḳşī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Anadan doğmadan evvel birlik¹⁰⁶⁷ içinde¹⁰⁶⁸ kân idüm

¹⁰⁶⁰ Makta‘ beytinde Nesīmī’nin ismi geçiyor olmasına rağmen bu şiir Hüseyin Ayan’ın hazırladığı *Nesīmī Divanı*’nda mevcut değildir. Mahlas beyti farklılık arzeden bu şiirin *Ḥatāyī Divanı*’ndaki versiyonu için bkz.: Ergun, **a.g.e.**, s. 149; İBB Atatürk Ktp. No.: **OE_Yz_0226/02** s. 93b-94a.

¹⁰⁶¹ Ergun: “fikrimde”

¹⁰⁶² Ergun: “gönlümün evinde şükrüm”

¹⁰⁶³ Ergun: “ināyet”

¹⁰⁶⁴ Ergun: “yügürüşür”

¹⁰⁶⁵ Ergun: “Bu Ḥatāyī vāşıl olmuş şıdk ile şāhā müdām/ Dü cihānda maṭlabım bu yā Muḥammed yā ‘Alī”

¹⁰⁶⁶ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 231-232; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 46a-46b.

¹⁰⁶⁷ Atik: “ey”

¹⁰⁶⁸ Atik: “peri”

Kimseler bilmedi zātum¹⁰⁶⁹ şöyle ki pinhān idüm

2 Nice biñ yıllar muḳaddem cümle eşyā ins [ü] cin
Gelmemişlerdi cihāna cümleye men cān idüm

3 Bir nihān-ı genc idüm ki olmamışdım āşikār
Kimseler görmezdi zātum gizli bir sultān idüm

4 Halk olup sevmek sevilmeḡ gelmemişdi ‘āleme
‘Āşık-ı şeydālaruñ cān virdiḡi cānān idüm

5 ‘İlm-i ḡikmet¹⁰⁷⁰ baḡr-ı ḡudret¹⁰⁷¹ emr-i Hāḡ’ dan her ne vār
Faḡr-ı ‘ālem Muştafā’ya nuṡḡ olan Ḳur’ān idüm

6 Āteş-i ‘ışḡuñ elinden tāzelense yāreler
Men aña merhem şarardum bir ‘acep Loḡmān idüm

[52b]

7 Nār-ı Nemrūd’uñ içinde Ḥāzret-i İbrāhim’i
Yakmayup ḡül-şen olan ol āteş-i sūzān idüm

8 Zebḡ iḡün emr eylemişken zāhidā İsmā‘il’i
Perr açup ḡökler yüzünden hem inen ḡurbān idüm

9 Naḡşiyā dil ḡānesinden ger bu ḡudret dersini
Oḡuyuben ḡörmeyeydüm vālih [ü] ḡayrān idüm

[123] ¹⁰⁷²

Naḡşī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

1 Dilā “el-faḡru faḡrī” den nedür maḡşūd-ı sultānī

¹⁰⁶⁹ Atik: “nāmum”

¹⁰⁷⁰ Atik, **a.g.e.**: “ḡudret”

¹⁰⁷¹ Atik, **a.g.e.**: “ḡikmet”

¹⁰⁷² Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 313-314; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 97b.

Ki itmişler küfürdür bu benim ey cānumuñ cānı

2 Beḳā bulmaz olur¹⁰⁷³ cānuñ¹⁰⁷⁴ eger bu küfre irmezse

Ḳalur cām-ı¹⁰⁷⁵ nübüvvetde irişmez küfre imānı

3 Libās-ı ayrılıḳdan ol ḥalāş olmaz ḳalur āḫir¹⁰⁷⁶

Fenā bulmaz ‘ubūdiyyet oñat(?)¹⁰⁷⁷ fehm it bu ‘irfānı

4 Düşenler işbu bu küfr içre bu dört mezhebden el çekdi

Ki bu¹⁰⁷⁸ dīn-i Muḥammed’dür ḳabūl itmez müselmānı

5 İmān it gözlerüm¹⁰⁷⁹ cānā bu naẓmum eyleyüp idrāk

Naẓar ḳıl çeşm-i gayretle¹⁰⁸⁰ oñat fehm it nedür anı¹⁰⁸¹

6 Ayrılmaz¹⁰⁸² rāh-ı Aḥmed’den olupdur menzilūñ **Naḳşı**

Añınçün küfr [ü] dīn tutmaz olupdur cümleden fānı

[124]¹⁰⁸³

Fuzûlî¹⁰⁸⁴

¹⁰⁷³ Atik.: “bular”

¹⁰⁷⁴ Atik.: “cānā”

¹⁰⁷⁵ Atik.: “ḳalur cā-yı”

¹⁰⁷⁶ Atik.: “ḥalāş olmaz ḳalur āḫir libās-ı ayrılıḳdan ol”

¹⁰⁷⁷ Atik.: “oñat”

¹⁰⁷⁸ Atik.: “ol”

¹⁰⁷⁹ Atik.: “sözlerüm”

¹⁰⁸⁰ Atik.: “‘ibretle”

¹⁰⁸¹ Atik.: “‘irfānı”

¹⁰⁸² Atik.: “ırulmaz”

¹⁰⁸³ Müstensih, ilk ve son bendler haricinde mütekerrir beyitleri yazmamıştır. Müseddes nazım şeklinin bütünlüğünü korumak amacıyla eksik bırakılan mütekerrir beyitler tarafımızdan eklenmiştir.

¹⁰⁸⁴ *Fuzûlî Divanı*’nda mevcut olmayan bu müseddesin Fuzûlî’ye ya da Usûlî’ye (ö.1538) aidiyeti konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. “Bir Bektaşî Mecmuası: Sefinetü’l-Esrâr” adlı çalışmada şiirin Fuzûlî’ye ait olduğu belirtilirken “Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonunun 5214 Numaralı Mecmua ve Muhteva” adlı çalışmada şiir Usûlî mahlasıyla yer almaktadır. İsen’e göre, Usûlî’ye ait yazma divanlarda bulunmayan bu şiir kaynaklarda başka şairlere ait gösterilmektedir. Öte yandan, Usûlî’nin üslubunu çağrıştırmakla birlikte bütünüyle Usûlî’nin kaleminden çıkıp çıkmadığı meçhul olan bu şiir, müellifi konusundaki ihtilafı nedeniyle İsen tarafından hazırlanan *Usûlî Divanı*’nın ana bölümü yerine “Ekler” kısmına alınmıştır. (Mustafa İsen, *Usûlî Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul, 2020, s. 354-355; Ali Nihat Tarlan, *Fuzûlî Divanı Şerhi*, Akçağ Yay., Ankara, 2017; Ersen Ersoy, Kemal Karabuçak, “Bir Bektaşî Mecmuası: Sefinetü’l-Esrâr”, *DEV Dergisi*, s. 94; Ozan Yılmaz, “Metin Te’sisinde Şiir Mecmualarının

[Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/Mefā' ilün]

I

- 1 Baña hicrân belâsı hep bu çarḥ-ı bî-vefânuñdur
- 2 Tevekkül kıl vişâl-i yâr içün virmek Ḥudâ'nuñdur
- 3 Dilâ beyhûde zann itme bu söz bir nüktedânuñdur
- 4 'Aṭâ vü luṭf [...] ¹⁰⁸⁵ Ḥâlik-i kevn [ü] mekânuñdur
- 5 Şefâ' at merḥamet şefkat Resûl-i Kibriyâ'nuñdur
- 6 Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur ¹⁰⁸⁶

[53a]

II

- 1 Firâkıdan şafâ kesb eyle yârüñ olma bî-gâne
- 2 Derûnuñ râzını ¹⁰⁸⁷ cânuñda şakla açma nâ-dâna
- 3 Çerâğa sîneñi yandur getür şevk ile meydâna
- 4 Göñül râh-ı maḥabbetde eger düşdüyse hicrâna
- 5 [Şefâ' at merḥamet şefkat Resûl-i Kibriyâ'nuñdur]
- 6 [Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur]

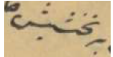
III

- 1 Kamu hicrân meni öldürdi gördüm çâre yok tedbîr
- 2 Varup ağlayup itdüm bir 'azîze ḥâlümi takrîr
- 3 Firâk-ı eyyâmınıñ her ser-güzeştüñ söyledüm bir bir
- 4 Bu derde çâre olmaz mı didüm baña didi ol pîr
- 5 [Şefâ' at merḥamet şefkat Resûl-i Kibriyâ'nuñdur]
- 6 [Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur]

IV

- 1 Belâ vâdisinüñ Mecnûn[1] olma ey ser [ü] bî-pâ
- 2 Recâyı kaṭ' idüp hicrândan itme kimseye şekvâ
- 3 Olursañ cân ile ṭalib seni maḥrûm ide ḥâşâ

Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonun 5214 Numaralı Mecmua ve Muhteva", **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, S. 1, İstanbul, 2008, s. 257-258.)

¹⁰⁸⁵ Okunamayan kelime için bkz.: . İsen, a.g.e.: "'Aṭâ vü luṭf u baḥş ol'"

¹⁰⁸⁶ İsen: "Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur/ Tevekkül kıl vişâl-i yâr içün virmek ḥudâ'nundur."

¹⁰⁸⁷ İsen: "sırrını"

- 4 Eger başında ‘aqluñ var ise ey ‘āşık-ı şeydā
- 5 [Şefā‘ at merḥamet şefkat Resūl-i Kibriyā’nuñdur]
- 6 [Erenlerden ümīdūñ kesme himmet evliyānuñdur]

V

- 1 Yüri ālūde-dāmen ol maḥabbet ḥāk-ı rāhında
- 2 Beḳā yoḳdur bilürsüñ ‘ākıbet devlet külāhında¹⁰⁸⁸
- 3 **Fuzūlī** aldanup ḳalsa cihānuñ ‘izz [ü] cāhında¹⁰⁸⁹
- 4 Murāda irmek isterseñ bu ‘ālem tekyegāhında
- 5 Şefā‘ at merḥamet şefkat Resūl-i Kibriyā’nuñdur
- 6 Erenlerden ümīdūñ kesme himmet evliyānuñdur

[125]¹⁰⁹⁰

Naḳşī

[Fā‘ ilātūn/ Fā‘ ilātūn/ Fā‘ ilātūn/ Fā‘ ilūn]

- 1 Levḥ-i dilden sil ḥicābı ey gönül gel cāna baḳ
Gir vücūdun içre şāhım¹⁰⁹¹ aç gözün cānāna baḳ
- 2 Bilmek istersen yüzünden “küntü kenz”iñ sırrını
Mekteb-i ḥüsnünde dā’im oḳunan Ḳur’ān’a baḳ
- 3 Bir avuç ḥāk eylemiş ol¹⁰⁹² zātınuñ mir’ātını
Gösterür o dem¹⁰⁹³ yüzünden kendi özin merdāna baḳ

[53b]

- 4 Var yüri top eyle başın vir metā‘-ı ḥüsnüne
Gir bugün bāzār-ı ‘ışḳa çālınan çevgāna baḳ
- 5 Pīşe-zār-ı¹⁰⁹⁴ ‘ālem içre şanma herkes ḥālīdür
Er yatur her bir gönülde aç gözün seyrāna¹⁰⁹⁵ baḳ
- 6 On sekiz biñ ‘ālemiñ ḳılmaḳ dilerseñ seyrini

¹⁰⁸⁸ İsen: “Bilürsin çün vefā yoḳ ‘ākıbet devlet külāhında”

¹⁰⁸⁹ İsen: “Uşūlī elde tut ḳalma cihānuñ ‘izz ü cāhında”

¹⁰⁹⁰ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 218-219; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 38a-38b.

¹⁰⁹¹ Atik: “şehri içre”

¹⁰⁹² Atik: “gör”

¹⁰⁹³ Atik: “ādem”

¹⁰⁹⁴ Atik: “mīşe-zār-ı”

¹⁰⁹⁵ Atik: “şirāna”

‘ Ārif ol ‘ âlemde **Naḳṣī** gel berü insāna baḳ

[126]¹⁰⁹⁶

Naḳṣī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 On sekiz biñ ‘ âlemiñ senden su’âlin ey perī
Eylerem bir bir ḥaber vir tā bilinsün her biri
- 2 ‘ Arşıla¹⁰⁹⁷ kürsī ḳalem-den levḥi idrāk eyle gel
Biri anuñ hem¹⁰⁹⁸ göñüldür dört ‘ anāsır leşkeri
- 3 Gör mevâlîd-i şelâse¹⁰⁹⁹ ya‘ nī cem‘ it her biriñ
Žemm¹¹⁰⁰ anı nebāta biri ḥayvāndur geri
- 4 Ol birin¹¹⁰¹ bulsun cemādı kim temām olsun ḥisāb
Kim eḥādîş içre Ḥaḳḳ’ıñ söyledi Peyğamber’i
- 5 Düşme gel gird-âb-ı tenge yoḥsa cānā bulmuş ol
İrmedi menzîle āḥîr geçmeyen bu çenberi
- 6 Mā-verā-yı naẓm¹¹⁰² içre olmayan Ḥayder-şıfāt
Olmadı anuñ¹¹⁰³ ḥaḳīḳat evliyānuñ serveri
- 7 On sekizdür **Naḳṣiyā** işbu ‘ ilmüñ serveri¹¹⁰⁴
Her biri bir ‘ âlem oldı lîk oḳunmaz serseri

¹⁰⁹⁶ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 282; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 79b-80a.

¹⁰⁹⁷ Atik: “‘ Arş ilen”

¹⁰⁹⁸ Atik: “kim”

¹⁰⁹⁹ Tasavvuftaki yaratılış nazariyesine göre “mevâlî-i selâse” hayvan, bitki ve cansız varlıkları ifade etmektedir. Bu nazariyye ye göre kâinat yaratılmadan önce Allahu Teâlâ bir nur yarattı ve ona “kûn Muhammedâ” (ol yâ Muhammed) dedi. Nur bu hitap karşısında hicabından terleyerek “lâ ilâhe illallah” (Allah’tan başka ilâh yoktur) cevabını verdi. O vakit Allah keremiyle “Muhammed Resûlullah” (Muhammed Allah’ın elçisidir) dedi. Daha sonra bu nurun terinden eflâk (dokuz felek), ondan anâsır-ı erbaa (dört unsur), ondan da mevâlîd-i selâse (hayvan, bitki, cansız nesneler) yaratıldı. (İskender Pala, “Kûn”, **DİA**, C. XXVI, İstanbul, 2002, s. 552-553.)

¹¹⁰⁰ Atik, **a.g.e.** “zamm idüp”

¹¹⁰¹ Atik, **a.g.e.** “adların”

¹¹⁰² Atik, **a.g.e.** “naẓmım”

¹¹⁰³ Atik, **a.g.e.** “anlar”

¹¹⁰⁴ Atik, **a.g.e.** “süresi”

[127]¹¹⁰⁵

Nakşî

[Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün]

- 1 Ne menzildür “ene'l-Ḥaḳ” ki diyen şāh-ı cihān oldı
Anuñ Manşürveş ‘aşkı dilā günden ‘ayān oldı
- 2 İkinci kimdür ol kim çeküp el cümleden cānā
Özün ğarḳ itdi keşretde bu kevn içre nihān oldı

[54a]

- 3 İşit bir kısmetüñ ḥaliñ olar ki ğarḳ-ı vaḥdetdür
Olup dürler şadeplerde zemīn [ü] āsumān oldı
- 4 Anuñ dördüncisini gör deyüp “sübḥān-ı mā-a' ḡam”¹¹⁰⁶
Geçüp fī'l-cümle menzilden ne nām [u] ne nişān oldı
- 5 Beşinci sırr-ı ekberdür olup çün nūr-ı maḥẓ anlar
Ḳoyup ma' nāyı şüretde özi cān içre cān oldı
- 6 İdelden **Nakşî** şeydā bu yüzüñ ḥizmetlerüñ icrā
Yüridi¹¹⁰⁷ gör kim anlarla¹¹⁰⁸ varup bir yerde¹¹⁰⁹ kān oldı

[128]¹¹¹⁰

Nakşî

[Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/ Fe' ülün]

- 1 Ne kim söyler saña senden¹¹¹¹ o ḥaḳdur

¹¹⁰⁵ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 281; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 77a-77b.

¹¹⁰⁶ “Kendimi tesbih ederim, şanımlı ne yücedir” anlamına gelen “sübḥān-ı mā a' ḡama şān-ı” sözü büyük mutasavvıf Bâyezid-i Bistâmî'nin (ö. 234/848 [?]) bir şathiyesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Hasan Basri Demir, **Bâyezid-i Bistâmî ve Tasavvuf Anlayışı**, İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, YL Tezi, İstanbul, 2020, s. 59.

¹¹⁰⁷ Atik: “bir itdi”

¹¹⁰⁸ Atik: “birlikten”

¹¹⁰⁹ Atik: “özge”

¹¹¹⁰ Şiirin 7. beyti Hikmet Atik'in hazırladığı *Nakşî Ali Akkirmani Divanı*’nda mevcut değildir. Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 182-183.

¹¹¹¹ Atik: “benden”

- İşidürse özin bil haq¹¹¹² kulaqdur
- 2 Şağın haqdur sözüm gel yüz çevirme
Egerçi söyleyen dildür dudaqdur
- 3 Şorarsan âteş-i ‘ışkı bugün sen
Derün-ı sînem içre bir ocaqdur
- 4 Sürüp¹¹¹³ ‘âşıkларуñ cānā ezelden
Yağar ‘ışk odına cānın kıyaqdur¹¹¹⁴
- 5 Yüri zāhid bu sevdādan elüñ çek
Ki dā’im itdigi sana tuzaqdur
- 6 Halāş it kendini bend [ü] belādan
Şağın şanma ki¹¹¹⁵ menzilüñ¹¹¹⁶ tuzaqdur
- 7 Gel ey şūfî elbet(?) ‘aşka süvār ol
Varacağüñ menzil hayli uzaqdur
- 8 Bugün **Naqşî** görün ‘ışkına yārüñ
Şağınmaz cānını merd-i қоçaqdur

[129]¹¹¹⁷

Naqşî

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

- 1 Olar kim itdiler cānā haqîkat dilden ikrarı
Gidedür şüretā ancağ dilinden küfr [ü] inkārı

¹¹¹² Atik: “özin cānın”

¹¹¹³ Atik: “sevüp”

¹¹¹⁴ Atik: “қаpaқdur”. Ancak “zalim, gaddar, acımasız” manasına gelen “kıyak” kelimesinin daha isabetli bir okuyuş olduğu kanaatindeyiz.

¹¹¹⁵ Atik: “bu”

¹¹¹⁶ Atik: “menziller”

¹¹¹⁷ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 287-288; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 85a-85b.

- 2 Bilenler “lā” vü “illā”¹¹¹⁸nuñ nedür naḳliyle işbātuñ
Çıkarır¹¹¹⁹ aradan anlar ḳomazlar şehre aḡyārı
- 3 Unut bildüklerüñ zāhid bulup bir mürşid-i kāmil
“‘ Aref”den gel oḡu dersin işid menden bu güftārı
- 4 Saña senlik ḥicāb olmuş bu benlik perdesin ref‘ it
Açılsun saña senden ger¹¹²⁰ bulam dirseñ o dil-dārı

[54b]

- 5 Metā‘ -ı ḥüsne yol bulmaz olar kim bilmez öz nefsüñ
Geçürmiş ‘ömri yok yerde ne bilsün böyle bāzārı
- 6 Ḳabul itmez bular pendin ne ḳadar¹¹²¹ eylesen¹¹²² sa‘ yi
İşitmez münkir ey **Naḳṣī** bu elfāz-ı dürer-bārı

[130]¹¹²³

Naḳṣī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün]

- 1 Aḳup cān gözlerüm¹¹²⁴ cānā bu mir ‘āt-ı nümādan men
Bütün bir nūr olup gördüm¹¹²⁵ bu kevineyi Ḥudā’dan men
- 2 Boyanup rengine anuñ çü gördüm nice ‘ āşıḳlar¹¹²⁶
Göründi¹¹²⁷ rüy-ı Aḥmed hem ḳaçan çıḳdım aradan men
- 3 Yedi ḳat nūr-ı a ‘zamdan¹¹²⁸ tecelli eyleyüp bir nūr

¹¹¹⁸ Kelime-i Tevhid’den iktibas yapılmıştır. İfadenin tamamı ve anlamın şöyledir: “Lā ilāhe illallah” (Allah’tan başka ilah yoktur).

¹¹¹⁹ Atik: “çıkarlar”

¹¹²⁰ Atik: “yol”

¹¹²¹ Atik: “denlü”

¹¹²² İmla hususiyeti açısından kelimenin son harfi kâf-i nûn ile yazılması gerekirken ikinci tekil şahıs eki ile yazılmıştır

¹¹²³ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 254; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 62a-62b.

¹¹²⁴ Atik: “gözlerin”

¹¹²⁵ Atik: “görsem”

¹¹²⁶ Atik: “boyanup rengine anuñ ḥaḳıḳat ey şeh-i ‘ âlem”

¹¹²⁷ Atik: “görüldüm”

¹¹²⁸ Atik: “maḥfiden”

Hitâb-ı “irci’î”¹¹²⁹ eyler işitdüm ol hümâdan men

- 4 O dem bir hâlete¹¹³⁰ yüz tıtdum ki ‘aqluñ anda yok kârı
Bu remzi ehl-i hâl añlar ki üç toğdım anadan men¹¹³¹
- 5 Şorarsın zâhidâ **Naķş’uñ** bu nazmım kesb ile olmaz¹¹³²
Ne kim olmuşdur ol elden eküp biçdüm bu dârin men¹¹³³

[131]¹¹³⁴

Naķşî

[Mefâ’ ilün/ Mefâ’ ilün/ Mefâ’ ilün/Mefâ’ ilün]

- 1 Elâ ey sâlik-i Mevlâ kulaķ tut gel bu feryâda
Neler çekmişdür ‘âşıkla diyem ‘ışķ içre dünyâda
- 2 Yolum bir şubh-dem cānâ irişdi Sedd-i Ye’cüc’e
Dayandı himmetim rahşî irüp o dehşet-âbâda
- 3 Çü gördüm nice tâlibler bu cā-yı pür-bela içre
Gezer kan ağlayup añlar¹¹³⁵ dönerler işbu şahrâda
- 4 Su’âl itdüm bu gürühdan¹¹³⁶ bu seddüñ mâ-verâsından
Didiler bizde varmış yok gelen kalur bu arada
- 5 Kaçan kim istimâ’ itdüm bulardan men bu güftârı
Didim lâyıķ degil yâ Rab bular kim meger irşâda

[55a]

- 6 Velî ‘ilminde mähirdür su’âl itsen bulardan sen

¹¹²⁹ Bu ifade “Sen O’dan, O da senden hoşnut olarak Rabb’ine dön” (Fecr sûresi 89/28) melâindeki âyetin başlangıcıdır.

¹¹³⁰ Atik: “hâle”

¹¹³¹ Atik: “Görünmez gayr-ı Haķ anda ki toğdum ol anadan ben”

¹¹³² Atik: “Acebdür Naķşiyâ nazmıñ şanurlar bu olur kesbî”

¹¹³³ Atik: “Anı bilmez neler çekdim geçince bes aradan ben”

¹¹³⁴ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 263-265; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 68b-69a.

¹¹³⁵ Atik: “inler”

¹¹³⁶ Atik: “birinden”

- Yarar bir mūyı kırk bunlar mesā'il içre da' vāda
- 7 Bulardan el çeküp āhır gezüp ol seddūñ eṭrāfiñ
Bulup bir reh-güzār anda irişdüm cāy-ı āzāde
- 8 Bu menzil içre ṭālibler ne kim var cümleten cānā
Degil¹¹³⁷ çār ' anāşırdan¹¹³⁸ ne fehm itdūñ bu ma' nāda
- 9 Metā'-ı¹¹³⁹ ḥüsn-i dil-dāruñ durur ol yerde bāzārı
Olurlar¹¹⁴⁰ dem-be-dem bundan geçerler şehr-i Bağdād'a
- 10 Çeküp el yine bunlardan kaçan kim 'azm-i rāh itdüm
İrişdüm yine bir kavme ki bunlar gelmez ecsāda
- 11 Bunlaruñ şeş cihātından bir āteş kaplamış gördüm
Yanar¹¹⁴¹ şām [u] seher bunlar dönerler 'aşk-ı Mevlā'da
- 12 Yakup āyine-i dilden dururdum baḥr-i sīretde¹¹⁴²
Nümāyān oldu bir mihr¹¹⁴³ Hızırveş irdi imdāda
- 13 Tutup destimden ol āfet¹¹⁴⁴ şoyup cān gömlegin benden
Geyürdi baña bir ṭon kim bulunmaz mişli eşyāda
- 14 Virüp gitdüm¹¹⁴⁵ aña¹¹⁴⁶ ol dem olup bu benligüm benden
Çıkardı ḥükm-i 'unşurdan karar itdüm dil-ārādan
- 15 Olar kim bilmez öz nefsüñ bu nazmum itmeyüp idrāk
Şanurlar **Naḳşiyā** anlar seni düşmüşdür ilḥāda

¹¹³⁷ Atik: “degildür”

¹¹³⁸ Atik: “unşurdan”

¹¹³⁹ Müstensih bu kelimenin sonunda kullandığı “ى” harfini tamlama/izafet “-i”si olarak kullanmıştır.

¹¹⁴⁰ Atik: “alurlar”

¹¹⁴¹ Atik: “yanup”

¹¹⁴² Atik: “ḥayretde”

¹¹⁴³ Atik: “meh-rū”

¹¹⁴⁴ Atik: “meh-rū”

¹¹⁴⁵ Atik: “kendin”

¹¹⁴⁶ Atik: “baña”

[132]¹¹⁴⁷

Naḳṣī

[Meḫā' ilün/ Meḫā' ilün/ Meḫā' ilün/ Meḫā' ilün]

- 1 Benī Aşfar¹¹⁴⁸ nedür cānā ki itmişler beyān anı
Çıkup çün ol siyeh-rûlar ider İslām'a tuğyānı
- 2 İşit gel imdi ey zāhid nedür ehl-i ḥaḳīkat gör
Senüñ nefsüñdürür çün ol ki oldur rûḥ-ı ḥayvānı

[55b]

- 3 O kim kuvvet bulup āḫir çekerse ger sana leşker
Bu dem mağlûb olur cānın zebûn eyler ol insānı
- 4 Dola her cānibin āḫir şeyāṭin ' askeri bir bir
Sürer ḥükmin çün ol sen de virürsin küfre imānı
- 5 Alur şehir-i Stanbül'ı gider bu saltanat elden
Kopar başında çok ğavgā alurlar tāt-ı ḥākānı
- 6 Ne kim bildürdiler **Naḳṣī** odur nazm itdigüñ ancak
[...] ¹¹⁴⁹ kimdürür ol kim ider bu yerde cevlanı

[133]¹¹⁵⁰

Naḳṣī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 Gör bu Deccālūñ rumūzın¹¹⁵¹ aç gözin sen ey hümā
Nefs-i emmāredür ol bil anı sen sende kıoma

¹¹⁴⁷ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 278; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 81a.

¹¹⁴⁸ “Benī Aşfar” ifadesi Rumlar ve Bizanslılar için kullanılan bir lakaptır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Casim Avcı, “Rum”, **DiA**, C. XXXV, İstanbul, 2008, s. 222-225.

¹¹⁴⁹ Okunamayan kelime için bkz.: . Atik, **a.g.e.**, “ve gerni”

¹¹⁵⁰ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 160; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 10a-10b

¹¹⁵¹ İmla hususiyeti olarak “ن (nun)” harfiyle yazılması gereken bu kelime, müstensih tarafından kâf-i nûnî ile yazılmıştır.

- 2 Dimesünler mi¹¹⁵² Deccāl aña koyup doğru yolu
Çıkup ol rāh-ı Hudā’dan rāh-ı iblīsī kova¹¹⁵³
- 3 Gösterüp gizli şıfātuñ sürüp esb-i gāzabı
Düşüp ol muṭma’ın üzre kaçā andan fuḡarā
- 4 Küfrin izhār idüp āḡir bite çün toḡm-ı ‘amel
Giderüp¹¹⁵⁴ imān-ı ḡaḡīḡat ide ol aḡı ḡara
- 5 Doḡa çün cānib-i maḡrib bu kez anuñ güneşi
Ḳabūl olmaya du‘ āsı gide andan¹¹⁵⁵ o ḡayā¹¹⁵⁶
- 6 Ana olmaya hidāyet ḡapanup tevbe-i bāb
Girüp ol nār-ı caḡīme ebed ol anda ḡala
- 7 Daḡı fāş eyleme **Naḡşī** yeter ehline bu söz
Seni fehm eylemeyenler ḡaçan ol sırrı duya

[134]¹¹⁵⁷

Naḡşī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün]

- 1 Nedür ol kim buyurmuşlar ḡaçan gökden iner ‘ İṣā
Urup Deccāl’ı ḡatl eyler ‘ adāletle dolar her cā

[56a]

- 2 İkinci gör nedür Mehdī ki ‘ ālem titreşir andan
Sürer ḡükmüñ cihān içre gerek ḡāhir gerek aḡfā
- 3 Nedür ‘ İṣā ile Mehdī kim eyler yere cem‘ iyyet
Bulardan ḡangıdur itdi imāmet ḡizmetüñ icrā
- 4 Nedür bundan ḡaraḡ şāḡım küşād it mekteb-i ‘ ilmi

¹¹⁵² Atik. “dimesün mi ana”

¹¹⁵³ Atik: “uya”

¹¹⁵⁴ Atik: “gidüp”

¹¹⁵⁵ Atik: “tenden”

¹¹⁵⁶ Atik: “ziyā”

¹¹⁵⁷ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 161; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 9b-10a.

Oğunsun nüsha-i âdem bilinsün kudret-i Mevlâ¹¹⁵⁸

- 5 Birer ‘avrat olur âhîr bulardan doğuplar âdem¹¹⁵⁹
Nazîrî olmayup **Nakşî** olur ol ‘âlem-i kübrâ

[135]¹¹⁶⁰

Nakşî

[Mefâ‘ ilün/ Mefâ‘ ilün/ Mefâ‘ ilün/Mefâ‘ ilün]

- 1 Bi-ḥamdi ’llāh bu cismüñ tılsımın bozdurup ol Mevlâ
Girüp heft iklîmin gezdüm ne kim var ‘âlem-i aḥfâ
2 Çü gördüm anda bir meh-rû tutar destinde bir levḥî
Görinür şark [u] ğarb anda ser-â-ser nûr olup her cā
3 Başın kaldırmaz ol meh-rû bakar dâ’im çün ol levḥa
Görür ol cümle ervāḥı gerek esfel gerek a‘lâ
4 Yedi ṭamu sekiz cennet bir altun topa bend olmuş
Durur ol levḥüñ üstünde görünmez eyler istiğnâ
5 Yapılmış kaşr-ı elvân-ı müzeyyen ber-havâ yer yer
Kuşatmışdur melâ’ikler ne bir gök var ne ḥöd dünyâ
6 Velî vardur gice gündüz egerçi yok şabâḥ aḥşâm
Toğar senden anuñ şemsi dolunmaz ol şaḳın¹¹⁶¹ aṣlâ
7 Degildür nesl-i Âdem’den ne kim vardur anuñ ḥalkı
Özinden zâhir olmuşdur oñat fehîm it sözüm cānâ¹¹⁶²
8 Bu bir menzildür ey sâlik ki senden ğayri kes yokdur
Temeşşüldür bu ‘âlem çün ne Âdem var ne ḥod Ḥavvâ

¹¹⁵⁸ Atik: “Âdem ü Ḥavvâ”

¹¹⁵⁹ Atik: “doğar evlâdlar”

¹¹⁶⁰ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 165-166; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 5b-6a.

¹¹⁶¹ Atik: “ebed”

¹¹⁶² Atik: “sen hâ”

[56b]

- 9 ‘ Acep gördüm men ol şehriñ haqıkat cümle ferşinde
Akar ırmaqları cânā durur üstünde bir deryā
- 10 Görinür levh-i dilden çün bugün Mecnūnveş **Nakşı**
Tecellī eylese zāhid bu yüzden çok mıdur Leylā

[136]¹¹⁶³

Seyyid Nesīmī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Sen daḥi cân olmadın cânānı bilmezsin¹¹⁶⁴ yūri
Derde müştāk olmadın dermānı bilmezsin yūri
- 2 Oğumaduñ Fātihā’nuñ suresin iḥlāşla
Ebcedi sen bilmedüñ Qur’ān’ı bilmezsün yūri
- 3 Küfr [ü] imān şu‘ lesinden nūr-ı imān baḥş olur
Küfrini bilmez iseñ imānı bilmezsün yūri
- 4 Sen seni vir mürşide alsun seni virsün sana
Mürşīdi bilmez iseñ erkānı bilmezsin yūri
- 5 Sāḳī-i Kevşer ‘ alī şol cân içinde bir karar
Çünki sen merd olmadıñ merdānı bilmezsin yūri
- 6 Da‘ vāya ma‘ nā **Nesīmī** ‘ aşıka nişān gerek
Çünki sen kul olmadan sulṭānı bilmezsin yūri

¹¹⁶³ Bu şiir Seyyid Nesīmī ve Hatāyī divanı nüshalarında bulunan müşterek şiirlerden biridir. Prof. Dr. Muhsin Macit’in kanaatine göre şiir Seyyid Nesīmī’ye aittir. Ancak Hüseyin Ayan’ın hazırlamış olduğu *Nesīmī Divanı*’nda bu şiir mevcut değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Macit, **a.g.e.**, s. 161.

¹¹⁶⁴ Aslında kelimesinin imlası “bilmezsün” şeklinde olması gerekir. Ancak, 1. 4. 5. ve 6. beyitlerde imla kuralına uyulmamış. Sadece 2. ve 3. beyitlerde şeklinde imla doğru yazılmıştır.

[137]¹¹⁶⁵

Mahvî Yûnus(?)

[7'li Hece]

I

- 1 Bir bir diyem hâlimi
- 2 Diñle benim sözümi
- 3 Baħri idim deñizde
- 4 Ben görmedim nûrımı

II

- 1 Deryâdadır dibi yok
- 2 Emvâcî çok şuyu yok
- 3 Durdum anda çok zemân
- 4 Bilmediler izimi

III

- 1 O deñizüñ mâliki
- 2 Añsız itdi topunı
- 3 Şöyle çıkdım gerüye
- 4 Görmediler tuzımı

IV

- 1 Anam babam cem^c idüp
- 2 Dört aķcecik virdiler
- 3 Çatma evin içinde
- 4 Buldum [...] ¹¹⁶⁶dizimi

V

¹¹⁶⁵ Makta^c beyitinde “Mahvi Yunus” mahlası geçen bu şiire, Mustafa Tatçı’nı hazırladığı *Yunus Emre Divanı* adlı kitapta bulunan “Yunus Emre Divanı” ile “Âşık Yunus’un -veya Yunuslar’ın- Şiirleri” başlıklı bölümünde rastlanmamıştır. Böylece şiirin hangi Yunus’a ait olduğu tesbit edilememiştir. Ayrıca, şiirin içeriğine bakıldığı zaman Yunus Emre’nin meşhur şathiyelerinden biri olan “Çıkdım Erik Dalına” şiiriyle üslup ve muhteva bakımından benzerliği göze çarpmaktadır. *Yunus Emre Divanı*’nda bulunmayan bu şiir, muhtelemeden Yunus Emre’den etkilenmiş “Mahvi Yunus” mahlaslı başka bir Yunus/şair tarafından kaleme alınmıştır. “Çıkdım Erik Dalına” adlı şiir için bkz.: Tatçı, **Yunus Emre Divanı**, c. II, s. 510-512.

¹¹⁶⁶ Okunamayan kelime için:

- 1 Ben kendimin evinde
- 2 B  kl  m b  kl  m yaturken
- 3 Bir g  n   ı  dım tarlaya
- 4 Ma  b  s buldım   z  mi

VI

- 1   plik aldım paz  rdan
- 2 Virdim anı   ul  aya
- 3 Anam didi hey o  lan
- 4 Var tiz g  t  r bezimi¹¹⁶⁷

VII

- 1 G  mlek id  p giyel  m
- 2 Bayram olur ba   ede
- 3 Elma erik dalında
- 4 Yese  n gerek   z  mi¹¹⁶⁸

VIII

- 1 Babam didi   k  zle
- 2 O  lan girsin tarlaya
- 3   ayrı sen   n i  in yok
- 4 S  r   abanla y  z  mi¹¹⁶⁹

[57a]

IX

- 1 Bayram i   n bu  dayı
- 2 Ke  k  l itd  m   azanla
- 3   ı  da   arda   aynatdum
- 4 Bulmak i  im yazımı

X

- 1 Ma  v   Y  nus s  zleri

¹¹⁶⁷ Bu beyit Yunus Emre'nin "  ıkdım Erik Dalına" adlı   iirinin 3. beyti ile benzerlik arzetmetedir. 3. beyit    yledir: "  plik vird  m   ul  aya sarup yumak itmemi  / Becid becid ısmarlar gels  n alsun bezini" (Tat  ı, **Yunus Emre Divanı**, C. II, s. 510)

¹¹⁶⁸ Bu beyit Yunus Emre'nin "  ıkdım Erik Dalına" adlı   iirinin 1. beyti ile benzerlik arzetmetedir. 1. Beyit    yledir: "  ıkdım erik dalına anda yid  m   z  mi/Bost  n ıssı kakıyupdir ne yirsen kozumı" (Tat  ı, **a.e.**, C. II, s. 510)

¹¹⁶⁹ Bu mısrada hece eksiktir, vezin aksamaktadır.

- 2 Tertible söyledüm
- 3 Ma' nā Rūyın sālike
- 4 Açdum bir ān rāzımı¹¹⁷⁰

[138]¹¹⁷¹

Sācid

[Mefā' ilün / Mefā' ilün / Fe' ülün]

- 1 ' Alī'dir nokta-i evvel sübhānī¹¹⁷²
' Alī'dir hep naşibātın fi' āli
- 2 ' Alī'dir işleyen çarhın bināsı
' Alī'dir hep umūrātın meyālī
- 3 ' Alī'dir bu zemīn [ü] nüh felekler
' Alī'dir cümle eşyānın kemālī
- 4 ' Alī'dir ¹¹⁷³ hurşid-i kevnīñ
' Alī'dir zulmet-i şem' -i hilālī
- 5 ' Alī'dir her dü deryānın ğanīsī
' Alī'dir mevc uran ' aşkın celālī
- 6 ' Alī'dir cümlelīn nūr-ı çerāğı
' Alī'dir kandil-i şu' luñ nihālī
- 7 ' Alī'dir maḥşer-i¹¹⁷⁴ sākī-i evvel
' Alī'dir tevcihātın ' aşk-ı mecālī
- 8 ' Alī'dir menba' -ı Kevşer ' Alī'dir
' Alī'dir bu ḥayātın Ḥayy Lā yezāl'i

¹¹⁷⁰ Bu mısra da hece eksiktir, vezin aksamaktadır.

¹¹⁷¹ Bkz.: Bülbül, **a.g.e.**, s. 250-251; İBB Atatürk Ktp. No.: **Bel_Yaz_K_1344**, s. 71a.

¹¹⁷² Bülbül: "sicālī"

¹¹⁷³ Bu harflerden anlamlı bir kelime oluşmamaktadır. İBB Atatürk Ktp. No.: *Bel_Yaz_K_1344* numaralı *Sācid Divanı* yazma nüshasında bu kelime açıkça "pertev" şeklinde yazılmıştır. Anlamlı olan da bu kelimedir. Ayrıca Bülbül'ün hazırladığı *Sācid Divanı*'nda bu kelime "pertev-i" şeklindedir.

¹¹⁷⁴ Bülbül: "şāfi' -i"

- 9 ‘Alî’dir remz-i ‘ilmiñ bu ledünni,
‘Alî’dir noktanıñ harfe vişâli
- 10 ‘Alî’dir a‘zam-ı Qur’ân rumûzı
‘Alî’dir Aḥmed’in sırr-ı muḥâli
- 11 ‘Alî’dir evvel [ü] âḥir velâyet,
‘Alî’dir ‘âlemiñ zıll-ı ḥayâli
- 12 ‘Alî’dir “üscudû”¹¹⁷⁵ emriñ ḥiṭâbı
‘Alî’dir Âdem’in ‘ayn-ı cemâli
- 13 ‘Alî’dir Mûsâ [vü] Dâvud [ü] ‘İsâ,
‘Alî’dir “laḥmüke laḥm[î]”niñ maḳâlı
- 14 ‘Alî’dir hep “Ene’l-Ḥaḳḳ”ım diyenler
‘Alî’dir bu zuḥûrâtıñ zılâli
- 15 ‘Alî’dir şeş cihet hem çâr iḳlîm,
‘Alî’dir bu derûnuñ bil melâli
- 16 ‘Alî’dir **Sâcid’in** gönli ‘azîzi,
‘Alî’dir ‘âşıḳıñ maḳşûd-ı ‘Ali

[139]¹¹⁷⁶

Sürûrî

[Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün]

- 1 Ey ḥaṭuñ ḥıẓr-ı dehâniñ çeşme-i ḥayvânumuz
‘Ârızuñ ‘arş yanağın şüret-i Raḥmân’umuz
- 2 Muşḥaf-ı ḥüsnüñ beyânıdur¹¹⁷⁷ ezelden tâ ebed
Zebûr¹¹⁷⁸ [u] Tevrât’ımız İncil’imiz Furḳân’umuz

¹¹⁷⁵ “Secde edin” anlamına gelen bu ifade Tâhâ sûresi 20/116. âyette geçmektedir. Âyetin meâli şöyledir: “Meleklerle ‘Âdem’e secde edin’ dedik, onlar da secde ettiler, sadece İblîs direndi.”

¹¹⁷⁶ Bkz.: Özmen, **Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi**, C. I, s. 411.

¹¹⁷⁷ Özmen: “yazılmıştır.”

¹¹⁷⁸ Özmen: “levhimiz”

- 3 Levh-i maḥfūz-ı İlāhî'dür cemālũñ nüṣḥası
Uş kelāmu 'llāh¹¹⁷⁹ nāṭıķ ḥüccet-i burhānumuz

[57b]

- 4 Baḳmayup kevn [ü] mekāna gözleriz dīdārını
Rūḥ-ı Ẕuds-i 'ālem-i bālāda hem seyrānumuz
- 5 Anber-efşān sünbülũñ küfründen özge ey şanem
Kāfirī 'ıṣṣuñ olursa dīnümüz imānumuz
- 6 “Aḥsen-i taḳvīm”e Raḥmān şūreti dimez faḳīḥ
La'net ol mel'ūna kim oldur bizim şeyṭānumuz
- 7 Ey **Surūrī** ol leb-i mu'ciz kelāmuñ yādına
Leşker-i ervāḥ olur her dem bizim mihmānumuz

[140]¹¹⁸⁰

Sürürī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

I

- 1 Şubḥ-dem çün nev-'arūs-ı çarḥ oldı aşikār
2 Gün yüzünde ṭurre-i şeb-reng şaldı rüzigār
3 Devr-i ruḥsārında yazmıṣ gördüm ol Perverdigār
4 Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fiḳār

II

- 1 Şāh-bāz-ı lā-mekān 'arşa pervāz eyledi
2 Şūret-i ma'nānıñ encāmına āḡāz eyledi
3 Ẕulle-i Ẕāf-ı kıdemden çıḳdı āvāz eyledi
4 Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zü'l-fiḳār

III

¹¹⁷⁹ Özmen: “kelām-ı”

¹¹⁸⁰ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. No.: **Bel_Yz_K0403** (şiir memuası), s. 36b; Hayrettin İvgin, “Alevî ve Bektaşî Halk Şiirinde Zülfikârname'ler”, *Kültür Evreni*, Ankara, 2015, S.24, s. 74-75.

- 1 Levh-i maḥfūzuñ tılsımı genc-i Qur'ân üzredir
- 2 'Ālemü'l-ğaybuñ şıfâtı zât-ı insân üzredir
- 3 'Ālem-i âdem bu sözdedir hem bu erkân üzredir
- 4 Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-fiķār

IV

- 1 Tâ k[i] ref' oldı ḥicâb-ı mâ-sivâ'llâh temâm
- 2 On sekiz biñ 'âleme kâ'im-maķâm oldı kelâm
- 3 Âdemüñ vechinde zâhir kıldı ol fazlu'l-enâm
- 4 Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-fiķār

[58a]

V

- 1 Leyletü'l-Mi' rac' da çün ol Şehsüvâr-ı Enbiyâ
- 2 Sâyesinde Sidre'nüñ buldı maķam-ı müntehâ
- 3 Söyledi aña zebân-ı Murtaẓâ'dan Kibriyâ
- 4 Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-fiķār

VI

- 1 Ger 'Alî'nüñ maẓharı olmasa zât-ı bu'l-beşer
- 2 Kimse virmezdi Kelâmu'llâh-ı nâṭıķdan ḥaber
- 3 Serseri okurdi her ķande kim kılarsa nazar
- 4 Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-fiķār

VII

- 1 Ey **Sürürî** pâdişâh-ı lem yezeldür Murtaẓâ
- 2 Āfitâb-ı maṭla' -ı şubḥ-ı ezeldür Murtaẓâ
- 3 Hem daḥi zâtu'llâh eger dirsem maḥaldür Murtaẓâ
- 4 Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-fiķār

[141]¹¹⁸¹

Naķşî

¹¹⁸¹ İlk ve son bendler haricinde mütekerrir beyitler mecmuada yazılmamış ve VIII. bendin 3. mısraı müstensih tarafından sehven unutulmuştur. Eksik olan mısralar tarafımızdan köşeli parantez içerisinde eklenmiştir. Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 147-149; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 99a-100b.

[Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/Mefā‘ilün]

I

- 1 Dilā münkir kaçır Hâk’dan işitmez mağz-ı Qur’ân’ı
- 2 Anı bilmez ki añunla okurlar kâmil insânı
- 3 Ne bilsün ol kara yüzli ne cevher şarf ider anı
- 4 Muḥaşşal münkirân sevmez dilā bu ehl-i ‘irfânı
- 5 Añunçün didiler cānā bu kavme iblis-i şānī

II

- 1 İraḫ ol geçme yanından aña sırrı ‘ayân itme
- 2 Ki bilmez qadrini anuñ bu pendim tüt ziyân itme
- 3 Sözüüm ḫaḫdur Hudā Ḫaḫḫ’ı şaḫın ašlā gumân itme
- 4 [Muḥaşşal münkirân sevmez dilā bu ehl-i ‘irfânı]
- 5 [Añunçün didiler cānā bu kavme iblis-i şānī]

III

- 1 Olanlar ḫāşıl-ı¹¹⁸² ümmetden velîlerle ‘inād itmez
- 2 Sürer yüzler eşiginde qovarsan da qoyup gitmez
- 3 Bu işler kim ider anlar güci yetse daḫi itmez
- 4 [Muḥaşşal münkirân sevmez dilā bu ehl-i ‘irfânı]
- 5 [Añunçün didiler cānā bu kavme iblis-i şānī]

IV

- 1 Ne kim söyler iseñ Ḫaḫ’dan anı bāṭıl kıyās eyler

[58b]

- 2 Veli bilmez ki bu nazmım ‘avāmı cümle ḫāş eyler
- 3 Ne bilsün nār-ı fırqatden kişi kendün ḫalāş eyler
- 4 [Muḥaşşal münkirân sevmez dilā bu ehl-i ‘irfânı]
- 5 [Añunçün didiler cānā bu kavme iblis-i şānī]

V

- 1 Eli yoḫdur anuñ ašlā dilā bu gizli kân içre

¹¹⁸² Atik: “ḫaşş-ı”

- 2 Ki herkes bilmedi nefsiñ o münkir bu cihān içre
- 3 Olup āhîr behāyimden alur bî-dār gûmān içre
- 4 [Muasal mûnkirān sevmez dilā bu ehl-i ‘irfānı]
- 5 [Añunçûn didiler cānā bu avme iblis-i ānî]

VI

- 1 Ne bilsûn mûnkir-i bed-û bularla kim arār eyler
- 2 Ki olup cevherûñ andan maallinde niār eyler
- 3 Bu avmi şöyle bilgil sen velîlerden firār eyler
- 4 [Muasal mûnkirān sevmez dilā bu ehl-i ‘irfānı]
- 5 [Añunçûn didiler cānā bu avme iblis-i ānî]

VII

- 1 ilāf añlar me‘ ānîden aña mula iāb itseñ
- 2 Aup ‘ilmûñ kûnûzundan aña atm-i kitāb itseñ
- 3 Dai hem zîr-i pāyinde anuñ rûyın turāb itseñ
- 4 [Muasal mûnkirān sevmez dilā bu ehl-i ‘irfānı]
- 5 [Añunçûn didiler cānā bu avme iblis-i ānî]

VIII

- 1 Ne yüzden aır olur bunlar anı benden su’āl itme
- 2 Eger insān ile dirseñ anı hergiz ayāl itme
- 3 Budur ben bildigûm zāhid yûri var sen cidāl itme
- 4 [Muasal mûnkirān sevmez dilā bu ehl-i ‘irfānı]
- 5 [Añunçûn didiler cānā bu avme iblis-i ānî]

IX

- 1 Tehî-dest oldığın bilmez ‘acebdür gör bu āl ehli
- 2 Anuñçûn¹¹⁸³ olmadı cānā bular ‘ālemde āl ehli
- 3 Ne bilsûn imdi pes bunlar ki kimlerdür¹¹⁸⁴ kemāl ehli
- 4 [Muasal mûnkirān sevmez dilā bu ehl-i ‘irfānı]

¹¹⁸³ Atik: “odur kim”

¹¹⁸⁴ Atik: “merdlerdür”

5 [Añunçün didiler cānā bu kavme iblis-i şānī]

X

- 1 Göñülden bî-ḥaber bunlar şanur nuṭṭ eyleyen femdür
- 2 Urur kim işbu münkirler iki ‘ālemde pür-ḡamdan
- 3 Şorarsañ **Nakşiyā** bunlar kamu ehl-i cehennemdür
- 4 Muḥaşşal münkirān sevmez dilā bu ehl-i ‘irfānı
- 5 Añunçün didiler cānā bu kavme iblis-i şānī

[142]¹¹⁸⁵

Rūḥī-i Bağdādī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/Fā‘ ilün]

- 1 Bî-‘amel ‘ālim¹¹⁸⁶ ile kāmīl geçinen cāhildür
Kim ki ḥaṭṭ-ı ruḥ-ı ḥūbān oḡur kāmildür

[59a]

- 2 “Yevme lā-yenfa‘ u māl”¹¹⁸⁷ didi çün Mevlā’mız
Bu sözi kim ki te‘ aḡḡul ider ol ‘ākildür
- 3 Dā’imā Ḥaḡḡ’a ‘ibādet ider ol kāmīl kim
Men i‘ teḡade ḡecren nūktesine ḡā’ildür
- 4 Ḳaḡı zāhid ki ol āzārılıḡa mā’ildür
Her ne ‘ibādet ki ider ol bāṭıldur
- 5 Oḡumaḡla kişi fāzıl mı olur lā-va’llāḡ
“Men ‘aref” sırrına her kim irer fāzıldur
- 6 Ṭotalum mümkin imiş devlet-i dünyāya vuşul
‘Āḡıl olan nider ol devleti kim zā’ildür

¹¹⁸⁵ Mecmuadaki 4. beyit *Bel_Yz_K.000281* numaralı *Rūḥī-i Bağdādī Divanı*’nda mevcut değildir. Bkz.: İBB **Bel_Yz_K.000281**. s. 54b.

¹¹⁸⁶ İBB **Bel_Yz_K.000281**:“‘ilm”

¹¹⁸⁷ Şuārā sûresi 26/88. âyetin başlangıcıdır. Âyetin meâlî şöyledir: “O gün ki ne mal fayda verir ne oḡullar!”

- 7 “Men ‘aref”¹¹⁸⁸ olmayıcak bir kişide ey **Rūhī**
Cāhilūn başı göge irse yine cāhildür

[143]¹¹⁸⁹

Seyyid Nesīmī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Çün beni bezm-i Elestden eyledi şol yār mest
Şol cihetden görünür bu çeşmime deyyār mest
- 2 Mest-i dergāham ne mestem ol şerāb-ı cur‘ adan
Şanma ey hāce meni kim olmuşam ezkā¹¹⁹⁰ mest
- 3 Şöyle mestem tā kıyāmet bil ki hūşyār olmazam
Çün beni vahdet deminden¹¹⁹¹ eyledi ol yār mest
- 4 Rind-i ‘uşşākam¹¹⁹² maḳāmım gūşe-i mey-hānedir
Gelmişem “ḳālū belī”den ‘āşık-ı ḥammār mest
- 5 Cūş kıldı ‘aḳl-ı küll geldi vücūda kā’ināt
Kāf [u] nūn emrinden oldu dü cihān yek-bār mest
- 6 İns mest cinnī mest cümle vaḥşile tuyūr
Ḥāk mest āb mest bād mest nār mest

[59b]

- 7 Cümle bu meyden olupdur dü cihān yek-bār mest
‘Arş mest kürsī¹¹⁹³ mest künbet-i devvār mest
- 8 Nüh felek bu çarḥ-ı gerdün¹¹⁹⁴ mest olup gerdişdedür

¹¹⁸⁸ İBB Atatürk Ktp. No.: **Bel_Yz_K.000281**: “ma‘rifet”

¹¹⁸⁹ Bkz.: Ayan, **a.g.e.**, s. 206-208; İBB Atatürk Ktp. No.: **OE_Yz_0324**, s. 32a-33a.

¹¹⁹⁰ Ayan: “bī-kār”

¹¹⁹¹ Ayan: “meyinden”

¹¹⁹² Ayan: “ḳallāšem”

¹¹⁹³ Ayan: “ferş”

¹¹⁹⁴ Ayan: “eflāk”

Şems mest mäh mest hırka-i zünnār¹¹⁹⁵ mest

9 ‘Aşk-ı subhānī meyinden mest olupdur şöyle bil

Levh-i kürsī her dü ‘ālem bu kamu tekrār mest

10 Hâce-i mey-hāne mest ol deyu hem pīr-i muğān

Ka‘be-i put-hāne mest hem daḥī dil-dār mest

11 ‘Aşk bārından kaçan huş-yār olur mestāneler

Çün uli ‘l-elbāb mest hem uli ‘l-ebşār mest

12 Şimdi gel eyle temāşā sen vücūduñ şehrini

Züleyhā mest Yūsuf mest hem daḥi bāzār mest

13 Çün ezelden mest [ü] şeydā geldi mestāne elest

Mestdür ol lā-yezālī bādeden ḥammār¹¹⁹⁶ mest

14 Bürka‘ ı açdı yüzünden zātını kıldı ‘ayān

Eyledi kevn-i mekānı nūrla envār mest

15 Küfr mest imān mest cümleten hem ‘ayn-ı baḥr

‘Āşık-ı ‘aşkı maḥabbet-i yār mest aḡyār mest

16 Munkirüñ inkārı gitdi çünki geldi devr-i cām

Şūfī mest oldı bu meyden eyledi ikrār mest

17 Cür‘a-i cām-i ilāhī ‘āşıkı mest eyledi

Bāde mest cām mest sākī-i ebrār mest

18 Çün şerāb-ı cān-fezā geldi meger cam-ḥāneden

Oldı anuñ kaṭresinden bu sırr-ı settār mest

[60a]

19 Çeng-i def hem ‘ūd ser-mest olup eḡgān ider

¹¹⁹⁵ Ayan: “kevkeb-i seyyār”

¹¹⁹⁶ Ayan: “ebrār”

Bu ḥarābātī içinde söylenen güftār mest

20 Mest olup gir şehir-i ‘aşka göresin anda ‘ayān

Şüret-i ḥübān mest çārşū [vü] bāzār mes

21 Mīr mest ḥ’āce mest bende mest ez-cām mest

Deyr mest Ḳa‘be mest bu der-i dīvār mest

22 Mest olup söyler “ene’l-Ḥaḳ” ‘aşkıla ‘ālemde bil

Ya‘nī kim Maṣṣūr ‘āşık oluben ber-dār mest

23 Devlet-i dīdāra ‘āşık olduk ezel bulduk vişāl

Ġaflet uyḡusundan olduk çünkü biz bī-dār mest

24 Gönlümüz nūr-ı tecellī çeşmimiz hem kūh-ı Tūr

Cānımız dīdāra karşı oldu Mūsāvār mest

25 Yedi yer gök yedi deryā yedi muşḥaf yedi tūr¹¹⁹⁷

Nuṭṭ-ı Ḥaḳ’dan mest olupdur heft [ü] penç [ü] çār mest

26 Şöyle kim “taḥte’ş-şerā” taşar ya her ne var

Oldı ey ḥāce ser-ā-ser adım adım cebbār mest

27 Ādem [ü] Ḥavvā melā’ik-i ḥūr [u] ḡilmān behişt

Kevşer [ü] Tūbā vü Rıdvān-ı cennet [ü] dīdār mest

28 Nūḥ [u] İbrāhīm [u] Dāvud [u] Süleymān nebī

Mūsā mest ‘īsā mest Aḥmed-i Muḥtār mest

29 Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān pişvā-yı ins [ü] cinn

Kāşif-i sırr-ı velāyet Ḥayder-i Kerrār mest

30 Evliyā vü enbiyā vü aşfiyā vü etḳiyā

Oldılar Ḥaḳ meclisinde cümlesi ḥuş-yār mest

[60b]

¹¹⁹⁷ Ayan: “ḥaṭ”

- 31 Kādî mest müftî mest şûfî mest sâfî mest
Cür‘a-i cām-ı elestden mü‘min [ü] küffār mest
- 32 Devr-i Mehdî’dür hidāyet eyledi şāhib-zemān
Vechin itdi faẓl-ı Yezdān gün gibi ıẓhār mest
- 33 Cennet-i ‘Adnüñ gülistānında bülbüldür dilüñ
Sırr-ı cān sözini her dem eyledüñ tekrār mest
- 34 Ey **Nesīmī** sırr-ı Hāḡḡ’uñ maḡremisüñ sen bugün
Söyleyen ḡudret dilinden ma‘nī-i esrār mest

[144]¹¹⁹⁸

Sürûrî

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Biz ezelden tā ebed mestāne gelmişlerdenüz
Şāh-ı merdān ‘ışḡına merdāne gelmişlerdenüz
- 2 Kılmaḡa¹¹⁹⁹ Hāḡ’dan Kelāmu ‘llāh-ı nātıḡ şerḡını
Rūḡ-ı Ḳuds’üz¹²⁰⁰ kim rūḡ-ı¹²⁰¹ insāna gelmişlerdenüz
- 3 Kā’inātı şūret-i Raḡmān’a tebdīl eylerüz¹²⁰²
Kim beyān-ı ‘ilmü ‘l-Ḳur’ān’a gelmişlerdenüz
- 4 Ġayb-ı muṭlaḡdan temāşā-yı rūḡ-ı zībā içün
Biz şehādet mülkine seyrāne gelmişlerdenüz
- 5 Bir mu‘anber ṭurranuñ küfrine āmennā deyüp
Hāḡḡ’a teslīm olmuşuz imāna gelmişlerdenüz

¹¹⁹⁸ “Sürûrî” mahlası ile kaydedilmiş olan bu şiir Hatâyî Divanı’nda mevcuttur. Bkz.: Macit, a.g.e., s. 380.

¹¹⁹⁹ Macit: “yazmaḡa”

¹²⁰⁰ Macit: “ḡudsi”

¹²⁰¹ Macit: “sūret-i”

¹²⁰² Macit: “itmeḡe”

- 6 Sākī-i bākī elünden mest olup içmekdeyüz
Na‘ra-yı mestān vurup mestāne gelmişlerdenüz¹²⁰³
- 7 Ey **Sürūrī** ‘īd-i ekberdür cemāli dil-berūñ
Biz bu ‘īde bāş egüp kurbāne gelmişlerdenüz

[145]¹²⁰⁴

Rūhī-i Bağdādī

[Fe‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fe‘ ilün]

- 1 Şanma ey hāce ki senden zer [ü] sīm isterler
“Yevme lā yenfa‘ u” da kalb-i selīm isterler
- 2 Berzah-ı havf [ü] recādan geçegör nā-kām ol
Dem-i āhirde ne ümmīd ne bīm isterler
- 3 ‘Ālem-i bī-mehde o hūrşīd felekle dā‘im
Ne mühendis ne münecim ne hākīm isterler
- 4 Cürm-i ma‘nīde bī-gāneye yol virmezler
Eşnā‘-i ezeli[de] yār-i kādīm isterler
- 5 ‘Ālem-i keşf-i me‘ānīde çok esrār açılır
Varamaz nefis-i gazūb anda hālīm isterler
- 6 Dergeh-i fakre varup dirliğini arz itme
Anda hergiz ne sipāhī ne za‘īm isterler
- 7 Cürmüne mu‘terif ol t̄a‘ate mağrūr olma
Ki şifā-hāne-i hikmetde saķīm isterler

[61a]

¹²⁰³ Macit: “Nergis-i mestūñ kimi mestāne gelmişlerdenüz”

¹²⁰⁴ Coşkun Ak’ın hazırladığı *Bağdatlı Ruhi Divanı*’nda on üç beyit olan bu şiir, mecmuada on beyitten oluşur. Mecmuada bulunan 4. ve 9. beyitler divanda mevcut değildir. Bkz.: Coşkun Ak, **Bağdatlı Ruhi Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı’nda Seçmeler**, Gaye Kitapevi, Bursa, 2000, s. 128; İBB Bel_Yz_K.000281, s. 60a.

- 8 Kıble-i ma' nayı fehm eylemeyen kec-revler
Sehvile secde idüp ecr-i ' azîm isterler
- 9 Dest-res itmekçün vuşlatına mümsikler
Bezm-i nân-pāreye cennât-ı na' im isterler
- 10 Ezber it kıssâ-ı esrâr-ı veli ey **Rûhî**
Hâzır ol bezm-i ilâhîde nedîm isterler

[146]¹²⁰⁵

Münîrî(?)

[Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün]

I

- 1 Çün ' aşık olmadın ta' n eyleyüp baña ne dirsın sen
- 2 Görüp ben ' aşık-ı ğamnâk[ı] ağlariken gülersin sen
- 3 Ta' accub eyleyüp ahvâlîme başuñ şalarsın sen
- 4 Naşîhatuñ baña çün kâr ider mi zann idersin sen

¹²⁰⁵ “Münîrî” mahlasıyla yazılmış bu müseddes şiir Münîrî’nin (ö. 1520) divanında mevcut değildir. Şiirin vasıta beyti *Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevlevîyye*’ye ve *Riyâzü’ş-şu’arâ*’ya göre Bursa Yenişehirli Mevlevî Dervîşi Şûrî-i Meczûb’a (ö. 1582/3) aittir. Ayrıca, Kırımlı Abdullah Ramiz Paşa’nın (ö. 1813) *Divançe*’sinde aynı vasıta beytiyle düzenlenmiş bir tercî-i bend mevcuttur. Bu bigiler dikkate alındığında bu vasıta beytini Münîrî’nin de tazmin ederek müseddes bir şiir ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Mecmuamızdaki şiirde, müellif tarafından birinci bendin dışında vasıta beytine yer verilmemiştir. Ayrıca Münîrî’ye ait bu şiirin Süleymaniye Kütüphanesi’nde kayıtlı *Mecmû’a-i Eş’âr ve Fevâ’id* adlı şiir mecmuasında varlığı bilinmekte ve Münîrî’nin de bu beyti tazmin etmiş olduğu bilgisinden hareketle 16. yüzyılın sonunda ya da yüksek ihtimalle 17. yüzyılda yaşamış bir şair olduğu kanaatine varıldığı belirtilmektedir. Bu nedenle şairin hangi Münîrî olduğu tesbit edilememiştir. (Bkz.: Münîrî, **Münîrî Divanı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., haz. Ersen Ersoy, 2017, Çevrimiçi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196156/muniri-divani.html>, [Erişim Tarihi: 22/05/2021]; Ersen Ersoy, **II. Bayezit Devri Şairlerinden Münîrî Hayatı, Eserleri Ve Dîvânı İnceleme-** Tenkitli Metin, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2010: Esrâr Dede, **Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevlevîyye**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., haz. İlhan Genç, 2018, s. 161, Çevrimiçi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57762.tezkire-i-suara-yi-mevleviyyepdf.pdf?0> , [Erişim Tarihi: 22/05/2021]; Riyâzî Muhammed Efendi, **Riyâzü’ş-Şuara (Tezkiretü’ş-Şuara)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., haz. Namık Açıkgöz, Ankara, 2017, s. 195. Çevrimiçi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137.540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0> , [Erişim Tarihi: 22/05/2021]; İsmail Avcı, “Kırımlı Abdullah Râmiz Paşa ve Divançesi”, **Turkish Studies**, c. 9, S. 3, Ankara, 2014, s. 180-182. (169-187); Emine Sıdika Toptaş, **Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat tarlan koleksiyonu 80/5 numarada kayıtlı bir şiir mecmuası: Mecmu’a-i Eş’âr ve Fevâ’id**, YL. Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı, Ankara, 2014, s. 448-449).

- 5 Gel ey nāṣih o pendı hāl-i dilden bī-ḥabersin sen
6 Beni dīvāne kıldı ol perī bilmem ne dirsın sen

[61b]

II

- 1 Olupdur ‘aql-ı ḥōṣem zūlf-i dil-berveṣ perākende
2 Ne ṣabra tākātüm vardır ne dil-ārām ider tende
3 Temām olmuṣdur iṣüm kıalmamıṣdur ‘ākıbet bende
4 Dil-i bī-ḫāreye derdi bir yanadan sende
5 [Gel ey nāṣih o pendı hāl-i dilden bī-ḥabersin sen]
6 [Beni dīvāne kıldı ol perī bilmem ne dirsın sen]¹²⁰⁶

III

- 1 Fenādır devlet-i dūnyā ile dil iftiḥār itmez
2 Cihānıñ devletinden geḫdi cānā ‘itibār itmez
3 Melāmet ihtiyār itdi o ṣemdengirü ‘ār itmez
4 Benim ḥālim mükerrerdür naṣihat baña kār itmez
5 [Gel ey nāṣih o pendı hāl-i dilden bī-ḥabersin sen]
6 [Beni dīvāne kıldı ol perī bilmem ne dirsın sen]

IV

- 1 Ṣorup ḥāl-i dil-i bī-ḫāreyi bir laḫza ḥōṣ itmez
2 Ḥaṭāsı yokdur ṣevāba ḫaṣd idüp de yārı ḥōṣ itmez
3 ‘Aceb bir demim vardır nār-ı ‘aṣḫım anda cūṣ itmez
4 Kılağum na‘ra-yı mestānelerden ġāyırı ġūṣ itmez
5 [Gel ey nāṣih o pendı hāl-i dilden bī-ḥabersin sen]
6 [Beni dīvāne kıldı ol perī bilmem ne dirsın sen]

V

- 1 Helāk itmek muḫerrerdür beni hicrān-ı cānānum
2 Kı ḥasretüñ ile bir kılcı kıaldı çıkımağı cānum

¹²⁰⁶ İlk ve son beyitler haricinde eksik bırakılan vasıta beyitler köşeli parantez içersinde tarafımızdan eklenmiştir.

- 3 **Münîrî** ‘aşkuñ ile kalmadı gövdemde dermānum
- 4 Hemān Allāh’a kalmışdur benüm hāl-i perîşānum
- 5 Gel ey nāşih kıo pendî hāl-i dilden bî-ḥabersin sen
- 6 Beni dīvāne kıldı ol perî bilmem ne dirsîn sen

[147]¹²⁰⁷

Seyyid Nesîmî

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

- 1 Tāvāf-ı Kā‘ be’nün gerçi şevābı çokdur ey monla¹²⁰⁸
Göñül Allāh evidür çün tāvāf itmek anı evlā
- 2 Yedi gökden daḥi bālā göñüldür bi’lāh ey ‘ārif
Göñül içinde buldılar rumūz-ı sırr-ı “mā evḥā”
- 3 Olar kim ‘āşık-ı Hāḳ’dur n’iderler ḥūr [u] ḡilmānı
Ki hālde ḥūr [u] ḡilmānlar¹²⁰⁹ tāvāf-ı¹²¹⁰ ‘āşık-ı şeydā

[62a]

- 4 Gel ey Hāḳ isteyen ‘āşık¹²¹¹ muḳaddes vādîyi tayy it
Ki rahmetsiz¹²¹² ele girmez ne ki isterseñ ey dānā
- 5 Vücūdun şehrini gez gör göñül Tūr’ma cān geldi
Münācāt itdi Hāḳ ile tecellî gördi çün Mūsā
- 6 Kişi her neyi kim sevdi odur hem zıkr [ü] tesbîḥi
Nitekim dā’imā Vāmıḳ dilinde zıkr olur ‘Azrā
- 7 Müyeşşer oldı¹²¹³ çün vaşluñ Nesîmî’ye eyā dil-ber

¹²⁰⁷ Bkz.: Ayan, a.g.e., s. 188; İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324 s. 20b.

¹²⁰⁸ Hem İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324 numaralı yazma divanda hem de Hüseyin Ayan’ın hazırladığı *Seyyid Nesîmî Divanı*’nda bu kelime “mevlā” şeklindedir.

¹²⁰⁹ Ayan: “ki ḥūr u ḥuld u ḡilmāndur”

¹²¹⁰ Ayan: “tufeyl-i”

¹²¹¹ Ayan: “ḫālib”

¹²¹² Ayan: “zaḥmetsüz”

¹²¹³ Ayan: “olmadı”

Ḥayālūñ mūnis idūpdür dün [ü] gün zıkr sen şāhā

[148]¹²¹⁴

Sâfi (?)¹²¹⁵

[...]

- 1 Țop idüp atdı felek ‘arşa-yı devrāne beni
Țaş toğuraydı toğurmakdan ise ana beni
- 2 Bilmezem ḥazret-i “lā yūs’elü ‘ammā yef’ al”¹²¹⁶
Ne içün koydı ol şūret-i insāna beni
- 3 Țā’il idim yatayım cāh-ı ‘ademde nice yıl
Mā’il itmekden ise Yūsuf-ı Ken‘ān’a beni
- 4 Koyma muşḥaf gibi **Şâfi’yi** alçaḳda nola
Bār(?) fi’l-cümle ḳarīn eyliye aḳrāna meni

[149]¹²¹⁷

Nesîmî (?)

[Fā’ ilātün/ Fā’ ilātün/ Fā’ ilātün/ Fā’ ilün]

- 1 Sırr-ı pinhānam velî sırr-ı Ḥudā’dan gelmişem
Ḥālîḳ’a iḳrāra virüp “ḳālū belā”dan gelmişem
- 2 Çün “elem a’ hed ileyküm yā benî ādeme”¹²¹⁸ didi

¹²¹⁴ Şiirin aidiyeti konusunda tesbit yapılamıştır.

¹²¹⁵ “Sâfi” mahlası zikredilen bu şiir, Timuçin Aykanat’ın hazırladığı Sâfi Baba ve Divanı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme-Sözlük) adlı çalışmasıyla, Ahmet Sevgi ve Hakan Sevindik’in hazırladığı Cezeri Kasım Paşa Sâfi Divanı’nda mevcut değildir. (Bkz.: Timuçin Aykanat, **Sâfi Baba ve Divanı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme-Sözlük)**, Dr Tezi, Atatürk Ün. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Erzurum, 2015; , Ahmet Sevgi-Hakan Sevindik, **Cezeri Kasım Paşa Sâfi Divanı**, Palet Yay., Konya, 2016)

¹²¹⁶ “Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz; onlar ise sorguya çekileceklerdir.” (Enbiya sûresi 21/23)

¹²¹⁷ Bu şiir hem Hüseyin Ayan’ın hazırladığı *Seyyid Nesîmî Divanı*’nda hem de İBB Atatürk Ktp. No.: *OE Yz 0324* numaralı yazma divan nüshasında mevcut değildir. Ayrıca bu şiirin Kasemî Baba(?)’ya ait olduğu kabul edilen yüksek lisans tez çalışması için bkz.: Ayşegül Küçükkılıç, **Ali Rıza Öge’nin Bektaşî Şairleri Antoloji Tetkik(381-540. Sayfalar) İnceleme- Metin**, YL Tezi, Cumhuriyet Ün. SBE. Sivas, Şubat 2016, s. 532-533.

¹²¹⁸ Yasin sûresi 36/60 “Ey Âdemoğulları! Size “Şeytana kulluk etmeyin, o sizin için apaçık bir düşmandır”

Mā-sivāyı terk içün ‘ahd-i vefādan gelmişem

- 3 Nokta-i nūn’am kalemden nāzil oldum nūn’a men
Harf-i ebden tarḥ olundum taht-ı bā’dan gelmişem
- 4 Ādem’em cennetde men hevā-yı cisme meyl idüp
Haḳḳ’a ‘isyān eyleyüp mülk-i beḳādan gelmişem

[62b]

- 5 Hulle-i ‘ulvī biçer İdrīs idim şad pāreden
Giydüm uş bir hırka cām-ı pür-şafādan gelmişem
- 6 Yūsuf’am cāy-ı fenāya şaldı ihvānum beni
Şadr-ı Ya‘ḳūb’dan düşüp şulb-i anadan gelmişem
- 7 Yūnus’am ‘ummān-ı raḥme düşmüşem bir kıtreyem
Baṭn-ı mähiden çıkup raḥm-ı anadan gelmişem
- 8 Tūr-ı dilde yār ile Mūsī-i Kelīmu’llāh idim
Dem çeküp ejder-i cevḫ-i ‘aşādan gelmişem
- 9 Meryem cisme gelüp ‘İsā-yı rūh itdi nüzül
Tutmuşam mātem-i siyeh-püşem semādan gelmişem
- 10 Ka‘be-i dil-dārı eylerdüm Ḥalīlveş men tavāf
Nār-ı Nemrūd’a düşüp fevḳ’al-‘alā dan gelmişem
- 11 Vech-i dildārımda men Furḳān okur Aḥmed idim
“Aḥsen-i taḳvīm” [ü] “levlāk-ı nümā” dan gelmişem
- 12 Pāye-i ‘arşda yatur şīr-i Ḥudā Ḥayder idüm
Feth içün hışn-ı vücūda “lā-fetā” dan gelmişem
- 13 Seyr idüp mir’āt-ı ḥüsnünde “ene’l-Ḥaḳ” sırrını
Zülfüne berdār oluben istivādan gelmişem
- 14 Baḥr-ı dünyāya vücūdum keşt[ī]sin şaldım bugün

Nüh-ı vaktem nâciyem fakr [u] fenâdan gelmişem

15 Güne mihmānam **Nesīmī** geldüm ez mülk-i ‘adem
Sergüzeştimdür bu denlü mā-cerādan gelmişem

[150]¹²¹⁹

Sürūrī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

1 Ol ki‘ ünvān-ı melāhat kaç [u] tuğrāsındadır
Leyletü ‘l-esrār ı zülf-i semen-sāsındadır

[63a]

2 ‘Anberin hattı “‘ale ‘l-‘arşı ‘stevā”yı şerh ider
Kim Kelāmu ‘llāh anuñ ruhsār-ı zībāsındadır

3 Kāmet-i ra‘ nāsı bir naḥl-ı belādır ki anıñ
Bağ-ı ḥüsnüñ nergis-i fettān bālāsındadır

4 Ğamze-i ğammāzınuñ siḥriñ görenler didi kim
Fitne-i āḥir zemānuñ ‘ayn-ı şehlāsındadır

5 Başını meydān-ı ‘aşk içre top itmek gerek
Kim ki ol çabük-süvārıñ zülf-i sevdāsındadır

6 Gösterirler Ka‘be-i erbāb-ı ma‘ nide nişān
Her ne bütler kim Mesīḥā’nuñ kilīsāsındadır

7 Ey **Surūrī** “‘alleme ‘l-esmā”yı taḥşil eyle kim
Kim müsem mā Ādem ḥākinüñ ki esmāsındadır

¹²¹⁹ Şiirin kaynağına ulaşılammıştır. Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu 170 numaralı mecmuada bulunan versiyonu için bkz.: Mehmet Kılıç, **Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu 170 Numaralı Mecmua (1-71) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)**, YL. Tezi, Sakarya Üniv. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Sakarya, 2018, s.159-160.

[151]¹²²⁰

Ḥatāyī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

I

- 1 Tā Kelāmu 'llāh-ı nāṭıķ ḥüccet-i tenzıldür
- 2 “‘ Alleme 'l-esmā ’”-i ḥüsn-i şüret-i te 'vıldür
- 3 Leşker-i ervāha bu söz kuvvet-i taḥşıldür
- 4 Kim ' Alī'nün Zü 'l-fikār'ı Şāh İsmā' il' dür

II

- 1 Maṭla' -ı şubḥ-ı imāmetden toğup ḥürşid-i zāt
- 2 Ğarḫa-i nūr-ı tecellī oldı ḥalk-ı kā 'ināt
- 3 Çağırur eflāk [u] ecrām [u] cemādāt [u] nebāt
- 4 Kim ' Alī'nün Zü 'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il' dür

III

- 1 Giydi ' arş üstünde Raḥmān şüret-i Rūḥu 'l-emīn
- 2 Levḥ-i maḥfūz-ı ilāhī oldı Qur 'ān-ı mübīn
- 3 Zāhir ' ilme 'l-yakīn bāṭın ' ayne 'l-yakīn
- 4 Kim ' Alī'nün Zü 'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il' dür

[63b]

IV

- 1 “A' lemü 'l-a' lām” şerḥ-nāme-i ebrār imiş
- 2 Hem vilāyet hem nübüvvet hem Ḥayder-i Kerrār imiş
- 3 Hem velāyet hem nübüvvet ḥatmi bu güftār imiş
- 4 Kim ' Alī'nün Zü 'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il' dür

V

- 1 Dil-rübālar kaş-ı zülfün kirpiginden tā ebed
- 2 Ehl-i iḥlāşa seyfdür “kul huva 'llāhu eḥad”

¹²²⁰ Mahlası zikredilmeyen bu şiir Hatāyî'ye aittir. Şiirin ilk bendi için bkz.: Muhsin Macit, **a.g.e.**, s. 130.

- 3 Oķu tahķķik eyle sen hem Hax'dan istersen ebed
4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il'dür

VI

- 1 Añla kim kevn [ü] mekānuñ hāşılı Qur'an imiş
2 Nefs ālet(?) ġā'ib eşyā kamu insān imiş
3 Şāh dīvānında bu söz hüccet [ü] bürhān imiş
4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il'dür

VII

- 1 On sekiz bin 'āleme oldu imām-ı Muşţafā
2 Dinle gel şıdķıla kim budur kelām-ı Muşţafā
3 Virdi Qur'an ile kevneyne nizām-ı Muşţafā
4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il'dü

VIII

- 1 Çünkü açıldı hicāb-ı āfitāb “ķul kefā”
2 Rūşen oldu nūr-ı Raĥmān “‘ale'l-‘arş' istevā”
3 Der Ḥasan Ḥulķi'r-Rızā ile Ḥüseyn-i Kerbelā
4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il'dür

IX

- 1 Çün imāmet geldi bāţın 'āleminden zāhire
2 İsm olup 'ayn-ı müsemmā yetdi evvel āhire
3 Bildi Zeyne'l-‘ābidin didi Muĥammed Bāķır'a
4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il'dür

X

- 1 Her ḥaķā'ik kim beyān-ı muşşaf-ı nāţıķdadır
2 Nuţķ-ı muţlakdur ki zāt-ı ḥazret-i Ḥālīķ'dadır
3 Dinle ol nuţķı ki şimdi Ca'fer-i Şādīķ'dadır
4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā' il'dür

XI

- 1 Çün elif'dür evvel āhirde ser-i enbiyā

[64a]

- 2 Bes elif tek vāhid olmaqdır tarīk-i evliyā
- 3 Bu tarīk buldı Kāzım'dan 'Alī Musā'r-Rızā
- 4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā'il'dür

XII

- 1 Her bana kim baqdıñ ise anda gördünse Hāḫḫ'ı
- 2 Esfel [ü] a' lāda dır adıñ imām-ı Müttakī
- 3 Bu hidāyetdür Takī'den bize bürhān-ı Naḫī
- 4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā'il'dür

XIII

- 1 Çün Kelāmu'llāh'a yazılmış imāmet-i maḫharı
- 2 “Küntü kenz”üñ ḥazret-i Hāḫ oldı kân-ı gevheri
- 3 Bil cevāhirdür nişār eyler cihāna 'Askeri
- 4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā'il'dür

XIV

- 1 “Küntü kenz”de kāf [u] nün'dur böyle devr itdi cihān
- 2 Kā'im oldı kısmet-i ḥilḫatinde gördüm bu mekân
- 3 Geldi şerḥ itdi Muḫammed Mehdī-yi āḫir zemān
- 4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā'il'dür

XV

- 1 Şi'r-yārdur(?) Hāḫ Kelāmu'llāh-ı nāṭıḫ çākeri
- 2 Oldı Ḥayder ḫullarınıñ kemteriniñ kemteri
- 3 Dīn-i hidāyet dīn kim anda imāmet leşkeri
- 4 Kim 'Alī'nün Zü'l-fikār'ı Şāh-ı İsmā'il'dür

[64b]

[152]¹²²¹

Rūḫi-i Bağdādī

¹²²¹ Divanda on iki beyitten oluşan bu şiir, mecmuada yedi beyitten ibarettir. Mecmuada bulunan 5. ve 7. beyitler Coşkun Ak'ın hazırladığı *Bağdatlı Ruhi Divanı*'nda mevcut değildir. Bkz.: Coşkun Ak, *Bağdatlı Ruhi Divanı Karşılaştırmalı Metin*, C. II, s. 611; İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_K.000281, s. 62a-62b.

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

- 1 Yıl esmez üstümüzden hāk-ı burc-ı evliyâyuz biz
Muķīm-i bāb-ı hācet-baḥş-ı şāh-ı Kerbelā’yuz biz
- 2 Eger giysen ser-ā-ser atlas-ı zībāy¹²²² ey ḥ’āce¹²²³
Riyāmuz yok yine hākde āl-i ‘ abā’yuz biz
- 3 Edā itmekdeyüz pīr [ü] muġānuñ ḥizmetüñ dā’im
Ne maḥfī ehl-i ḥāl-i kāmile¹²²⁴ ḥizmet-i gedâyuz biz
- 4 Şürāḥī¹²²⁵ gibi baş kaldırmayuz peymāne-i meyden
Mücerrred zevk esiri bir bölük terk-i riyâyuz¹²²⁶ biz
- 5 Ne denlü hāk-i rāh olsaḳ yine ser-tācıyuz çarḥuñ
Şerefdār zātımızda ya‘ nī burc-ı evliyâyuz biz
- 6 Bugün maḥşūdumuz ḥāşıldur ey cānā¹²²⁷ bi-ḥamdi ’llāh
Muķimdür ki şāḥib-livā’-y¹²²⁸ Murtażā’yuz biz
- 7 Bugün meddāḥıyuz bir himmet-i ‘ ālīnūñ ey **Ruḥī**
Bülend üzre bu erbāb-ı ehl-i ‘ irfāna şalâyuz biz

[153]¹²²⁹

Mişālī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

- 1 Tılsım-ı genc-i “Tā-hā”dur yed-i yemnüñde beş parmaḳ
Ki anuñ mafşalı ey meh rumüz-ı sinede müştak
- 2 İki elif iki lām [u] birisi hā-yı vaḥdetdür

¹²²² Ak: “dībāya”

¹²²³ İBB Atatürk Ktp. No.: **Bel_Yz_K.000281**: “şūfī”

¹²²⁴ Ak: “kāmīlüz”

¹²²⁵ “Şürāḥī” kelimesinin ilk harfī “ş (sad)” harfī ile yazılması gerekirken, sehven “s (sin)” harfiye yazılmıştır.

¹²²⁶ Ak: “ehl-i şafâyuz”

¹²²⁷ Ak: “Rūḥī”

¹²²⁸ Ak: “hācet revā-yı”

¹²²⁹ Bkz.: Dede, **a.g.e.**, s. 232-233; Milli Ktp. **06 Mīl_Yz_B_1152**, s. 92a-92b.

Yedün “Seb‘ u ‘l-meşānī” oldı Hudā-bīn çeşmle gel bak

- 3 Dü destün bist [ü] heşt harf-i kelām-ı lā-yezālīdür
Ki ol envār-ı ğaybuñ niķātı bist ü dü ıbnak
- 4 Olur çün sen(?) ü dü mafşal bīñ üç yüz kırk dördür nükte
Görinür sâ‘ at [ü] tahmīr-i ādem hem derc-i muğlak
- 5 Yedinden okudum gel tā ebed sırrını rüşen
Mesīh parmağın kıldum çü dest-i cebheñe mülhak

[65a]

- 6 Rumūzı ħamse-i pencīndür muṭābık Fazlu ‘llāh’a
Ger üç kısmetde senün farz eylemişdi saña Hāk
- 7 Şalāt-ı ħamse insāna sırr-ı kaseñ üze karar itdi
Yedinden ref‘ -i¹²³⁰ ħarfün it şelāşin oku ber muṭlak
- 8 Semā evcinde tarḥ eyler kamer çün bist [ü] heşt menzil
Ki ya‘ nī meh kefün aña menāzildür nişānu ‘l-Hāk
- 9 Behişt-i lem-yezāl vechün ḥaṭuñ ḥūr[i] [vü] ğilmāndur
Lebün kevşer yedī yengden akar sī [vü] şad [ü] şaşt ırmāk
- 10 Cemāl-i ‘arş-ı a‘ zamdur ve lākin mūntehā kıddün
Yemīnünle yesāruñda enāmil sī vü dü yaprak
- 11 Dehānuñ çeşme-i ervāḥ nuṭkuñ baḥr-ı Yezdān’dur
Ne lü ‘lü’ buldı destünden anı ğavvāş-ı mustağrak
- 12 Sen ol Simurğ-ı ‘Ankā’sın ki ser-i Kāf āşiyānuñ ten
Dü destün nūrdan bāl [ü] añada parmağın kıynak
- 13 Yemīnünde çü bi’smi ‘llāhi ‘r-Raḥmān ü kefün noķta

¹²³⁰ Mecmuada “serka‘-i” şeklinde yazılan bu kelimenin bir anlamı olmadığı için, Milli Ktp. 06_Mil_Yz_B_1152 numaralı yazma divanda bulunan “ref‘-i ifadesi tercih edilmiştir. Mecmuada ise müstensihin kelime başına “س (sin)” harfini sehven eklediği kanaatindeyiz.

Şimālũñ sũre-i “el-Ḥamd”¹²³¹ anı fehm eylemez aḥmak

14 Cemālũnden oḡunmazdı rumũz-ı “‘ Alleme ’l-esmā”

Şehādet parmaḡũñ māh-ı semāda kılmısaydı şakḡ

15 Şu kim destān-ı sırrından ḡaberdār olmadı ur boynun

Benānı tiḡ ile ḡat‘ -ı mu‘ azzeb olmaḡa elyaḡ

16 Şol el kim gösterũr zāhir Ḥaḡḡ’ũñ zātınıñ esmāsın

Revā mıdur ki nām ola şũkũf-ı nāḡize-i zanbaḡ

17 **Miṣālĩ** “min ledũn” ‘ilmũñ ḡũ Ḥaḡ’ dan elde keşf itdũm

Taşavvuf ehlinũñ cũmle ne vardur nicesin yormaḡ

[65b]

[154]¹²³²

Seyyid Nesĩmĩ

[Fā‘ ilātũn/ Fā‘ ilātũn/ Fā‘ ilātũn/ Fā‘ ilũn]

1 Şol perĩden vaşl umarsın ey gũñũl dīvānesen

Şem‘ a yanmaḡı¹²³³ dilersũñ ne aceb pervānesen

2 “Kũntũ kenz”ũñ gevherinden şarf¹²³⁴ ideḡor¹²³⁵ ‘ārif ol

Ey bu naḡdũñ genc-i hey hey bu ’l-‘ aceb vĩrānesen

3 Āşināyı bilmemişsen ey bilişden yād olan

Ma‘ rifetden lāf¹²³⁶ urursun neyleyem bĩ-gānesen

4 Ger Ḥalĩl oldınsa ey dost yār ile gerḡekleyin

Dil-berũñ yolında evvel şartı odur ki yanasan

¹²³¹ Fatiha Sũresi’nin başlangıcıdır.

¹²³² Bkz.: Ayan, **a.g.e.**, s. 573. İBB Atatũrk Ktp. **OE_Yz_0324**, s. 131a-131b; Nesĩmĩ, **a.g.e.**, TBMM Ktp. AEK, no: 197307805, s.73.

¹²³³ Ayan: “yaḡışmaḡ”

¹²³⁴ Ayan: “ḡarc”

¹²³⁵ Ayan: “idersen”

¹²³⁶ Ayan: “dem”

- 5 Cānlaruñ cānānısan sen ey cemālūñ¹²³⁷ dil-berī¹²³⁸
Ṭoğrısı pākize¹²³⁹ gevher nāzeniñ cānānısan
- 6 Zūlf-i çevgān yār ile düşmez nihān ‘ışķ oynamaķ
Başını ṭop eyleyüp meydāne gir merdānesen
- 7 Gel “ene’l-Ḥaķ” sırrını meyhāneden meyden işit
Ey işi¹²⁴⁰ inkārī niçün sen münkir-i meyhānesen
- 8 Ey Süleymān mantıķından kuş diliñ öğrenmeyen
Dīve beñzersen¹²⁴¹ anıñcün tābi‘ -i efsānesen
- 9 Ğamzesinden uyķu¹²⁴² düzdi uyāndı uyķudan
Sen bu uyķudan kaçan ey bī-ķaber uyanasan
- 10 Ey **Nesīmī** ol ħumārı ğamze-i fettān gibi
Dā’im esrüksen anuñcün¹²⁴³ nergis-i mestānesen

[155]¹²⁴⁴

Ḥaṭāyī

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

I

- 1 “Lā”yı isķāṭ eyleyüp bir bilmeyen “illā”sını
Bilmedi nefsiyle¹²⁴⁵ işbātuñ nedür ma‘ nāsı
- 2 Vādī-i ‘ işyānda ķaldı anmadı Mevlā’sını

¹²³⁷ Ayan: “cihānuñ”

¹²³⁸ Ayan: “fitnesi”

¹²³⁹ Ayan: “pāk ise”

¹²⁴⁰ Ayan. “düşen”

¹²⁴¹ Ayan: “uymuşsan”

¹²⁴² Ayan: “fiteneler”

¹²⁴³ Ayan: “meger kim”

¹²⁴⁴ Tercī‘ -i bendin ilk ve son bendleri hariç mütekerrir beyitler mevcut değildir. eksik olan mütekerrir beyitler tarafımızca eklenmiştir. Bkz.: Ergun, **a.g.e.**, s. 197-199.

¹²⁴⁵ Ergun: “nefy ile”

Āb-ı tevḥīd ile t̤āhir kılmadı a‘ zāsını

[66a]

- 3 İçmedi bezm-i Elest’ün bāde-i ḥamrāsını
Açmadı nūr-ı hidāyet¹²⁴⁶ çeşm-i nā-bīnāsını
- 4 Görmedi kim¹²⁴⁷ turrasından “leyletü ’l-isrā”¹²⁴⁸sını
Bulmadı rāh-ı yakīnün menzil-i a‘ lāsını
- 5 “Ḳābe Ḳavseyn”ün bekledi ḳurb-ı “ev ednā”sını
Fāzl-ı Yezdān silmedi dil şafḥasından pāsını
- 6 Müftī^c -i ‘ ıışḳ böyle virmişdür bu ser-fetvāsını¹²⁴⁹
Ya çek el serden ve yāḥūt¹²⁵⁰ çınnatma ‘ aşḳuñ taşını

II

- 1 Yoğ iken kevn [ü] mekān sāḥil-i dāğ [u] karā
Cūşa geldi şevḳden¹²⁵¹ baḥr-i maḥabbet ibtidā
- 2 Taşa çaldı şīşesin itdi temevvüc her yaña
Ser-be-ser eşyāyı seyrān itdi bī-çün [u] çerā
- 3 ‘ Aşḳ Manşūr’ını gördi ol arada āşinā
Bir fenā abdāl geldi yanuma didi baña
- 4 Var ferāğat kūşesin idin maḳām-ı dil-küşā
Ki ol¹²⁵² virdi dāru ’ş-şifāyı dermāndan saña(?)
- 5 ‘ Ālem-i baḥr-i taḥayyürde geze[r]ken ¹²⁵³ bī-nevā

¹²⁴⁶ Ergun: “velāyet”

¹²⁴⁷ Ergun: “gün”

¹²⁴⁸ Bu ifade “Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir” (İsrâ sûresi 17/1) meâlindeki âyette geçmektedir.

¹²⁴⁹ Ergun: “bunun fetvāsını”

¹²⁵⁰ Ergun: “ya gel”

¹²⁵¹ Ergun: “şevk ile”

¹²⁵² Ergun: “k-oldürür”

¹²⁵³ Ergun: “gezerken”

Güşıma irdi sürüş-ı¹²⁵⁴ gaybdan işbu nidā

- 6 [Müftî^c -i ‘ışk böyle virmişdür bu ser-fetvāsını
Ya çek el serden ve yāḥūt çınnatma ‘aşkuñ taşını]

III

- 1 Şol zemān ki baṭn-ı ümde nuṭfe-i medfūn idin
Emr-i Bārī ile anda perde-i pür-hūn idin
- 2 Kaṭre-i nāçiz idün maḥza(?)¹²⁵⁵ uyuşmış ḥūn idin
Özüni farḡ itmeyüp dem-beste-i maḥzūn idin
- 3 Serserī idün egerçi ṭalib-i bī-çūn idin
Sa‘y ile deryāya irmüş bir dürr-i meknūn idin
- 4 Kāsesin kesr eylemiş libās-ı Mecnūn idin
Kūh-kenden soñra Ferḥād ile hem-hāmūn idin
- 5 ‘Āciz-i zār [u] zelil müflis-i medyūn idin
Dest-gir olmasa bir kân-ı kerem maḡbūn idin
- 6 [Müftî^c -i ‘ışk böyle virmişdür bu ser-fetvāsını
Ya çek el serden ve yāḥūt çınnatma ‘aşkuñ taşını]

[66b]

IV

- 1 Perde-i pindārdan genc-i ‘ālem sulṭānı ol
Her gedāya nazār eyle¹²⁵⁶ cānı içre cānı ol
- 2 Gevher-i ‘aḡl me‘ādinden çıkargıl kānı ol
Kūy-ı ‘aşkuñ sen daḡı bir baş açık ‘uryānı ol
- 3 Na‘re-i yā hū ile doldur cihānı fānī ol
Gāh mest [ü] gāh esrük bir mehūñ ḥayrānı ol
- 4 Baş açık ol pādişehiñ bende-i fermānı ol

¹²⁵⁴ Ergun: “serāser”

¹²⁵⁵ Ergun: “mudga”

¹²⁵⁶ Ergun: “şefkat idüp”

Hem Hüseyin-i Kerbelâ'nuñ şıdk ile kurbânı ol

- 5 Kelleyi top eyle meydânında gel ğaltânı ol
‘Aşk-ı dīvānelerüñ ser defterinüñ hânı ol
- 6 [Müftî‘-i ‘ışk böyle virmişdür bu ser-fetvâsını
Ya çek el serden ve yâhût çınnatma ‘aşkuñ taşını]

V

- 1 Vaşf-ı yâre ey **Hatâyî** söz demek şanımdadır
Cilveler kılmağ daği hem benim suğandanımdadır
- 2 Hem-demem hem-meşrebem derd [ü] belâ yanımdadır
Yâr için ölmek benim âyîn [ü] erkânımdadır
- 3 On sekiz biñ ‘âlemüñ esmâsı dīvānumdadır
Sāye şalmağ üstüme mihr-i dırağşanımdadır
- 4 Muştafâ’nuñ ümmetiyem sevgisi cânımdadır
Âl-i evlâda muhibbem derdi dermânımdadır
- 5 On iki şehzâdenüñ imlâsı pinhânımdadır
Sırr-ı eşyâ cümlesi bu cism-i ‘uryanımdadır

[67a]

- 6 Müftî-i ‘aşk böyle virmişdür bu ser-fetvâsını
Yâ çek el serden ve yâhût çınnatma ‘aşkuñ taşını

[156]¹²⁵⁷

‘Abdî (?)

[...]

- 1 Dil-berā naķşıñ seniñ naķş-ı Resūlu ’llāh’dır
Resm olan ol naķş içinde şekl-i fażl-ı Allāh’dır
- 2 Zūlf-i Şirîn’in beyānı sırr-ı “sübḥānellezī”
Çeşm-i müjgānuñ tılsım-ı “küntü kenzu ’llāh”dır
- 3 Vech-i pākine okurlar muşḥaf-ı “lā raybe fih”
Nuṭṭ-ı la’ liñ ey dilā ḥazret-i Mesīḥu ’llāhdır
- 4 Şuḥuf-ı Tevrāt [u] Zebūr İncil [ü] Furḳān cümleten
Dergeh-i vechüñ senüñ hem ‘ayn-ı zātu ’llāh’dır
- 5 ‘İlm-i tefsīr [ü] eḥādīs şarf [u] naḥvile kelām
Defter-i ḥüsnüñe nisbet mā-sivā ’llāhdır
- 6 Sī vü dü ḥaṭṭ-ı ilāhī tıtdı vechinde ḳarār
Zāhir [u] bāṭın cemālün ‘arş-ı vechu ’llāhdır
- 7 Bu vücūduñ küştesin girdāb-ı ğamdan ‘Abdiyyā
Ḳurtaran ‘ārif bugün Nūh-ı necīyu ’llāhdır

[157]¹²⁵⁸

Ḥaṭāyī

[Mefā’ ilün/ Mefā’ ilün/ Mefā’ ilün/ Mefā’ ilün]

¹²⁵⁷ “Abdî” mahlası ile kayıtlı olan bu şiir Abdî-i Karahisârî (ö. 1483’ten sonra), Himmetzâde Abdî (ö. 1710) (ö. 1763/64) ve Subhizâde Abdî divanlarında mevcut değildir. Böylece şiirin aidiyeti konusunda bir tesbit yapılamıştır. (Hacer Sağlam, **Abdî-i Karahisârî ve Divanı**, YL. Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 2011; **Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hatayı, Eserleri, ve Divan-ı Nu’ût’u**, YL. Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara, 2003; Hakan Yalab, **Subhizâde Abdî (Abdullah) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-metin)**, YL. Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Eğitimi Anabilim Dalı, Niğde, 2007; Abdulmecit İslamoğlu,)

¹²⁵⁸ Bkz.: Macit, **a.g.e.**, s. 247-248; Ergun, **a.g.e.**, s. 171.

- 1 Gel ey ‘ārif senüñ bi ’llāh¹²⁵⁹ tavāfuñ ḥacc-ı ekberdür
Ki kıbleml rū-yı¹²⁶⁰ peygamber imāmum nūr-ı Ḥayder’dür
- 2 ‘Alī oldur ki cennetde olupdur sākī-i kevşer
Budur cennet budur sākī şerābı āb-ı kevşerdür
- 3 Elinde bāde-i gül-reng içer gāzileruñ şāhı
Ne ḥācet nuql için sükker sözi kand-ı mükerremdür
- 4 Şecā‘ at bu kerāmet [bu] velāyet bu şehāvet bu
‘Alī’yi görmeyenler merdūd-ı¹²⁶¹ Yezīd’dür kāfirdür

[67b]

- 5 Şırāt köprüsini geçdüm ‘amel mir ’ātını¹²⁶² açdum¹²⁶³
Yolundan¹²⁶⁴ azanuñ bi ’llāh maḳāmı nār-ı maḥşerdür
- 6 Ḥadīş [ü] va‘z-ı Qur’ān’da ne buldın gelgil ey zāhid
İmāmum ism-i Qur’ān’dur ḥadīş Allāhu ekberdür
- 7 Eyā mihrāb iden taşı ḥaḳīḳat mezhebüñ dut kim
Nigāruñ kāmeti kaşı baña mihrāb [u] minberdür
- 8 **Ḥatāyī** bile¹²⁶⁵ Çin mülki şehā medḥ olur çün güli
Ki meclis-i nefḥa içinde muḳaddes-i misk [ü] ‘anberdür
- 9 Naḫaruñ varsa¹²⁶⁶ ey tālib Ḥaḳḳ’ı insānda gör gitme
Mübārek ādemüñ¹²⁶⁷ vechi Ḥaḳḳ’uñ nūrına mazḫardur
- 10 **Ḥatāyī**’nüñ degül ḥaḳḳı¹²⁶⁸ şāha ḳulum diyebilmek

¹²⁵⁹ Macit: “sana her dem”

¹²⁶⁰ Macit: “nūr-ı”

¹²⁶¹ Macit: “hāzır”

¹²⁶² Macit: “mizānını”

¹²⁶³ Macit: “çekdüm”

¹²⁶⁴ Macit: “bu yoldan”

¹²⁶⁵ Macit: “ḥatāy ilen”

¹²⁶⁶ Macit: “eger nāzırsañ”

¹²⁶⁷ Macit: “ḥācemün”

¹²⁶⁸ Macit: “ḥaddi”

Eger hizmet kabûl olsa anuñ mevlâsı Ḵanber'dür

[158]¹²⁶⁹

Ḵaygusuz Abdâl

[...]

I

- 1 Cihāna cism-i şūret-i cān 'Alī'dür
- 2 H̱aḳīḳat-i gevher-i ma' den 'Alī'dür
- 3 'Alī'dür maḳṣadı ehl-i niyāzın
- 4 'Āşıḳlar göñlünde mihmān 'Alī'dür

II

- 1 'Alī'dür ḥatm-i evliyā cihānda
- 2 H̱aḳīḳat gevher-i 'ummān 'Alī'dür
- 3 'Alī'dür her başa devlet ü iḳbāl
- 4 'Alī'dür her göñülde kân 'Alī'dür

III

- 1 Esedu 'llāh didi Ḳur'an'da Ṭaḥrī
- 2 'Alī'dür ol şeh-i merdān 'Alī'dür
- 3 Ḳur'an başdan başa vaṣfını söyler
- 4 'Alī'dür ma' nā-yı Ḳur'an 'Alī'dür

IV

- 1 'Alī'nüñ sırrını Muṣṭafā bildi
- 2 Anuñçün didi kim sulṭān 'Alī'dür
- 3 Ceberūtda odur mīr-i ḡazanfer
- 4 Melekūt bāḡına gülşen 'Alī'dür

V

- 1 Muḥammed 'Alī'yi bildi cihānda
- 2 Anuñçün kāmīl insān 'Alī'dür
- 3 O kim vuṣlat diler vaḥdet deminde

¹²⁶⁹ Bu şiir, Abdurrahman Güzel'in hazırladığı *Kaygusuz Abdal Külliyyatı*'nda ve İBB Atatürk Ktp. BEL_Yz_K_0606_03 numaralı yazma divanda mevcut değildir.

4 ‘Alī’dür delīl [ü] burhān ‘Alī’dür

VI

1 ‘Alī’dür her gönülde biten esrār

2 ‘Alī’dür hikmet-i nu‘mān ‘Alī’dür

3 Ne kim var āşikār [u] gizli cihānda

4 ‘Alī’dür cümlesi yeksān ‘Alī’dür

[68a]

VII

1 ‘Alī’dür dā’imā **Ḳaygusuz Abdāl**

2 Ki ol āḫir [ü] hemān ‘Alī’dür

3 ‘Alī’yi sevenün ḥāk ol yolunda

4 Bilürsin derdine dermān ‘Alī’dür

[159]¹²⁷⁰

Virānī

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Fe‘ ülün]

1 Baña gösterdi vechün faẓl-ı Yezdān

Aceb luṭf-ı seḥādur hey imānum

2 Diyen ‘arş-ı ilāhīdür cemālün

Muḥammed Muṣṭafā’dur hey imānum

3 Yazan naḳş-ı şifāt-ı ḥatt-ı zātuñ

‘Alīyyü’l-Murtaẓā’dur hey imānum

4 Mu‘ ayyen pertev-i ḥüsnün ziyāsı

Ḥasan Ḥulkı’r-rızā’dur hey imānum

5 Yolunda cān ile baş oynayanuñ

Ḥüseyn-i Kerbelā’dur hey imānum

¹²⁷⁰ İBB Atatürk Ktp. **Bel_Yz_K_0687** numaralı nüshada yirmi beyitten oluşan bu şiirin sadece son on üç beyti mecmuada mevcuttur. Şiirin ilk 7 beyti müstensih tarafından yazılmamıştır. Bkz.: İBB Atatürk Ktp. **Bel_Yz_K_0687**, s. 65a-65b.

- 6 Reh-i¹²⁷¹ gülşen-güzîn olmuş cemâli
‘Alî Zeyne’l-‘abâ’dur hey imānum
- 7 Hem ol Bâkır hem ol Ca’fer dü ‘aynum
Ziyâ ender ziyâdur hey imānum
- 8 İmām-ı Kāzım yedi ceddimde¹²⁷² zikrim
‘Alî Musâ Rızâ’dur hey imānum
- 9 Taķî taķvīm-i aķsen ol Naķî’ye
Didüm şallū ‘ala’dur hey imānum
- 10 Gelüpdür ‘Askerî hem devr-i Mehdî
Yezîd’e hōş ğazâdur hey imānum
- 11 Bu on dört hāl-i haţţuñ fi’l-merâtib
Çârda âl-i ‘abâ’dur hey imānum

[68b]

- 12 Cemâlûñ feth ider şehir-i vücûdum
Gelür rûha cilâdur hey imānum
- 13 Efendüm sevdigüm kuluñ **Virânî**
Çapunda bir gedâdur hey imānum

[160]¹²⁷³

Haţâyî

[Mefâilün/ Mefâilün/ Fe’ülün]

- 1 Yakîn bil ebced [ü] burhân ‘Alî’dür
Beyân-ı tevḥîd [ü] Qur’ân ‘Alî’dür
- 2 Muḥammed Mi’râc’a vardığı gice

¹²⁷¹ İBB Bel_Yz_K_0687: “zehî”

¹²⁷² İBB Bel_Yz_K_0687: “haţţında”

¹²⁷³ Bkz.: Ergun, a.g.e., s. 168-169.

- Çapuda gördiği arslan ‘Alī’dür
- 3 Çıkardı yüzüğün virdi nişâne
Haḳīkat bildigüm¹²⁷⁴ Sübhān ‘Alī’dür
- 4 Haḳile kıldı toḳsan bir biñ¹²⁷⁵ kelām
Otuz biñ sırrına¹²⁷⁶ sırdan ‘Alī’dür
- 5 Şerī‘ at tarīkat ma‘rifet haḳīkat
Keşf idüp yazan ‘Alī’dür
- 6 Yuḳarı gökyüzünden yere indi¹²⁷⁷
İletüp¹²⁷⁸ getüren Raḥmān ‘Alī’dür
- 7 Yaşanmış yeryüzünde gördi künbed
‘Acā’ib künbet-i ḥaḍrān ‘Alī’dür
- 8 İçinde söylenüp¹²⁷⁹ sırr-ı haḳīkat
Kurulmuş maḥşer [ü] mizān ‘Alī’dür
- 9 Yürüyüp ilerü kapuyı çaldı
Aña kimsün deyu şoran ‘Alī’dür
- 10 Didi kim ḥādim-i faḳrum Muḥammed¹²⁸⁰
Kim ol dem kapuyı açan ‘Alī’dür
- 11 Birisi kaḳkuben kıldı tev[ā]zu‘
Biri kırk kırkı bir devrān ‘Alī’dür
- 12 Çaldı bir neçter kırkından aḳdı
Hem ol dem neçteri çalan ‘Alī’dür

¹²⁷⁴ Ergun: “gördü”

¹²⁷⁵ Ergun: “doksan biñ”

¹²⁷⁶ Ergun: “sır ile”

¹²⁷⁷ Ergun: “çıkarub yeryüzünden göğe ol dem”

¹²⁷⁸ Ergun: “aparub”

¹²⁷⁹ Ergun: “sürülür”

¹²⁸⁰ Ergun: “hayru-ün-nisā’yem”

- 13 Getürdi bir üzüm sâ'il tutanda
Eline hâdimüñ viren 'Alî'dür
- 14 'Acâyip remz içinde kaldı Aḥmed
Bu remzi gösteren burhân 'Alî'dür
- 15 Ezildi şerbet oldu içdi anlar
Cür'adan 'âşık-ı ḥayrân 'Alî'dür
- 16 İçildi şerbetler çekildi gülbank
Yüziñi gösteren nişân 'Alî'dür
- 17 Gizledi keff [ü] mest kopardı semâ'ı
Buldı mey mest iden mestân 'Alî'dür
- 18 Bu ma'niden 'Alî sırdur yakîn bil
Ḥavâric gözine seman(?) 'Alî'dür
- 19 Yok idi 'aşr [u] kürsi levḥ [ü] kalem
Ḥaḳîkat mîzânı kıran 'Alî'dür
- 20 Özünü şatdıran kıllar yolına
Berâ-yı Hıẓr-ı mihmân 'Alî'dür

[69a]

- 21 Didi kim "hel etâ" [...] ¹²⁸¹ sırr-ı kudret
İçinde server-i merdân 'Alî'dür
- 22 **Ḥatâyi** ḥastanuñ püşt [ü] penâhı
Devasız dertlere dermân 'Alî'dür

¹²⁸¹ Okunmayan kelime için bkz.:

[161]¹²⁸²

Şemseddin Sivâsî

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/Fâ‘ ilün]

- 1 Vâşıl olmaz kimse Hakk’a cümleden dūr olmadan
Kenz açılmaz bu¹²⁸³ gönülde tā ki pūr-nūr olmadan
- 2 Sūr çıkar gayrı gönülden tā tecellî ide¹²⁸⁴ Hâk
Pâdişeh¹²⁸⁵ konmaz sarāya hâne ma‘ mūr olmadan
- 3 Mest olan mestâne geldi tā ezelden tā ebed
İçdiler ‘aşkuñ şerābîñ āb-ı engūr olmadan
- 4 Hâk¹²⁸⁶ cemālî Ka‘be’sini kıldı ‘āşıklar tavāf
Yirde Ka‘be gökyüzünde beyt-i ma‘ mūr olmadan
- 5 “Mūtū kable en temūtū”¹²⁸⁷ sırrına mazhar olan
Haşr [u] neşri bunda gördi¹²⁸⁸ nefha-ı şūr olmadan
- 6 Bir aceb sevdāya düşmüş çalışur Şemsî müdām¹²⁸⁹
Hakk’a maḳbūl olmak ister halka menfūr olmadan

¹²⁸² Şemseddin Sivâsî’ye ait olan bu meşhur gazelin ilk üç beyti Uzunçarşılı’nın hazırladığı *Sivas Şehri* isimli kitapta aktarılmaktadır. Şiirin tamamı ise, Recep Toparlı’nın dört yazma nüsha üzerinde çalışarak oluşturduğu *Şemseddin Sivasî Divanı*’nda mevcut değilken, Süer tarafından Doktora Tezi olarak hazırlanan *Şemseddin Sivasî Divanı*’nda mevcuttur. Divanda sekiz beyitten oluşan bu şiir mecmuamızda altı beyitten oluşmaktadır. Ayrıca, Kuşadalı İbrahim Halvetî’nin (ö. 1262/1846) müridlerinden Antepli Aydı (ö. 1281/1865) tarafından bu gazele terbi‘e yapılmıştır. (Bkz.: Süer, **Şemseddin Sivâsî Divânı (İnceleme- Metin)**, s. 250-251; İsmail Hakkı Uzunçarşılı-Rıdvan Nafiz, **Sivas Şehri**, İBB Atatürk Ktp. No.: MC_Osm_B.00040, İstanbul, 1346/1928, s. 132; Recep Toparlı, **Şemseddin Sivasî Divanı**, Sivas Belediyesi Yay., Sivas, 2017, s. 14; Ali Öztürk, **XVI. Yüzyıl Halvetî Şiirinde Din ve Tasavvuf**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dr. Tezi, Ankara, 2003, s. 162.)

¹²⁸³ Süer: “şol”

¹²⁸⁴ Süer: “kıla”

¹²⁸⁵ Süer: “pâdişāh”

¹²⁸⁶ Süer: “dost”

¹²⁸⁷ “Ölmeden önce ölünüz” manasına gelen hadis-i şerif’dir.

¹²⁸⁸ Süer: “Gördi anlar haşr u neşri”

¹²⁸⁹ Süer: “Bir devāsız derde düşdi bu dil-i Şemsî müdām”

[162]¹²⁹⁰

[?]

[...]

I

- 1 Ebniye-i cemālūñ ile pür şafâlarız
- 2 Dîdâre mâ'ilüz güzelim bî-riyâyız
- 3 Ser-pâ-bürehne gerçi baş açık gedâlarız
- 4 İklîm-i 'aşka bugün pâdişehleriz

II

- 1 'Āşıklarız belâ-zedeleriz mübtelâlarız
- 2 'Ālemde maḥabbete ḳalmış gedâlarız
- 3 Şanma efendi sen bizi dünyāya mâ'iliz
- 4 Bâğ-ı dehre ya gül-i ra' nāya mâ'iliz

III

- 1 Bir servi boylu dil-ber-i ra' nāya mâ'iliz
- 2 Bir gül yanaḳlu dil-bere mâ'iliz
- 3 Baş egmezüz zemāneye server-i serveriz
- 4 Ya' nî biz başımıza başka mehterüz

IV

- 1 Meyl itmeyüz 'acûze-i dehre bugün eriz
- 2 Sultân-ı 'aşka baş [u] cânla çâkeriz
- 3 Gah ağlaruz ḡāh añlaruz ḡāh eylerüz eḡḡān
- 4 Sûz [u] güdâzdan ḡālî degildür bir zemân

V

- 1 Rind-i cihân 'ārif-i devrân-ı nüktedân
- 2 Budur sözüm muḥaşşal ben bildigim hemân

¹²⁹⁰ Bu şiirin kaynağı tesbit edilememiştir. Bazı şuarâ tezkirelerinde bu şiirin makta beytinin Hâfız-ı Sirozî'ye (ö. ?) ait olduğu zikredilmektedir. Bkz.: Mehmet Tevfik, **Kâfile-i Şu'arâ**, haz. Fatma Sabiha Kutlar vd., Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2017, s. 186, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196469/mehmed-tevfik-kafile-i-su39ara.html>, 17 Mart 2021; Kınalızâde Hasan Çelebi, **Tezkiretü's-Şu'arâ**, haz. Aysun Sungurhan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2017, s.283-284, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html>, 17 Mart 2021.

- 3 Maḥmūr bī-zerre-i şūrīde sīne-çāk
- 4 Rāh-ı maḥabbet içre olur şakḳ-ı ‘acemī ḥāk

[69b]

VI

- 1 Ža’f-ı dil oldı ḥançer-i hecriyle çāk çāk
- 2 Dizer bu maṭla‘ idüben āh derd-nāk
- 3 ‘Āşıqlarız belā-zedeleriz mübtelālarız
- 4 ‘Ālemde biz maḥabbete ḳalmış gedālarız

[163]¹²⁹¹

Sācid

[Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün]

- 1 Ḥātem-i kevneyn-i ḥūrşiddir Muḥammed şırçası¹²⁹²
Ḥaḳ cemālidir bu ḳāndīl-i şem‘ -i maḥbūb beḥçesi
- 2 Ḥikmet-i ḳudret saña kim¹²⁹³ vaḥdetimden ḳıl didi
Vaḥy-i Cibrīl’den tekellüm dā’imā eglencesi
- 3 Ṭop idi nūr-ı Ḥudā’nıñ düşdi bir yed üstüne
Fevḳ idi hem çerāğın yakdı Aḥmed pençesi
- 4 Şāf olup şāf şāf yūri gel bu şecerden bey‘ at al
Kenz-i ‘aşḳıñ maḥremi āl-i ‘abā’dır pençesi¹²⁹⁴
- 5 Al hidāyet devletiñ başıñ uzat tācıñ budur
Ey rızā-gūş māye tūt altun mihenkdir külçesi
- 6 Terk idüp iskānıñı ‘azm itsiñ aşıñ şehrine
Rām ider şehr-i mülūkı zāyī‘ olmaz aḳçesi
- 7 **Sācidem** men bendeyem efgendeyem her vechile
Er olup başdı ḳadem ḥāşā ki dönmez ökçesi

¹²⁹¹ Bülbul: s. 249.

¹²⁹² Bülbul: “serçesi”

¹²⁹³ Bülbul: “kemālim”

¹²⁹⁴ Bülbul: “goncesı”

[164]

[?]

[11'li Hece]

I

- 1 Şu gibidür 'ömr-i nefis-i ḥod-hevā
- 2 Şuya düşen bile varan hep hebā
- 3 Kāt'-ı emel kesb-i 'amel kılsana
- 4 Dest-i ecel eylemeden merḥabā

II

- 1 Bār-ı gurūr ile tolub çün ḥayāt
- 2 Eyleme destāruñ o günde kabā'
- 3 Cāme-i zerrīn çıkarırken hemīn
- 4 'Aybuñ örterse senüñ eger 'abā

III

- 1 Hem saña hem baña ḥiṭāb eyleyüp
- 2 Bezm-i ezelden berü ey muṭribā
- 3 Def döğünüp nāle kılup nāy dir
- 4 *Neydügini bilemedüm hāy dir*

IV

- 1 Şabr-ı sükūt eyleme devrānda
- 2 Menzile ir ḳalma beyābānda
- 3 Mülk-i Süleymān ḳo var ḥayrete
- 4 Ḥāşşiyet bil mühr-i Süleymān'da

V

- 1 Ārāmı gör dilde dil-ārāyı bul
- 2 Genc-i nihān oldu bu vīrānede
- 3 Dil dileyüp cān özünün yār-i cān
- 4 Geh görünür geh dildeki cānda

VI

- 1 'Āḳil iseñ göz ḳulaḳ ol göz ḳulaḳ
- 2 Ġafleti ḳo meclis-i 'irfānda

[70a]

3 Def döğünüp nâle kılup nây dir

4 Neydügini bilemedüm hây dir

VII

1 Virme şadâ görme felekden şudâ³

2 Eyleye қо hây-ı hûya vedâ

3 Vaḥdete var hırkaya çek başını

4 Eyleme her hırқа-püş ile nizâ⁶

VIII

1 Perde-i taḳlîdi çeküp çāk iden

2 ‘Ālem-i taḥḳîḳa bulur ittılâ⁶

3 Şeş cihetiñ almış anı araya

4 Çün on iki burçile toḳuz kılâ⁶

IX

1 Cānuñ hemin çıkmadan bu ḳubbeden

2 ‘Aḳs olan şavtı işit ḳıl semâ⁶

3 Def döğünüp nâle kılup nây dir

4 Neydügini bilemedüm hây dir

X

1 Ža³fı ḳaçan ḳavî olsa bil ne de

2 Hîç ‘ilâc olmaz aña dünyede

3 Dime müşelleş içün ben şūfiyâ

4 Eşribe bânıp da yeriz ḳapında

XI

1 Aña muşâllâ vü muşallâtdır

2 Fażl-ı şalât oḳu iseñ minberde

3 Ḳalbe ğına virmiş imiş ey faḳih

4 Mesel öğrenmek iken [...] ¹²⁹⁵

XII

1 Yol erisün yoldaş bu hey yol ara

¹²⁹⁵ Okunamayan kelime için bkz.:

- 2 Diñledün mi Meşnevî'yi Konya'da
- 3 Def döğünüp nâle kılop nây
- 4 Neydügini bilemedüm hây dir

XIII

- 1 Bunlara vişâl umma firâkı hemân
- 2 Vuşlat olur anda firâkı hemân
- 3 Bezm-i fenâdan çekilür her kişi
- 4 Şoĥbet odur kim ola bâkı hemân

XIV

- 1 Kâf'-ı 'alâka idüp ağıyardan
- 2 Gel olalım yâre mülâkı hemân
- 3 Merd iseñ ey dil viregör sen bugün
- 4 Pire-zen-i dehre talâkı hemân

XV

- 1 Gitme ırâğa saña gel sen saña
- 2 Dinle nedür nây-ı 'ırâkı hemân
- 3 Def döğünüp nâle kılop nây dir
- 4 Neydügini bilemedüm hây dir

[165]¹²⁹⁶

Eşrefoğlu Rûmî

[...]

- 1 Bugün işbu yola merdâne geldüm
Vişâli şem'ine pervâne geldüm
- 2 Elime 'ışk-ı çevgânıñ aldum
Top idüp başumı meydâne geldüm

[70b]

- 3 Ezel nûş itmişem 'ışkuñ şarâbın

¹²⁹⁶ Bkz.: Tatçı, **Eşrefoğlu Rûmî Dîvân-ı İlâhiyât**, s. 105-106.

- Ebed ayılmazam mestâne geldüm
- 4 Şüşamış cânları kandırmağ için
Elimde toptolı peymâne geldüm
- 5 Kayırmazam hezārān müdde‘ idür
Añun ‘ ışkıyla çün bî-gâne geldüm
- 6 Nāmūsum şîşesiñ çün taşa çaldım
N’iderüm ‘ arı çün dîvâne geldüm
- 7 O meclis mestiyem¹²⁹⁷ hem sâkiyem men
Sürerem devrimi devrâne geldüm
- 8 Şalâdur dertli gönüller şalâdur
Tabîb [ü] h’aceyem dermâne geldüm
- 9 Men ol şâhinem uçdum şâh elinden¹²⁹⁸
Şikâr eylemege cevâne geldüm
- 10 Benüm bu Eşrefoğlu Rûmî mücrim
Ki ‘ aşıklarına ihsâne geldüm

[166]¹²⁹⁹

Eşrefoğlu Rûmî

[...]

- 1 İrilmez yâre bî-yâr olmayınca
Cihānuñ halkı ağıyâr olmayınca
- 2 Hâkîkat ‘ âlemine yol varılmaz
Bu mülkden külli bāzār olmayınca
- 3 O vahdet baħrine kimse ulaşmaz

¹²⁹⁷ Tatçı: “mestiyem”

¹²⁹⁸ Tatçı: “kolundan”

¹²⁹⁹ Bkz.: Mustafa Tatçı, Eşrefoğlu Rûmî Dîvân-ı İlâhiyât, s. 148-149. Şiirin 8. beyti divanda mevcut değildir.

- Aķup g zyaşı pınar olmayınca
- 4 Bu d ny  c fesin nefsi it  omaz
G n lde  azm-ı d d r olmayınca
- 5 G n l cem  id ben dosta g nelmez
Bu d ny  k rı t r-m r olmayınca
- 6 G n l  yinesi pasdan silinmez
Dilinde dost tekr r olmayınca
- 7 G nle  olmaz o y r n  ay li
 ay l n  ayrı bir y r olmayınca
- 8 G n l bu  aşı hergiz ma rem olmaz
Tem m derde girift r olmayınca
- 9 Cih nda kimse  aşıdan  az alamaz
 oyup n m sı b - r olmayınca
- 10 Kişı bu  aşı i inde ger ek olmaz
Vef   oyup cef k r olmayınca
- 11 Kime kim zerre derd-i y r verildi
 omaz  aşıdan  aberd r olmayınca
- 12 Var evvel dertli ol andan em iste
T m r yok sa a b -m r olmayınca
- 13 S zini ehl-i derd n itme ink r
Yol bulamazsın i r r olmayınca
- 14 Var **E refo lı R m ** gibi sen de
Dolanma vaşı-ı d d r olmayınca

[167]¹³⁰⁰

S cid

¹³⁰⁰ B lb l, **a.g.e.**, s. 113.

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün]

I

- 1 “Elif”dir kāmētiñ kurbıyyeti “bā” noktasın söyler
- 2 Tūfān-ı baħr-ı Nūh’uñ teknesi “tā” noktasın söyler

[71a]

- 3 Bu bir şecerdir ki cānā¹³⁰¹ meyvesi “sā” noktasın söyler
- 4 Bu gülşeni bu elvānda kāmı “yā” noktasın söyler
- 5 Keşide maħv ider kurbıyyetiñ “bā” noktasın söyler

II

- 1 Seni sen bilmedin zūnnār-ı ‘İsā ile eyle hem-demsin
- 2 Hūrūf-ı mekteb-i ‘aşqda kemāl ile mükerrermsin
- 3 Su ‘āl itmez maķamıñ sırrını ehline maħremsin
- 4 Beni şayd eyledi vā‘ iz didi ketm-i ‘ademdensin
- 5 Keşide maħv ider kurbıyyetüñ “bā” noktasın söyler

III

- 1 Bu encüm kulle eflākı tutan hep bir şererdendir
- 2 Bu esmā şıfātıñ zātını örten beşerdendir
- 3 “‘Aref” sırrı rumūzıñ vārişi bir mu‘teberdendir
- 4 Buluşur ‘ahdine āgāh olan bizim eşerdendir
- 5 Keşide maħv ider kurbıyyetiñ “bā” noktasın söyler

IV

- 1 Bu keşret āyinesin ger bilmezsin cemālindür¹³⁰²
- 2 Yedi esmā’-i kudret noktasın fehm itdi hālinden
- 3 Kāmı maħv olur Allāh kalır dendi(?) kemālinden
- 4 Bu Sācid kemterdir dost cemālinden celālinden
- 5 Keşide maħv ider kurbıyyetiñ “bā” noktasın söyler

[168]¹³⁰³

Sācid

¹³⁰¹ Bülbul: “Bu bir habbe şecerdir”

¹³⁰² Bülbul: “Bu zulmet kesretin gördü o mir’atın cemālinden”

¹³⁰³ Bülbul, a.g.e., s. 150-151.

[Mefā^ˈ ilün/ Mefā^ˈ ilün/ Mefā^ˈ ilün/ Mefā^ˈ ilün]

- 1 Bize in^ˈ ām olan gencīne-yi naḳdine¹³⁰⁴ bir yüzdür
Yed-i ḳudret ile yazmış¹³⁰⁵ anı fark eyleyen gözdür
- 2 Ḥayāt-ı şūr-ı ˈ ālemden naşībim¹³⁰⁶ dersini aldım
Okuyan okunan ḥarfler dehānım içre bir sözdür
- 3 Bu bāğın maḥrem-i rāzı dimiş gencīnesin¹³⁰⁷ māhı
Maḥabbet şemsini fehm eyleyen ehline gündüzdür

[71b]

- 4 Güzelsin sevdiğim şehla bakışlar menzilim bağlar
Ḥalāş eyle bu demden vuşlata¹³⁰⁸ zünnārını çözdür
- 5 Tāğılmış zülfünün her bir telin bir yana atmışsın
Var ise bunca fitne līk ˈ aşkın ile hem-yüzdür
- 6 Ben ol meydān-ı ˈ aşka başımı top eyleyip girdim
Benim Sācid eyā zāhid dilersen derimi yüzdür

[169]¹³⁰⁹

Kul Nesīmī

[Fā^ˈ ilātün/ Fā^ˈ ilātün/ Fā^ˈ ilātün/ Fā^ˈ ilün]

- 1 Āsumān¹³¹⁰ atlas ḳuşandı giydi dībālar gibi
Yeryüzi şāh ˈ aşkına donandı kimyālar gibi
- 2 Āl-i¹³¹¹ evlād-ı Resūl'i cān [u] dilden sevmeyen¹³¹²
Görmez¹³¹³ anuñ gönli gözi ḳalbi¹³¹⁴ a^ˈ mālār gibi

¹³⁰⁴ Bülbul: “gencīne taḳdīrine”

¹³⁰⁵ Bülbul: “yazdığını”

¹³⁰⁶ Bülbul: “açıldı”

¹³⁰⁷ Bülbul: “gecenin”

¹³⁰⁸ Bülbul: “cānını”

¹³⁰⁹ Bkz.: Öztelli, **a.g.e.**, s. 51-52.

¹³¹⁰ Öztelli: “āsumān donandı”

¹³¹¹ Öztelli: “kim ki”

¹³¹² Öztelli: “sevmedi”

¹³¹³ Öztelli: “kördür”

¹³¹⁴ Öztelli: “sanki”

- 3 Muştafâ'yı Murtaẓâ'yı nūr-ı vāhid bilmeyen
Yokdur añun bil imānı pūṭ-ı¹³¹⁵ tersālar gibi¹³¹⁶
- 4 Ḥayder'ün evlādını kim cān [u] dilden sevdiler¹³¹⁷
Toldı ẓalbi nūr ile mevc-i deryālar gibi
- 5 Ey Nesīmī bir gönülde ḥubb-ı Ḥayder olmasa
Anda çanlar çalınur gūyā kelīsalar gibi

[170]¹³¹⁸

Seyyid Nesīmī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 Ger dilersün feth-i nuşret vire ol yād-ı Ḥudā
Evvel Allāh ismile her işe eyle ibtidā'
- 2 Ḥamd-i Ḥaḳ'dan soñra na' t-ı¹³¹⁹ Muştafā medḥ-i ' Alī
Ma' den-i esrāra bunlardur delīl-i pīşvā
- 3 Cān ẓulağūñ tūt ki şāhuñ sırrını şerḥ¹³²⁰ ideyim
Bir velāyet-nāme-i şāh-ı velāyetden saña
- 4 Bir gün oturmuşdı mescid içre ol şāh-ı¹³²¹ Resūl
Bihterīn ālem-i sulṭān-ı dīn bedru 'l-dücā

[72a]

- 5 Ol gün anda ḥāẓır oturmuşdı Cibrīl-i Emīn
Ḥāẓret-i Rabbu 'l-ālemīn'den vaḥy kılmışdı edā
- 6 Açıluben tā ki mescidūñ ẓapusu gördiler

¹³¹⁵ İmla hususiyeti olarak pūt kelimesi “büt” şeklinde yazılması gerekirken, mecmuada günlük konuşma dilinde kullanılan “pūt” ifadesi kullanılmış.

¹³¹⁶ Öztelli: “zerrece yoktur imānı dīnī tersālar gibi”

¹³¹⁷ Öztelli: “medhider”

¹³¹⁸ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324, s. 21b-22a.

¹³¹⁹ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “nūr-ı”

¹³²⁰ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “fehm”

¹³²¹ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: “faḥr-i”

Nā-gehān Selmān omzunda ‘ Aliyyü ’l-Murtaẓā

- 7 Cebre ’il gördü buları tırdı yerinden hemān
Didi hōş geldüñ eyā şîr-i Hudā hayru ’l-verā
- 8 Anı gördi Muştafā hem tırdı yerinden hemān
Cümle yārān ile aşhāb durdılar başdan başa
- 9 Şāh ile Selmān geçüp bir yerde kıldılar qarār
Cebre ’il andan otırdı bir yana ey bā-şafā
- 10 Didiler cümle şahābe ey Resūl-i pāk-i dîn
Göñlümüzde her ne geçdi bize kıl rüşenā
- 11 Bir nice yārān şahābe kıldılar hîç tınmadı
Bunda ta‘ zîm kılmadan sebep ne de bize¹³²²
- 12 Cebre ’il didi kim diñle sözüm ey şāh-ı cihān
Eyleyem taqrîr bu sırrın hōş beyānuñ ben saña
- 13 ‘ Ālem [ü] ādem yoğ idi hem daḡi bu leyl [ü] nehār
Haḡ beni yaratdı ol dem ey Resūl-i Kibriyā
- 14 Bir deñiz yaratdı sağından hemān dem ol Celîl
Didi kim yā Cebre ’il seyr eyle deryādan yaña
- 15 Seyr iderdim dā ’imā ol deryāyı ey hayru ’l-verā
Gördüm ol deryāda bir oḡlan didim ben aña
- 16 Haḡ Te‘ ālā virmedi ‘ ālemde bir şey ’e vücūd
Sen neden geldüñ vücūda söyle ey oḡlan baña

[72b]

- 17 Nāgehān bir kez naẓar itdi baña ol hışmile

- Ol zemānda oda yandum aldu ey yār-i bā-şafā
- 18 Çün anadım yandı deryānuñ yüzinde yā Resūl
Altı biñ yıl aldum o deryā içinde mübtelā
- 19 Haste ve mecrūh olup dermānda oldum nice yıl
Hāzret-i Rabbü 'l- ' Alā'dan nāgehān geldi nidā
- 20 Didi ol oğlan atında varasın ey Cebre 'il
Āhir andan oluserdir yine derdine devā
- 21 O zemān vardum selām virdüm tazarru' eyledüm
Bir naẓar ıldı ol oğlan ol zemān buldum şifā
- 22 Çün anadım bitdi sebz oldı vücūdumda hemān
Açuben anatlarum oldum da oldum ber-hevā
- 23 Ol bir oğlandır ki binmiş omuzına yā Resūl
Ol zemān deryā yüzünde baña ılmağı cefā
- 24 Yā Resūla 'llāh eger ta' zīm ılmasam bu dem
Bir āẓab ıla aldım bu yeryüzünde mübtelā
- 25 Cebre 'il'den çün işitdiler bu sözi cümletā
Didi şaddağ Emīrū 'l-mü'minīn şīr-i Hudā
- 26 Cümle mü'minler bu sözden söylenüben oldu şād
Münkir Mervān olan inkār idüp aldı taña
- 27 Ger dilerseñ Muştafa'nuñ şehrine yol bulasın
Cān [u] dilden Muştafa'nuñ āline ıl iktidā'
- 28 Ol Hāsan şebāb-ı ehlü 'l-cennetdür bil bunu yağın
Hem imām-ı müttāğīdür şāh-ı Hüseyñ-i Kerbelā
- [73a]
- 29 Pişvā-yı ehl-i dīndür şāh Zeyne 'l-ābidīn

Hem Muhammed Bâkır ol sultân-ı dîn bedru 'l-dücâ

30 Ca' fer-i Şâdık'dan iste her ne murâduñ ki vār

Mūsî-i Kâzım dañi şāh ' Alî Mûsa 'r-Rızâ

31 Ol Takî vü müttakî sultân-ı dîn-i şāh Nakî

' Askerî'dür ol imâm-ı ârif ol hayr 'ul-verâ

32 Nefer-i şāh-ı evliyâdur hâ 'ce-i ins [ü] melek

Mehdî-i şāhib zemândur ol emîr-i pîşvâ

33 Her ne kim pîşvâsı ola on iki imâm

Dîn yolunda şâdıkı 'l-kavl ola ol merd-i Hudâ

34 Cürmümüz çokdur huzûrunda eyâ kân-ı kerem

Bendelikde iş günâh itmekdedür şāhâ ' atâ

35 Kıblegâhıdur cemâlûñ cümle hâcât ehlinüñ

Ma' dendür kerâmât-ı menba' -ı cûd [ü] seḥâ '

36 Âsitân-ı hâzretinden yâ Emîre 'l-mü 'minin

Cümle hâcât ehlinüñ hâcâtlarıñ eyle revâ

37 Cân [u] dilden ey **Nesîmî** söyle medḥüñ bunlaruñ

Çün saña Hâk'dan ḥiṭâb oldu delîl kıl "innemâ"

[171]¹³²³

Nakşî

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe' ülün]

1 Eyâ şāhım bu gelmekden cihāna

Nedür maḥşud haber vir âşikāna

2 Ne yerdensin eyâ aşluñ nedendür

Getür luṭf it anı bir bir beyāna

¹³²³ Bkz.: Atik, **a.g.e.**, s. 125-131; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0556**, s. 70a-71b.

- 3 Ne cevherdür bugün¹³²⁴ gel vir cevābı
İrişsen cān şadāsı gūş-i cāna
- 4 Dirilsüñ mürde-diller pādişāhım
Kelāmın dürlerin al sen lisāna¹³²⁵
- 5 Seherden gūş idüp bülbüller anı
Çonup ған ađlasuñ bāğ-ı cināna
- 6 Kān-ı¹³²⁶ mā^c niyi elden bıraқma
Mağabbet tırini gel al nişāna
- 7 Şaқın aldanma naқsuñ¹³²⁷ hīlesine
Saña dām itmesüñ devr-i zemāne
- 8 Ki sen bir beççesin uçdun yuvadan
Şaқın şayd olmadan sen ol toğana
- 9 Gözin aç var dilā fehm it bu remzi
Seni sen sende bul gitme yabāna
- 10 Eger zāğ olmayup bülbül olursan
Ne ğam yirsün senüñdür āşiyāna
- 11 İştüñse “elest” hıtabını sen
Gelürsüñ bilmiş ol āhir imāna
- 12 O kim fehm itmedi emr-i¹³²⁸ elesti
Düşerler gün-be-gün anlar gümāna
- 13 Bu dilden bilmeyüp hayvān olanlar

[73b]

¹³²⁴ Atik: “bu yük”

¹³²⁵ Atik: “dehāna”

¹³²⁶ Atik: “kemān-ı”

¹³²⁷ Atik: “nefsüñ”

¹³²⁸ Atik: “remz-i”

- Anıñçün beñzer ol ıağ-ı çobana
- 14 İřit imdi diyem ben bir rumūzı
Kulağ tut merd iseñ gel sen bu cāna
- 15 Cüdā¹³²⁹ mevcūd iken her yerde zāhid
Niçün çıkdı Muḥammed āsumāna
- 16 Nedür maqşūd olan bundan¹³³⁰ bilürsün
Bu sırrındur cevāb vir ‘arīfāna
- 17 Ayıl ğaflet meyinden ki ḥazer kııl
Degildür şun‘ uñ¹³³¹ çeng [ü] çağāna
- 18 Su ‘āl itmez kişi āğ [u] qaradan
Anasından bugün gözsüz toğana
- 19 Ḥiṭāb-ı “irci ‘r” olmaz bilirsün
Şerī‘ atden çıkup yoldan şapana
- 20 Bu yolda ‘aşk eri olmak diler sen
Şararsın bet beñz dönsün ḥazāna
- 21 Dilerseñ zāhidā ger ādem olmak
Göñül vir sen dağı pīr-i muğāna
- 22 Dirīğ itmez olar ‘aşkuñ¹³³² tolusun¹³³³
Eşigin yaşlanup dā ‘im durana
- 23 Ḥarām itdi Ḥudā nār-ı caḥīmi
Aña bel bağlayup cāna¹³³⁴ kıyana

¹³²⁹ Atik: “Ḥūdā”

¹³³⁰ Atik: “gökden”

¹³³¹ Atik: “san‘ atıñ”

¹³³² Atik: “derdün”

¹³³³ Atik: “devāsın”

¹³³⁴ Atik: “hizmet”

- 24 Ne müşkildür¹³³⁵ olur ğaflet ilāhī
Anuñ kim şirk ile qalbi qapana
- 25 Göziñ aç var yūri fehm it bu remzi
Şaқın olmaz buña¹³³⁶ özr [ü] bahāne
- 26 Bugün tut rūz [u] şeb yoldan ayrılma
Ulaşdur kendüñi ol qārbāna
- 27 Döküp göz yaşlaruñ it gel fiğānı
Ola kim ‘ ışık odu qalbiñde yana
- 28 Degeri yoқ yere ħarman şavurma
Ki virür buğdayı āñir şamana
- 29 Yūri var gün-be-gün artır kemālūñ
Çıqılmaz bir adımlıq nerdübāna
- 30 İşit nazmım dürer-bārim qabūl it
Zarār gelmez bu qavl üzre durana

[74a]

- 31 Çevirmez yüzleriñ cevır [ü] cefādan
Girer ‘ aşık olan bāb-ı gīrāna
- 32 Dil-āverlik idüp rāh-ı Ĥudā’da
Keserler başların diküp nişāna
- 33 Geçürme vaқtini gūş it kelāmım
Qulaқ tut oқunan gel bu ezāna
- 34 Vücūduñ bağıñıñ toğmun gözet kim
Değişme hergiz sūnbūli şoğana
- 35 Qaçan kim ola ol gün “nefsi nefsi”

¹³³⁵ Atik: “müşkil derd”

¹³³⁶ Atik: “ki yoқdur bu sözde”

- Ne itdünse senün bundan saña ne
- 36 Qabül it sözlerim Haq bil sen anı
Şaın inkâr idüp düşme yalana
- 37 Göz açup fehm iderseñ ger bu rāzı
Olursuñ rāh-ı ‘aşk içre yegāne
- 38 Haberdār ol yūri zinhār öziñden
Geçüp al ğayrıdan düşme ziyāna
- 39 Ta‘ aqqul eyleyüp zāhid bu nazmı
Nazar kıll Haqq’a sen itme yazana(?)
- 40 Uyandur gün-be-gün ‘aşkuñ bu ne kim
Qomazlar āteşi şusuz qazana
- 41 Arıt qalbiñ yūri var ğayr-i Haq’dan
Tola nūr-ı Hudā tā kim bu cāna
- 42 Tūrāb it kendini alçaq tutuben
Tutagör arqañı dā’im o yana
- 43 Yüzüm toprak olup cānlar fedādur
Bu yolu vü bu erkānı qurana
- 44 Budur ‘ışk ehlinün tā intihāsı
Girüp rengine ma‘ şūkuñ boyana
- 45 Bu yüzden āşinālık eyleyenler
İrişürler āhir şāhum o kāna
- 46 Eger ta‘ yīn idersem rāz-ı ‘aşkı
Anuñ şıgmaz kelāmı her mekāna
- 47 Anıñçündür bugün feryād idenler
Gönül virmişdür ol nev-civāna

- 48 Yağasın kırtaran ‘ışkıñ elinden
Düşer ol ‘ākıbet dāru’l-emāna
- 49 Olar kim ‘ışk ile bünyād olupdur
Aña ma‘mūr olur cism-i vīrāne
- 50 Halāş eyler özin düşman yüzünden
Muqaddem el uran tır [ü] kemāna
- 51 Kulak tut fehm idüp diñle kelāmım
Degildür bu şaķın fenn [ü] fesāne
- 52 Odur şāhım bu yolda merd-i kāmıl
Bu sırrı fehm idüp Hāk’dan utana
- 53 Yatup hayvān gibi tā şubh olunca
Görünmez Hāk yüzi zāhid yatana

[74b]

- 54 Yarağun muhkem it rāh-ı Hudā’da
Dimezler ‘aşk eri yolda қalana
- 55 Halāş it kendini nefsiñ elinden
Işırdırlar dirler seni miskīn yılana
- 56 Ne bilsün kendiden anlar Hudā’yı
Koyup dil hānesin yer yer dolana
- 57 O kim bilmez özin Mevlā’yı bulmaz
Bu nazmım hōr benüm günden ‘ayāna
- 58 Dilerseñ bulasuñ cānā o kānı
Kul ol var sen daḡi anı bulana
- 59 Okursan ger “aref” sırrın bugün sen
Sözüm bildüñ yanaşduñ bu beyāna

- 60 Vişāl-i yār içün bûlbûl degilsûn
 Kıomazlar bilmiş ol bâğ-ı cināna
- 61 Tarikat meyvesin aña şunarlar
 Hakikatde ayak başup durana
- 62 Olar kim virmedi şāhım nişānı
 Gümānı anlaruñ kimler kıor ana
- 63 Kulağ tut cān ile diñle bu nazmı
 Mezāt itdüm bu ma' niden alana
- 64 Bu bağ içre kıanı ya armağanuñ
 Kaçan kim iresin serv-i revāna
- 65 Bugün sen baluñı zehr itme zinhār
 Kıomazlar hār-ı zenbūri kıovana
- 66 Bulur cānānuñı anlar bilürsen
 Virüp başın olar kim kıydu cāna
- 67 Tecellī eyleyüp bu yerde ma' şūğ
 Cemālūñ gösterir ol 'āşıkāna
- 68 Bilür yok kıadrūñı söyleyen ey cān
 Hudā hakkı saña dirler dīvāne
- 69 Yeter fāş eyledūñ bu sırrı **Nakşı**
 Getürmez bilmiş ol bi' llāh zamāna

[172]¹³³⁷

Sācid

¹³³⁷ Eksik olan I. Bendin 5. beytiyle II. bendin 5. ve 6. beyitleri Tuncay Bûlbûl'ün hazırladığı *19 Yüzyıl Bektaşî/Hurûfî Şairlerinden Sācid ve Şiirleri (inceleme- metin)*'den tamamlanmıştır. Bkz.: Bûlbûl, **a.g.e.**, s. 94-96.

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

I

- 1 Sen Hūdā'nıñ hūb [u] aḥsen sevgili cānānısıñ
Çünkü vahy oldı saña “levlāke levlāk” şānısın
- 2 Yoğ iken bir dem ḥayāt ervāḥ-ı Kuds'ün kānısın
Vāridāt-ı 'ālemü 'l-ğaybıñ şehādet cānısın
- 3 Rūy-ı cennet nuṭṭ-ı tūbā mīve-i elvānsın
On sekiz biñ 'ālemiñ esrār-ı Hāḫ dīvānesin
- 4 Hāngāḥ-ı dergehi Ḥayy isminiñ devrānısın
Her¹³³⁸ çeken 'aşḫ ehliniñ derdine Hāḫ dermānısın

[75a]

- 5 Sen şehin-şānsın efendim gön̄lümün̄ sultānısın
[Bilmedi kadrin münāfıḫ ehlinin imānısın]
- 6 Ey selāṭin-i¹³³⁹ dü 'ālem şeş cihet ekvānısın
Cāmi' ü 'l- bünyād-ı Hāḫ'sıñ secde-i Raḥmān'sın

II

- 1 Sendedir nūr-ı hidāyet sende yandı ibtidā
Sendedir gencine-i niyyet imām-ı pīşvā
- 2 Sendedir esrār-ı Allāh senden oldı āšnā
Sendedir külli zuhūrāt “küntü kenz ḫul innemā”
- 3 Sendedir beyt-i mu' azzam cāmi' -i farz-ı edā
Sendedir tevḥīd-i vaḥdet çün elif mīm dāl bā
- 4 Sendedir levḫ [u] ḫalem ḫaṭ sendedir heft semā
Sendedir esrār-ı Raḥmān hem “‘ale 'l-' arş 'istevā”
- 5 Sendedir tekbīr şehādet hem ḫıyāmetde¹³⁴⁰ Hūdā

¹³³⁸ Būlbūl: “Hū”

¹³³⁹ Būlbūl: “sen selāṭin-i”. Tekrar eden her vasıta beyit bu şekildedir.

¹³⁴⁰ Būlbūl: “ḫıyāmında”

[Sendedir tekbîr şehâdet hemen kıyâmında Hüdâ]

- 6 Ey selâṭîn-i dü ‘âlem şeş cihet ekvânısın¹³⁴¹
Câmi‘ ü ’l- bünyâd-ı Hâḳ’sıñ secde-i Raḥmân’sın

III

- 1 Ey benim bezm-i Elest’den kıblegâh-ı vuşlatım
Pâk idi a‘ zâlarım pâk itmek idi ğayretim
- 2 ‘Ahdimi taşdıķ idüp durdı kıyâma niyyetim
Sen Hüdâ-perver sende farz kıldı sünnetim
- 3 Şâf olup bel bağlayup baş kesmedir her rek‘ atım
Hâḳ cemâlinde niyâzımdır taḥiyyât ḥalvetim
- 4 Çün selâm oldu şolum şağım ‘aleyke ’r-Raḥmân
Sî vü dü remzini¹³⁴² kâf çekdi aşlâ ülfetim
- 5 [Ḥamdü li ’llâh âleme gelmek murâd-ı ḥikmetim]
[Emr-i Hâḳḳ’a fâtiḥa etmek bu idi hizmetim]
- 6 [Ey selâṭîn-i dü ‘âlem şeş cihet ekvânısın]
[Câmi‘ ü ’l- bünyâd-ı Hâḳ’sıñ secde-i Raḥmân’sın]

[75b]

IV

- 1 Es-selâm ey câmi‘ u ’l-Kur’ân Hâḳ peygamberi
Es-selâm ey rûy-ı Aḥmed bûy-ı nârın¹³⁴³ ‘anberi
- 2 Es-selâm ey evvel âḥir mekânıñ kişveri
Es-selâm ey fi‘l-i¹³⁴⁴ zılmüñ perteviniñ enveri
- 3 Es-selâm ey şâh-ı ‘âlem kâ’inâtıñ efseri
Es-selâm ey ḥâtem-i ‘Anḳâ-yı [...]İskender’i
- 4 Es-selâm ey şâfi‘ -i nûr-ı hidâyet mazḥarı

¹³⁴¹ Bülbul: “kubbe-i ekvânsın”

¹³⁴² Bülbul: “sürmesini kâf çekdi”

¹³⁴³ Bülbul: “yârin”

¹³⁴⁴ Bülbul: “kufl-i”

Es-selām ey menba‘ -ı āl-i ‘abā’niñ cem‘ eri

- 5 Es-selām ey cism-i Aḥmed sırr-ı Aḥmed Ḥayder’i
Es-selām ey vāriş-i Ḥayder Resūl’üñ defteri
- 6 Ey selāṭin-i dū ‘ālem şeş cihet ekvānısın
Cāmi‘ ü’l- bünyād-ı Ḥaḳ’ sını secde-i Raḥmān’sın

V

- 1 Şāh-ı ‘Alī bendesiyem Mülcem¹³⁴⁵ tiğı lāşimdedir
Şāh-ı Ḥasan Ḥulki-r’ Rızā zehri benim aşımdaydır
- 2 Şāh-ı Ḥüseyn-i Kerbelā gavğası hep başımdaydır
Şāh-ı Zeyne’l-ābidin’iñ derdi gözyaşımdaydır
- 3 Şāh-ı Bāḳır sinesiyem tiğı dest-i Hāşim’ dedir
Şāh-ı Ca‘ fer sırrı bende hem pirdaşımdaydır
- 4 Şāh-ı Kāzım yutdığı gam cism-i abrāşımdaydır
Şāh-ı ‘Alī Musā’r-Rızā’niñ ḍarb-ı naḳḳaşımdaydır
- 5 Şāh-ı Taḳī’nüñ gördiği dār dā’im efrāşımdaydır
Şāh-ı Nakī’nüñ seyf-i mecrūhı iki ḳaşımdaydır
- 6 Şāh-ı ‘Asker cevriñ devrānı ‘ ayyaşımdaydır
Şāh-ı Mehdi’den hidāyet otuz üç yaşımdaydır

[76a]

- 7 Ben [...] ¹³⁴⁶ imānım cedd-i āl-i Ḥāşim’ dedir
Ey selāṭin-i dū ‘ālem şeş cihet ekvānısın

¹³⁴⁵ “Hz. Ali’nin katilidir. Mısır’ın fethinden sonra oraya yerleşen İbn Mülcem, Sıffin savaşından sonra Hz. Ali’nin saflarında savamıştır. Ancak Hakem hadisesinden sonra Hariciler’le birlikte Hz. Ali’ye karşı cephe olmuştur. (Ethem Ruhi Fıḡlalı, “İbn Mülcem”, *DİA*, C. XX, İstanbul, 1999, s. 220.)

¹³⁴⁶ Okunamayan kelime için bkz.: Tuncay Bülbül’ün hazırladığı *Sacîd Divanı*’nda bu kelime yerine “Şâcid’em” kelimesi geçmektedir.

[173]¹³⁴⁷

Sacid

[Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilün]

I

- 1 Bize bir sākī olup bāde-i ' aşk doldura mı
- 2 Dem-i evvel gibi āh āhirimiz buldura mı
- 3 Cism-i tuğyān¹³⁴⁸ ile felek cismimiz¹³⁴⁹ doldura mı
- 4 Bu maḥabbetde gül-i ma' şūqını hiç şoldura mı
- 5 Tura mı yār ile ervāḥa tekellüm tura mı

II

- 1 Fehm ider bülbül efgān-ı Süleymān ister
- 2 Vaṭan-ı aşlına ta' bīr ile yārān ister
- 3 Ne bilür mestini bu bende ne var cān ister
- 4 [Bu maḥabbetde gül-i ma' şūqını hiç şoldura mı]
- 5 [Tura mı yār ile ervāḥa tekellüm tura mı]

III

- 1 Devr ider şem' a o pervāne-şifat ism yaḫar
- 2 Cezb ider çeşm-i ziyāsında olan resmi yaḫar
- 3 Maḫv olur şanma bu maḫşūd idi mehi yaḫar
- 4 [Bu maḥabbetde gül-i ma' şūqını hiç şoldura mı]
- 5 [Tura mı yār ile ervāḥa tekellüm tura mı]

IV

- 1 Şem' i gör çār ' anāşırda uyandı vaḫdet
- 2 Cem' idüp cismini sūzānına yaḫdı keşret
- 3 Dem-i evvelde olan aşlınadır āh ülfet
- 4 [Bu maḥabbetde gül-i ma' şūqını hiç şoldura mı]
- 5 [Tura mı yār ile ervāḥa tekellüm tura mı]

¹³⁴⁷ Şiirde eksik olan mütekerrir beyitler tarafımızdan köşeli parantez içerisinde eklenmiştir. Ayrıca *Sacid Divanı* 'nda bulunan VI. ve VII. bendler şiir mecmuasında mevcut değildir. Bkz.: Bülbül, **a.g.e.**, s. 106-107.

¹³⁴⁸ Bülbül: "ehl-i ' aşkın"

¹³⁴⁹ Bülbül: "menzilini"

V

- 1 Ğayret-i¹³⁵⁰ Hâk'la nazar eyle hep âyât söyler
- 2 Gel eşyâ-yı felek nisbete¹³⁵¹ mât söyler
- 3 Cümle niñ varlığı ahsen görünür zât söyler
- 4 [Bu maḥabbetde gül-i ma' şûkını hiç şoldura mı]
- 5 Tura mı yâr ile ervâha tekellüm tura mı

[174]¹³⁵²

Nâşid (?)

[Fâ' ilâtün/ Fe' ilâtün/ Fe' ilâtün/ Fa' lün]

- 1 Ey gönül tekye-i ' aşk içre yûri mihmân ol
Terk-i tecrîd-i dü ' âlem oluben sultân ol
- 2 Bağla zünnâr-ı dili rind-i mey-âşama yetiş
' Aqd-i bintü'l-' ineb it merdân ol

[76b]

- 3 Vaḥdet-i zâta kadem baş arama küfr [ü] imân
Cümle eşyâda Hudâ'yı görüben ḥandân ol
- 4 Der-i meyḥânede gülbenk dürüben rûz u şebân
Dergeh-ı pîr-i ḥarâbâta varup mestân ol
- 5 Olma nâ-baḥt ile bezm-i mey ' işretde şaḥın
Hem-nişîn-i taleb-kâm [u] dil-i ' irfân ol
- 6 Kûy-ı dil-dâra varup âh [u] enîn it ey dil
Rûz şeb serzede-i ' aşk [u] der-i cânân ol

¹³⁵⁰ Bülbul: "ibret-i"

¹³⁵¹ Bülbul: "nisbetine"

¹³⁵² Bu şiirin "Nâşid" mahlaslı hangi şaire ait olduğu tesbit edilememiştir. Ömer Zülfe'nin hazırladığı XVIII. yüzyılda yaşamış *Nâşid Divanı*'nda bu şiir mevcut değildir. (Bkz.: Ömer Zülfe, *Nâşid Divanı*, YL. Tezi, Marmara Üniv, SBE. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1998).

- 7 Bilemez adrini kem l ehli cih n
N şid izh r-ı kem l etme y ri pinh n ol

[175]¹³⁵³

Sel m 

[F   il t n/ F   il t n/ F   il t n/ F   il n]

I

- 1 Dest-i udretle yapılmış şun  -ı Mevl 'dır v c d
- 2 Z hir  aşgar vel ¹³⁵⁴ ma  n da k br dır v c d
- 3 D  s t n  zre bin  şehr-i dil- r dır v c d
- 4 Mebde -i eşc r    lem-i to m-ı eşy dır v c d
- 5   r   unşur ma zeninde enz-i a f dır v c d

II

- 1 A sen-i ta v mde  al  itdi Cen b-ı Kibriy ¹³⁵⁵
- 2 Z t-ı    lemsi  ş f t n  old  c mle m -siv 
- 3 On sekiz bi     lem i re adrini ıldı   al 
- 4 Ma şad-ı   a ş -y ¹³⁵⁶    lem derc-i bin dır v c d
- 5 Cism-i dehre ş phesiz y r-ı¹³⁵⁷ b -i y dır v c d

III

- 1  a  seni ıldı m kkerrem¹³⁵⁸ şekl-i¹³⁵⁹ ins n eyledi
- 2  deme baş egmedigin n merd d¹³⁶⁰ eyledi
- 3 Secde i  n hep melek  ayline¹³⁶¹ ferm n eyledi
- 4   ble-i  abl-i mel met beyt-i   uly dır v c d

[77a]

¹³⁵³ Bkz.: Kayya, a.g.e., s. 62-63; TBMM Ktp. AEK, no: 197307886, h. 1287, s. 49.

¹³⁵⁴ Kayya: "z hir-i aşgar-ı  l "

¹³⁵⁵ Kayya: "lu fundan  ud "

¹³⁵⁶ Kayya: "ma lab-ı a  l -y "

¹³⁵⁷ Kayya: "b d -i"

¹³⁵⁸ Kayya: "me er"

¹³⁵⁹ Kayya: "m şkil"

¹³⁶⁰ Kayya: "merd du şeyt n"

¹³⁶¹ Kayya. "cinsine"

5 Mazhar-ı ta‘līm-i esmā hem müsemmādır vücūd

IV

- 1 “Küntü kenz”iñ maḥzenisiñ sırr-ı sübhān sendedir
- 2 Āşinā-yı “men ‘aref”siñ ‘ilm-i ‘irfān sendedir
- 3 Maḥrem-i “‘ilm-i ledün”sün mağz-ı Qur’ān sendedir
- 4 Menzil-i nūr-ı tecelli Tūr-ı Sīnā’dır vücūd
- 5 Şöyle ki āyine-i Bārī Teālī’dir vücūd

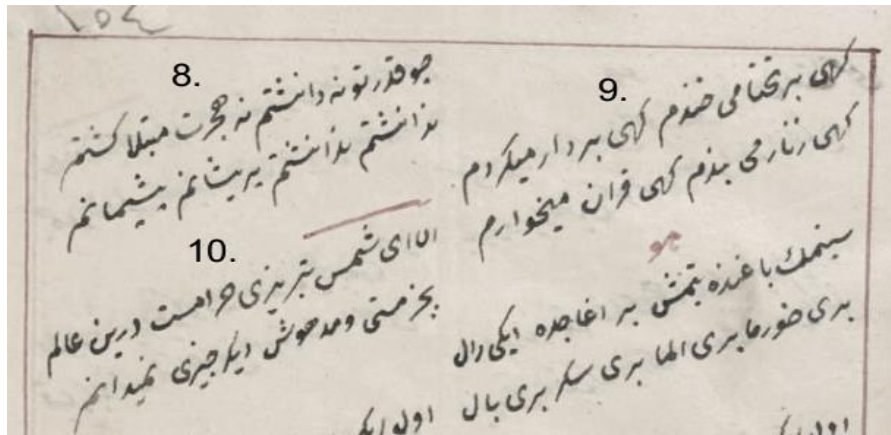
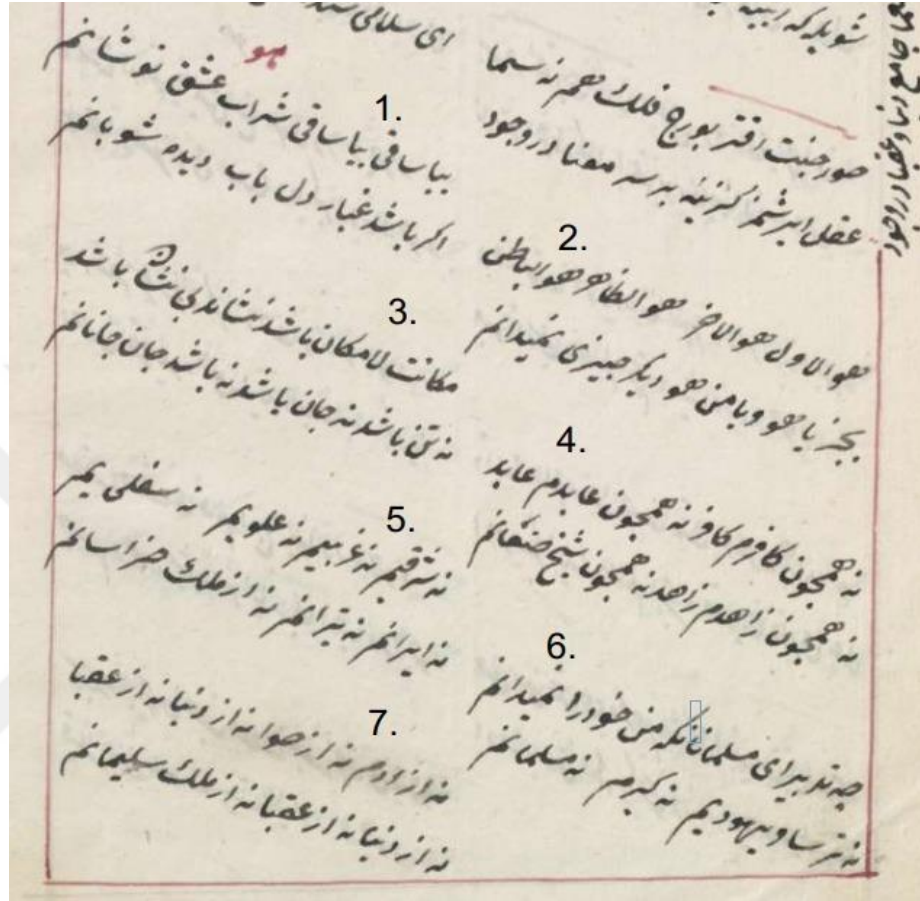
V

- 1 Sendedir “ḳavseyni ev ednā” vü levḥ [ü] müntehā
- 2 Ey **Selāmī** sende derc oldı “ilā taḥte’s-serā”
- 3 Ḥūr-i cennet aḥter¹³⁶² burc [u] felek hem nüh semā
- 4 ‘Aql irişmez kenzine¹³⁶³ bir sırr-ı ma‘nādır vücūd
- 5 Bir mu‘ammā cāmī‘-i dünyā vü ‘uḳbādır vücūd¹³⁶⁴

¹³⁶² Mecmuada bu kelime “kaf” harfiyle şeklinde yazılmıştır

¹³⁶³ Kayya: “kūnhüne”

¹³⁶⁴ Bu mısra sayfa kenarına yatay olarak yazılmıştır.

[177]

‘ Āşık ‘ Ömer¹³⁶⁶

[...]

- 1 Sînemün bâğında bitmiş bir ağaçda iki dal
Biri hurma biri elma biri sükker biri bal
- 2 Ol iki üzre biten iki elma müslimîn¹³⁶⁷
Biri yeşil¹³⁶⁸ biri kıızıl biri şarı¹³⁶⁹ biri al
- 3 Ol iki elmadır kim¹³⁷⁰ iki kuşdur ey nigār
Biri hūri(?) biri kumrî biri tūtî biri bāl
- 4 Ol iki kuş durıcağ ben ideyim sen işit
Birine bak birini gör¹³⁷¹ birin alma birin al
- 5 Birinün ağzında mîm var birinün gizlice hā
Birinün zihnünde¹³⁷² cîm var birinün dāl ile zāl
- 6 İşbu¹³⁷³ sırrı bilmege ‘ ârif gerekdür **Hayretî**¹³⁷⁴
Biri nūr-ı¹³⁷⁵ Muştafâ’dur biri vahy-ı¹³⁷⁶ Zü’l-celāl

¹³⁶⁶ Makta‘ beytinde “Hayretî” mahlası bulunan bu şiir *Hayretî Divanı*’nda mevcut değildir. Şiir aslında Âşık Ömer’e aittir. Bkz.: Mehmed Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri, **Hayretî Divanı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1981; Sadettin Nüzhet Ergun, **Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri**, Semih Lütü Matbaa ve Kitabevi, y.y., t.y., s. 160. Ayrıca, Abdullah Salahî Efendi’nin Âşık Ömer’in bu nutkuna yazmış olduğu şerhi Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa Tekke nr. 503’te yer almaktadır. Ancak, İsmail Hakkı Bursevi’nin *Şerh-i Nazm-ı Hayretî* adlı eserinin “Sînemin bâğında bitmiş bir ağaçta dört dal” mısraı ile başlayan manzumesi Hayretî’nin bu gazeli için yazılmış bir şerh olduğu ifade edilmektedir. (Hafize Keleş, **Selahadin-i Uşşakî ve Türkçe Tasavvufî Şiir Şerhleri**, YL. Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, s. 33; Murat Yurtsever, “İsmail Hakkı Bursevî”, **DİA**, C. XXIII, 2002, s. 107-108.

¹³⁶⁷ Ergun: “iki dal üzre bitirmiş iki ay ey müslüman”

¹³⁶⁸ Ergun: “sarı”

¹³⁶⁹ Ergun: “yeşil”

¹³⁷⁰ Ergun: “ol iki ay dediğimiz”

¹³⁷¹ Ergun: “biri sen bak biri sen gör”

¹³⁷² Ergun: “ağzında”

¹³⁷³ Ergun: “pes bu”

¹³⁷⁴ Ergun: “Ömer”

¹³⁷⁵ Ergun: “zât-ı”

¹³⁷⁶ Ergun: “hattâ”

[178]¹³⁷⁷

Muhyî

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilün]

- 1 “Küntü kenz”üñ ser-te-ser sırr-ı nihânı sendedür
“Lî ma‘ allâh”uñ rumûzı vü ‘ ayânı sendedür
- 2 Sen seni bildüñ ise cümle cihânı anladuñ
Zâhir [u] bâtın kamu ‘ aşkuñ beyânı sendedür
- 3 Devr ider bu senüñ çün kâ’inâtı rûz [u] şeb¹³⁷⁸
On sekiz biñ ‘ âlemüñ muṭlaḳ nişânı sendedür

[78a]

- 4 Zâhidâ gitme yabana iste bul sende seni¹³⁷⁹
Cümle ‘ âlem¹³⁸⁰ **Muḥyiyâ** sırr-ı ‘ ayânı sendedür

[179]¹³⁸¹

Seyyid Nizâmoğlu

[Fe‘ ilâtün/ Fe‘ ilâtün/ Fe‘ ilâtün/ Fe‘ ilün]

- 1 Gökde ister seni hep yerde¹³⁸² hâlet¹³⁸³ ehli
Yerde eyler talebi gökde¹³⁸⁴ semâvât ehli
- 2 Töludur yer ile gök senden ‘ aceb mi eger
Ḳıble idinse kamu ‘ âlemi evḳât ehli
- 3 ‘ Âlem-i dilde temâşâ-yı cemâlüñ kim ider

¹³⁷⁷ Bezcizâde Muhyî Efendi’ye ait olan bu şiir *Muhyî Divanı*’nda mevcut değildir. Ancak, *Muhyî Divanı*’nda bulunmayan bazı gazelleri içeren Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 575/2 numaralı mecmuada bu şiir mevcuttur. Bkz.: Fatih Ramazan Süer, “Bezcizade Mehmed Muhyî Efendi’nin Gazellerine Ek”, **ESTAD Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C. 2 S. 1 Şubat 2019, s. 244.

¹³⁷⁸ Süer: “leyl ü nehâr”

¹³⁷⁹ Süer: “Ḥaḳ’ı”

¹³⁸⁰ Süer: “ilmüñ”

¹³⁸¹ Bkz.: Söylemez, **a.g.e.**, s. 329.

¹³⁸² Söylemez: “yirdeki”

¹³⁸³ Söylemez: “ḥâlât”

¹³⁸⁴ Söylemez: “cümle”

İrdi eflāka seyri¹³⁸⁵ oldu kemālet¹³⁸⁶ ehli

- 4 Māsivādan gönül āyinesini pāk ideli
Seyr ider anda senün rüyunı¹³⁸⁷ mir ’āt ehli
- 5 İçeli bezm-i maḥabbetde şerāb-ı ‘aşkı
Añılur şimdi **Nizāmoğlu** ḥarābāt ehli

[180]¹³⁸⁸

Eşrefoğlu Rûmî

[11’li Hece]

- 1 Şular kim dost elinden içdi cāmı
Olar bilmedi hergiz ḥāş [u] ‘āmı
- 2 Olar esrükdür dā’im ayılmaz
Olar fehm eylemez şubḥ ile şāmı
- 3 Olarda dîn [ü] dünyā tedbiri yok
Olaruñ fikri Ḥaḳ’dur ve ’s-selāmı
- 4 Olar varlıklaruñ Ḥaḳḳ’a virüpdür
Olaruñ Ḥaḳḳ’a dā’imdür kıyāmı
- 5 Olar bilmez yecûz [u] lâ-yecûzı
Olar mezheb idinmez bir imāmı
- 6 Olaruñ gönlüne Ḥaḳ şöyle tolmuş
Unutulmuş iki cihān tamāmı

[78b]

- 7 Olaruñ varlıgıñ Ḥaḳ şöyle almış

¹³⁸⁵ Söylemez: “sırın”

¹³⁸⁶ Söylemez: “kerāmet”

¹³⁸⁷ Söylemez: “nūrunı”

¹³⁸⁸ Bkz: Tatçı, **Eşrefoğlu Rûmî Dîvân-ı İlâhiyât**, s. 153-154. Şiir mecmuasında bulunan 11. beyit divanda mevcut değildir.

Hemân kalmış olaruñ halka nāmı

8 Olara korku yok iki cihānda

Olar görmeyiser dār-ı melāmı

9 Olar iki cihāndan geçdiler çün

Olara virdi Hāk Dārü's-selāmı

10 Olar 'arşı [vü] kürsî bir nefesde

Dilerlerse görür Rûm'u [vü] Şām'ı

11 Sebep bular bu yer gök durduğuna

Bu maḥlûkuñ bularuñla nîzāmı

12 Bularuñ şânına geldi Resûl'e

Ki "lā ḥavfün 'aleyhim"¹³⁸⁹ Hāk kelāmı

13 Buları **Eşrefoğlu Rûmî**'ye şor

Buları gösterir saña müdāmı

[181]¹³⁹⁰

[?]

[Mef' ülü/ Mefā' ilü/ Mefā' ilü/ Fe' ülün]

1 Bilmem ne şanur 'ālemi bu şûfî-i zerḳ

Ġayret ile Hākḳ'a irem şanur ol aḥmak

2 Cismüñ aradan getürüp keşf-i hicāb it

Kendinde dilerseñ bulasın Hākḳ'ı muḥakḳak

3 Cān-didesin aç 'āleme cānlar nazar eyle

Ol dem görine saña kaçan Hāk'la muṭlak

4 Biz 'āşık-ı dîdâruz eyā şûfî cihānda

¹³⁸⁹ "Onlara korku yoktur" anlamına gelen bu ifade Bakara sûresi 2/112. âyetinde geçmektedir.

¹³⁹⁰ Mahlası bulunmayan bu şiirin aidiyeti hususunda tesbit yapılamamıştır.

Meyhāneyüz bize yūri var saña uçmak

5 Ber-dār ideler gör beni Hāk’dan dönüşüm yok

Hāk söylemişem Hāk demişem Hāk’dır “ene’l-Hāk”

[79a]

[182]¹³⁹¹

Ḳaygusuz Abdāl

[8’li Hece]

I

- 1 Yücelerden yüce gördüm
- 2 Erbābsın sen koca Tañrı
- 3 ‘Ālem oğur kelāmu’l-lāh
- 4 Sen oğursun hece Tañrı

II

- 1 ‘Āşī kullar yaratmışsın
- 2 Gelsin şöyle dursun deyü
- 3 Anı koymışsın arada
- 4 Çekilmişsin uca Tañrı

III

- 1 Ƙıldan köpri yaratmışsın
- 2 Gelsün kullar geçsün deyü
- 3 Hele biz şöyle duralım
- 4 Yigid isen geçe Tañrı

IV

- 1 Yigid olanlar añılır
- 2 Fulān oğlı fulān deyü
- 3 Anan yokdur baban yokdur
- 4 Benzersin p... Tañrı

¹³⁹¹ Şiirin 4. mısrası *Kaygusuz Abdal Külliyyatı*’nda mevcut değildir. Bkz.: Abdurrahman Güzel, *Şehzâde Alaâddin Gaybî Kaygusuz Abdal Külliyyatı*, Türk Dil Kurumu Yayınlar, Ankara, 2021, s. 861.

V

- 1 Kaygusuzum der yaradan
- 2 Günde yüz biñ cür'adan
- 3 Kaldur perdeyi aradan
- 4 Gezelim bilece Tañrı

[183]¹³⁹²

Nedim

[Mefā' ilün/ Mefā' ilün/Mefā' ilün/ Mefā' ilün]

- 1 Taḥammül mülkini yıķduñ Hulāgū Ḥān mısın kāfir
Bütün dünyāyı yaķduñ āteş-i sūzān mısın kāfir
- 2 Ne ma' nā gösterir düşundaki ol āteş-i¹³⁹³ atlas
Ki ya' nī şu' le-i cān-sūz-ı ḥüsn [u] ān mısın kāfir
- 3 Kız oğlan nāzıdur nāzuñ şeh-levend āvāzı āvāzın
Belāsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kāfir
- 4 Saña kimisi cānum kimi cānānum deyü söyler
Nesin sen toğrı söyle kız mısın oğlan mısın¹³⁹⁴ kāfir
- 5 Nedir bu gizli gizli āhlar çāk-i girībānlar
Aceb bir şūḥa sen de 'āşık-ı nālān mısın kāfir
- 6 Niçün şık şık baķarsın böyle mirāt-ı mücellāya
Meger sen daḫi kendi ḥüsnüne ḥayrān mısın kāfir
- 7 Şerāb-ı āteşin keyfiyyeti rüyün şu' lelendirmiş
Bu ḥāletle çerāğ-ı meclis-i mestān mısın kāfir

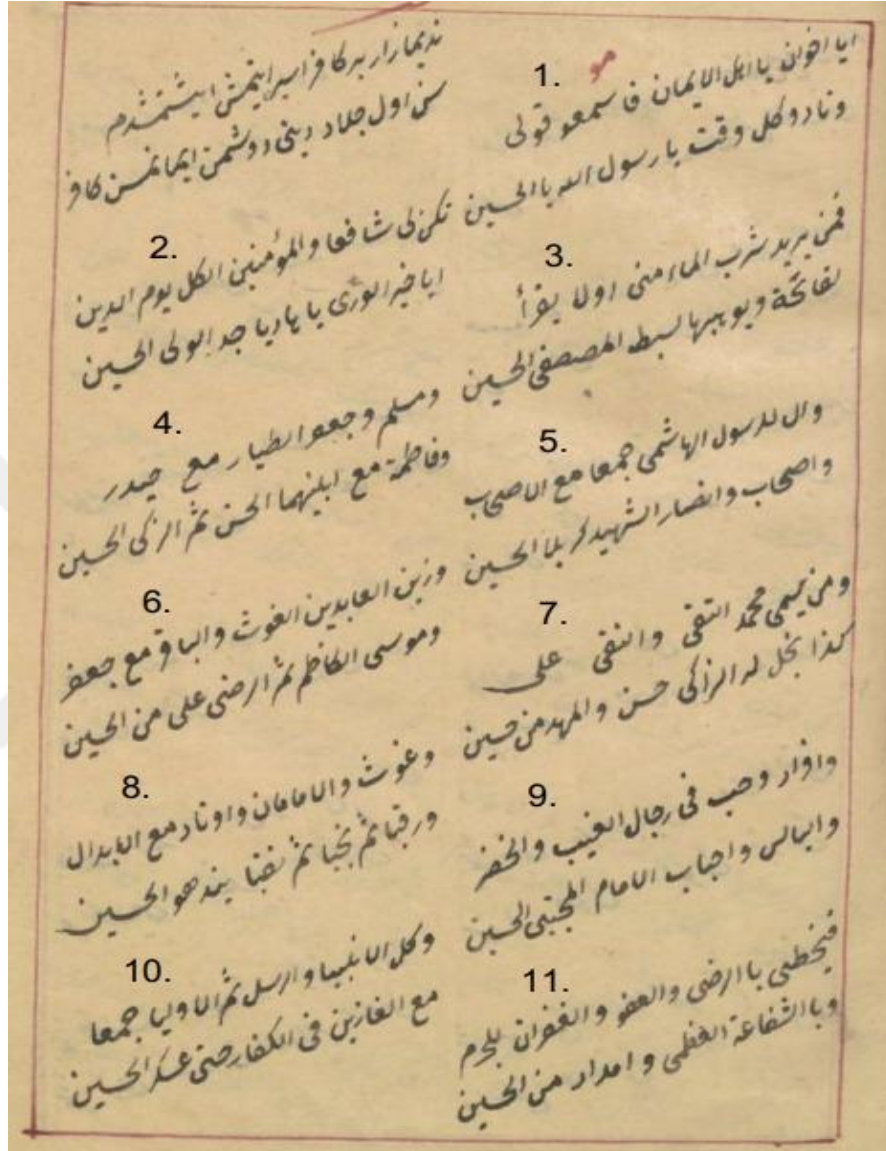
[79b]

- 8 **Nedīmā** zār bir kāfir esir itmiş işitmişdüm
Sen ol cellād-ı dīni düşmen-i imān mısın kāfir

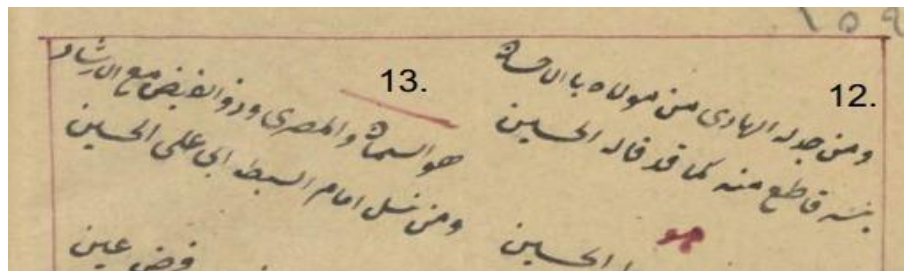
¹³⁹² Beyit sıralamasında farklılık olan bu şiirin bir benzeri için bkz.: Muhsin Macit, **Nedim Divanı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2017, (pdf)s. 226, 41. Gazel, (Çevrimiçi) <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196897/nedim-divani.html>, 16 Temmuz 2021.

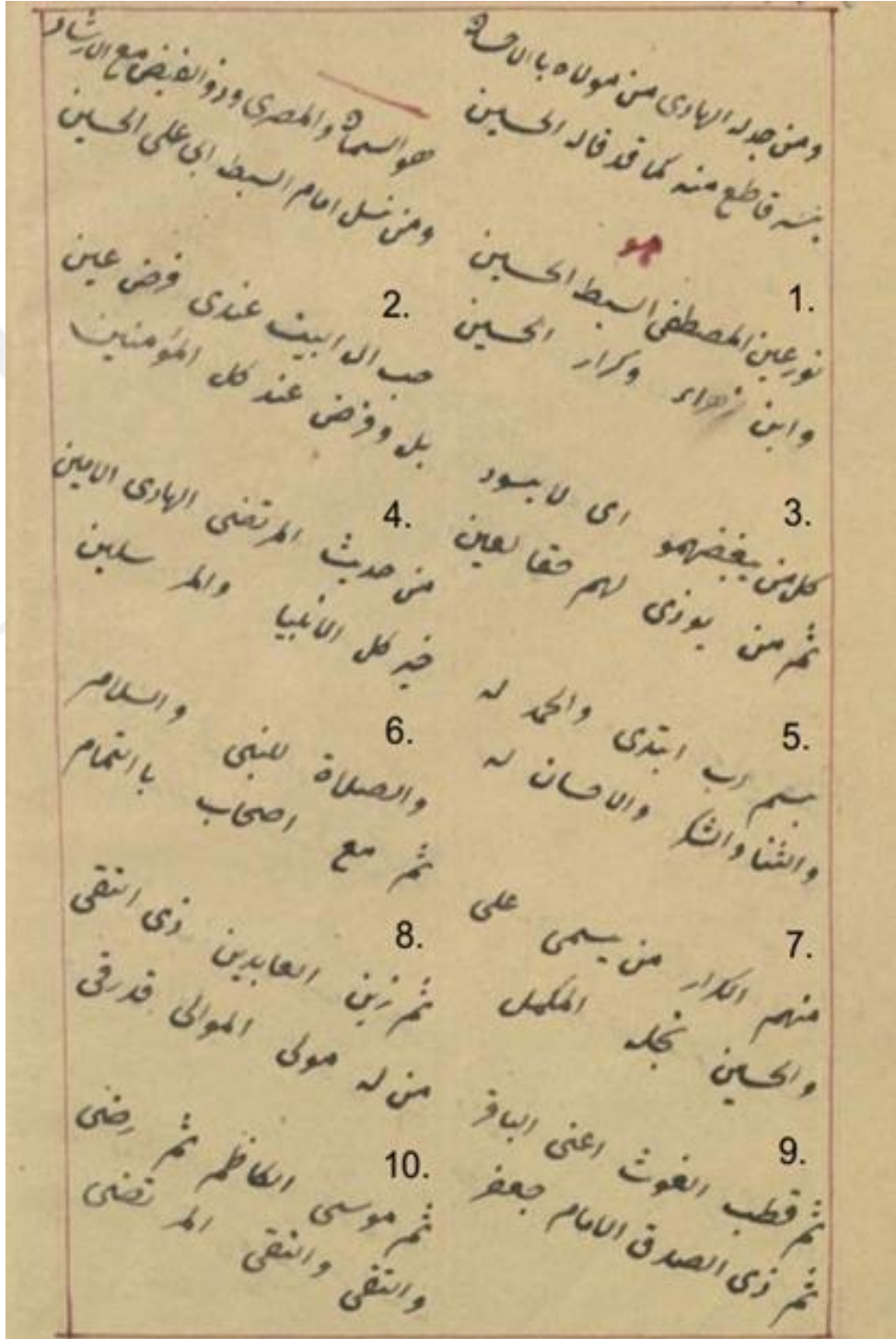
¹³⁹³ Macit: “āteşin”

¹³⁹⁴ Macit: “cān mısın cānān mısın”

[80a]

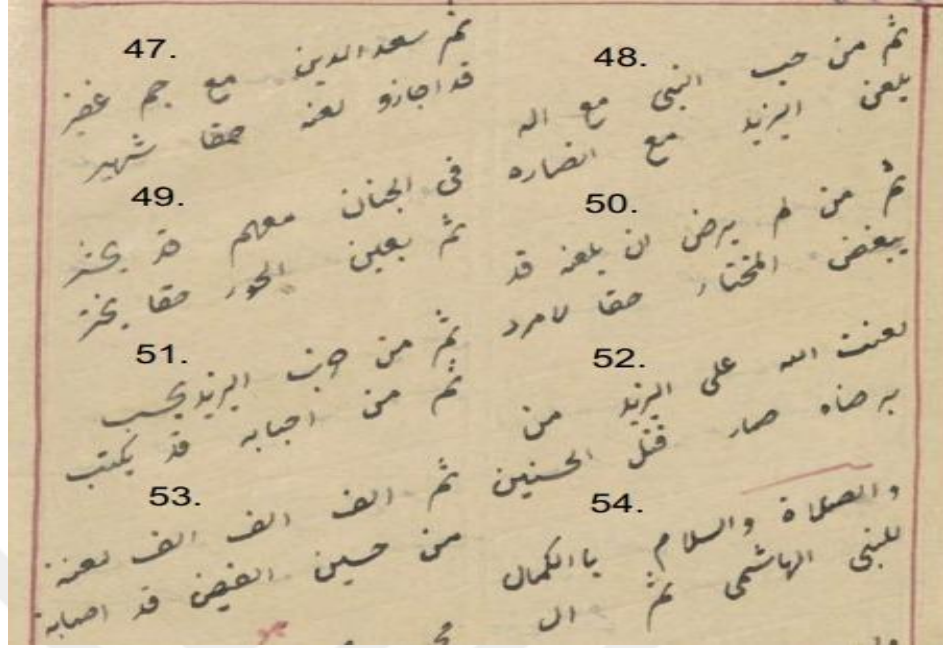
11. ثم من يسمي الامام العبد
ثم مروي الزمان الاخر
12. ثم من يدعي اليه
ثم وارض عن جميع المؤمنين
13. واعلموا اخوان ايضا ما جرى
للإمام سبط خب للوري
14. مع يزيد الظالم الطاغى على
اهل بيت المصطفى المفضل
15. فاعتدى بالاختلاف
ثم صار طابا للبيعة
16. من حين قد ابي هذا الطلب
ثم صار الظلم منه بالاعجب
17. في الذي منه اليزيد يطلب
ثم صار خارجا من طيب
18. هم في ذلوقت صفا يهرب
ثم صار خبا البلاء
19. قد وصلوا بالسلام والامان
ثم هتفه جميعا بالخضوع
20. فابوه جملة
سما من غير شك في العبود
21. ثم هم قد اخبر جميعا بما
صار ممن فاق كل ظالما
22. فذنبه جمعهم
لذوائف قد ابي هذا الخطاب
- عن اذهاب الخطاب

23. ثم ناري ابد جميعا وقال
 اسمعوا قولي وحيي للفقان
 24. ثم هم همو جميعا حاضرين
 للمبصر صحت السبط الحيين
 25. سار حتى قد اتوا تلكوفة
 بايعوه اصلا با الصوة
 26. ثم صار العذر منهم والعذار
 حتى مالوا للثقي بن زيار
 27. عابد الله رئيس علك
 ابن مرجانه البريد الخامس
 28. ثم خانو وابعدوا بالحب مع
 ال بيت من له نور سطع
 29. ليس في ارض الاله شهرهم
 كما بدور قد قضى وجوههم
 30. والحيين قد يحول في العدا
 مثل الف فارس قد شوعدا
 31. ثم صارو منه دوما في عذاب
 ثم ذاقو منه شده العقاب
 32. وهو فهم بالهام يقطع
 والرونس منهمو قد تنزع
 33. صار هذا مدنا من الرغان
 بعد ذرا الى الحيين دوران
 34. رافع منه فوق ارض قد وقع
 فالذي يسمى سنان قد قطع

[81b]

35. ثم رأيت في السماء وقتها
ظلمت واسود صفا نورا
36. امطرت دما صديجا ظاهرا
ثم صار اللون قريبا احمر
37. يوم عاشوراء يوم الجمعة
صار قتل السبط على الامم
38. عام احدى فدخلت من عرج
بعد سنين على الروابيت
39. اه من فقد الحسين بن علي
سبط خيرة الخلق طه المرسل
40. واه حبيبا واه حبيبا اه اه
كنت بدرا كنت نورا كنت جاد
41. كنت را خلق عظيم في النور
كنت زخا كنت عدلا مجبري
42. لعنن زكمو بين اعباد
من جميع اناس في كل البدار
43. لعنت الله على ارضال سنان
واليزيد الام في كل ان
44. وابن زياد اللعين ثم من
صار من اخوانهم سرا علن
45. كل وقت ثم حين كلها
غوب القوي وبانت ابجها
46. من كتاب الله مولانا العلي
مع حديث الاشقي المرسل

[82a]

[186]¹³⁹⁷

Ḥāṣimī

[Mefā' ilün/Mefā' ilün/Fe' ülün]

I

- 1 Muḥammed'dür maḥabbet Ḥayderī'dür
- 2 Maḥabbet rāh-ı vuşlat rehberidür
- 3 Veliler hep maḥabbet pertevdür
- 4 Kelāmı Ḥaḳ bilen cān velidür
- 5 Muḥammed nuṭḳ-ı Ḥaḳ Furḳān 'Alī'dür

II

- 1 Hüva'llāh ismine maẓhar Muḥammed
- 2 Ra'ūf hem Raḥīm mīm-i Aḥmed
- 3 Kelāmī'nüñ zimāmı 'ilm-i ebced
- 4 Kelāmı Ḥaḳ bilen her cān velidür
- 5 Muḥammed nuṭḳ-ı¹³⁹⁸ Ḥaḳ Furḳān 'Alī'dür

[82b]

¹³⁹⁷ On bir bendlik muhammesin ilk iki bendidir. Şiirin tamamı için bkz.: İBB Atatürk Ktp. Bel_Yz_K.000393, s. 36b-37a.

¹³⁹⁸ Bel_Yz_K.000393: "'ilm-i"

[187]¹³⁹⁹

Aḥmedî

[Fā' ilātün/ Mefā' ilün/ Fā' lün]

- 1 Gül-‘ izārında ḥatt-ı yār okunur
“Yūlicu ’l-leyle fi ’n-nehār”¹⁴⁰⁰ okunur
- 2 Yazup cehrimde kâtib-i eşkim
Kıışsa-i derd-i zer-nigār okunur
- 3 ‘ Alî ḥaḳḳ-ı ḥayāl-i zülf-i nigār
Levḥ-i sinemde Zü ’l-fikār okunur
- 4 “Ve ’d-ḍuḥā”dur ruḥuñ şaçıñ ve ’ş-şafā¹⁴⁰¹
“Sūretü ’l-Leyl” der-kenār¹⁴⁰² okunur
- 5 Şevḳile zevḳile her sözüñ **Aḥmed**
Ehl-i ‘ aşḳ içre yādigār okunur

[188]¹⁴⁰³

Seyyid Nesimî

[Meḥ’ ülü/ Mefā’ ilün/Fe’ ülün]

- 1 Muşḥafdur anuñ yüzi eyvā ’llāh
Mīm nūn ‘ ayn “ḳul ḥüva ’llāh”
- 2 Ma’ şūḳ ile ‘ aşıḳ oldı vāḥid
“Nūn ve ’l-ḳalem” oldı kıışsa-i kūtāh
- 3 Şūfî ne bilür tarikat-i vaḥdet
Meyḥāneye çünki bulmadı rāh
- 4 Biñ Yūsuf’ı çāhına düşürdi

¹³⁹⁹ Şiirin bir benzeri için bkz.: Er, **a.g.e.**, s.213; Kayabaşı, **a.g.e.**, s. 127.

¹⁴⁰⁰ Bu ifade Kur’ân’ı Kerim’de birden fazla yerde zikredilir.. Örneğin Hac sûresi 22/61. âyetin ortalarında, Hadîd sûresi 57/6. ve Lokman sûresi 31/29. Âyetlerin başlarında geçmektedir.

¹⁴⁰¹ Şaban Er: “vaşfi”

¹⁴⁰² Şaban Er: “ber-kenār”

¹⁴⁰³ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0324**, s. 147a; Nesimî, **a.g.e.**, TBMM Ktp. AEK, no: 197307805, s. 85.

Şîrîn şulı şol yanağdaki çāh

- 5 Sen kangi felek seyyāresisin
Ey şüretine esîr olan māh
- 6 Sensin bugün ey emîr-i hûbān
Şîrînlere Hüsrev-i şehin-şāh

[83a]

- 7 İhyāyı ‘izām ider Nesîmî
Zülfün koķusıyla her sehergāh

[189]¹⁴⁰⁴

Rûşenî

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

- 1 Pîr elinden çün yedün nān [u] nemek
Ehl-i pîre hem yine hürmet gerek
- 2 Hânķāh-ı şeyhe şaķın bed dime
Uyuz olur inine üren köpek

[190]¹⁴⁰⁵

Kul Nesîmî

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/Fâ’ilün]

- 1 Gel ey mü’min benüm cānım ‘Alî’dür
Ne cānum bil ki cānānum ‘Alî’dür
- 2 Nesîmî’yem ‘Alî medhîñ okurum
Menem bûlbûl gülistānım ‘Alî’dür

¹⁴⁰⁴ Orhan Kemâl TAVUKÇU , *Dede Ömer Rûşenî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni*, s .230, (Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10601.dede-omer-rusenipdf.pdf?0&_tag1=996F7C32D7C6FAEAEA37BAD6DEF222CAA2A64231&crefer=B9B1E710449689127931CC7C50517A1F088049A93C64C349C5BDB657933A2EE0, 26 Ekim 2021,

¹⁴⁰⁵ Kul Nesîmî’ye ait olan bu beyitler Cahit Öztelli tarafından hazırlanan *Kul Nesîmî Divânı*’ da mevcuttur. Yedi beyitlik bir gazelin son iki beyitleridir. (Cahit Öztelli, *On Yedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesîmî*, Tokyo Matbaası, Ankara, 1969, s. 85.)

[191]¹⁴⁰⁶

[?]

[Meʃ ʔl /F  il t /Meʃ  il /F  il n]

- 1 Dikdim liv -y   ayreti ol Rabb-i mec d i  n
 ekdim  us m-  la  neti c n-  Yez d i  n

[192]¹⁴⁰⁷

K m 

[Fe  il t n/Fe  il t n/Fe  il t n/Fe  il n(F  l n)]

- 1 B  da meyl r i il r n leler eyler n eyler
Sesi    maz   acab  b lb l uyur mu n eyler
- 2 G le g   itdiremez yok yere b lb l i  ler
Var  -  mihr-i vefay  kim o ur kim dinler

[193]¹⁴⁰⁸

[?]

[Meʃ  il n/Meʃ  il n/Fe   l n]

- 1 Zeh    dir zeh   ayy m'd[ur] All h
Yaratd   dem ile    lemi denk va' ll h

[194]¹⁴⁰⁹

[?]

[Meʃ  il n/Meʃ  il n/Fe   l n]

- 1 Bu sır a  rmey n n d n [u] a ma 
 ay fd r d  cih n ana bi' ll h

¹⁴⁰⁶ Bu beytin  airi tesbit edilememi tir.

¹⁴⁰⁷ *D r 'l-Elh n K lly t *'nda K mi Mehmed Efendi'ye ait oldu u belirtilen bu  iire K m  Div n 'nda rastlan lmam  tır. (Nihat Ozan K ro lu, Sibel Karaman, "D r 'l-Elh n K lly t , Nazari ve Ameli T rk M sik si ve Zek i Dede Efendi K lly t nda "Ney" Sazının Ge ti i G fteler  zerine Bir Deneme", **Atat rk  niversitesi T rkiyat Ara tırmaları Enstit s  Dergisi**, Erzurum, 2021, S.71, 2021-Mayıs, s.101, (s. 96-122); G lg n Eri  en Yazıcı, **Edirneli K m  ve Div n **, T.C. K lt r ve Turizm Bakanlı ı Yay., Ankara, 2017.)

¹⁴⁰⁸ Bu beytin  airi tesbit edilememi tir.

¹⁴⁰⁹ Bu beytin  airi tesbit edilememi tir.

[195]¹⁴¹⁰

Kabûlî

- 1 Dört kirpik bir bıyık iki kaç
Bu sırrı nâ-ehle eyleme fâş

[196]¹⁴¹¹

Seyyid Nizamoğlu

[Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün//Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün]

- 1 Ümmet-i Aḥmed olup ehl-i imân
- 2 'İzzet-i âl-i Resûlu 'llâh ...ndan¹⁴¹²
- 3 Nesl-i Ḥayder ḥürmetüñ dâ'im ferâmuş eyleyen
- 4 Şûret-i ḥinzîrîla kâlkâr rûz-ı maḥşer sininden¹⁴¹³

[83b]

[197]¹⁴¹⁴

[?]

[Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün//Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün]

- 1 La'net itmekdür 'adûvv-i ḥânedâna meşrebim
Bu me'âli kalp ider icrâ' sukût itse lebim
- 2 Ta'n idenler eylesüñ budur benim de mezhebim
İntisâb-ı faḥr-i 'âlemdir bu yüzden maṭlabım

[198]¹⁴¹⁵

[?]

¹⁴¹⁰ Bu iki mısraın Edirneli Şeyh Kabûlî Mustafa er-Rifâî'nin *Risâle-i Tasavvuf* isimli eserinin son sayfasında yer aldığı görülmektedir. Risâle bu beyitle tamamlanmaktadır. (Selami Şimşek, **Edirneli Şeyh Kabûlî Mustafa er-Rifâî-Hayati, Eserleri ve Tasavvufi Görüşleri**, Edirne Valiliği Kültür Yay., Edirne, 2013, c. II, s.70)

¹⁴¹¹ Seyyid Nizamoğlu'nun *Şeref-i Siyâdet* isimli manzum eserinde geçen bir rubaidir. (Mehmet Aziz Çelik, *Seyyid Nizamoğlu'nun, Hayati, Edebi Şahsiyeti ve Eserlerinden, Mi'râcû'l-Mü'min, Câmi'u'l-Ma'ârif, Şeref-i Siyâdet, Ma'denü'l Ma'arif, Esrârü'l-Ârifin'in Transkripsiyonlu Metinlerinin Hazırlanması*, YL Tezi, Batman Üniv. SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Batman, 2016, s. 100)

¹⁴¹² Çelik: "taḫsîrât iden"

¹⁴¹³ Çelik: "şûret-i ḥinzîr olur kâlkıdıkça yarın kabrden"

¹⁴¹⁴ Bu beyitlerin şairi tesbit edilememiştir.

¹⁴¹⁵ Bu beytin şairi tesbit edilememiştir.

- 1 Şûret-i âyîne-yi sırr-ı ‘Alî
Nâ’ib-i peygamber ol şâh-ı velî

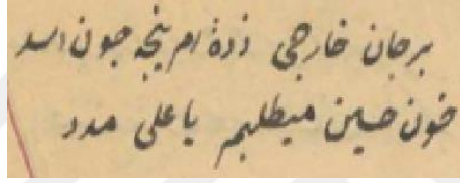
[199]¹⁴¹⁶

[?]

- 1 Olmasaydı merd-i meydân-ı hüner
Denmez idi “lâ fetâ illâ ‘Alî”

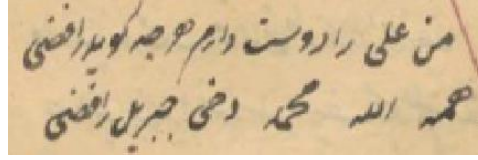
[200]¹⁴¹⁷

[?]

[201]¹⁴¹⁸

[?]

[202]¹⁴¹⁹

[?]

[Mefâ‘ ilün/Mefâ‘ ilün/Mefâ‘ ilün/Mefâ‘ ilün]

- 1 Ğarîbem genc-i ğamda hem-demem yok âhdan ğayrı
Kimesne hâlime vâkıf degil Allâh’dan ğayrı

¹⁴¹⁶ Bu beytin şairi tesbit edilememiştir.

¹⁴¹⁷ Farsça bir beyittir. Milli Kütüphanede bulunan bir Mecmûa-i Eş’ar’da yer alan bu kıt’anın müellifi tesbit edilememiştir. Üç beyitlik bir kıt’anın ikinci beytidir: “Ber-cân-ı hâricî zedeyem pençe çün es’ed/ hûn-ı Hüseyn mî talebem yâ ‘Alî meded.” (Eyyüp Demir, **Mecmûa-i Eş’ar Millî Kütüphanesi 06 Mil Yz A 9854 (İnceleme-Metin-Sözlük)**, YL. Tezi, Dicle Üniv. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD. Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Diyarbakır, 2019, s. 60, 182)

¹⁴¹⁸ Bu beytin şairi tesbit edilememiştir.

¹⁴¹⁹ Bu beytin şairi tesbit edilememiştir.

[203]¹⁴²⁰

[?]

[...]

- 1 Cenāb-ı şeyh-i ekrem pîr-i efham
Meh-i burûc kerāmet maẓhar-ı esrār-ı bî-pāyān

[204]¹⁴²¹

[?]

[Mefā‘ ilün/ Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün]

- 1 Gül-i nāzik ter ğavşeyn furûğ-ı dîn
Şeh-i aqṭāb-ı ‘ālem şeyh ‘Abdu’l-kādir-i Geylān

[205]¹⁴²²

[?]

[...]

- 1 “Nahnü bi’l-lāhi ‘izzunā lā bicāhi ve mansıbı
Küllü men rāme zülleñā ḥasbiya’l-lāhü ve’n-Nebî”¹⁴²³

[206]¹⁴²⁴

[?]

[...]

¹⁴²⁰ Bu beytin şairi tesbit edilememiştir.

¹⁴²¹ Bu beytin şairi tesbit edilememiştir.

¹⁴²² Bu beytin şairi tesbit edilememiştir.

¹⁴²³ Seyyid Abdurrahman İbn Mustafa el-Hüseyin el-Aidarous’a (H. 1192) ait bir beyittir. Yemen’de doğmuş, Mısır’da ölmüştür. Ehl-i beyt soyundan gelen mutasavvıf bir şairdir. “*Tervihu’l-Bâl Tehyicü’l-Bilbâl*” isimli divanında yer alan şiirinde geçen bu beyit şöyledir: (Bkz.: es-Seyyid Abdurrahman İbn Mustafa el-Hüseyin el-Aidarous, *Divân-ı Aidarous: Tervihu’l-Bâl Tehyicü’l-Bilbâl*, t.y., b.y., s. 44)

نحن بالله عزنا * والحبيب المقرب
منهما عز قدرنا * لا بمال ومنصب
كل من رام ضرنا * من قريب وأجنبي
سيفنافيه قولنا * حسبه الله والنبي

¹⁴²⁴ Bu beyitin şairi tesbit edilememiştir.

- 1 Atıla tîr-i kazâ çün kabza-i taqdîrden
- 2 Penâh yok ey dil hülâşa çek elin tedbîrden

[84a]

[207]¹⁴²⁵

Viranî

[Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/Fe' ülün]

- 1 'Alî'dür nokta-i evvel hidâyet
'Alî'dür âhîr nûr-ı hidâyet
- 2 'Alî'dür her dü 'âlem zât-ı mutlak
'Alî'dür hikmet [ü] kudret¹⁴²⁶ [ü] kerâmet

[208]

[?]¹⁴²⁷

[Fe' ilâtün/Fe' ilâtün/Fe' ilâtün/Fe' ilün]

- 1 Yâre mihmân olupdur ey ecel inme 'acele
Var rakîbüñ evine bu gece anda gecele

[209]¹⁴²⁸

Hatâyî

[Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün]

- 1 İbtidâdan yol şorarsan yol Muḥammed 'Alî'niñdür
Yetmiş iki dil şorarsan dil Muḥammed 'Alî'niñdür
- 2 Varma Yezîd'in yanına koḡusu siner tenüne

¹⁴²⁵ Bu beyitler Viranî'nin *Fakîrnâme* isimli risalesinde geçmektedir. Dört beyitten oluşan bir şiirin ilk iki beytidir. (Perihan Kaya, **Fakîrnâme (Virânî Baba Risâlesi) Giriş – İnceleme – Metin – Sözlük – Tıpkıbasım**, YL Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Isparta, 2009, s. 54)

¹⁴²⁶ Kaya: "kudret-i hikmet"

¹⁴²⁷ Bu beytin şairi tesbit edilememiştir.

¹⁴²⁸ Sadettin Ergun ve Muhsin Macit'in hazırladığı Hatâyî divanlarında mevcut olmayan bu şiir, İBB Atatürk Ktp. *OE_Yz_0226* numaralı yazma divanda mevcuttur. Ayrıca, şiirin 3. beyti divanda mevcut değildir. Bkz.: İBB Atatürk Ktp. *OE_Yz_0226*, s. 63b.

La‘net Yezîd’in cânına cân Muḥammed ‘Alî’niñdür

- 3 Varma Yezîd meclisine kulaḫ tütma her işine
Şatır Yezîd ensesine seyf Muḥammed ‘Alî’niñdür
- 4 ‘Alî Yezîd’den¹⁴²⁹ seçildi¹⁴³⁰ ‘âleme rahmet saçıldı¹⁴³¹
Ol behârlara açıldı gül Muḥammed ‘Alî’niñdür
- 5 Gice olur gündüz olur cümle ‘âlem dümdüz olur
Gökde kaç biñ yıldız olur ay Muḥammed ‘Alî’niñdür
- 6 **Ḥatâyî** ḥastedür¹⁴³² iñler ‘âşıklar¹⁴³³ gönlini añlar
Nûr olmış ‘âlemi toylar nûr-ı Muḥammed ‘Alî’niñdür

[210]¹⁴³⁴

Kazım(?)

[...]

I

- 1 Ğurre-i mäh-ı Muḥarrem eyleyüp ‘ömr-i tebâh
- 2 Şî‘ a-yı şâh-ı velâyet giydi hep sûr-ı siyâhı
- 3 ‘Âķibet buldı maḫâmuñ hüķm-i taḫdîr-i İlâh
- 4 Nâ’il-i fevz-i şehâdet olduñ âķir bî-günâh

[84b]

- 5 Yâ Hüseyin-i Kerbelâ vâ seyyidâ vâ seyyidâh

II

- 1 La‘net olsun Kûfiyâne kim seni incitdiler
- 2 Naḫş-ı ‘ahd idüp Yezîd’in bey‘ atüñ berkitdiler

¹⁴²⁹ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02: “Yezîd ‘Alî’den”

¹⁴³⁰ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02: “seçilür”

¹⁴³¹ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02: “saçılır”

¹⁴³² İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02: “ḥaste olmuş”

¹⁴³³ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02: “mevlâ ile”

¹⁴³⁴ Kazım Paşa’nın (ö. 1980) *Divanı, Mekalid-i Aşk* adlı eseri, mersiye ve kasideleri incelendiğinde bu şiirin mevcut olmadığı gözlenmiştir. Şiirin aidiyeti konusunda tesbit yapılamamıştır. Bkz.: Kazım Paşa, İBB Atatürk Ktp. No.: **Bel_Osm_K.00415** (Divan-ı Kazım Paşa); İBB Atatürk Ktp. No.: **MC_Osm_K.00267** (Mekâlîd-i Aşk); Kazım Paşa, İBB Atatürk Ktp. No.: **OE_TK_00520** (Mersiye); İBB Atatürk Ktp. No.: **OE_TK_00902** (Mersiye ve Kaside-i Kazım Paşa).

3 Rāh-ı Hakk'ı terk idüp semt-i hilāfa gitdiler

4 Qatl idüp hep āl-i aşhābuñ saña qaşđ itdiler

III

1 Emr idüp ibn-i Ziyād kāfir [u] bī-dīn-i Yezīd

2 Āl-i evlāduñ önünde öldüler hep nā-bedīd

3 Şaldırup mānend-i hīnzīr ölsün Şimr-i pelīd

4 Yetmiş iki zaḥm urup hem itdiler şuşuz şehīd

IV

1 Hāl-i zāruñdan olup aña cenāb-ı Muştafā

2 Böyle āl kan içre görseydi Betül-i Murtaẓā

3 Çāk çāk itmiş vucūduñ tīg-i sertīz-i cefā

4 Çağırur bir gūşede feryād idüp Zeyne'l-ābidīn

V

1 Mezc idüp hūn çekerler Kerbelā'nuñ ḥākini

2 Ne yürür mesh eyleyüp re's-i şerīf-i pākini

3 Koydılar ḥāk üzre bī-ser qalup sad çākını

4 Virdiler gārāte el mālını emlākını

VI

1 Hāzret-i Haq cemālūñ ile yā sıbte'n-Nebī

2 Terk idüp eyyām-ı mātem kesb sūr maṭlabı

3 'Āşīkānuñ dā'imā farq itmeyüp rüz [u] şebi

4 Çağırşurlar ḥaşre dek rüz [u] mesā **Kāzım** gibi

5 Yā Hüseyin-i Kerbelā vā seyyidā vā seyyidāh

[211]¹⁴³⁵

Ḥaṭāyī

[Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

¹⁴³⁵ Bu şiir, mecmuada bulunan 26. numaralı şiirin aynısıdır. Ancak 26. numaralı şiirde eksik olan 2. 3. ve 4. bendler bu kısımda müstensih tarafından tamamlanmış olduğu fark edilmektedir. Mütekerrir mısra sadece ilk bendinde mevcuttur. Eksik olan mütekerrir mısralar tarafımızdan köşeli parantez içerisinde eklenmiştir. Bkz.: Ergun, **a.g.e.**, s. 182.; İBB Atatürk Ktp. **OE_Yz_0226/02**, s. 92b.

I

- 1 Bendsiyem men cān [u] dilden pādīşāhımdur ‘Alī
- 2 Gözlerüm nūr-ı zıyāsı bedr-i māhımdur ‘Alī

[85a]

- 3 Yolına hāḳ olduğum toğrı rāhımdur ‘Alī
- 4 Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘Alī

II

- 1 Men Hüseyñ Hülku ’r-rızā’nuñ bir muḥibb-i ‘āliyyem
- 2 Ḥamdü ’lillāh kim ḥasedle kibr [ü] kīnden ḥāliyyem
- 3 Şāh Hüseyñ-i Kerbelā’nuñ baş açık abdāliyyam
- 4 [Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘Alī]

III

- 1 Ol imām Zeyne ’l-ābidīn [u] Bāḳır’ı bil Ca’fer’i
- 2 Bunları bilen der Ḥaḳ yolunuñ serverleri
- 3 Vird idüp bu nuṭḳı dā’im olmayasın serseri
- 4 [Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘Alī]

IV

- 1 Musī-i Kāzım’ı her kim bilür ise oldu Ḥaḳ
- 2 Gel bugün dīnüm imānum ‘Alī Rızā’dan al sebaḳ
- 3 Giderüp ten gözini bunlara cān göziyle baḳ
- 4 [Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘Alī]

V

- 1 Şāh Taḳī vü bā Naḳī’ye ḳul olan ey baḥtiyār
- 2 Kim severse bunları raḥmet ider perverdigār
- 3 Mü ’minīn olan bu virdi oḳudılar āşikār
- 4 [Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘Alī]

VI

- 1 ‘Askerī’ye ‘askeri olmaḳ dilerseñ ey benām
- 2 Ḳıl tevessül ḥānedāna Aḥmed’de bir bir temām
- 3 Ḥatm olıserdür imāmet Mehdī’de beyne ’l-enām
- 4 [Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur ‘Alī]

VII

- 1 Ğāfil olma ey **Ḥatāyī** çün bu dünyā fānīdür
- 2 Her ne kim gelse vücūda Ḥaqq'ıñ ol mihmānıdır
- 3 Bu kelāmı vird idünmek mü 'minüñ erkānıdır
- 4 [Kıblegāhumdur Muḥammed secdegāhumdur 'Alī]

[212]¹⁴³⁶

Ḥatāyī

[Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün]

- 1 Yirde gökde Ḥayder-ı Kerrār sensin yā 'Alī
Rūz-ı maḥşer sāķī-i ebrār sensin yā 'Alī
- 2 'Arzla semā¹⁴³⁷ okurlar esmānı¹⁴³⁸ yā bü'l-Ḥasan
İbn-i 'amm-i Ahmed-i Muḥtār sensin yā 'Alī

[85b]

- 3 Evvel [ü] āḥirde sen İslām dīnini fāş eyledüñ
Göñlüm ondaki ikrārı¹⁴³⁹ sensin yā 'Alī
- 4 Evvel [ü] āḥir de sensin zāḥir [ü] bātında sen
'Aql-ı kāmīl dāniş-i seyyārı¹⁴⁴⁰ sensin yā 'Alī
- 5 “Lā fetā illā 'Alī” şānunda olmışdur nüzül
Dārb-ı İncīl¹⁴⁴¹ mesken-i¹⁴⁴² [...] ¹⁴⁴³ sensin yā 'Alī
- 6 Enbiyānuñ sırrı sensin¹⁴⁴⁴ evliyānuñ rehberi
Ğāzilerüñ server-i ser-dārı sensin yā 'Alī
- 7 Çıkdı mı' rāca Muḥammed didi toḡsan biñ kelām

¹⁴³⁶ Bkz.: Macit, **a.g.e.**, s. 251-252; Ergun, **a.g.e.**, s. 150. İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02, s. 93b.

¹⁴³⁷ Macit: “ḥamsetü'l-eşbāḥ”

¹⁴³⁸ Macit: “aduñı”

¹⁴³⁹ Macit: “dīn-i ḥaqqı eyleyen izḥār”

¹⁴⁴⁰ Macit: “bisyyār”

¹⁴⁴¹ Macit: “darb içinde”

¹⁴⁴² Macit: “sikke-i”

¹⁴⁴³ Okunamayan kelime için bkz.:

¹⁴⁴⁴ Macit: “maḥremisin”

Sırr-ı Hakk'ıñ maḥrem-i esrârı sensin yâ 'Alî

8 Âdem [ü] Ḥavvâ¹⁴⁴⁵ henüz gelmemişdi¹⁴⁴⁶ mâ [u] tîn
Bu ḥulḳ-i cihân yoğ iken varı sensin yâ 'Alî

9 Bu **Ḥatâî** hastenüñ sensin murâd-ı Murtezâ
Ḳande baḳsam görineñ dîdârı sensin yâ 'Alî

[213]¹⁴⁴⁷

Seyyid Nesîmî

[Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün]

- 1 Biz bu dünyâ manşıbından 'uzlet itmişlerdenüz
Şanma bu dünyâya kim biz rağbet itmişlerdenüz
- 2 Milk [ü] mâle¹⁴⁴⁸ baḳmazız biz şürete faḥr itmezüz
Kendimize¹⁴⁴⁹ ḥör ḥaḳîri 'izzet itmişlerdenüz
- 3 Gerçi bu ḥalḳuñ dilinde ḳadrimüz yoḳ zerrece
Ma' na bâzârında biz pür-ḳıymet itmişlerdenüz
- 4 Biz Ḥüdâ'yı bilmişüz 'ilme'l-yaḳîn 'ayne'l-yaḳîn¹⁴⁵⁰
Rûḥumuz dâr-ı beḳâda raḥat itmişlerdenüz
- 5 Biz Ḥasan¹⁴⁵¹ meşrebiyüz bende-i şâh-ı sultân
'Âl-i evlâda velîken bey' at itmişlerdenüz

[86a]

- 6 Ey münâfıḳ biz Ḳureyş ehli degül Hâşimî'yüz
Şad hezârân Yezîdiye la' net itmişlerdenüz¹⁴⁵²
- 7 Ey **Nesîmî** müdde'îler ta'n¹⁴⁵³ iderse ğam degül

¹⁴⁴⁵ Macit: "Âdem-i ḥākî"

¹⁴⁴⁶ Macit: "olmamış idi"

¹⁴⁴⁷ Bkz.: İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324, s. 94a.

¹⁴⁴⁸ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: "mâle milke"

¹⁴⁴⁹ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: "kendözin"

¹⁴⁵⁰ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: "dünyeyi şatup biz almışuz Ḥakk'ıñ dîdârını"

¹⁴⁵¹ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: "Ḥüseyn"

¹⁴⁵² İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: "şad hezârân la' neti ḥavâric itmişlerdenüz"

¹⁴⁵³ İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0324: "cevr"

Rāh-ı bātında atı biz   ret itmi lerden z¹⁴⁵⁴

[214]¹⁴⁵⁵

Seyyid Nes m 

[Me    l / Mef    l /Me    l / Fe    l n]

- 1 Ey R  -ı uds c fe-i murd ra yapı ma
G lz r-ı cin n  koyuben  ra yapı ma
- 2 Ma b b n  y r it var iken boyluca bir y r
A y r etegin tutma ve a y ra yapı ma
- 3 Ma   r gibi istersen eger ma  b-ı   l ¹⁴⁵⁶
Yitirme be    r  fen   ra yapı ma
- 4 Ey k peyi inc den ide  benden i it pend
S z d rrini t t l   l  -i  hv ra yapı ma
- 5 “ l ”dan eger   leme ikr r ile geld  
 kr r n  terk id ben¹⁴⁵⁷ ink ra yapı ma
- 6 Ey ma  rifet   m   af  u  kenz ile mi b  
Mift   budur mecma  -ı mu t ra yapı ma
- 7 Benlik  atanu    n da  lup    d  duman 
Var p k-ı met   iste bu b z ra yapı ma
- 8 Kesb eylemeyen   iretin an  del  bil
Ey    l-ı  ss  r tbe-i  add ra yapı ma
- 9  a ı aranu  z lf ne yapı d  **Nes m **
Ey b de viren   mr n  z nn ra yapı ma

¹⁴⁵⁴  BB Atat rk Ktp. OE_Yz_0324: “dost yolunda  erbeti zehri n   itmi lerden z”

¹⁴⁵⁵ Bkz.:  BB Atat rk Ktp. OE_Yz_0324, s. 158a-158b; Nes m , **a.g.e.**, TBMM Ktp. AEK, no: 197307805, s. 96

¹⁴⁵⁶  BB Atat rk Ktp. OE_Yz_0324: “menzil-i a l ”

¹⁴⁵⁷  BB Atat rk Ktp. OE_Yz_0324: “eyleme”

[215]

Kethüdā-zāde ‘Ārif

[...]

I

- 1 Kādrim ola berter şeref-i nād-ı ‘Alī’den
- 2 Nuşret bulayım dem-be-dem imdād-ı ‘Alī’den

[86b]

- 3 Meydān-ı maḥabbetdeki feryād-ı ‘Alī’den
- 4 Şehzāde-i ‘ālī iki şimşād-ı ‘Alī’den
- 5 Yā Rabb beni dūr eyleme evlād-ı ‘Alī’den

II

- 1 Hāk’dır vālaları iksīr-i ḥaḳīḳat
- 2 [...] ¹⁴⁵⁸ olan ‘āşık-ı şūrīdeye devlet
- 3 Anlardan olur ‘ālem-i āşāra ‘ināyet
- 4 Her bendesi şāhāne felek-i mertebe elbet

III

- 1 Āḫir bu ḥārābata gelür lerziş-i vīrān
- 2 Şikeste olur camları rind-i perīşān
- 3 Her neş’enüñ elbette ḥumārın çeker insān
- 4 [...] ¹⁴⁵⁹ mecma‘ına vardığımız ān

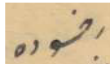
IV

- 1 Bende ideli cān [u] dili āl-i ‘abā’ya
- 2 Ḥam-keşte-i ta‘zīm olamam çarḥ dü tāya
- 3 Meyl eylemem kevkebe-i dār-ı fenāya
- 4 Besdür baña dünyāda vü ‘uḳbāda bu pāye

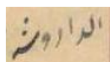
V

- 1 Evşāf-ı ‘ilm oldı benim ma‘den [ü] kānum
- 2 Evlād-ı ciger-pāre seyyid-i cān-ı cānānum

¹⁴⁵⁸ Okunamayan kelime için bkz.:

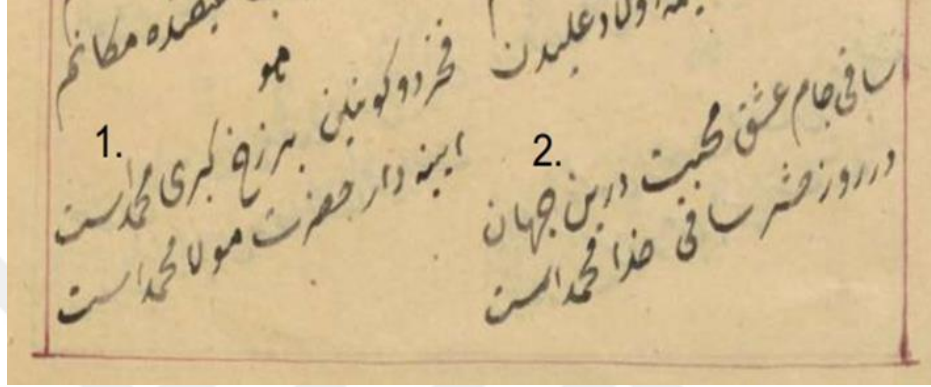

¹⁴⁵⁹ Okunamayan kelime için bkz.:

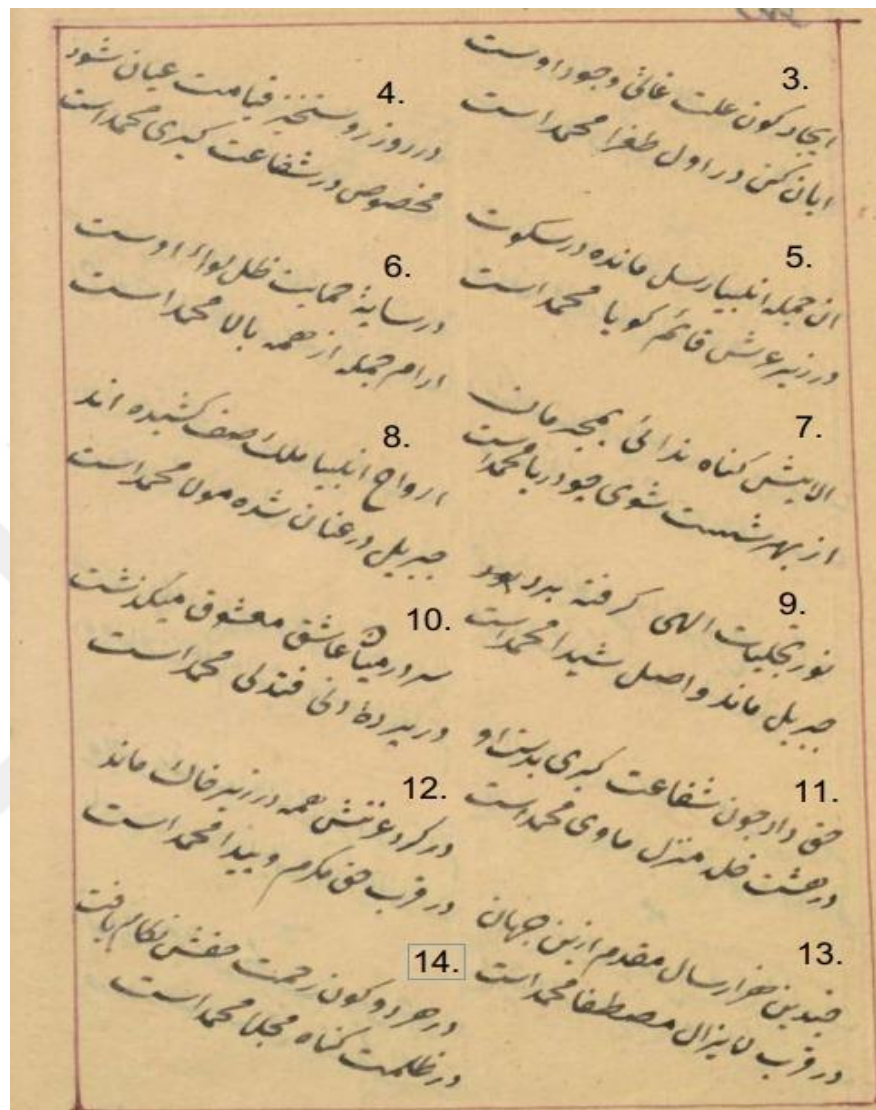
- 3 ‘ Ārif-i dil-i erbāb ḥaḳīkatde mekānum
- 4 Bu nuṭḳ-ı şerīf oldı benim vird-i zebānum
- 5 Yā Rabb meni dūr eyleme evlād-ı ‘ Alī’den

[216]¹⁴⁶⁰

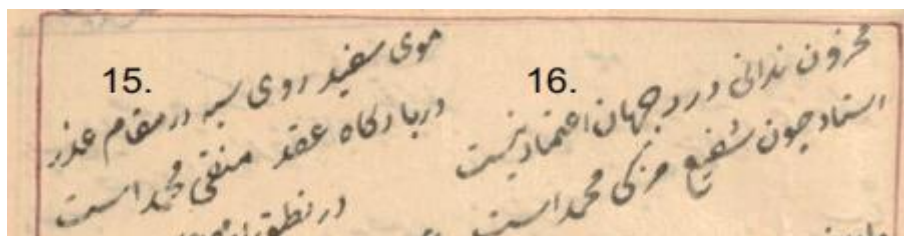

¹⁴⁶⁰ Farsça bir şiirdir.

[87a]

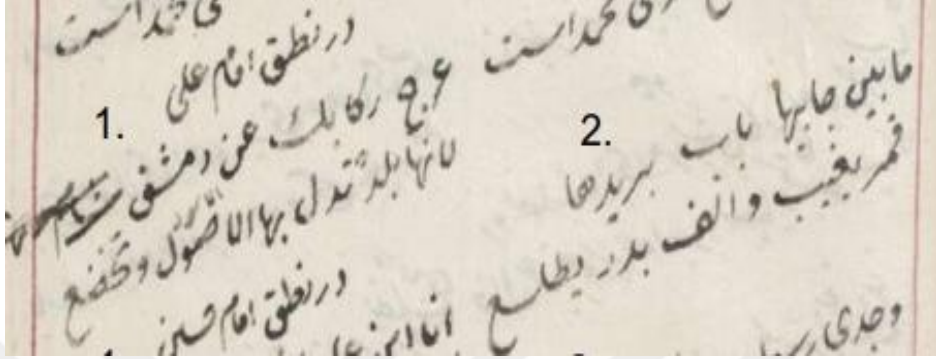
[87b]

[217]¹⁴⁶¹

[?]

Der-nutk-ı İmam Ali

[218]¹⁴⁶²

[?]

Der-nutk-ı İmam Hüseyin

¹⁴⁶¹ “Der-nutk-ı İmam Ali” şiirinin Şam’da Bâbu’l-Câbiye’nin sütunları üzerine yazılmış olduğu ancak sütunların ortadan kaybolduğu belirtilmektedir. (Mari Dekran Sarko, “Sultan II. Abdülhamid Döneminde Dımişk (m.1876-1908/h.1293-1325)”, <http://hekmatdaoud.com/web/?p=664>, erişim tarihi 26/09/2021). Der-Nutk-ı Ali’nin Arapça metninin adı geçen web adresinde yayınlanmış hali şu şekildedir:

در نطق امام علی

ما بین جاییها و باب بریدها
قمر یغیب و آلف بدر یطلع

عرج رکابک عن دمشق فانیها
بلد نذل لها الأسود وتخضع

¹⁴⁶² “Der-nutk-ı İmam Hüseyin” başlıklı Arapça şiirin metni <https://www.aldiwan.net/poem50308.html> adresinde yayınlandığı haliyle şu şekildedir (<https://www.aldiwan.net/poem50308.html>, erişim tarihi 26/09/2021):

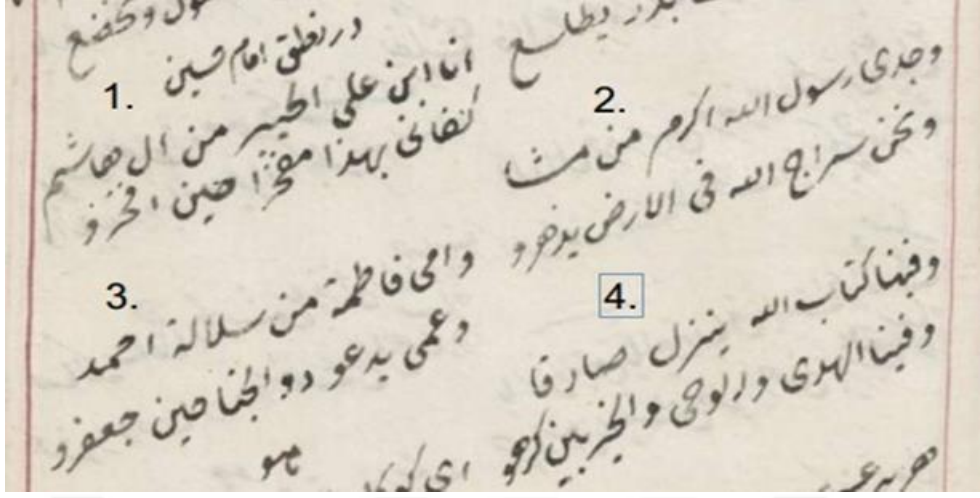
در نطق امام حسین

وَجَدِّي رَسُولُ اللَّهِ أَكْرَمُ مَنْ مَشَى
وَنَحْنُ سِرَاجُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ يَزْهَرُ

وَفِينَا كِتَابُ اللَّهِ يَنْزِلُ صَادِقاً
وَفِينَا الْهُدَى وَالْوَحْيُ الْخَيْرُ يُذَكِّرُ

أَنَا ابْنُ عَلِيِّ الْحَبِيبِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ
كَفَانِي بِهَذَا مَفْخَرًا حِينَ أَفْخَرُ

وَفَاطِمَةَ أُمِّي سُلَالَةَ أَحْمَدٍ
وَعَمِّي يُدْعَى ذَا الْجَنَاحَيْنِ جَعْفَرُ

[219]¹⁴⁶³

[?]

[Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün]

- 1 Ey göñül bāb-ı rızādan ayrılma şām [u] seher
Sen zuhūra tābī' ol ğayrı ne lâzımdur keder
- 2 Her bir “‘usrun yūs”ine vāqıf olan ğam mı çeker
Yār küser aġyār güler teħammül itmekdür hüner
- 3 Ehl-i ‘irfān bu cihānda zaħmını pūr zevk ider
Âsiyâb tālî' üñ bir gün murād üzre döner

[220]

[?]

[Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün]

- 1 Eyā Âdem rumüz-ı cennet-i dîdār ise maqşūd
Gel ef'āl-i şeyātinden geçüp nefsüñ cîfir eyler

[88a]

- 2 Enîs eyle Muħammed Ħayder-i Kerrār sıbteyni

¹⁴⁶³ Şairi tesbit edilememiştir.

Delüp cismüñ erenler hāngāhında nefer eyler

[221]¹⁴⁶⁴

Eşref Paşa

[...]

- 1 Zāt-ı Hakk-ı şifâtındır nüsha-i icād¹⁴⁶⁵ ammā
Ana şirāze-i tertib necā¹⁴⁶⁶ oldı velī
- 2 Biri Mevlā-yı¹⁴⁶⁷ ehad biri ma' nā-yı¹⁴⁶⁸ şamed
Yek vücūd 'ālem-i vah[det]de Muhammed ' Alī

[222]¹⁴⁶⁹

Zihni

[Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün]

- 1 Zülfüñ ey mihr [ü] şeb-i tārīh midür her sū siyāh
Hāl-i ' anber mū siyāh ebrū siyāh gīsū siyāh
- 2 Bu siyāhlıkda benim bahtım senüñ zülfüñ gibi
Var mıdur dünyā vü “mā-fihā”da bilmem bu siyāh
- 3 Al al kırmızısı kırmızı olmuş āğı āğ¹⁴⁷⁰
Ka' be-i hüsñüñ tavāf eyler anıñçün mū siyāh
- 4 Şanki sulţānū 'l-Habeş eyler kızıl elmada cenk
Kişver-i ruhsāra düşmüşem hāl-i hindūlar siyāh¹⁴⁷¹

¹⁴⁶⁴ Eşref Paşa'nın Tanrubbyurdu tarafından hazırlanan divanında mevcut olmayan bu şiir için bkz.: Gülçin Tanrıbuyurdu, Eşref Paşa Divanı (İnceleme, Transkripsiyon Metni, Nesre Çeviri, YL. Tezi, Kocaeli Üniv. SBE., Kocaeli, 2006)

¹⁴⁶⁵ Cumbur: İmkân”

¹⁴⁶⁶ Cumbur: “nebî”

¹⁴⁶⁷ Cumbur: “ma' nā”

¹⁴⁶⁸ Cumbur: “mevlā-yı”

¹⁴⁶⁹ Bkz.: Nazire Erbay, **Bayburtlu Zihni Divanı (İnceleme-Metin)**, Bayburt Üniversitesi Yay., Erzurum, 2014, s. 385; Bayburtlu Zihni, **Divan-ı Zihni**, TBMM AEK No.: 197307848, y.y., 1268, s. 70.

¹⁴⁷⁰ Bu mısra Erbay'ın hazırladığı *Bayburtlu Zihni Divanı* 'nda mevcut değildir.

¹⁴⁷¹ Erbay: “hind u siyāh”

- 5 Baş açık yalın ayak Beytü 'l-Harām' uñ vaşlına
Cehd-i sa' y itmiş gelür¹⁴⁷² **Zihni** perişân rû siyâh

[223]¹⁴⁷³

Eşref Paşa

[...]

I

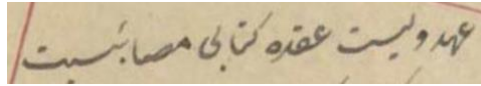
- 1 Bir nûrdan çerâğ-ı dili yakdık evveli
2 Bir dest-gîre baş kesüp tutmuşuz eli
3 Bir bāba yalvarup didik “edriknî” yā velî
4 Ol şāh-ı evliyā bize imdād eder velî
5 Ğam çekme hiç elde iken dāmen-i ‘Alî
6 Nād-ı ‘Alî’ dedir bize va‘ de seyencelî¹⁴⁷⁴

II

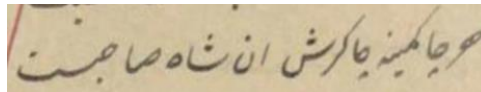
- 1 Serdār-ı “lā fetā” esedu ‘llāh ğālib-est
2 Nād-ı ‘Alî-est maẓhar-ı sırr-ı ‘acāyib-est

[88b]

3

4

- 5 [Ğam çekme hiç elde iken dāmen-i ‘Alî
6 Nād-ı ‘Alî’ dedir bize va‘ de seyencelî]

III

¹⁴⁷² Erbay: “gelevüz”

¹⁴⁷³ Bkz. Mustafa Eşref Paşa, **Divan-ı Eşrefü’ş-Şuara**, TBMM AEK, No.: 197307799, İstanbul, 1278, s. 22-24.

¹⁴⁷⁴ “Nad-ı Ali” duâsından iktibas yapılmıştır.

- 1 İkrār-ı faẓl-ı Hâk ile îmân bizdedir
- 2 İz‘ân-ı cāvidân ile iz‘ân bizdedir
- 3 Tâc [u] kemerle hırķa-yı merdân bizdedir
- 4 Teslîm-i Hayderî ile meydân bizdedir
- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ‘Alî
- 6 Nâd-ı ‘Alî’dedir bize va‘de seyencelî]

IV

- 1 İlhâmdır serâir-i telķin pendimiz
- 2 Almış naşîb anıñla dil-i müstemendimiz
- 3 Semt-i rızâya bedreķadır tîğ-ı bendimiz
- 4 Her ķarımızda hâzır [vü] nâzır efendimiz
- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ‘Alî
- 6 Nâd-ı ‘Alî’dedir bize va‘de seyencelî]

V

- 1 Hırş [u] tama‘ şafâyı derûnı ider tebâh
- 2 Olmaz ğınâ-yı ķalb gibi mâye-i refâh
- 3 Eyler muķadderât zuhûr itme iştibâh
- 4 Pesdir göñül sañadır Hayder-i penâhgâh
- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ‘Alî
- 6 Nâd-ı ‘Alî’dedir bize va‘de seyencelî]

VI

- 1 Âdem tutarsa Tûr-ı tecellîde meşhedî
- 2 Rûh-ı Kelîm imiş olur şaĥn-ı merķadi
- 3 Dâreynde aẓhar ola Hârûn [u] Aĥmed’i
- 4 Vehm-i ecel çekermiş abeş merd-i sermedi
- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ‘Alî
- 6 Nâd-ı ‘Alî’dedir bize va‘de seyencelî]

VII

- 1 Bî-ebedsin eyleme nâfiledir külfet nemâz
- 2 Her şeyden el yumağıla olur halka niyâz
- 3 Bul kıble-i haqîkatî ol âşinâ-yı râz
- 4 İtmez imâm-ı Haqq'a uyan kimse ihtirâz
- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ' Alî
- 6 Nâd-ı ' Alî'dedir bize va' de seyencelî]

VIII

- 1 Haq kıble-i melâik idüp vech-i Âdem'i
- 2 Rûmmâl-i Ka' be imiş ervâh-ı ' âlemi
- 3 İnsâna sernüvişte eylemiş levh-i a' zâmı
- 4 Teslîm-i tâmdır kişiniñ râh-ı eslemi
- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ' Alî
- 6 Nâd-ı ' Alî'dedir bize va' de seyencelî]

[89a]

IX

- 1 Taḥşîl imiş kemâl-i vücûd guşsa meger
- 2 Terk-i vücûd ile bulamaz ma' rifet beşer
- 3 Teşlîş-i çâr-ı terk ile tecrîdir hüner
- 4 Âgâh-ı zât-ı şüretde evvel kalma bîm ber
- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ' Alî
- 6 Nâd-ı ' Alî'dedir bize va' de seyencelî]

X

- 1 Ol muṭme'in kayd-ı cihân bul şafâ-yı cân
- 2 Tevhîddir [...] ¹⁴⁷⁵ ' irfân-ı nerdübân
- 3 ' Ayne'l-yaqîn menzil-i vaḥdetdedir hemân
- 4 Bâlâdadır maḳâm-ı tûlâ-yı ḥânedân

¹⁴⁷⁵ Okunamayan kelime için bkz.:

- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dāmen-i ‘Alī
6 Nād-ı ‘Alī’dedir bize va‘de seyencelī]

XI

- 1 Zāhirde mültezimse de vaqt-i revāyiçe
2 Dārustān ‘āşqdan hiç bakma rāyice
3 Serrişte virme ceng-i tūlāda hārice
4 Çek gālībāne tīg [ü] teber aḥvārice
5 [Ġam çekme hiç elde iken dāmen-i ‘Alī
6 Nād-ı ‘Alī’dedir bize va‘de seyencelī]

XII

- 1 Bir ‘inān-ı küfürdür imānımız bizim
2 Zevk-i ledünledür dem-i devrānımız bizim
3 Lebü’l-me’āl ‘āşqdır erkānımız bizim
4 Erbāb-ı [...] ¹⁴⁷⁶ kesr idemez şānımız bizim
5 [Ġam çekme hiç elde iken dāmen-i ‘Alī
6 Nād-ı ‘Alī’dedir bize va‘de seyencelī]

XIII

- 1 Bāb-ı recāda Fāṭıma[-yı] ḥayru’n-nisāyız
2 Bāḫır [u] Taḫī [vü] Naḫī Ḥasan-ı müctebāyız
3 Zeyne’l-‘ubbād [u] Ca‘fer [ü] Kāzım Rızā’yız
4 Mehdī [vü] ‘Askerī irişür muḫtedāyız
5 [Ġam çekme hiç elde iken dāmen-i ‘Alī
6 Nād-ı ‘Alī’dedir bize va‘de seyencelī]

XIV

- 1 Her sāl kim olur on iki māh ile temām
2 Erkān-ı evliyā imiş işnā ‘aşer imām
3 Ḥatm oldu gerçi velāyetde ol niḫām

¹⁴⁷⁶ Okunamayan kelime için bkz.:

- 4 Rûh-1 revânları irişür dâre ve 's-selâm
- 5 [Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ' Alî
- 6 Nâd-1 ' Alî'dedir bize va' de seyencelî]

XV

- 1 Göñlüm ki maḥv-1 ' aşk-1 cenâb-1 Hüseyn'dir
- 2 Kenz'ül-cevâhir [ü] zeheb faẓiletidir
- 3 Her köşesi çerâğ-1 maḥabbetle zeyndir
- 4 **Eşref** dilâ-yı âl-i ' abâ farz-1 ' ayndır
- 5 Ġam çekme hiç elde iken dâmen-i ' Alî
- 6 Nâd-1 ' Alî'dedir bize va' de seyencelî

[224]¹⁴⁷⁷

Rüşdi(?)

[...]

- 1 Olan keşretten el çek Hakk'ın rāhı bir
Mahrem-i veche remzün kıl nazar dîdârı bir
- 2 Sil gönülden māsivâyı vaḥdetün şeh-bâzı bir
Gir muvaḥḥid cürmüne añla her bir varı bir
- 3 Dört kitâb nüşâ yedi fen on iki esrâr bil
Kûşe dört iklim yedi rāh on iki mi' mârı bir
- 4 Hâzret-i Hakk'ın ferîşte kavminün şeh-bâzı dört
Havz-1 kevşer şîşe-i mâ'-i bālî dört
- 5 Hem vücûdda ağız göz burun kulağ emşâli dört
İhtilâf-1 dîn-i mezheb birle kıl [u] kâlî dört
- 6 Enbiyâ-yı ' âlî-şân içre kamudan şâhı dört
Añla aşḥâb-1 Resûl'den her güzîde mâh dört

¹⁴⁷⁷ Şiirin hangi Rüşti mahlaslı şaire ait olduğu tesbit edilememiştir.

- 7 Şer‘-i tarîkle haķıķat ma‘ rifetle rāhı dōrt
Ka‘be’nüñ rükni de dōrtdür daķi mihrāb-gāhı dōrt
- 8 Gör vücūd-ı ādemi hıķmetle tertībātı dōrt
Rūh-ı ma‘ den hem nebāt cism-i hayevān zātı dōrt

[89b]

- 9 Esved ebyazla aķdar [u] aŗfar emvātı dōrt
ŗafra balķam dem ile rıh-ı cism gör ālātı dōrt
- 10 Aķde-i sırr-ı elestden bāde-i mīnā yedi
ķalb-i insān kenz-i vaķdetdür hemān isrā yedi
- 11 Taķt-gāh-ı řāh-ı İslām dāver-i dārā yedi
Heft cennet heft tāmū heft ten [ü] a‘ zā yedi
- 12 Fehm idersen ķıl naķar eflāk-ı edvārān yedi
Hem burūcāt-ı felekde aķter-i seyrān yedi
- 13 Menzil-i “Seb‘u ’l-meŗānı” sırr-ı fı’l-ķur’ān yedi
Ol sebepden vuŗlat-ı Haķķ’a merātib-i řān yedi
- 14 Beyza-i rū-yı zemīn esfelde kurula yedi
Kāse-i baŗt-ı erāzīde muķīm-i deryā yedi
- 15 Nefs-i řūma naķŗ-ı evŗāf r’ey-i ejderhā yedi
ķatl āna Ĥudā’dan seyf-i řāh-ı esmā yedi
- 16 ķıl naķar ebrāc-ı eflāk oldu ‘ayān on iki
İķtibās itdi maķam-ı mūsıķiyān on iki
- 17 Gör řuhūr-ı sāl ey dil oldu ‘ayān on iki
Sā‘ atüñ devri bu resmle her ān on iki
- 18 İt ķalem resmüñ ta‘ aķķul naķŗ-ı evrāk on iki

Resm-i âdem merkez-i cisminde [...] ¹⁴⁷⁸ on iki

19 Âl-i evlād-ı imāmuñ şāh-ı ‘uṣṣāk on iki

Rüşdiyā esmā-yı ‘uṣṣākide ezvāk on iki

20 Dört kitāb nüṣḥa yedi fen on iki esrār bir

Ḳūṣe dört iḳlīm yedi rāh on iki mi‘ mār bir

[90a]

[225] ¹⁴⁷⁹

Muḥitī

[11’li Hece]

- 1 Faḥr-i cümle ‘ālemindür Muṣṭafā
- 2 Raḥmeten li’l-‘ālemindür Muṣṭafā
- 3 Çün şefi‘-i yevm-i dīndür Muṣṭafā
- 4 Hādī-i rāh-ı yakīndür Muṣṭafā

[226]

Muḥitī

[11’li Hece]

- 1 Bil elif tek ferd-i yektādur ‘Alī
- 2 Aṣl-ı ‘ilm-i nokṭa-i bādūr ‘Alī
- 3 Mazḥar-ı faẓl-ı te‘ālīdür ‘Alī
- 4 Ḥāmūṣ olmaz nuṭḳ-ı gūyādur ‘Alī

[227]

Muḥitī

[11’li Hece]

- 1 Nūr-ı çeşm-i Muṣṭafā’dur yā Ḥasan

¹⁴⁷⁸ Okunamayan kelime için bkz.:

¹⁴⁷⁹ 225. şiirden 238. şiire kadar olan tüm şiirler için bkz.: Abdullah Tataroğlu, **Muḥitī Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği Divanının Tenkidli Metni**, YL. Tezi, Selçuk Üniv. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya, 1995, s. 304-310.

- 2 Sırr-ı ‘ Alī Murteẓā’ dur yā Ḥasan
- 3 Şābir-i zehr-i belādur yā Ḥasan
- 4 Şāhib-i ḥulk-ı Rızā’ dur yā Ḥasan

[228]

Muḥīṭī

[11’li Hece]

- 1 Ma‘ rifet mülkine sulṭāndur Ḥüseyn
- 2 Bu cihāna ser-te-ser cāndur Ḥüseyn
- 3 Çün şehīd-i faẓl-ı Raḥmān’ dur Ḥüseyn
- 4 Ḥaḳ yolında gör ne ḳurbāndur Ḥüseyn

[229]

Muḥīṭī

[11’li Hece]

- 1 Şāh-ı ‘ ālemdür ‘ Alī Zeyne’l-‘ abbād
- 2 Tāc-ı ādemdür ‘ Alī Zeyne’l-‘ abbād
- 3 İsm-i a‘ ẓamdur ‘ Alī Zeyne’l-‘ abbād
- 4 Sırr-ı Mehdī’dür ‘ Alī Zeyne’l-‘ abbād

[230]

Muḥīṭī

[11’li Hece]

- 1 Eşigi dārü ’ş-şifādur Bāḳır’uñ
- 2 Sözleri derde devādur Bāḳır’uñ
- 3 Menzili ḳadr-i ‘ alādur Bāḳır’uñ
- 4 Ḥāk-ı rāhı kīmiyādur Bāḳır’uñ

[231]

Muḥīṭī

[11’li Hece]

- 1 Sırr-ı esmā Ca‘ fer-i Şādık’dadır
- 2 Nuṭṭ-ı ma‘ nā Ca‘ fer-i Şādık’dadır
- 3 Kenz-i “Ṭā-hā” Ca‘ fer-i Şādık’dadır
- 4 Hem müsem mā Ca‘ fer-i Şādık’dadır

[232]

Muḥīṭī

[11’li Hece]

- 1 Şāh-ı devrān Mūsī-i Kāzım’dadır
- 2 Nūr-ı Yezdān Mūsī-i Kāzım’dadır
- 3 Naşş-ı burhān Mūsī-i Kāzım’dadır
- 4 Sırr-ı Kūr’ān Mūsī-i Kāzım’dadır

[233]

Muḥīṭī

[11’li Hece]

- 1 Nūr-ı muṭlaḳdur imām-ı heştümīn
- 2 Kāşif-i Ḥaḳ’dur imām-ı heştümīn
- 3 Rāz-ı mantıḳdur imām-ı heştümīn
- 4 Şāhib-i şaḳdur imām-ı heştümīn

[234]

Muḥīṭī

[11’li Hece]

- 1 Nūr-ı çeşm-i ehl-i beyt oldı Taḳī
- 2 Şem‘-i cem‘-i ‘ārifin oldı Taḳī
- 3 Reh-numā-yı ins [ü] cin oldı Taḳī
- 4 Tāc-dār-ı müttakīn oldı Takī

[235]

Muḥīṭī

[11’li Hece]

- 1 Halk-ı ‘ âlem bādur serdūr Naķī
- 2 Pādişāh-ı baħr hem berdur Naķī
- 3 Māh-ı bedr [ü] şems-i hāverdūr Naķī
- 4 Sırr-ı zāt-ı fażl-ı ekberdūr Naķī

[236]

Muħitī

[11’li Hece]

- 1 Tāc-dār-ı evliyādur ‘ Askerī
- 2 Kāşif-i “ķul innemā”dur ‘ Askerī

[90b]

[237]

Muħitī

[11’li Hece]

- 1 ‘ Āleme nūr-ı hidāyet Mehdī’dür
- 2 Dāfi‘ -i küfr [ü] dālālet Mehdī’dür
- 3 Hātem-i ħatm-i velāyet Mehdī’dür
- 4 Hem hidāyet hem bidāyet Mehdī’dür

[238]

Muħitī

[11’li Hece]

- 1 Ey Muşţafā ħānedānuñ şākiri
- 2 Olmışam cān ile dilden kemteri
- 3 Şāh-ı merdān-ı ‘ Alī’nüñ Ķanberi
- 4 Ķanber’inüñ ķanberidūr ķanberi

[239]¹⁴⁸⁰

¹⁴⁸⁰ Fuzûlî’nin *Leylâ ile Mecnûn* adlı manzum eserinde bulunan bu gazel “Leylâ’nın Annesine İnkâr ile Cevap Vermesi Neşe Sahasından Sıkıntı Sarayına Girmesi” başlıklı bölümde Leylâ’nın dilinden söylenmiştir. Bkz.: Fuzûlî, **Leylâ ile Mecnûn (Metin, Nesre Çeviri, Notlar ve Açıklamalar)**, haz. Muhammed Nur Doğan, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2000, s. 149-150; Fuzûlî, **Dâsitân-ı Leyla ve Mecnun**, İBB Atatürk Ktp. No: Bel_Osm_O.00627/02, s. 31-32.

Fuzûlî

[Fe' ilâtün/ Fe' ilâtün/Fe' ilâtün/Fe' ilün]

- 1 Felek ayırdı beni cevri ile cânānumdan
Hazer itmez mi 'aceb nāle-i efgānumdan
- 2 Oda yandursam¹⁴⁸¹ bir şu' le ile nüh felegi
Ne biter āteş-i āhı dil-i sūzānumdan
- 3 Ğam-ı pinhān beni öldürdi bu hem pür ğam kim
Gül-rūḥum oldu āgāh ğam-ı pinḥānumdan
- 4 Āh itdi hem nefesem āh ki ol hem āḥir
Çıkdı ikrāh kıllup kulbe-i ahzānumdan
- 5 Ben ne ḥācet ki kılam dāğ-ı nihānum şerḥin
'Ākıbet zāḥir olur çāk-ı girībānumdan
- 6 Hāḳ bilür yār degül cān [u] dilimden gā'ib
N'ola ger gā'ib ise dīde-i giryānumdan
- 7 Cān eger çıkısa tenümden eşer-i mihri ile
Eşer-i mihri şanmañ ki çıkar cānumdan
- 8 Lütf idüpsen meger ey bād bu günden böyle
Viresin bir ḫaber ol serv-i ḫırāmānumdan
- 9 Ey **Fuzûlî** ğam-ı hicrānla perīşāndur ḫāl
Kimse āgāh degül ḫāl-i perīşānumdan

[91a]

[240]¹⁴⁸²

Şefik(?)

[Fā' ilâtün/Fā' ilâtün/Fā' ilâtün/Fā' ilün]

I

¹⁴⁸¹ Doğan: “yandurmasa”

¹⁴⁸² Bu şiirin “Şefik” mahlaslı hangi şaire ait olduğu tesbit edilememiştir. Mevlevî şairlerinde Hanyalı Şefik Efendi (ö. 1288/1871)'nin *Divançe-i Hanyevî Şefik* adlı eseri incelendiğinde bu şiire rastlanılmamıştır. (İBB Atatürk Ktp. No.: AUE_00078)

- 1 El-emān ey ḥanedān-ı nūr-ı çeşm-i enbiyā
- 2 El-emān ey nūr-ı ‘ayn Fāṭıma ḥayru’n-nisā’
- 3 El-emān ey merdüm-i çeşm-i Muḥammed Muştafā
- 4 Ğonçe-i bāğ-ı risāletdir Ḥasan Ḥulku’r-Rızā
- 5 Bülbül-i kaşr-ı şehādetdir Ḥüseyn-i Kerbelā

II

- 1 ‘Āl-i Yezd-i bī-ḥayā vü şerm-i merdūd-i ‘anīd
- 2 Nūr-ı çeşm-i Muştafā’ya nice kıydın ey pelīd
- 3 La‘net-i te‘yīd ile la‘net ilā yevmi’l-va‘īd
- 4 [Ğonçe-i bāğ-ı risāletdir Ḥasan Ḥulku’r-Rızā
- 5 Bülbül-i kaşr-ı şehādetdir Ḥüseyn-i Kerbelā]

III

- 1 Zehr ile ālūde oldu biriniñ pīrāheni
- 2 Ḥāk ile kana boyandı biriniñ nāriñ teni
- 3 Birisi şāḥib-i ḥayādır biri şehāvet ma‘deni
- 4 [Ğonçe-i bāğ-ı risāletdir Ḥasan Ḥulku’r-Rızā
- 5 Bülbül-i kaşr-ı şehādetdir Ḥüseyn-i Kerbelā]

IV

- 1 Encüm [ü] şems [ü] kamer bulmuşken anlardan zīyā’
- 2 [...] ¹⁴⁸³ göklere ‘aks itdi ḥūn-ı Kerbelā
- 3 Zıkr [ü] fikrimdir **Şefikā** bu nazm şubḥ [u] mesā
- 4 [Ğonçe-i bāğ-ı risāletdir Ḥasan Ḥulku’r-Rızā
- 5 Bülbül-i kaşr-ı şehādetdir Ḥüseyn-i Kerbelā]

[241]¹⁴⁸⁴

Neş’etī

[Fā‘ilātün/ Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/ Fe‘ilün]

¹⁴⁸³ Okunamayan kelime için bkz.:

¹⁴⁸⁴ Bkz.: Yavuz, a.g.e., s. 160.

I

- 1 Bezm-i vuşlatda ‘aceb hicr-keş-i yār olum
- 2 Nūş-ı dārū-yı şifā-bağşla bīmār oldum
- 3 Düşdüm ol şāh-ı gülün dāmenine hār oldum
- 4 Ğonçe-meh jāle gibi neyleyeyim bār oldum
- 5 Şabrı güç çāresi güç derde giriftār oldum

II

- 1 Kim arar kıanma ger sende beñim ben de seniñ
- 2 Dil-i dīvānecigim yavrucuğum ben de seniñ
- 3 Cümle vārim ile cānım da seniñ ben de seniñ

[91b]

- 4 Şānına her ne düşerse anı kıl bende seniñ
- 5 Merhamet eyle efendim hele nā-çār oldum

III

- 1 Mürde-i vuşlat olan şīrīn edādan geçdim
- 2 Baña mağşūş olan mihr-i vefādan geçdim
- 3 Meclīs-i hāş [u] şebistān-ı şafādan geçdim
- 4 Zātına merhamet [ü] lutf [u] ‘aţādan geçdim
- 5 Bezm-i ‘aşkıında hemān kıānı‘ -i didār oldum

IV

- 1 İltifātın ile aqrānına fā’ık degilim
- 2 Bilürem bende ki sultānıma lāyık degilim
- 3 Gerçi kim tab‘ -ı şerīfine muvāfık degilim
- 4 Kılunum añla efendim saña ‘āşık degilim
- 5 Tevbe tevbe seni sevdimse günahkār oldum

V

- 1 Ğālibā mā’ıl o şeh nāle-i efgānımıza
- 2 Yoğsa bilmem ‘acebā kaçdı mı vār cānımıza
- 3 Teşne-i ğamze-i hūnhārı hemān kıanımıza
- 4 Nice zālīm dimeyem hāzret-i sultānımıza
- 5 Neş’et’e cān-ı cihāndan hele bī-zār oldum

[242]¹⁴⁸⁵

Ḥaṭāyî

[Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/Mefā' ilün]

- 1 Ḥadīṣ [ü] va' z-ı Ḳur'ān'dan ne buldun gel gel ey zāhid
'Alî'nün ismi Ḳur'ān'dur ḥadīṣu'llāh-ı ekberdir
- 2 Gel ey mihrāb iden taşı ḥaḳīkat mezhebün tut kim
'Alî'nün ḳāmeti ḳāşı baña mihrāb [u] minberdür
- 3 Behişt istersen ey zāhid biyā der meclis-i rindān
Mübārek mürşidin vechi Ḥaḳḳ'ıñ yüzünde mazhardur
- 4 Şırātın köprüsün geçdüm ecel mizānına bakdum
Bu yoldan dönenin bi'llāh maḳāmı nār-ı maḥşerdür
- 5 Ḥaṭāyî'nün degül ḥaddi şāha ḳulum diyebilmek
Eger ḥizmet ḳabül olsa anuñ mevlāsı Ḳanber'dür

[92a]

[243]¹⁴⁸⁶

Fuzûlî

[Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün]

- 1 Fesād-ı 'aşḳ çü gördüm şalāh-ı 'aḳıldan dūram
Beni rusvāy görüp 'ayb itme ey nāşih ma' zūram
- 2 Eger çāk-i girībān eylesem men' eylemek çün men
Metā'-ı tenkden 'ārî libās-ı 'ārdan 'ūram
- 3 Men şahrā-yı vaḥşeti menzil itdüm 'āfiyet küncin
Esir dām-ı zulmet olmazam çün tālîb-i nūram
- 4 Temerrüd 'aḳl-ı fermānundan itsem dostlar bi'llāh

¹⁴⁸⁵ On beyitlik bu gazelin sadece beş beyti mecmuada mevcuttur. Bkz.: Ergun, **Ḥatâî Divanı Şah İsmail Safevî Edebi Hayatı ve Nefesleri**, s. 171, İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02, s. 110a.

¹⁴⁸⁶ Fuzûlî'nin *Leylâ ile Mecnûn* adlı manzum eserinde bulunan bu gazel "Mecnûn'un Yolda Leylâ'ya Rastlaması ve Aşk Hilâlinin Güneş Karşısında Doluna Olması" başlıklı bölümde Mecnûn'un dilinden söylenmiştir Bkz.: Fuzûlî, **Leylâ ile Mecnûn (Metin, Nesre Çeviri, Notlar ve Açıklamalar)**, haz. Muhammed Nur Doğan, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2000, s. 176,178; Fuzûlî, **Dâsitan-ı Leylâ ve Mecnûn**, İBB Atatürk Ktp. No: Bel_Osm_O.00627/02, s. 38.

Beni rāyımla şanmañ ‘aşk-ı sultānına me’ mūram

- 5 Belā-yı ‘aşk [u] derd-i dost yiterken kılmazam zāhid
Ne müştāk-ı behişt em sen gibi ne t̄alib-i hūrem
- 6 Hayāl-i Çin-i zūlf [ü] t̄āk-ı ebrūsıyla zevküm gör
Şanasın haşmetiyle Kistrā’yem qadr ile fağfūram
- 7 Ğaraızı bir ad imiş ‘ālemde ben hem eylerüm bir ad
Bi-ḥamdi ’llāh **Fuzūlī** rind-i rüsvālīkda meşhūram

[244]¹⁴⁸⁷

Fuzūlī

[...]

- 1 Cān virme ğam-ı aşka ki ‘aşk āfet-i cāndur
‘Aşk āfet-i cān oldığı meşhūr-i cihāndur
- 2 Sūd isteme sevdā-yı ğam-ı ‘aşkda hergiz
Kim ḥāşıl-ı sevdā-yı ğam-ı ‘aşk ziyāndur
- 3 Her ebrū-yı ḥam katlūne bir ḥançer-i ḥūn-rīz
Her zūlf-i siyeh kaşduña bir ef’i yılandur
- 4 Yaḥşī görünür şūret-i mehveşlerüñ ammā
Yaḥşī nazar itdükde serencāmı yamāndur
- 5 ‘Aşk içre ‘azāb olduğıñ andan bilürem kim
Her kimse ki’ aşıkdur işi āh [u] fiğāndur
- 6 Yād itme kara gözlülerüñ merdüm-i çeşmiñ
Merdüm deyüp aldanma kim içdükleri qandur

[92b]

- 7 Ger dirse **Fuzūlī** ki güzellerde vefā var

¹⁴⁸⁷ Fuzūlī’nin *Leylâ ile Mecnûn* adlı manzum eserinde bulunan bu gazel “Mecnûn’un Anasının Öğüt Vermesi ve Kınama Bahçesinden Pişmanlık Dikeni Dermesi” bölümünde “Gazeli üstad” başlığı altında aktarılmıştır. Bkz.: Fuzūlī, **Leylâ ile Mecnûn (Metin, Nesre Çeviri, Notlar ve Açıklamalar)**, haz. Muhammed Nur Doğan, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2000, s. 190-192; Fuzūlī, **Dâsitan-ı Leylâ ve Mecnûn**, İBB Atatürk Ktp. No: Bel_Osm_O.00627/02, s. 42.

Aldanma ki şâ‘ir sözi elbette yalândur

[245]¹⁴⁸⁸

Şeyhî

[...]

- 1 Ten harâbat oldı amma dil-ferâhı(?) cân kadeh
Men bu ‘aşk ile ölürsem dîn şerâb imân kadeh
- 2 Tевbe it vâ‘iz didi kürsîde mey-nüş itmekden
Ey ma‘âza’llâh elimden dūr ola bir ân kadeh
- 3 Maḥşer olup titreşirken ḥalk-ı ‘âlem zâhidâ
Sâye-i ‘arş-ı ‘azîmde dūr ider ‘irfân kadeh
- 4 Tоп-ı ‘aşk ister bu meydân-ı dilde olsun pūr hünер
“Mâ terâ”sı öldürür menşür-ı bedr çevgân-ı kadeh
- 5 Zehr olur nâfile ağzın açar ise [...] ¹⁴⁸⁹
Lebleründen emdirir gencine-i insân kadeh
- 6 Tekke-i rindânedir meyhâne-i mest-i elest
Mey meḥabbet sâķî mürşid himmet-i merdân kadeh
- 7 ‘Aşk deryâsında Şeyhî âb kıl yelken küşâd
O bilür ki ‘âlem içre “men ‘aleyhâ fân” kadeh

[246]¹⁴⁹⁰

Fuzûlî

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/Fâ‘ ilün]

- 1 Yâķma cānum nâle-i bî-iḥtiyārumdan şaķın

¹⁴⁸⁸ Şeyhî’ye ait olan bu şiir için bkz.: Oytan, **Bektaşiliğin İçyüzü Dibi Köşesi Yüzü ve Astarı Nedir?**, C. I, s. 101.

¹⁴⁸⁹ Okunamayan kelime için bkz.:

¹⁴⁹⁰ *Fuzûlî Divanı*’nda sekiz beyitten oluşan bu şiir, şiir mecmuasında yedi beyitten müteşekkildir. Bkz.: Tarlan, **Fuzûlî Divanı Şerhi**, s. 470-472.

Dökme kanum āb-ı çeşm-i eşk-bārumdan şaķın

2 Şu virür her şubḥ-dem göz yaşı tîġ-i āhuma

Çok beni incitme tîġ-i āb-dārumdan şaķın

3 Cevr odı yakdı meni yanumda durma ey gōñül

Bir tıtuşmış āteşem kurb-ı civārumdan şaķın

[93a]

4 Gelme kabrüm üzre men ‘aşķ içre va ’llāh ölmezem¹⁴⁹¹

Ṭa‘ n taşdı¹⁴⁹² saña cānā seng-i mezārumdan şaķın

5 Gerçi bir ḥāk-i rehem kimse meni almaz göze

Çok ḥākāretle nazār kıılma ġubārumdan şaķın

6 Şāh-ı mülk-i miḥnet[em] ḥayli sipāhdur derd [ü] ġam

Ḥayl-i bir ḥadd [ü] sipāh-ı bī-şümārumdan şaķın

7 Ey **Fuzûlî** kanġı maḥbûbı ki sevsen raḥmi var

Kıl ḥazer ancak menüm bī-raḥm yārumdan şaķın

¹⁴⁹¹ Tarlan: “Gelme kabrüm üzre ey eşķ içre men tek ölmeyen”

¹⁴⁹² Tarlan: “ta‘ ne daşıdır”

SONUÇ

Şiir mecmuaları; yazıldığı dönem müretteplerinin duygu ve düşünce dünyaları ile döneminin edebî yaklaşımlarına dair çıkarımda bulunmaya ve değerlendirme yapmaya imkân vermesi bakımından önemli metinlerdir. Bu bağlamda her ne kadar çalışmamızın konusunu teşkil eden İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.04434 numaralı mecmuanın mürettibinin tesbiti mümkün olmamışsa da mürettibin dünya görüşüne, zihin ve düşünce yapısına, duygusal ve edebî yönüne, yetişmiş olduğu geleneğe dair değerlendirmelerin yapılması söz konusu olabilmektedir. Mecmuadaki şiirlerin XIII.-XIX. yüzyıl arasında yaşamış şairlere ait olması XIX. yüzyıl ve devam eden zaman diliminde yaşadığı anlaşılan mürettibe ve içinden geldiği gelenek ve göreneğe dair çıkarımda bulunmamızı mümkün kılmaktadır.

Mecmuada yer alan şiirlerin büyük çoğunluğunun Türkçe olmasının yanında az da olsa Arapça ve Farsça şiirlere de yer verilmiş olması, mecmua mürettibinin bu dilleri bilen ya da bu dillere aşina olan bir şahsiyet olduğuna işaret etmektedir. Mecmuada 246 adet şiirin yarısından fazlası gazel nazım şekliyle kaleme alınmış şiirlerden derlenmiştir. Gazelden sonra en çok kullanılan nazım şekilleri ise murabba, muhammes ve müseddes olduğu fark edilmektedir. Ayrıca sayıca az da olsa kaside, rubâî, terci-i bend, müfred ve kıt'a olarak yazılmış şiirlerin varlığı, mecmuanın tek bir nazım şekli yerine birden çok nazım şekli dikkate alınarak oluşturulduğunu göstermektedir.

XX. yüzyılın başlarında tertip edildiği tahmin edilen bu mecmuada, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar yaşamış elli şairin bazen bir şiiri bazen de birden fazla şiiri bulunmaktadır. Şairlere veya şiirlere göre bir sıralama gözetmeden tertip edilen mecmuada, en çok şiiri bulunan şair otuz bir adet şiirle Seyyid Nesîmî'dir. Akabinde ise on yedi adet şiirle Nakşî ve on beş adet şiirle Muhîfî gelmektedir. Ahmedî, Azbî, Sâcid, Hatâyî, Müştak Baba, Eşrefoğlu Rûmî ve Fuzuli ise mecmuada en çok şiiri bulunan ilk on şair arasında yer almaktadır. Mecmuada bazı şiirlerin ise mahlaslarının yanlış zikredildiği fark edilmiş olup, bu şiirlerin asıl sahipleri tesbit edilmiştir. Araştırmalarımız neticesinde 177'nci şiir Hayretî yerine Aşık Ömer'e, 121'inci şiir Seyyid Nesîmî yerine Hatâyî'ye, 144'üncü şiir ise Sürûrî yerine Hatâyî'ye aittir.

Mecmuada Neş’etî, İzzet, Rızâî ve Münîrî’nin dört adet naziresine rastlanmaktadır. Bu nazireler arasında sadece Neş’etî’nin Molla Abdurrahman Câmî’ye ait bir beyti üzerine yazmış olduğu tahmisine kaynaklardan ulaşılmıştır.

Öte yandan çalışmamıza konu olan mecmuada, divanlarda mevcut şiirlerin farklı versiyonları ile divanlarda mevcut olmayan veya bazı şairlerin divanlarına dahil etmedikleri şiirlere rastlanmaktadır. Ayrıca mecmuada bulunan farklı özelliklere sahip ve yapılan araştırmalar neticesinde kaynaklarda rastlanılmayan dört adet şiir mevcuttur. Bu şiirler arasında nazire niteliğinde olan Münîrî’ye ait bir müseddes, İzzet’e ait “Dûzah-ı firkatde koyma yandım imânım ‘Alî/ Kevşeriñ sâķisisin sen kândır meni cânım ‘Alî” şeklindeki mütekerrir beyitli bir tahmis mevcuttur. Şiirlerden bir diğeri ise Yûnus Emre’nin meşhur şathiyelerinden “Çıktım Erik Dalına” şiiriyle büyük oranda benzerlik arz eden Mahvî Yûnus’a ait bir şathiyedir. Ayrıca, Hz. Peygamber ve kızı Hz. Fatıma’nın kıyamete dair karşılıklı konuşmalarını ihtiva eden diyalog şeklinde tertip edilmiş iki şiirin diğeri şiirlerden farklı özelliklere sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Dînî-Tasavvufî içerikli şiirlerden müteşekkil olan bu mecmua, çeşitli ayetlerden, hadislerden ve Alevî Bektâşî geleneğinde önemli bir yere sahip olan dualardan iktibas yapılmış şiirleri ihtiva etmesi bakımından önem arz etmektedir. Bazı Alevî- Bektâşî muhtevalı şiirlerin bulunduğu bu mecmuada, özellikle Hz. Ali hakkında olan “Lahmûke Lahmî” ve “Lâ fetâ illâ Alî Lâ Seyfe İllâ Zülfikâr” şeklindeki hadisler birçok şiirde sıklıkla zikredilmiştir. Mecmuadaki şiirlerde zikredilen dualar arasında “Gülbank” ile birlikte Alevî-Bektâşî merasimlerde okunan ve tek Arapça dua olma özelliğine sahip olan “Nâd-ı Ali” duası önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, Seyyid Nesîmî, Misâlî, Virânî, Bosnalı Vahdetî, Sürûrî, Sâcid ve Muhîttî’ye ait şathiyat türünde şiirlerin varlığından söz etmek mümkündür. Bu şiirlerin genelinde Hz. Ali’yi övmek ve yüceltmek maksadıyla yazılmış aşırıya kaçan ifadelerin varlığı söz konusudur. Mecmuada hurûfî şairlerin şiirlerine de sıklıkla yer verilmiştir. Özellikle Seyyid Nesîmî’nin şiirlerinde hurûfî öğelere yoğun bir şekilde rastlanmaktadır.

Mecmuada çoğunlukla Alevî-Bektâşî meşrepli şairlerin şiirleri mevcut olmakla birlikte Mevlevilik, Nakşibendilik, Halvetîlik ve Kadîrîlik gibi tarikatlara mensub

şairlerin şiirleri de karşımıza çıkmaktadır. Mecmuadaki şiirlerde zikredilen şahıs isimleri incelendiğinde ise, başta Hz. Ali ve Hz. Hüseyn olmak üzere Ehl-i beyt'e olan sevgi, muhabbet ve bağlılığı ifade eden pek çok şiir bulunmaktadır. Ayrıca mecmuada Hz. Hüseyn ve Kerbelâ olayına değinen birçok şiire yer verilmiş olmasıyla Muharrem ayının daima hatırdâ tutularak asırlardır devam eden matemın yüreklerde canlı tutulmasının amaçlandığı söylenebilir. Nitekim bu şiirlerde Hz. Hüseyn'i şehid eden kişi, kişiler ve topluluklara yönelik lanet içerikli mısralara yer verilmiş olması bu kanaati pekiştirmektedir.

KAYNAKÇA

A. Gürbüz, İncinur:	“Şemsî Seyyid Mehmed Şemseddin Kadirî”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü , (Çevrimiçi) http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semsi-seyyid-mehmed-semseddin-efendi , 22 Haziran 2021.
Abid, Samed Abdullahi:	“İnsan Suresi’nin Ehli Beytin Fazileti Hakkında Olduğunu Nakleden Rivayetlerin İncelenmesi”, Misbah , Bahar 2018, yıl: 7, S: 14.
Açıkel, Yusuf:	“Nefsini Bilen Rabb’ini Bilir” Hadis mi, Kelâm-ı Kibar mı?”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , Isparta, 1998, S. V, s.173-200
Ak, Coşkun:	“Rûhî-yi Bağdâdî”, DİA , C.XXXV, İstanbul, 2008, s. 206-206.
Ak, Coşkun:	Bağdathî Ruhi Divanı Karşılaştırmalı Metin , Uludağ Üniversitesi Yay., C. II, Bursa, 2001.
Ak, Coşkun:	Bağdathî Ruhi Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı’ndan Seçmeler , Gaye Kitapevi, Bursa, 2000.
Aksoy, Hasan:	“Bezcizade Mehmed Muhyiddin”, DİA , C.XXVIII, İstanbul, s. 497-498
Aksoy, Hasan:	“Şemseddin Sivâsî”, DİA , C. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 523-526
Aksu, Hüsamettin:	“Hurûfilik”, DİA , C.XVIII, İstanbul, 1998, s. 408-412.
Albayrak, Nurettin:	“Kul Nesîmî”, DİA , C.XXVI, İstanbul, 2020, s. 353.
Albayrak, Nurettin:	“Pîr Sultan Abdal”, DİA , C.XXXIV, İstanbul, 2007, s.177-278.
Albayrak, Nurettin:	“Virânî”, DİA , C. XLIII, İstanbul, 2013, s. 109-110.
Alpaydın, Bilal	Reff’-i Kâlâyî Dîvânı (İnceleme-Metin) , YL Tezi, İstanbul, 2007.
Anıl, Adile Yılmaz:	“Şah İsmâil”, DİA , C.XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 256.
Araslı, Hamid:	İmamüddin Nesîmî Seçilmiş Eserleri , Lider Neşriyat, C.I, Bakü, 2004.

Arslan, Mehmet:	“ İsmail Hakkı'nın "Hüseyin" İsminin Fazileti ve Özellikleriyle İlgili Eseri: ‘Risale-i Hüseyiniyye’ ” Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Edebiyat) , Edit. Alim Yıldız, Asitan yay., C. II, Sivas, 2010, s. 69-94.
Arslan, Mehmet:	“Ârif, Kethudâzâde Hacı Mehmed Ârif Efendi”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü , (Çevrimiçi) http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/arif-kethudazade-haci-mehmed-arif 15 Ocak 2021.
Atacan, Metin:	Hafız Mehmet Tahir Efendi Divanı (İnceleme-Metin) , YLS Tezi, Ankara Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı (Eski Türk Edebiyatı) Anabilim Dalı, Ankara, 2014.
Atik, Hikmet:	“Nakşî-i Akkirmânî”, DİA , C.XXXII, İstanbul, 2006.
Atik, Hikmet:	Nakşî Ali Akkirmânî Divanı , Buruciye Yay., Sivas, 2007.
Avcı, Casim:	“Rum”, DİA , C. XXXV, İstanbul, 2008, s. 222-225.
Avcı, İsmail:	“Kırımlı Abdullah Râmiz Paşa ve Divançesi”, Turkish Studies , C. 9, S. 3, Ankara, 2014, s. 169-187.
Avcı, Seyit:	“Ben İlim Şehriyim Ali de Onun Kapısıdır” Hadisi Üzerine”, Marife , 2014, yıl:4, S.3, s. 355 -364.
Ayan, Hüseyin:	Nesîmî: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Türkçe divanının Tenkitli Metni I-II , TDK Yay., Ankara, 2020.
Aydın, İbrahim Hakkı:	“Kenzi Mahfî”, DİA , C. XXV, Ankara, 2002, s. 258-259.
Aydın, Sibel:	Kara Fazlî Dîvânı (İnceleme-Metin Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük) , Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi SBE, Niğde, 2021.
Aykanat, Timuçin:	Sâfî Baba ve Divanı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme-Sözlük , Dr Tezi, Atatürk Ün. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD., Erzurum, 2015.
Ayverdi, İlhan	Kubbealtı Lugatı: Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Türkçe Sözlük , Kubbealtı yay., İstanbul, 2010,
Azamat, Nihat:	“Kaygusuz Abdal”, DİA , C.XXV, Ankara, s. 74-76.
Azamat, Nihat:	“Sârbân Ahmed”, DİA , C.XXXVI, İstanbul, 2009, s.132-133.

Bayoğlu, Servet:	Erenler Bahçesi , T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1996.
Bayram, Sibel:	Azbî Baba Hayatı- Eserleri- Sanatı ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin) , YL Tezi, Trakya Üniversitesi SBE, Edirne, 2006.
Bezirci, Asım:	Pir Sultan Abddal (Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Etkisi, Bütün Şiirleri) , Evrensel Basım Yay., 6. bs., İstanbul, t.y.
Bilgin, A. Azmi:	“Nesîmî”, DİA , C.XXXIII, İstanbul, 2007, s.3-5.
Birişik, Abdurrahman:	“es-Seb‘u’l-mesânî”, DİA , C. XXXVI, İstanbul, 2009, s. 261-262.
Bülbül, Tuncay:	19 Yüzyıl Bektaşî/Hurûfî Şairlerinden Sâcid ve Şiirleri (inceleme- metin) , TEZMER Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kayseri, 2018.
Ceyhan, Semih:	“Tac”, DİA , C. XXXIX, İstanbul, 2010, s. 363-365.
Cumbur, Mujân:	“Klasik Edebiyatımızda Ehl-i Beyt Sevgisi”, Erdem , C. VIII, S. 24, 7 Ocak 1996, s.909-960, (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/44406/549809 , 27 Şubat 2021.
Çakır, Emine:	“Hüsni Baba”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü , (Çevrimiçi) http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/husni-baba , 05 Şubat 2021.
Çavuşoğlu, Mehmed-Tanyeri, M. Ali:	Hayretî Divanı , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1981.
Çelik, Mehmet Aziz:	Seyyid Nizamoğlu’nun, Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Eserlerinden; Mi‘râcü’l-Mü’min, Câmî‘u’l-Ma‘ârif, Şeref-i Siyâdet, Ma’denü’l Ma’arif, Esrârü’l-Ârifin’in Transkripsiyonlu Metinlerinin Hazırlanması , YL Tezi, Batman Üniversitesi SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Batman, 2016.
Çetin, Nuran:	“Abdullah Nidâî Kâşgarî Hayatı, Eserleri Ve Tasavvuf Anlayışı”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic , C.IX, S.8, Ankara, Yaz-2014, s. 345-363
Dede, Mehmet:	Divan-ı Gül Baba ve Transkripsiyonlu Metni , YL Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Sakarya, 2001.

Demir, Eyyüp:	Mecmûa-i Eş'ar Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 9854 (İnceleme-Metin-Sözlük) , YL. Tezi, Dicle Üniversitesi SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Diyarbakır, 2019.
Demir, Hasan Basri:	Bâyezid-i Bistâmî ve Tasavvuf Anlayışı , İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, YL Tezi, İstanbul, 2020.
Doğan, Ahmet:	“Şeyh Müştak”, DİA , C.XXXIX, İstanbul, 2010, s. 64-65.
Edirneli Kâmî:	Edirneli Kâmî ve Dîvânı , T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Haz. Gülgün Erişen Yazıcı, Ankara, 2017. (Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195832/kami-divani.html , 9 Ekim 2021.
Edirneli Nazmi,	Mecma‘u’n-Nezâ‘ir , Haz. Fatih Köksal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2017
Efe, Zahide:	“16. Yüzyıl Divan Şairi Hâtemî ve Divançesi”, Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi , C. VIII, S. 20, 2019, s. 114-150.
Er, Şaban:	Hayrabolulu Melami Şeyhi Ahmed-i Sarban Efendi Külliyyatı (Divanı ve Mektubatı) ve Vizeli Şeyh Ala’eddin Efendi’nin Şiirleri , Kutupyıldızı Yay., İstanbul, 2013.
Erbay, Nazire:	Bayburtlu Zihni Divanı (İnceleme-Metin) , Bayburt Üniversitesi Yay., Erzurum, 2014.
Ergun, Saadettin Nüzhet:	Hatâyî Dîvânı Şah İsmail Safevî Edebî Hayatı ve Nefesleri , İstanbul Maarif Kitaphanesi, 2. bs., İstanbul, 1956.
Ergun, Sadettin Nüzhet:	Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri , Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi, y.y., t.y.
Erol, Mehmet;	Ünal, Mehmet: “Mustafa Azbî Baba” Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü , (Çevrimiçi) http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/azbi-baba-mustafa-kutahyali , 10 Mayıs 2021.
Ersoy, Ersen-Karabuçak, Kemal:	“Bir Bektaşî Mecmuası: Sefînetü’l-Esrâr”, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi , S. 17, İstanbul, 2016, s. 91-120.
Ersoy, Ersen:	II. Bayezit Devri Şairlerinden Münîrî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı İnceleme-Tenkitli Metin , Dr. Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, İstanbul, 2010.

Esrâr Dede:	Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye , Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yay., Haz. İlhan Genç, 2018, (Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57762,tezkire-i-suara-yi-mevleviyyepdf.pdf?0 , 22 Mayıs 2021.
Eşrefoğlu Rumi:	Eşrefoğlu Divanı , Haz. Tercüman- 1001 Temel Eser Heyeti, Kervan Kitapçılık, y.y., t.y.
Fığlalı, Ethem Ruhi:	“İbn Mülcem”, DİA , C. XX, İstanbul, 1999, s. 220.
Fuzûlî:	Leylâ ile Mecnûn (Metin, Nesre Çeviri, Notlar ve Açıklamalar) , Haz. Muhammed Nur Doğan, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2000.
Gençer, Salih:	Mecmû'atü'l-Eş'âr Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi Numara 57 (1b-64a) (İnceleme-Metin) , YL Tezi, Sakarya Üni. Sosyal Bilimler Enst. Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Sakarya, 2015.
Gündüz, Tufan:	“Şah İsmâil”, DİA , C.XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 253-255
Güneş, Deva:	Misâlî Dîvânı (İnceleme-Metin) , YL. Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kütahya, 2011.
Güneş, Mustafa:	Eşrefoğlu Rûmî ve Divanı (İnceleme-Metin) , Dr. Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 1994.
Gürbüz, Mehmet:	“Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi”, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı , Turkuaz Yay., İstanbul, 2012, s. 99-113.
Gürbüz, Mehmet:	“Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine”, Turkish Studies , Vol. 8/1, Ankara, Kış-2013, s. 315.
Güzel, Abdurrahman:	Şehzâde Alaâddin Gaybî Kaygusuz Abdal Külliyyatı , TDK Yay., Ankara, 2021.
Işık, Emin:	“Fâtiha Sûresi”, DİA , C. XII, İstanbul, 1995, s. 254-255.
İnal, İbnü'l-emin Mahmud Kemal	Son Asır Türk Şairleri , C.I, MEB Yay., İstanbul, 1969.
İpekten, Haluk:	“Azmizâde Mustafa Hâletî”, DİA , C.IV, İstanbul, 1991, s. 348-349.
İsen, Mustafa:	“Hoca Neş'et”, DİA , C. XXVIII, İstanbul, 1998, s. 191-192.

İsen, Mustafa:	Usûlî Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin- Tıpkıbasım) , Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul, 2020.
İslamoğlu, Abdulmecit:	Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hatayı, Eserleri, ve Divanı Nu'ût'u , YL. Tezi, Ankara Üniversitesi SBE İslam Tarihi ve Sanatları ABD, Ankara, 2003.
İvgin, Hayrettin:	“Alevî ve Bektaşî Halk Şiirinde Zülfikârname’ler”, Kültür Evreni , S.24, Ankara, 2015.
Kaçalin, Mustafa:	“Gülbaba”, DİA , C.XIV, İstanbul, 1996, s. 227-228
Kahraman, Alim:	“Eşref Paşa, Mustafa”, DİA , C.XI, İstanbul, 1995, s. 475-476
Kahraman, Bahattin:	“Balıkesirli Râsih”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , C.VI, S. 10, Balıkesir, 2003, s. 61-74.
Kalkışım, M. Muhsin:	“Şeyh Galib”, DİA , C.XXXIX, İstanbul, 2010, s. 54-57.
Kandemir, Mehmet Yaşar v.d.:	Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’ân-ı Kerîm Meali,
Kara, Mustafa:	“Mustafa Eşref Paşa ve Divânındaki Tasavvufî Kültür”, Tasavvuf-İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi , 2011, S.27, s.161-168.
Karahan, Abdülkadir:	“Âşık Ömer”, DİA , C.IV, İstanbul, 1991, s. 1.
Karahan, Abdülkadir:	“Fuzûlî”, DİA , C. XIII, İstanbul, 1996, s. 240-246.
Karavelioğlu, Murat Ali:	“Refî-i Kâlâyî”, DİA , C. XXXIV, İstanbul, 2007, s. 526.
Kaya, Bayram Ali:	Azmizâde Hâletî Dîvânı , T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Sakarya, 2017, s. 533, (Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196456/azmizade-haleti-divani.html , 14 Ocak 2021.
Kaya, Perihan:	Fakirnâme (Virânî Baba Risâlesi) Giriş – İnceleme – Metin – Sözlük – Tıpkıbasım , YL Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Isparta, 2009.

Kayabaşı, Ayfer:	Sârbân Ahmed Dîvânı (İnceleme-Metin) , YL Tezi, İnönü Üniversitesi SBE, Malatya, 1995.
Kayya, Serpil:	Selâmî Dîvânı'nın Transkripsiyonlu Metni , YL Tezi, Dumlupınar Ünv. Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Kütahya, 2001.
Keleş, Hafize:	Selahadin-i Uşşakî ve Türkçe Tasavvufî Şiir Şerhleri , YL. Tezi, Marmara Üniversitesi SBE İlahiyat Anabilim Dalı İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı, İstanbul, 2008.
Keleş, Reyhan:	Divan Şiirinde Ayet ve Hadis İktibasları , Kitabevi Yay., İstanbul, 2021.
Kılıç, Mehmet:	Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu 170 Numaralı Mecmua (1-71) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin) , YL. Tezi, Sakarya Üniversitesi SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Sakarya, 2018.
Kınalızâde Hasan Çelebi:	Tezkiretü's-Şu'arâ , Haz. Aysun Sungurhan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2017,(Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uaara.html , 17 Mart 2021.
Konur, Himmet:	“Sezâî-yi Gülşenî”, DİA , C.XXXVII, İstanbul, s. 79-81.
Köksal, M. Fatih:	Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori , Kesit Yay., İstanbul, 2012.
Köroğlu, Nihat Ozan - Karaman, Sibel:	“Dârü'l-Elhân Külliyyâtı, Nazarî ve Amelî Türk Mûsikîsi ve Zekâî Dede Efendi Külliyyâtında “Ney” Sazının Geçtiği Güfteler Üzerine Bir Deneme”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi , S.71, Erzurum, 2021-Mayıs, s. 96-122.
Köseoğlu, Sinan:	Zekâyî Dîvanı , YL Tezi, İstanbul Üni. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı ABD., İstanbul, 1997.
Kurnaz, Cemal:	“Hayâlî Bey”, DİA , C.XVII, İstanbul, 1998, s. 5-7.
Küçük, Sabahattin:	“Enderunlu Fâzıl”, DİA , C. XI, İstanbul, 1995, s. 188-189.
Küçükkılıç, Ayşegül:	Ali Rıza Öge'nin Bektaşî Şairleri Antoloji Tetkik(381-540. Sayfalar) İnceleme- Metin , Cumhuriyet Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, YL Tezi, Sivas, Şubat 2016.

Levend, Agah Sırrı:	Türk Edebiyatı Tarihi , TTK Basımevi, C.I, 3.bs., Ankara, 1988, s. 166-167.
Macit, Muhsin:	Hatâyî Divanı , Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay., İstanbul, 2017
Macit, Muhsin:	Nedîm Divanı , Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2017,(Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196897/nedim-divani.html , 16 Temmuz 2021.
Macit, Muhsin:	“Nedim”, DİA , C. XXXII, İstanbul, 2006, s. 510-513.
Mehmet Tevfik:	Kâfile-i Şu’arâ , Haz. Fatma Sabiha Kutlar vd., Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 2017,(Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196469/mehmed-tevfik-kafile-i-su39ara.html , 17 Mart 2021.
Mutlu, Satiye:	Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü’ndeki Klasik Edebiyata Dair Unsurların İncelenmesi , YL Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD., İstanbul, 2019.
Münîrî:	Münîrî Divanı , Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2017, Haz. Ersen Ersoy, (Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196156/muniri-divani.html , 22 Mayıs 2021.
Okay, Haşim Nezihi:	Bolulu Dertli Dîvanı , Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1960.
Okçu, Naci:	Şeyh Gâlib Divanı , T.C. Kültür ve Turizm Yay., Erzurum, t.y., (Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78404/seyh-galib-divani.html , 12 Haziran 2021.
Oytan, M. Tevfik:	Bektaşiliğin İç Yüzü , İstanbul Maarif Kitaphanesi ve Matbaası, C.II, 2. bs., İstanbul, 1960.
Oytan, M. Tevfik:	Bektaşiliğin İçyüzü Dibi Köşesi Yüzü ve Astari Nedir? , İstanbul Maarif Kitaphanesi, C. I, 4. bs., İstanbul, t.y.
Öngören, Reşat:	“Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî”, DİA , C.XXIX, İstanbul, 2004, s. 441-448.
Özafşar, Mehmet Emin v.d.:	Hadislerle İslâm , DİB yay., C.4, 3.bs., Ankara, 2015.

Özarslan, Selim	“Hacı Bektâş-ı Veli’nin Ulûhiyet Anlayışı”, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , Diyarbakır, 2011, 16:2, s. 39-48.
Özmen, İsmail:	Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi , Kültür Bakanlığı Yay, C. I-II-III-V, Ankara, 1998.
Öztelli, Cahit:	On Yedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesîmî , Tokyo Matbaası, Ankara, 1969.
Öztelli, Cahit:	On Yedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesîmî , Türk Etnografya, Folklor ve Turizm Derneği Yay., S. 3, Ankara, 1969.
Öztürk, Ali:	XVI. Yüzyıl Halvetî Şiirinde Din ve Tasavvuf , Ankara Üniversitesi SBE, Dr. Tezi, Ankara, 2003.
Öztürk, Yılmaz:	17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî’nin Divan’ının Tenkitli Metni , Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, YL Tezi, İstanbul, 2006.
Özuygun, Ali Rıza:	Hasan Sezâyî’nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanının Tenkitli Metni ve İncelemesi , Atatürk Üniversitesi SBE, Dr. Tezi, Erzurum, 1999.
Pala, İskender:	“Kün”, DİA , C. XXVI İstanbul, 2002, s. 552-553.
Pekolcay, A. Necla; Uçman, Abdullah:	“Eşrefoğlu Rûmî”, DİA , C.XI, İstanbul, 1995, s. 480-482.
Riyâzî Muhammed Efendi:	Riyâzü’ş-Şuara (Tezkiretü’ş-Şuara) , Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Haz. Namık Açığöz, Ankara, 2017, (Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0 , 22 Mayıs 2021.
Sağlam, Hacer:	Abdî-i Karahisârî ve Divanı , YL. Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Ankara, 2011.
Sarıkaya, M. Saffet:	“Bektaşî-Alevilerde Bir Dua: Nâdı Ali”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , S. 5, 1998, s. 17-31
Sarko, Mari Dekran:	“Sultan II. Abdülhamid Döneminde Dımışk (m. 1876-1908/h.1293-1325)”, (Çevrimiçi) http://hekmatdaoud.com/web/?p=664 , 26 Eylül 2021.

Selçuk, Engin:	“Balıkesirli Râsih Ahmed Bey”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü , (Çevrimiçi) http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rasih-balikesirli-rasih-ahmed-bey , 25 Şubat 2021.
Sevgi, Ahmet – Sevindik, Hakan	Cezeri Kasım Paşa Sâfi Divanı , Palet Yay., Konya, 2016.
Seyyid Abdurrahman İbn Mustafa el-Hüseyin el-Aidarous:	Divân-ı Aidarous: Tervîhu'l-Bâl Tehyîcû'l-Bilbâl , t.y., y.y.
Solmaz, Süleyman:	“Tasavvufta Ulaşılmaya Gereken Bir Mertebe: El-fakru Fahri Ve Eski Edebiyatımıza Yansımaları”, Uluslararası Hacı Bayram-ı Veli Sempozyumu Bildiriler Kitabı-2 , Edit. Ahmed Cahit Haksever, Kalem yay., C.II, Ankara, 2016, s.116-133.
Söylemez, İdris:	Seyfullah Nizâmoğlu Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin) , İnönü Üniversitesi SBE, YL Tezi, Malatya, 2013.
Süer, Fatih Ramazan:	“Bezciâde Mehmed Muhyî Efendi'nin Gazellerine Ek”, ESTAD Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi , C.II, S.1, Şubat 2019, s. 233-249.
Süer, Fatih Ramazan:	Şemseddin Sivâsî Dîvânı (İnceleme- Metin) , Dr. Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE İslam Tarihi ve Sanatları ABD., Sivas, 2015.
Şimşek, Selami:	Edirneli Şeyh Kabûlî Mustafa er-Rifâi - Hayatı, Eserleri ve Tasavvufi Görüşleri , Edirne Valiliği Kültür Yay., C.I-II, Edirne, 2013.
Tabakoğlu, Mehmet -Maden, Şükrü:	“Nokta Metaforu ve Vahdet Üzerine Eklektik Bir Metin: Noktatü'l-Beyân Risalesi”, AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi , C. VII, S. XIII, Bahar 2019, s. 61-93.
Tan, Nedim - Kırmızı, Nazire	“Abdülkâdir Geylânî ve İbnü'l-Arabî'ye Nispet Edilen Bir Metin: Gavsiyye Risâlesi Hakkında Bir Literatür Değerlendirmesi”, Kocaeli İlahiyat Dergisi , C. I, S. 1, Mayıs 2017, s. 19-39.
Tanrıbuyurdu, Gülçin:	Eşref Paşa Divanı (İnceleme, Transkripsiyon Metni, Nesre Çeviri) , YL. Tezi, Kocaeli Üni. SBE., Kocaeli, 2006.
Tarlan, Ali Nihat:	Fuzûlî Divanı Şerhi , Akçağ Yay., Ankara, 2017.

Tarlan, Ali Nihat:	Hayâlî Bey Dîvânı , Bûrhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1945.
Taş, Tufan:	Klasik Türk Şiirine Ait Mecmû'a-i Eş'âr , YL Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2013.
Tataroğlu, Abdullah:	Muhîfî Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği Divanının Tenkidli Metni , YL. Tezi, Selçuk Üni. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Konya, 1995.
Tatçı, Mustafa:	“Yûnus Emre”, DİA , C. XXXIII, İstanbul, 2013, s. 600-606.
Tatçı, Mustafa:	Eşrefoğlu Rûmî Dîvân-ı İlâhiyât , DİB Yay., Ankara, 2014.
Tatçı, Mustafa:	Yunus Emre Divanı , M.E.B. Yay., C. II,IV, İstanbul, 1997.
Tavukçu, Orhan Kemâl:	Dede Ömer Rûşenî Hayatı , Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkidli Metni, (Çevrimiçi) https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78365/dede-omer-rusenî-dîvânî.html , 26 Ekim 2021.
Toparlı, Recep:	Şemseddin Sivasî Divanı , Sivas Belediyesi Yay.,Sivas, 2017.
Toptaş, Emine Sıdika:	Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat tarlan koleksiyonu 80/5 numarada kayıtlı bir şiir mecmuası: Mecmu'a-i Eş'âr ve Fevâ'id , YL. Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE. Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Ankara, 2014.
Tosun, Necdet:	“Seyyid Nizamoğlu”, DİA , C.XXXVII, İstanbul, 2009, s. 73-74.
Uçman, Abdullah:	“Bayburtlu Zihnî”, DİA , İstanbul, 1992, C.V, s. 229-230.
Ulaş, İsmail:	“Kırgız Türkçesinde İkilemeler”, Akademik Bakış , Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, S.13, Ekim 2007, Kırgızistan, (Çevrimiçi) https://acikerisim.siirt.edu.tr , 17 Ağustos, 2021.
Uluç, Rıdvan:	Müştak Baba Âsârü'l Müştâk Esrârü'l- 'Uşşâk (İnceleme-Metin) , YI Tezi, Harran üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2013.
Uludağ, Süleyman:	“Abdülkâdir-i Geylânî”, DİA , C. I, İstanbul, 1988, s. 234-239.
Uludağ, Süleyman:	“Hallâcî Mansûr”, DİA , C. XV, İstanbul, 1997, s. 377-381.
Uludağ, Süleyman:	“Sidretü'l-Müntehâ”, DİA , C. XXXVII, İstanbul, 2009, s. 151-152.

Uludağ, Süleyman:	“Şathiyye”, DİA , C.XXXVIII İstanbul, 2010, s.370-371.
Uzun, Mustafa İsmet:	“Dede Ömer Rûşenî”, DİA , C.IX, İstanbul, 1994, s. 81-83.
Uzun, Mustafa İsmet:	“Gülbank”, DİA , C.XIV, İstanbul, 1994, s. 232-235.
Uzun, Mustafa İsmet:	“Mecmua”, DİA , C.XXVIII, İstanbul, 2003, s. 265-268.
Ünver, İsmail:	“Leyla Hanım”, DİA , C.XXVII, İstanbul, 2003, s. 157.
Üzüm, İlyas:	“Nesîmî”, DİA , C.XXXIII, İstanbul, 2007, s. 5-6.
Vaktidolu, Adil Ali Atalay:	Vîrânî Divanı ve Risalesi (Buyruğu) , Can Yay., İstanbul, Ocak 1998.
Varışoğlu, Mehmet Celal:	Hâtem Hayatı, Edebi Şahsiyeti, Divanı’nın Tenkitli Metni ve İncelemesi , Atatürk Üniversitesi SBE, Erzurum, 1997.
Yalap, Hakan:	Subhizâde Abdî (Abdullah) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-metin) , YL. Tezi, Niğde Üniversitesi SBE Türk Eğitimi ABD, Niğde, 2007.
Yalçinkaya, Mehmet Arif:	Bandırmalızade Haşim Baba Divanı , YI Tezi, Bursa, 2008.
Yavuz, Kemal:	“Müştak Baba ve Naatları”, İlmi Araştırmalar Dergisi , S. 5, İstanbul, 1997, s. 259-277.
Yavuz, Kemal:	Hoca Neş’et Divanı (İnceleme ve Tenkidli Metin) , YL Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul, 1991.
Yavuz, Salih Sabri:	“Mi‘rac”, DİA , C. XXX, İstanbul, 2003, s. 132-135.
Yavuz, Yusuf Şevki:	“Âmentü”, DİA , C. III, İstanbul, 1991, s. 28-30.
Yavuz, Yusuf Şevki:	“Bezm-i Elest”, DİA , C. VI, İstanbul, 1992, s. 106-108.
Yıldırım, Ali:	“Sen Olmasaydın Felekleri Yaratmazdım” Hadis-i Kudûsînin Klasik Şiire Yansımaları”, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi , C. 1, S 1, Ağustos 2018, s.154-168.

Yıldız, Alim:	Ahmed Sûzî Divanı , Buruciye Yay., Sivas, 2012.
Yılmaz, Hasan Kamil:	“Cem”, DİA , C. VII, İstanbul, 1993, 278-279.
Yılmaz, Hasan Kamil:	“Haşim Baba”, DİA , C.XVI, İstanbul, 1997, s. 406-407.
Yılmaz, Ozan:	“Metin Te’sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonun 5214 Numaralı Mecmua ve Muhteva”, DEV Dergisi , S. 1, İstanbul, 2008, s. 257-258.
Yurtsever, Murat:	“İsmail Hakkı Bursevî”, DİA , C. XXIII, 2002, s. 107-108.
Yüce, Nuri:	“Dertli”, DİA , C.IX, İstanbul, 1994, s. 186-187.
Zülfe, Ömer:	Nâşid Divanı , YL. Tezi, Marmara Üniversitesi, SBE Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1998.

Osmanlıca Matbu ve Yazma Eserler

-	Şiir Mecmuası , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_K0403.
Ahmed Sûzi:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No: Bel_Osm_O.00647.
Ahmedî (Sarban):	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: OE_Yz_0901_01.
Âşık Dertli:	Divan-ı Dertli , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Osm_K.00736.
Âşık Yûnus Emre:	Aşık Yunus Emre Divanı , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Osm_K. 04355.
Azbî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: OE_Yz_0560.
Bayburtlu Zihnî:	Divan-ı Zihni , TBMM AEK. No.: 197307848, y.y., 1268.
Enderunlu Fâzıl:	Divan-ı Fazıl Bey Enderunî , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Osm_O.00253/01.
Eşref Paşa:	Divan-ı Eşrefü’ş-Şuara , TBMM AEK. No.: 197307799, İstanbul, 1278.
Fuzûlî:	Dâsitan-ı Leyla ve Mecnun , İBB Atatürk Ktp. No: Bel_Osm_O.00627/02.

Hasan Sezâî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_K.000812/01.
Hâşim Baba:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_K.000393.
Hatâyî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0226/02.
Kaygusuz Abdal:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_K_0606_03.
Koniçeli Kazım Paşa:	Mersiye Kazım Paşa; Kaside-i garra , İBB Atatürk Ktp. No.: OE_TK_00902.
Koniçeli Kazım Paşa:	Mersiye-i cansuz , İBB Atatürk Ktp. No.: OE_TK_00520.
Koniçeli Kâzım Paşa:	Divan-ı Kazım Paşa , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Osm_K.00415.
Koniçeli Kâzım Paşa:	Mekâlîd-i Aşk , İBB Atatürk Ktp. No.: MC_Osm_K.00267.
Leyla Hanım:	Divan-ı Leyla Hanım , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Osm_O.00717.
Misâlî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. OE_Yz_0056/02.
Misâlî:	Divan , Milli Ktp. 06 Mil_Yz_B_1152.
Müşâk Baba:	Âsârü'l-Müşâk Esrârü'l-Uşşâk , Millet Ktp. No.: 06 Mil_Yz_A_8514.
Müşâk Baba:	Divan , Millet Ktp. No.: 06 Mil_Yz_A_10174.
Müşâk Baba:	Divan-ı Müştak Baba , İBB Atatürk Ktp. No.: HCE_Osm_00837.
Müşâk Baba:	Divan-ı Müştak Efendi , TBMM Ktp. AEK, No.: 201603360, y.y., 1264.
Nakşî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: OE_Yz_0556.
Özege, Ali Rıza:	Bektâşî Şairleri Antolojisi , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_O_0131.
Refî Kâlâyî:	Divan-ı Refî-i Kalayî , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Osm_O.00670.
Rûhî-yi Bağdâdî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_K.000281.

Rûhî-yi Bağdâdî:	Külliyyât-ı Eşar-ı Ruh-i Bağdâdî , TBMM Ktp. AEK., No: 197307803, y.y., h. 1284.
Selâmî:	Divan-ı Selâmî , TBMM Ktp. A.E.K., No: 197307886, y.y., h. 1287.
Seyyid Nesîmî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No: OE_Yz_0324.
Seyyid Nesîmî:	Nesîmî Divânı , TBMM Ktp. AEK., No.: 197307805, y.y., 1260.
Şefik Efendî:	Divançe-i Hanyevi Şefik , İBB Atatürk Ktp. No.: AUE_00078.
Şemsî:	Dîvân-ı Şemsî , Ankara Milli Ktp. No.: 06 Mil Yz A 8207.
Şeyh Gâlib:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Osm_O.00251/02, s. 79-80.
Uzunçarşılı, İ.Hakkı-Nafiz, Rıdvan:	Sivas Şehri , İBB Atatürk Ktp. No.: MC_Osm_B.00040, İstanbul, 1346/1928.
Vîrânî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: Bel_Yz_K.000687.
Vîrânî:	Divan , İBB Atatürk Ktp. No.: OE_Yz_0126.